

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

# ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ 2001-2010

κείμενο - επιμέλεια: Αλέξης Χατζηδάκης



ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ - ΑΘΗΝΑ 2011



ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

**ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ  
ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ  
2001 – 2010**

*κείμενο – επιμέλεια: Αλέξης Χατζηδάκης*

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ - ΑΘΗΝΑ 2011

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Β' έκδοση

*Οι γνώμες, οι κρίσεις και τα σχόλια που περιλαμβάνονται στη μελέτη δεν εκφράζουν οπωσδήποτε την άποψη της Διοίκησης του ΕΟΤ.*

ISBN : 978-960-534-067-4

© 2011 Ε.Ο.Τ. - Αλέξης Χατζηδάκης

[www.visitgreece.gr](http://www.visitgreece.gr)

Κείμενο, πίνακες, διαγράμματα, σχεδιασμός και επιμέλεια: Αλέξης Χατζηδάκης

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Κατερίνα Κουζούνη

Φωτογραφία εξωφύλλου: Κλαίρη Μουσταφέλλου

Διορθώσεις: Κωνσταντίνος Μπούρας

Εκτύπωση: Εθνικό Τυπογραφείο

**ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**

	σελ.
<b>Εισαγωγικό σημείωμα</b> .....	1
<b>Μέρος Ι. Η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης</b> .....	3
<b>1. Ο ελληνικός τουρισμός στο διεθνές περιβάλλον</b> .....	5
1.1 Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού .....	5
1.2 Οι επιδόσεις της Ελλάδας και ο ανταγωνισμός .....	13
1.3 Οι προοπτικές του διεθνούς τουρισμού .....	18
<b>2. Η πορεία των αφίξεων - Από τη μεταολυμπιακή ανάκαμψη, στη στασιμότητα και την ύφεση του ελληνικού τουρισμού</b> .....	20
2.1 Η συνολική εικόνα και τα αναλυτικά στοιχεία .....	20
2.2 Δύο προβληματικοί δείκτες της πορείας της τουριστικής κίνησης: Οι αφίξεις στα σύνορα και η καταγραφή των αφίξεων με πτήσεις charter .....	31
2.3 Ζητήματα υπολογισμού των αφίξεων με προέλευση τις βαλκανικές χώρες .....	32
<b>3. Η εξέλιξη των διανυκτερεύσεων</b> .....	36
<b>4. Η τουριστική κίνηση στην περιοχή της Αθήνας</b> .....	42
4.1 Η κάμψη και η κρίση ύστερα από τη μεταολυμπιακή αναλαμπή της τουριστικής κίνησης στην Αθήνα και την Αττική .....	42
4.2 Ειδικότερα προβλήματα της Αθήνας, που επηρεάζουν το τουριστικό προϊόν του προορισμού .....	48
4.3 Προϋποθέσεις ανάταξης του προορισμού Αθήνα-Αττική .....	50
<b>5. Η πορεία των τουριστικών εισπράξεων</b> .....	54
<b>6. Η εξέλιξη της τουριστικής προσφοράς</b> .....	62
6.1 Η σύνθεση και η εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού.....	62
6.2 Οι οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις (χώροι camping).....	66
<b>- Βιβλιογραφικές πηγές</b> .....	68
<b>Μέρος ΙΙ. Ανάλυση της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης</b> .....	71



## ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στην παρούσα μελέτη εξετάζεται η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης την περίοδο 2001-2010. Ειδικότερα, αναλύεται η πορεία του διεθνούς και του ελληνικού τουρισμού στις συνθήκες που διαμορφώνουν η κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και η βραδεία ανάκαμψη των οικονομιών στις αναπτυγμένες χώρες, η δυναμική ανάπτυξη αναδυόμενων τουριστικών αγορών, οι διεθνείς συγκρούσεις και εντάσεις, οι διακυμάνσεις της τιμής των ενεργειακών πόρων, και, τέλος, η διαπιστωμένη στασιμότητα του ελληνικού τουρισμού ύστερα από μια πρόσκαιρη, όπως αποδείχθηκε, μεταολυμπιακή ανάκαμψη.

Στόχος της μελέτης είναι να αποτελέσει ένα ωφέλιμο και εύχρηστο εργαλείο ανάλυσης του ελληνικού τουρισμού. Ειδικότερα, η συγκέντρωση, η αξιολόγηση, η επεξεργασία όλων των διαθέσιμων στοιχείων και των έγκυρων εκτιμήσεων για τη διεθνή και την ελληνική τουριστική κίνηση, η ανάλυσή τους, η διερεύνηση των τάσεων και η συναγωγή συμπερασμάτων, παρέχουν τη δυνατότητα στις αρμόδιες υπηρεσίες, στους τουριστικούς φορείς, τους επιχειρηματίες και τους ερευνητές αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο, να διαμορφώσει μια κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη, τεκμηριωμένη και αντικειμενική εικόνα για τις εξελίξεις στα μεγέθη του τουρισμού στην Ελλάδα και διεθνώς.

Οι επεξεργασίες της μελέτης έχουν λάβει υπόψη αναλύσεις έγκυρων διεθνών οργανισμών και στηρίζονται στα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), της Eurostat, της ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ) και της Τράπεζας της Ελλάδος, στα οποία περιλαμβάνονται και τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις τουριστών καθώς και για τις εισπράξεις το έτος 2010. Η συγκέντρωση, επεξεργασία και ανάλυση των σχετικών δεδομένων, των στοιχείων και των ερευνών, είναι καρπός μακροχρόνιας και συστηματικής προσπάθειας, που ξεκίνησε από το 1997, όταν ο συγγραφέας ήταν επικεφαλής του τμήματος Ερευνών και Μελετών του ΕΟΤ, και συνεχίστηκε έκτοτε σε ετήσια βάση.

Πρέπει να επισημάνουμε, ωστόσο, ότι η ποιότητα ορισμένων από τα στοιχεία που έχει συλλέξει και δημοσιοποιήσει η ΕΛΣΤΑΤ, και ιδιαίτερα με την προηγούμενη μορφή της ως ΕΣΥΕ, πριν το 2008, η ατελής καταγραφή του σκοπού ταξιδιού των εισερχόμενων αλλοδαπών (ιδιαίτερα από τις βαλκανικές χώρες) καθώς και η πλήρης έλλειψη στοιχείων για τον αριθμό αφίξεων και διανυκτερεύσεων σε μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα και αυτο-εξυπηρετούμενα καταλύματα), δυσχεραίνουν ασφαλώς τη συναγωγή στερεών συμπερασμάτων για την πορεία των μεγεθών του ελληνικού τουρισμού. Ενδέχεται έτσι να προκύπτουν εσφαλμένες εκτιμήσεις και, συνακόλουθα, άστοχες επιλογές τουριστικής πολιτικής.

Η κάμψη που είχε καταγραφεί το 2009 συνεχίστηκε και τους πρώτους μήνες του 2010 (μείωση των αφίξεων τουριστών το 1<sup>ο</sup> εξάμηνο κατά 5,4%), αλλά τους επόμενους μήνες η κίνηση σταθεροποιήθηκε στα ήδη χαμηλά επίπεδα του 2009, (+0,6% στο σύνολο του έτους). Είναι όμως σημαντικές οι απώλειες από τις όλες σχεδόν τις κυριότερες και παραδοσιακές αγορές μας, όπως αναλύεται στο σχετικό κεφάλαιο. Οι εισπράξεις από τον τουρισμό στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου του 2010 σημείωσαν σημαντική πτώση κατά 7,6% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο της προηγούμενης χρονιάς. Μειωμένη παρουσιάζεται επίσης και η μέση πληρότητα των ξενοδοχείων ήδη από το 2009 (51,1%, έναντι 56,7% κατά το 2008) ενώ ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα το διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2010, με βάση τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, εμφανίζεται ουσιαστικά στάσιμος (+0,9%) ως προς το ίδιο διάστημα της προηγούμενης χρονιάς.

Τα παραπάνω συμπτώματα ύφεσης ή στασιμότητας αποτελούν ήδη σήματα κινδύνου για την ποιότητα και το μέλλον του τουρισμού στη χώρα μας, παρά τη συγκρατημένη αισιοδοξία που εκπέμπεται από ορισμένες πλευρές. Η ανάσχεση της πτωτικής πορείας και ακόμη περισσότερο, η αντιστροφή της δεν θα είναι ευχερής προσπάθεια. Για την αντιμετώπιση της δυσμενούς αυτής εξέλιξης απαιτείται να αξιοποιηθούν δυνατότητες

και ευκαιρίες, να αναληφθούν συντονισμένες και συνδυασμένες δράσεις από τους δημόσιους φορείς και τον ιδιωτικό τομέα, σύμφωνα με ολοκληρωμένο σχεδιασμό. Στόχος είναι η ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας του ελληνικού προορισμού, που έχει υποχωρήσει δραματικά τα τελευταία χρόνια. Άξονες της προσπάθειας αυτής δεν μπορεί παρά να είναι ο εμπλουτισμός και η αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, η διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, η αναζήτηση νέων αγορών παράλληλα με την προσέλκυση νέων τμημάτων αγοράς και η στοχευμένη προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας ως τουριστικού προορισμού.

Στο **πρώτο μέρος** της μελέτης αναλύονται τα στοιχεία και οι τάσεις της διεθνούς τουριστικής κίνησης, η πορεία του ελληνικού τουρισμού στον διεθνή ανταγωνισμό, η εξέλιξη των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων στους ελληνικούς προορισμούς και ιδιαίτερα στην περιοχή της Αθήνας, καθώς και η πορεία των εισιτηρίων, όπως και η εξέλιξη της εγκατεστημένης δυναμικότητας των τουριστικών καταλυμάτων. Με την επισκόπηση και την ανάλυση των βασικών μεταβλητών της τουριστικής κίνησης διαμορφώνεται ένα υπόβαθρο για την κατά το δυνατόν ακριβέστερη απεικόνιση των τάσεων, την τεκμηριωμένη συναγωγή συμπερασμάτων και τη διαμόρφωση εύστοχων πολιτικών.

Στο **δεύτερο μέρος** της μελέτης παρουσιάζεται η εξέλιξη της ζήτησης αναλυτικά για καθενιά από τις 25 κυριότερες χώρες προέλευσης τουριστών, με πίνακες και διαγράμματα βασισμένα σε επικαιροποιημένα στοιχεία για τα βασικά μεγέθη, προερχόμενα από διεθνείς και ελληνικές πηγές. Συγκροτείται έτσι μια βάση δεδομένων για τη φυσιογνωμία κάθε χώρας ως προς τα μεγέθη και τη δυναμική της τουριστικής ζήτησης.

Η ανάλυση των τάσεων, η επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων, καθώς και η σύνθεση και ο σχεδιασμός των σχετικών πινάκων και των διαγραμμάτων έγιναν από τον συντάκτη της μελέτης.

Θερμές ευχαριστίες, τέλος, οφείλονται σε όσους ενθάρρυναν, υποστήριξαν ή ενίσχυσαν αυτό το εγχείρημα, και ιδιαίτερα στον πρώην Πρόεδρο του Ε.Ο.Τ. κ. Νικόλα Κανελλόπουλο και τον Γενικό Γραμματέα του Ε.Ο.Τ. κ. Γιώργο Κολέτσο.

Αλέξης Χατζηδάκης

Σεπτέμβριος 2011



# ΜΕΡΟΣ Ι.

---

**Η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης**



# 1. Ο ελληνικός τουρισμός στο διεθνές περιβάλλον

## 1.1. Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο διεθνής τουρισμός είναι ευάλωτος στις αναταράξεις της διεθνούς πολιτικής σκηνής, όπως επαληθεύτηκε στις αρχές της δεκαετίας 2001-2010 με τα γεγονότα τις 11<sup>ης</sup> Σεπτεμβρίου 2001, αλλά και στις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας, όπως φάνηκε με την πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση. Καθώς φαίνεται, όμως, επιδεικνύει ταυτόχρονα ιδιαίτερες αντοχές και ανακάμπτει σε σχετικά σύντομο διάστημα και έτσι, παρά τις επιμέρους διακυμάνσεις, η διεθνής τουριστική κίνηση εμφανίζει μακροπρόθεσμα θετική πορεία. Η ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού από το 2004 και μετά στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στην αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας όλων των δυνητικών τουριστών, ιδιαίτερα στα υπερατλαντικά ταξίδια και, γενικότερα, στους μακρινούς (long-haul) προορισμούς. Ωστόσο, η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και η χρηματοπιστωτική κρίση, που ξεκίνησε από το 2008 στις ΗΠΑ αλλά σύντομα επεκτάθηκε στις διεθνείς οικονομίες, ανέκοψε προσωρινά τη ροπή για ταξίδια προς τις περισσότερες περιοχές, με εξαίρεση τους ασιατικούς προορισμούς.

Με βάση τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), εκτιμάται ότι το 2010 παρουσιάστηκε ανάκαμψη του παγκόσμιου τουριστικού ρεύματος, με αύξηση +6,6% ως προς το 2009, οπότε είχε σημειωθεί πτώση κατά 4,0% των διεθνών αφίξεων, σε σύγκριση με την επίδοση του 2008. Οι συνολικές αφίξεις εισερχόμενων τουριστών υπολογίζεται ότι το 2010 έφθασαν τα 940 εκατομμύρια έναντι μόλις 881 εκ. το 2009 και 916 εκ. το 2008.<sup>1</sup>

Οι περιοχές που επλήγησαν περισσότερο εξαιτίας της οικονομικής κρίσης το 2009 ήταν η Ευρώπη (-5%), η Μέση Ανατολή (-5,7%) και η Αμερική (-4,9%). Η Ασία και ο Ειρηνικός κατόρθωσαν την πιο εντυπωσιακή αναστροφή, από πτώση -7% το πρώτο εξάμηνο σε αύξηση 4% το δεύτερο εξάμηνο του έτους, κλείνοντας συνολικά το έτος 2009 στο -1,7%.<sup>2</sup>

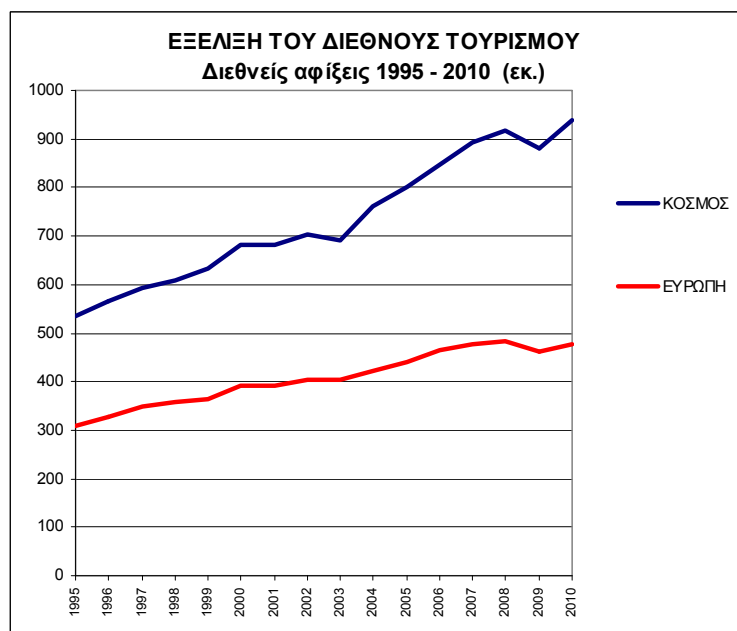
Εξετάζοντας τους επιμέρους εθνικούς προορισμούς στην παγκόσμια κατάταξη του UNWTO (πίνακας 1.1), διαπιστώνουμε ότι το έτος 2010 η Γαλλία, οι ΗΠΑ και η Κίνα ήταν οι τρεις πρώτες χώρες υποδοχής, τόσο ως προς τον αριθμό αφίξεων όσο και ως προς τις εισπράξεις από τον τουρισμό. Ως προς τις διεθνείς **αφίξεις**, προηγείται η Γαλλία με 76,8 εκ. και ακολουθούν στη 2<sup>η</sup> θέση οι ΗΠΑ με 59,8 εκ. και στην 3<sup>η</sup> η Κίνα με 55,7 εκ., ενώ ως προς τις εισπράξεις (σε δολάρια) προηγούνται οι ΗΠΑ, ακολουθούμενες από την Ισπανία και τη Γαλλία.

<sup>1</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011, p.1.

<sup>2</sup> UNWTO, *Tourism Highlights*, 2010 Edition, p. 3.

Η Κίνα (χωρίς να συνυπολογίζεται το Χονγκ-Κόνγκ και το Μακάο), εμφανίζοντας συνεχή ανοδική πορεία, ήταν ήδη 4<sup>η</sup> με 50,9 εκ. αφίξεις το 2009. Ως προς τις **εισπράξεις**, η Κίνα το 2009 καταλάμβανε την 5<sup>η</sup> θέση ενώ το 2010 απέσπασε την 4<sup>η</sup> θέση από την Ιταλία, με 45,8 δισεκ. δολάρια. Η Τουρκία παρουσιάζει ανοδική πορεία μετά το 2007, με 27,0 εκ. αφίξεις ανεβαίνοντας στην 7<sup>η</sup> θέση στην κατάταξη ως προς τις αφίξεις και την 10<sup>η</sup> ως προς τις εισπράξεις (βλ. πίνακα 1.1).

Διάγραμμα 1.1



Πηγή στοιχείων: UNWTO

Πίνακας 1.1 Η παγκόσμια κατάταξη τουριστικών προορισμών (στοιχεία UNWTO)<sup>3</sup>

Διεθνείς τουριστικές αφίξεις (εκατομμύρια)						Διεθνείς τουριστικές εισπράξεις (δισεκ. δολάρια)					
Κατάταξη	2006	2007	2008	2009	2010	Rank	2006	2007	2008	2009	2010
1. Γαλλία	78.9	80.8	79.2	76.8	76.8	1. ΗΠΑ	85.7	96.7	110.0	94.2	103.5
2. ΗΠΑ	51.0	56.0	57.9	54.9	59.8	2. Ισπανία	51.1	57.6	61.6	53.2	52.5
3. Κίνα	49.9	54.7	53.0	50.9	55.7	3. Γαλλία	46.3	54.3	56.6	49.4	46.6
4. Ισπανία	58.2	58.7	57.2	52.2	52.7	4. Κίνα	33.9	37.2	40.8	39.7	45.8
5. Ιταλία	41.1	43.7	42.7	43.2	43.6	5. Ιταλία	38.1	42.7	45.7	40.2	38.8
6. Ηνωμένο Βασίλειο	30.7	30.9	30.1	28.2	28.1	6. Γερμανία	32.8	36.0	40.0	34.6	34.7
7. Τουρκία	18.9	22.2	25.0	25.5	27.0	7. Ηνωμένο Βασίλειο	34.6	38.6	36.0	30.1	30.6
8. Γερμανία	23.5	24.4	24.9	24.2	26.9	8. Αυστραλία	17.8	22.3	24.8	25.4	30.1
9. Μαλαισία	17.5	21.0	22.1	23.6	24.6	9. Χονγκ-Κονγκ (Κίνα)	11.6	13.8	15.3	16.4	22.2
10. Μεξικό	21.4	21.4	22.6	21.5	22.3	10. Τουρκία	16.9	18.5	22.0	21.3	20.8
11. Αυστρία	20.3	20.8	21.9	21.4	22.0	11. Ταϊλάνδη	13.4	16.7	18.2	15.7	19.8
12. Ουκρανία	18.9	23.1	25.4	20.8	21.2	12. Αυστρία	16.6	18.9	21.6	19.4	18.7
13. Ρωσική Ομοσπονδία	20.2	20.6	21.6	19.4	20.3	13. Μακάο (Κίνα)	9.8	13.1	16.8	17.6	-
14. Χονγκ-Κονγκ (Κίνα)	15.8	17.2	17.3	16.9	20.1	14. Μαλαισία	10.4	14.0	15.3	15.8	18.3
15. Καναδάς	18.3	17.9	17.1	15.7	16.1	15. Καναδάς	14.6	14.6	15.7	13.7	15.7
16. Ταϊλάνδη	13.8	14.5	14.6	14.1	15.9	16. Ελβετία	10.8	12.2	14.4	13.8	15.0
17. ΕΛΛΑΣ	16.0	16.2	15.9	14.9	15.0	17. Ινδία	8.6	10.7	11.8	11.4	14.2
18. Αίγυπτος	8.2	10.6	12.3	11.9	14.1	18. Σιγκαπούρη	7.5	9.1	10.7	9.4	14.1
19. Πολωνία	15.7	15.0	13.0	11.9	12.5	19. Ιαπωνία	8.5	9.3	10.8	10.3	13.2
20. Μακάο (Κίνα)	10.7	12.9	10.6	10.4	11.9	20. Ολλανδία	11.3	13.3	13.3	12.4	13.0
21. Ολλανδία	10.7	11.0	10.1	9.9	10.9	21. ΕΛΛΑΣ	14.3	15.5	17.1	14.5	12.7

Πηγή στοιχείων: UNWTO, ΕΛΣΤΑΤ

<sup>3</sup> Πηγές: UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011, καθώς και WTO, *Tourism Highlights 2006 Edition*, και UNWTO, *Tourism Highlights 2011 Edition*. Για την Ελλάδα: ΕΛΣΤΑΤ.

Η **Ελλάδα** το 2009 διατηρούσε τη 16<sup>η</sup> θέση στην παγκόσμια κατάταξη χωρών με βάση τον αριθμό αφίξεων τουριστών, στην οποία είχε υποχωρήσει το 2008, με 14,9 εκ. αφίξεις. Το 2010 όμως η χώρα μας, υπερβαίνοντας ελάχιστα τα 15 εκ. αφίξεων (15.007.490), εκτοπίστηκε από την Ταϊλάνδη, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, και έτσι έχει βρεθεί πλέον στη 17<sup>η</sup> θέση της παγκόσμιας κατάταξης.

Ως προς τις εισπράξεις (σε δολάρια), η Ελλάδα υποχώρησε στην 15<sup>η</sup> θέση το 2009 (από τη 12<sup>η</sup> που κατείχε το 2008), μετά το Χονγκ-Κονγκ, την Ταϊλάνδη και τη Μαλαισία, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση ως προς το 2008 (-10,6%).<sup>4</sup> Το 2010 η χώρα μας εισπράττοντας μόλις 12,7 δισεκ. δολάρια έχει πλέον υποχωρήσει μερικές θέσεις ακόμη κατεβαίνοντας στην 21<sup>η</sup> θέση, αφού, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία, την ξεπερνούν ο Καναδάς, η Ελβετία, η Ινδία και η Σιγκαπούρη.<sup>5</sup>

Στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η Γαλλία διατήρησε την κυριαρχία της ως πρώτη δύναμη, ενώ οι ΗΠΑ έχουν ανακτήσει τη δεύτερη θέση από την Ισπανία. Είναι ακόμη, εντυπωσιακή η ραγδαία άνοδος της Κίνας ως τουριστικού προορισμού, ιδιαίτερα μετά το 2003, καθώς επίσης και της Τουρκίας. Επισημαίνεται, ακόμη, ότι την περίοδο 2001-2003 στους περισσότερους προορισμούς σημειώθηκε σχετική μείωση του ανοδικού ρυθμού της δεκαετίας του 1990 λόγω της διεθνούς κρίσης ασφάλειας μετά την 11<sup>η</sup> Σεπτεμβρίου 2001, ενώ η ανάκαμψη, που παρατηρείται από το 2004 και μετά, ανακόπηκε το 2009 εξαιτίας της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης.

Τα συνολικά έσοδα από τον διεθνή τουρισμό στη διάρκεια του 2009 ακολούθησαν την πτωτική πορεία των αφίξεων φθάνοντας τα 850 δισεκ. δολάρια ή 611 δισεκ. ευρώ. Παρουσίασαν έτσι αξιόλογη μείωση (-5,7%) ως προς το 2008. Οι δέκα πρώτες χώρες σε **εισπράξεις** το 2009 απορρόφησαν το 46,3% του συνόλου των διεθνών τουριστικών εισπράξεων (σε USD), ποσοστό που είναι μειωμένο ως προς το αντίστοιχο ποσοστό του 2008 (49,9%). Επισημαίνουμε ότι τα μεγέθη των εισπράξεων στους πίνακες του UNWTO εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ (USD), γιατί αυτό διευκολύνει τις συγκρίσεις σε παγκόσμιο επίπεδο μεταξύ όλων των τουριστικών προορισμών, ενώ τα «τοπικά» νομίσματα, μεταξύ των οποίων βέβαια και το ευρώ, παρουσιάζουν ποικιλομορφία και διακυμάνσεις στις μεταξύ τους ισοτιμίες.

Στην πρώτη θέση της κατάταξης χωρών, από την άποψη της **τουριστικής δαπάνης** που πραγματοποιούν στην αλλοδαπή οι μόνιμοι κάτοικοί τους, έρχεται το 2010 η Γερμανία με 78,1 δισ. δολάρια, ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ, την Κίνα και το Ηνωμένο Βασίλειο, με 75,5, 54,9 και 48,6 δισ. δολάρια αντίστοιχα. Αυτοί είναι οι κυριότεροι παίκτες στη διεθνή τουριστική αγορά, γιατί από αυτούς εξαρτώνται οι σημαντικότερες ροές ταξιδιωτών αλλά και τουριστικών δαπανών.<sup>6</sup> Ακολουθούν κατά σειρά η Γαλλία, ο Καναδάς, η Ιαπωνία και η Ιταλία. Σημειώνουμε ότι η Κίνα ήδη από 2007 έχει ξεπεράσει τα 40 εκατομμύρια εξερχόμενων τουριστών<sup>7</sup>, ενώ για το 2010 ο αριθμός των εξερχόμενων ταξιδιών αναμένεται να φθάσει τα 54 εκ., σύμφωνα με την εκτίμηση της China Tourism Academy, επίσημο όργανο της China National Tourism Administration.<sup>8</sup> Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι το 72% των εξερχόμενων Κινέζων τουριστών έχει προορισμό τις αυτόνομες κινεζικές περιοχές του Χονγκ-Κονγκ και του Μακάο, ενώ προς την Ευρώπη κατευθύνεται μόνο το 5% του συνόλου.<sup>9</sup>

<sup>4</sup> Τα στοιχεία για τις εισπράξεις της Ελλάδας προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος (βλ. ΤτΕ, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας*, τ. 135, Δεκ. 2010 – Ιαν. 2011) και είναι αναθεωρημένα.

<sup>5</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, No 1, February 2011, Statistical Annex και *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011.

<sup>6</sup> Όπου παραπάνω.

<sup>7</sup> 40,95 εκ. τουρίστες, σύμφωνα με τον Εθνικό Οργανισμό Τουρισμού της Κίνας (CNTA).

<sup>8</sup> China Tourism Academy, *Annual Report of China Outbound Tourism Development 2009/2010*, Profil Verlag, April 2010.

<sup>9</sup> Βλ. και ETC, *Market Insights - China*, January 2011, p. 4.



Πίνακας 1.2 Κατάταξη χωρών ως προς την τουριστική δαπάνη (σε δισεκ. USD)

Χώρα προέλευσης	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Γερμανία	74,4	73,9	83,1	91,0	81,2	78,1
2. ΗΠΑ	69,0	72,1	76,3	79,7	74,1	75,5
3. Κίνα	21,8	24,3	29,8	36,2	43,7	54,9
4. Ηνωμένο Βασίλειο	59,6	63,1	71,4	68,5	50,1	48,6
5. Γαλλία	31,8	32,6	38,2	41,4	38,4	38,5
6. Καναδάς	18,0	20,5	24,7	27,2	24,2	29,6
7. Ιαπωνία	27,3	26,9	26,5	27,9	25,1	27,9
8. Ιταλία	22,4	23,1	27,3	30,8	27,9	27,1
9. Ρωσική Ομοσπονδία	17,3	18,1	21,2	23,8	20,9	26,5
10. Αυστραλία	11,3	11,7	14,2	18,4	17,6	22,4
11. Σαουδική Αραβία	9,1	13,0	20,2	15,1	20,4	21,1
12. Ολλανδία	16,2	17,0	19,1	21,7	20,7	19,6
13. Βέλγιο	15,0	15,5	17,7	19,7	17,9	18,8
14. Κορέα (Δημοκρατία της)	15,4	18,9	20,9	19,1	15,0	17,7
15. Χονγκ-Κονγκ (Κίνα)	13,3	14,0	15,1	16,1	15,7	17,5

Πηγή στοιχείων: UNWTO

Πίνακας 1.3 Τουριστική κίνηση από το Ην. Βασίλειο σε Ευρωπαϊκούς προορισμούς – 2009

χώρα προορισμού	διανυκτε- ρεύσεις	μεταβολή %	αφίξεις	(*)	μεταβολή %
Αυστρία	3.263.866	-16,7	701.247	AA	-15,0
Βέλγιο	1.763.976	-18,4	858.258	AA	-17,2
Βουλγαρία	854.051	-28,5	145.798	AA	-22,7
Γερμανία	3.699.244	-12,4	1.756.474	AA	
Δανία	477.253	-11,3			
Ελβετία	1.856.220	-18,6	691.409	AA	-16,3
<b>Ελλάδα</b>	<b>7.023.697</b>	<b>-1,3</b>	<b>2.112.149</b>	<b>ΑΤ</b>	<b>-7,3</b>
Εσθονία	78.322	-30,3			
Ιρλανδία	6.658.000	-27,4	3.031.064	ΑΤ	-15,3
Ισπανία	72.750.736		13.324.040	ΑΤ	
Κροατία	1.229.126	0,5	249.009	AA	-4,6
Κύπρος	5.555.513	-16,8	725.268	AA	-11,8
Λετονία	78.252	-43,1	35.596	AA	-36,7
Λιθουανία	48.486	-32,4	25.911	AA	-35,0
Μάλτα			415.231	ΑΤ	-8,6
Νορβηγία	523.118	-20,2	302.000	ΑΤ	-11,4
Ολλανδία	2.771.300	-16,5	1.408.600	AA	-14,1
Ουγγαρία	486.790	-21,9	189.628	AA	-25,7
Πολωνία	762.667	-14,3	340.549	AA	-12,3
Πορτογαλία	5.727.987	-21,6			
Ρουμανία	136.976	-24,6	71.357	AA	-13,5
Σερβία	41.296	-15,3	15.622	AA	-12,0
Σλοβενία			68.767	AA	-20,3
Σουηδία	582.719	-10,1			
Τσεχική Δημ.	959.480	-23,6	371.346	AA	-23,3
Φινλανδία	463.578	-14,3			

(\*) AA αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα  
ΑΤ αφίξεις στα σύνορα

Πηγή στοιχείων: ETC

Εξετάζοντας την πορεία του τουριστικού ρεύματος από τις δύο κυριότερες πηγές, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, διαπιστώνουμε σημάδια εξάντλησης του δυναμισμού τους. Σημειωτέον ότι οι διανυκτερεύσεις από τις δύο αυτές χώρες το 2008 αποτελούσαν πάνω από το 50% του συνόλου των διανυκτερεύσεων των κατοίκων της ΕΕ (27) στο εξωτερικό, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat.<sup>10</sup>

Η τουριστική κίνηση με προέλευση το Ηνωμένο Βασίλειο προς όλες τις χώρες της Ευρώπης, και ιδιαίτερα τις Μεσογειακές παρουσιάζει, σημαντική κάμψη το 2009 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.3.<sup>11</sup> Αντίστοιχες ενδείξεις για τη σχετική πτωχική τάση της αγγλικής αγοράς παρουσιάζονται και στην Ελλάδα. Το φαινόμενο αυτό είναι αποτέλεσμα ασφαλώς της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης, η οποία πλήττει και το διαθέσιμο εισόδημα των Βρετανών.

Οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις από τη Γερμανία σε προορισμούς Ευρωπαϊκών χωρών παρουσίασαν κι αυτές εμφανή κάμψη το 2009, με διψήφια ποσοστά μειώσεων στις περισσότερες χώρες (βλ. πίνακα 1.4). Επισημαίνεται ότι η σχετικά μικρότερη μείωση που εμφανίζεται στην Ελλάδα οφείλεται ενδεχομένως στον μη συνυπολογισμό των διανυκτερεύσεων σε δευτερεύοντα καταλύματα.

**Πίνακας 1.4 Τουριστική κίνηση από τη Γερμανία σε Ευρωπαϊκούς προορισμούς (2009)**

χώρα προορισμού	διανυκτερεύσεις	μεταβολή %	αφίξεις	(*)	μεταβολή %
Αυστρία	48.856.862	-2,6	10.622.835	ΑΑ	-0,8
Βέλγιο	1.879.173	-1,2	769.924	ΑΑ	-0,7
Βουλγαρία	2.166.644	-26,0	300.340	ΑΑ	-21,0
Δανία	11.583.538	-9,5			
Ελβετία	6.031.325	-4,5	2.294.411	ΑΑ	-2,1
<b>Ελλάδα</b>	<b>8.554.859</b>	<b>-4,7</b>	<b>2.364.486</b>	ΑΤ	<b>-4,2</b>
Εσθονία	154.260	-17,8			
Ην. Βασίλειο	17.300.078	-0,4	2.588.598	ΑΤ	-3,8
Ιρλανδία	2.189.000	-6,3	408.065	ΑΤ	-10,5
Ισπανία	78.243.941		8.926.043	ΑΤ	
Κροατία	11.450.766	4,3	1.579.610	ΑΑ	2,2
Κύπρος	1.158.266	-1,3	149.063	ΑΑ	6,5
Λετονία	197.465	-25,4	93.739	ΑΑ	-23,6
Λιθουανία	189.777	-5,7	110.163	ΑΑ	-15,5
Μάλτα			122.795	ΑΤ	-18,6
Νορβηγία	1.586.276	-5,6	617.000	ΑΤ	2,3
Ολλανδία	10.172.700	2,5	2.744.000	ΑΑ	2,8
Ουγγαρία	2.120.175	-9,7	511.678	ΑΑ	-9,0
Πολωνία	3.797.324	-4,1	1.126.529	ΑΑ	-1,4
Πορτογαλία	3.338.174	-8,7			
Ρουμανία	424.532	-18,3	181.084	ΑΑ	-15,0
Σερβία	81.926	1,4	39.497	ΑΑ	6,2
Σλοβενία			191.883	ΑΑ	-12,5
Σουηδία	1.818.858	-1,0			
Τσεχική Δημ.	4.851.928	-8,2	1.393.112	ΑΑ	-5,6
Φινλανδία	525.620	-9,3			

(\*) ΑΑ αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα  
ΑΤ αφίξεις στα σύνορα

Πηγή στοιχείων: ETC

<sup>10</sup> Eurostat, *Europe in Figures - Eurostat Yearbook 2010*, σ. 389.

<sup>11</sup> Βάσει στοιχείων που συγκεντρώνει η ETC (για την Ελλάδα, η ΕΛΣΤΑΤ).



### **1.1.1. Η πορεία του διεθνούς τουρισμού το 2010.**

Η πρόσφατη κάμψη του διεθνούς τουρισμού ως συνέπεια της χρηματοοικονομικής κρίσης άρχισε να εμφανίζεται ήδη από το 2008 με τις θερινές διακοπές στο βόρειο ημισφαίριο, όπως διαπίστωνε και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), ο οποίος υποστήριζε τότε ότι ο τουριστικός τομέας παρουσίασε απώλεια εμπιστοσύνης ως προς τη βραχυπρόθεσμη προοπτική, διατηρούσε ωστόσο την πεποίθησή του για τις μακροπρόθεσμες αντοχές του διεθνούς τουρισμού.<sup>12</sup> Η εκτίμηση αυτή δείχνει να επιβεβαιώνεται, ως ένα βαθμό, από τις μετέπειτα εξελίξεις.

Οι επιπτώσεις της πρόσφατης κρίσης του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη έχουν αρχίσει να απορροφώνται, τουλάχιστον εν μέρει, και εμφανίστηκαν σημάδια ανάκαμψης ήδη από τους πρώτους μήνες του 2010. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, το 2010 οι διεθνείς αφίξεις στο σύνολο των χωρών αυξήθηκαν κατά 6,6% σε σχέση με το 2009, φθάνοντας τα 940 εκατομμύρια.<sup>13</sup> Η ανάκαμψη αυτή όμως ήταν πολλαπλών ταχυτήτων, όπως δείχνουν τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω.

Οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις στο ίδιο διάστημα ακολούθησαν παρόμοια τάση, αλλά με σχετικό χαμηλότερο ρυθμό (5% έως 6%). Αυτό εξηγείται με τον συνεχιζόμενο ανταγωνισμό στις τιμές, τη βραχύτερη διάρκεια παραμονής και τον αυξημένο όγκο αφίξεων σε φθηνούς προορισμούς.

Ως προς τις διεθνείς τουριστικές δαπάνες, ηγετική θέση κατέλαβαν οι αναδυόμενες αγορές, οι λεγόμενες χώρες BRIC, δηλαδή η Βραζιλία (+54%), η Ρωσία (+26%), η Κίνα (+22%) και Ινδία, ενώ είναι χαρακτηριστική η επανεμφάνιση της Ιαπωνίας (+8%). Οι παραδοσιακές πηγές τουρισμού σημείωσαν συγκρατημένη αύξηση, όπως οι ΗΠΑ (+3%), η Γερμανία (+2%), η Γαλλία (+2%) και η Ιταλία (+3%).

Η αύξηση των αφίξεων στη διάρκεια του 2010 είναι εντονότερη στην περιοχή Ασίας και Ειρηνικού (+13%) καθώς και στη Μέση Ανατολή (+14%).

Η Ευρώπη, αντίθετα, βραδυπορεί, με μόνο +3% αύξηση, εξαιτίας κυρίως του άνισου ρυθμού οικονομικής ανάκαμψης στις διάφορες περιοχές της ηπείρου. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε επίσης και το κλείσιμο του Ευρωπαϊκού εναέριου χώρου λόγω της στάχτης του Ισλανδικού ηφαιστείου Eyjafjöll τον Απρίλιο και οι έντονες χιονοπτώσεις του Δεκεμβρίου με επακόλουθο το κλείσιμο πολλών μεγάλων αεροδρομίων. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι οι καταγραφόμενες αυξήσεις συγκρίνονται με τις επιδόσεις μιας ιδιαίτερα κακής χρονιάς (2009), η οποία υπέστη τις συνέπειες της κορύφωσης της οικονομικής κρίσης.

Η πορεία του ευρωπαϊκού τουρισμού παρουσιάζεται συγκεντρωτικά στον επόμενο πίνακα 1.5, με βάση τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία, που έχουν συγκεντρώσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), η European Travel Commission (ETC), η Eurostat, το Διεθνές Ινστιτούτο Τουρισμού και Αναψυχής (ITLS) της Βιέννης, καθώς και ορισμένοι επιμέρους εθνικοί φορείς.<sup>14</sup>

Ειδικότερα, προκύπτουν οι ακόλουθες βασικές διαπιστώσεις για την πορεία της τουριστικής κίνησης στους κυριότερους ευρωπαϊκούς προορισμούς:

- Η Βόρεια Ευρώπη ήταν η μοναδική περιοχή στον κόσμο που το 2010 παρουσίασε συνολικά στασιμότητα στις αφίξεις τουριστών (+0,8%), εξαιτίας κυρίως των προβλημάτων στις αερομεταφορές από τη στάχτη του ισλανδικού

<sup>12</sup> UNWTO, Ανακοίνωση 16 Οκτωβρίου 2008.

<sup>13</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011.

<sup>14</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, No 1, February 2011, - ETC, *European Tourism in 2010: Trends & Prospects (Q4/2010)*, Brussels, February 2011 - Eurostat, *Statistics in focus*, 6/2011 - Βάση στατιστικών δεδομένων του Institute for Tourism and Leisure Studies (ITLS) του Πανεπιστημίου της Βιέννης, - Instituto de Estudios Turísticos, *Frontur*, diciembre 2010, - DG CIS, *Le 4 Pages mensuel de conjoncture hôtelière*, février 2011.

ηφαιστείου. Μετά τον Ιούνιο, όμως, παρατηρείται ανάκαμψη των τουριστικών ροών, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την αύξηση των αερομεταφορών, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στα επιχειρηματικά ταξίδια και τους μακρινούς προορισμούς. Στην περιοχή εμφανίζεται ανισότητα ανάμεσα στις σκανδιναβικές χώρες, που εμφάνισαν αυξημένο αριθμό αφίξεων, και το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, στις οποίες σημειώθηκε μείωση 0,2% και 15,7% αντίστοιχα.

- Το **Ηνωμένο Βασίλειο**, ως τουριστικός προορισμός, παρέμεινε στάσιμος στο διάστημα Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου, (-0,9% ως προς τις αφίξεις του 2009), παρά την αδύνατη λίρα.
- Στη **Γαλλία**, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών σε ξενοδοχεία έχει επανέλθει στα επίπεδα πριν την οικονομική κρίση, παρουσιάζοντας αύξηση +2,8% την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010 χάρη κυρίως στους τουρίστες προερχόμενους από την Μέση Ανατολή και την Ασία, ενώ αξιόλογη μείωση σημείωσαν οι διανυκτερεύσεις Βρετανών (-6,7%) καθώς και Ολλανδών (-7,1%).<sup>15</sup>

**Πίνακας 1.5 Αφίξεις και διανυκτερεύσεις στις χώρες της Ευρώπης το 2010 - Μεταβολές % ως προς το 2009**

Προορισμός	Αφίξεις	Περίοδος	Διανυκτερεύσεις	Περίοδος
Αυστρία	3,0	Ιαν-Δεκ	1,1	Ιαν-Δεκ
Βέλγιο	5,9	Ιαν-Δεκ	4,8	Ιαν-Οκτ
Βουλγαρία	5,4	Ιαν-Δεκ	10,9	Ιαν-Νοεμ
Γαλλία	0,0	Ιαν-Δεκ	2,8	Ιαν-Δεκ
Γερμανία	10,9	Ιαν-Δεκ	10,8	Ιαν-Δεκ
Δανία	6,4	Ιαν-Δεκ	8,5	Ιαν-Δεκ
Ελβετία	4,0	Ιαν-Δεκ	1,9	Ιαν-Οκτ
<b>Ελλάς</b>	<b>0,6</b>	<b>Ιαν-Δεκ</b>	<b>0,9</b>	<b>Ιαν-Σεπ</b>
Εσθονία	11,6	Ιαν-Δεκ	6,8	Ιαν-Δεκ
Ηνωμένο Βασίλειο	-0,2	Ιαν-Δεκ	0,2	Ιαν-Δεκ
Ιρλανδία	-15,7	Ιαν-Αυγ	-	
Ισπανία	1,0	Ιαν-Δεκ	2,0	Ιαν-Δεκ
Ιταλία	0,9	Ιαν-Δεκ	1,6	Ιαν-Σεπ
Κροατία	4,8	Ιαν-Δεκ	-0,4	Ιαν-Νοεμ
Κύπρος	1,5	Ιαν-Δεκ	3,9	Ιαν-Οκτ
Λετονία	3,8	Ιαν-Δεκ	11,8	Ιαν-Οκτ
Λιθουανία	7,6	Ιαν-Σεπ	10,2	Ιαν-Οκτ
Μάλτα	12,7	Ιαν-Δεκ	11,0	Ιαν-Νοεμ
Νορβηγία	9,7	Ιαν-Δεκ	8,4	Ιαν-Οκτ
Ολλανδία	9,7	Ιαν-Δεκ	5,5	Ιαν-Νοεμ
Ουγγαρία	5,0	Ιαν-Δεκ	1,3	Ιαν-Νοεμ
Πολωνία	4,9	Ιαν-Δεκ	4,7	Ιαν-Οκτ
Πορτογαλία	6,1	Ιαν-Δεκ	2,4	Ιαν-Οκτ
Ρουμανία	5,3	Ιαν-Δεκ	2,9	Ιαν-Οκτ
Σερβία	5,8	Ιαν-Δεκ	-2,0	Ιαν-Νοεμ
Σλοβενία	2,2	Ιαν-Δεκ	1,1	Ιαν-Νοεμ
Σουηδία	5,8	Ιαν-Δεκ	5,3	Ιαν-Αυγ
Τουρκία	5,9	Ιαν-Δεκ	-	
Τσεχική Δημοκρατία	5,0	Ιαν-Δεκ	3,4	Ιαν-Σεπ
Φινλανδία	7,2	Ιαν-Δεκ	2,2	Ιαν-Οκτ

Πηγές στοιχείων: UNWTO, ETC, EUROSTAT, ITLS, IET, DGST, ΕΛΣΤΑΤ

<sup>15</sup> DGCIS, *Le 4 Pages mensuel de conjoncture hôtelière*, février 2011.

- Οι αφίξεις στην **Ισπανία** την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010 σημείωσαν μικρή αύξηση ως προς 2009 (+1,0%) σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Ινστιτούτου Τουριστικών Μελετών (ΙΕΤ).<sup>16</sup> Σημαντικότερες μειώσεις του όγκου αφίξεων στην Ισπανία το παραπάνω διάστημα σημειώθηκαν από τουρίστες με προέλευση το Ηνωμένο Βασίλειο (-6,5%) και τη Γερμανία (-1,4%), ενώ αύξηση παρουσίασαν οι αφίξεις τουριστών από τη Γαλλία (+2,3%), την Ιταλία (+9,4%) και την Ολλανδία (+9,3%). Μεγάλη πτώση παρουσιάστηκε, ωστόσο, στις Βαλεαρίδες, οφειλόμενη κυρίως στη μείωση των αφίξεων Γερμανών. Οι εισπράξεις την ίδια περίοδο παρουσίασαν ελαφρά αύξηση +2,0% ως προς το 2009.<sup>17</sup>
- Θετικές είναι οι επιδόσεις της **Ιταλίας**, εμφανίζοντας αύξηση των αφίξεων κατά 0,9% στο σύνολο του έτους, σταθεροποιούμενη σε τροχιά ανάκαμψης.
- Η τουριστική κίνηση στην **Τουρκία** εξακολουθεί να εμφανίζει θετική πορεία, με αυξημένες αφίξεις στα σύνορα κατά +5,9% την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010, σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2009. Υπενθυμίζεται ότι στο σύνολο του 2009 είχαν καταγραφεί 25.506.000 αφίξεις, κατά +2,2% περισσότερες από εκείνες του προηγούμενου έτους.
- Καλές επιδόσεις παρουσιάζει η **Μάλτα** (αύξηση των αφίξεων κατά +12,7%), οφειλόμενη αφενός, στη χαμηλή αφετηρία σύγκρισης, δεδομένου ότι το 2009 υπήρξε ιδιαίτερη κακή χρονιά, και αφετέρου, στις μεγάλες μειώσεις των τιμών.
- Προβλήματα εξακολουθεί να παρουσιάζει η **Κύπρος**, με την παρατεινόμενη ουσιαστική στασιμότητα στις αφίξεις (+1,5%) και τη μικρή αύξηση στις διανυκτερεύσεις (+3,9% την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου).
- Η **Κροατία**, μετά τη στασιμότητα του πρώτου εξαμήνου του έτους, εμφανίζει συνολικά αύξηση των αφίξεων στο σύνολο του έτους κατά 4,8%, επωφελούμενη από τη σχετική μικρή απόσταση από χώρες πηγές, ενώ παρατηρείται αύξηση του αριθμού αφίξεων και στη **Βουλγαρία** (+5,4%), με παράλληλη αύξηση του αριθμού διανυκτερεύσεων (+10,9%).

Για το σύνολο του έτους 2010, οι εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO) είναι θετικές, όπου η έστω και βραδεία ανάκαμψη των οικονομιών των χωρών πηγών εκτιμάται ότι οδήγησε σε αύξηση του συνολικού αριθμού των διεθνών αφίξεων κατά 6,6%.<sup>18</sup> Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι ο όγκος των διεθνών αφίξεων ανακάμπτει ταχύτερα από ό,τι οι εισπράξεις, δεδομένου ότι οι ταξιδιώτες ταξιδεύουν σε κοντινότερους στις πατρίδες τους προορισμούς.

Σχετικά με τον **εξερχόμενο τουρισμό**, οι κύριες πηγές τουριστικών ροών εμφάνισαν κυμαινόμενη εικόνα τους πρώτους μήνες του 2010 στους Ευρωπαϊκούς προορισμούς, σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζει σχετική έρευνα που έγινε για λογαριασμό της European Travel Commission.<sup>19</sup>

- Συγκεκριμένα, οι ταξιδιώτες από τη Γερμανία έτειναν να ταξιδεύουν σε περιφερειακούς Ευρωπαϊκούς προορισμούς καθώς και σε μακρινές χώρες. Στους πλησιέστερους προορισμούς (Αυστρία, Ολλανδία, Πολωνία) παρατηρήθηκε επιβράδυνση της ανάκαμψης και μείωση της διάρκειας ταξιδιού.
- Η από μακρού αναμενόμενη επάνοδος της βρετανικής αγοράς σε τροχιά ανάκαμψης άρχισε να εμφανίζεται σε ορισμένους Ευρωπαϊκούς προορισμούς, αλλά με μειωμένη διάρκεια ταξιδιού σε σύγκριση με άλλες πηγές της ζήτησης. Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, όμως, το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθεί να παρουσιάζει χαμηλές επιδόσεις. Τα πρόσφατα μέτρα λιτότητας που άρχισαν να

<sup>16</sup> Instituto de Estudios Turísticos, *Frontur*, diciembre 2010.

<sup>17</sup> Instituto de Estudios Turísticos, *Egatur*, diciembre 2010.

<sup>18</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011.

<sup>19</sup> ETC, *European Tourism in 2010: Trends & Prospects (Q4/2010)*, Brussels, February 2011.

εφαρμόζονται εκεί, σε συνδυασμό με τα προβλήματα και τις ανακατατάξεις που εμφανίστηκαν σε βρετανικά ταξιδιωτικά γραφεία και τουρ-οπερέτορς, θα επηρεάσουν ασφαλώς την πορεία του βρετανικού εξερχόμενου τουρισμού.

- Τα ταξίδια από την Ολλανδία προς Ευρωπαϊκούς προορισμούς παραμένουν σε χαμηλότερα επίπεδα ως προς το 2009, με μειωμένο αριθμό διανυκτερεύσεων στις περισσότερες χώρες.
- Σε άνοδο βρίσκονται οι αφίξεις τουριστών προερχόμενων από τη Γαλλία, το ίδιο παρατηρείται και για τον αριθμό των διανυκτερεύσεων στους Ευρωπαϊκούς προορισμούς.
- Οι αφίξεις Ιταλών στις Ευρωπαϊκές χώρες παραμένουν συνολικά στάσιμες τους πρώτους μήνες του 2010. Ελαφρά αύξηση εμφανίζεται μόνο στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Για το έτος 2011 εκτιμάται ότι συνεχίζεται η αυξητική τάση αλλά με μειωμένο ρυθμό, δεδομένου ότι η σύγκριση γίνεται με υψηλότερη βάση σε σχέση με την αφετηρία συγκρίσεων του 2009. Οι πρώτες εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού υποδεικνύουν αύξηση των αφίξεων κατά 4% έως 5%, ελαφρώς ανώτερη από τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο (4%).<sup>20</sup> Επικεφαλής στην ανοδική αυτή πορεία αναμένεται ότι θα είναι οι χώρες της Ασίας και του Ειρηνικού, ακολουθούμενες από τις χώρες της αμερικανικής ηπείρου.

## **1.2 Οι επιδόσεις της Ελλάδας και ο ανταγωνισμός.**

### **1.2.1 Οι επιδόσεις των μεσογειακών χωρών.**

Ύστερα από την περίοδο 2002-2004, οπότε είχε παρουσιαστεί και στην Ελλάδα μία στασιμότητα στην εισροή τουριστών από τις περισσότερες χώρες πηγές, με κατακόρυφη πτώση των αφίξεων ιδιαίτερα από τις ΗΠΑ, ακολούθησε μια ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού τα χρόνια έως το 2008, η οποία καταγράφηκε και στη χώρα μας με την αύξηση του εισερχόμενου τουρισμού. Σημειώνεται ότι η χαμηλή αφετηρία σύγκρισης, που οφείλεται στην προηγηθείσα κάμψη του διεθνούς τουρισμού και στη συνακόλουθη μείωση της εισροής τουριστών και στη χώρα μας, εξηγεί και τα σημαντικά μεγέθη της αύξησης που καταγράφηκε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, στις αφίξεις τουριστών προς τη χώρα μας στη διάρκεια του 2005 (+10,91%), του 2006 (+8,63%) και του 2007 (+9,22%).

Βέβαια, τα στοιχεία αυτά στηρίζονται στο σύστημα καταγραφής αφίξεων αλλοδαπών στα σύνορα που υιοθετούσε η ΕΣΥΕ έως το 2008 και το οποίο στηριζόταν σε καταγραφές των υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και της ΥΠΑ. Έτσι στους «αλλοδαπούς τουρίστες» συμπεριλαμβάνονταν πχ. και οι Αλβανοί υπήκοοι, που το 2006 εμφανίζονται μάλιστα να πραγματοποιούν 1.591.688 αφίξεις! Το σύστημα αυτό, προβληματικό από πολλές πλευρές, έχει πλέον αντικατασταθεί από την υιοθέτηση των στοιχείων της Έρευνας Συνόρων, η οποία πραγματοποιείται για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος. Από το 2008 και εξής, η ΕΣΥΕ (νυν Ελληνική Στατιστική Αρχή ή ΕΛΣΤΑΤ) αποδέχεται και ανακοινώνει τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα αυτή, η οποία είναι δειγματοληπτική, διεξάγεται σε τακτά διαστήματα στους σταθμούς εισόδου-εξόδου από τη χώρα κατά την αναχώρηση των μη μονίμων κατοίκων Ελλάδας.

Στις χώρες της Μεσογείου, ο τουρισμός ακολούθησε μια γενικά ανοδική πορεία την τελευταία δεκαετία, όχι όμως χωρίς διακυμάνσεις, οφειλόμενες σε σημαντικό βαθμό και στις πολιτικές συγκυρίες στην περιοχή αυτή (βλ. πίνακα 1.6 και διάγραμμα 1.2).

Επισημαίνουμε την ανοδική πορεία της Τουρκίας τα τρία τελευταία χρόνια μετά την κάμψη του 2006, σε αντίθεση με την πτώση των αφίξεων σε προορισμούς της ζώνης του ευρώ (Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Μάλτα).

<sup>20</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011.

Άνοδος παρουσιάζεται και στην Κροατία και τη Σλοβενία, καθώς επίσης στις χώρες της Βόρειας Αφρικής (Αίγυπτος, Τυνησία και Μαρόκο). Τα στοιχεία αυτά είναι τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα και προέρχονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO).<sup>21</sup>

Η Ελλάδα διατηρεί σε γενικές γραμμές τη θέση της ανάμεσα στις βασικές ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου, μετά την Ισπανία και την Ιταλία, τα τελευταία χρόνια όμως αισθάνεται ισχυρή πίεση ιδιαίτερα από την Τουρκία, όπως απεικονίζεται και στον συγκεντρωτικό πίνακα 1.6 καθώς και στο διάγραμμα 1.2.

Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας αντιμετωπίζει ήδη σημαντικές προκλήσεις, τόσο λόγω των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της και των εγγενών αδυναμιών της, όσο και εξαιτίας του ισχυρού διεθνούς ανταγωνισμού. Η ανάδειξη νέων και δυναμικών τουριστικών προορισμών στην περιοχή της Μεσογείου (Τουρκία, Κροατία, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο), αλλά και αλλού, οι οποίοι προβάλλουν με αξιώσεις παρεμφερές τουριστικό προϊόν, καθώς και ορισμένες παράμετροι του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, όπως η ισχυρή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου, η παρατεινόμενη δημοσιονομική και χρηματοοικονομική κρίση, επιβάλλουν στην ελληνική τουριστική βιομηχανία να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική. Με άλλα λόγια, είναι απόλυτα αναγκαίο να ενταθούν οι προσπάθειες για διατήρηση και βελτίωση της θέσης της χώρας μας στη διεθνή τουριστική αγορά.

Οι σύγχρονες τάσεις που επικρατούν στο διεθνές τουριστικό περιβάλλον και οι έντονες ανταγωνιστικές συνθήκες επιτάσσουν, αφενός, ανανέωση και διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και, αφετέρου, προσανατολισμό προς τις τμηματοποιημένες αγορές, επανατοποθέτηση του προορισμού στη διεθνή αγορά και εξειδικευμένη στόχευση των δράσεων προώθησης.

**Πίνακας 1.6 Εξέλιξη αφίξεων τουριστών στις χώρες της Μεσογείου 2004-2010**

χώρα	(*)								share						
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1 ΙΣΠΑΝΙΑ	TF	52 430	55 914	58 190	58 666	57 192	52 178	52 677	30.6%	30.8%	30.5%	28.8%	28.0%	26.1%	26.1%
2 ΙΤΑΛΙΑ	TF	37 071	36 513	41 058	43 654	42 734	43 239	43 626	21.6%	20.1%	21.6%	21.4%	20.9%	21.6%	21.6%
3 ΤΟΥΡΚΙΑ	TF	16 826	20 273	18 916	22 248	24 994	25 506	27 000	9.8%	11.2%	9.9%	10.9%	12.2%	12.8%	12.8%
<b>4 ΕΛΛΑΣ</b>	<b>TF</b>	<b>13 313</b>	<b>14 765</b>	<b>16 039</b>	<b>16 153</b>	<b>15 939</b>	<b>14 915</b>	<b>15 006</b>	<b>7.8%</b>	<b>8.1%</b>	<b>8.4%</b>	<b>7.9%</b>	<b>7.8%</b>	<b>7.5%</b>	<b>7.5%</b>
5 ΑΙΓΥΠΤΟΣ	TF	7 795	8 244	8 646	10 610	12 296	11 914	14 051	6.8%	5.9%	5.9%	6.1%	3.4%	3.2%	3.2%
6 ΜΑΡΟΚΟ	TF	5 477	5 843	6 558	7 408	7 879	8 341	9 288	4.6%	4.7%	4.5%	4.6%	4.6%	4.7%	4.7%
7 ΚΡΟΑΤΙΑ	TCE	7 912	8 467	8 659	9 307	9 415	8 694	9 111	4.6%	4.5%	4.5%	5.2%	6.0%	6.0%	6.0%
8 ΣΥΡΙΑ	TCE	3 033	3 571	3 777	4 158	5 430	6 092	8 546	0.9%	1.0%	1.0%	1.0%	1.3%	1.2%	1.2%
9 ΤΥΝΗΣΙΑ	TF	5 998	6 378	6 550	6 762	7 049	6 901	6 902	3.2%	3.2%	3.4%	3.6%	3.9%	4.2%	4.2%
10 ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	TF	11 617	10 612	11 282	12 321	6 962	6 439	6 832	3.5%	3.5%	3.4%	3.3%	3.4%	3.5%	3.5%
11 ΙΣΡΑΗΛ	TF	1 506	1 903	1 825	2 068	2 572	2 321	2 803	1.4%	1.4%	1.3%	1.2%	1.2%	1.1%	1.1%
12 ΚΥΠΡΟΣ	TF	2 349	2 470	2 401	2 416	2 404	2 141	2 173	0.7%	0.8%	0.9%	0.9%	0.9%	1.0%	1.0%
13 ΑΛΓΕΡΙΑ	VF	1 234	1 443	1 638	1 743	1 772	1 912	-	0.3%	0.4%	0.4%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%
14 ΛΙΒΑΝΟΣ	TF	1 278	1 140	1 063	1 017	1 333	1 851	2 168	0.9%	0.9%	0.8%	0.9%	0.9%	0.8%	0.8%
15 ΑΛΒΑΝΙΑ		42	46	60	57	1 337	1 775	2 243	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
16 ΣΕΡΒΙΑ & ΜΑΥΡ.	TCE	580	725	847	1 680	1 677	1 689	1 771	0.7%	0.6%	0.6%	0.5%	0.7%	0.9%	0.9%
17 ΣΛΟΒΕΝΙΑ	TCE	1 499	1 555	1 617	1 751	1 771	1 803	1 844	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.2%
18 ΜΑΛΤΑ	TF	1 156	1 171	1 124	1 244	1 291	1 182	1 332	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.7%	0.9%	0.9%
19 ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓ.	TCE	190	217	256	306	322	311	365	1.8%	2.0%	2.0%	2.0%	2.7%	3.0%	3.0%
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>		<b>171 306</b>	<b>181 250</b>	<b>190 506</b>	<b>203 569</b>	<b>204 369</b>	<b>199 781</b>	<b>200 781</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>

(\*) TF = αφίξεις τουριστών στα σύνορα,  
TCE= αφίξεις σε συλλογικά καταλύματα  
VF=αφίξεις επισκεπτών στα σύνορα

Πηγές στοιχείων: - UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, update August 2011  
- UNWTO, *Tourism Highlights*, 2006 Edition  
- WTO, *Compendium of Tourism Statistics*, 2005 Edition

<sup>21</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011.

Μπορεί κανείς να εκτιμήσει ότι η πίεση αυτή από τις ανταγωνίστριες χώρες θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια, στο μέτρο που εκείνες θα κατορθώσουν να διατηρήσουν και να αξιοποιήσουν τα τρία βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν:

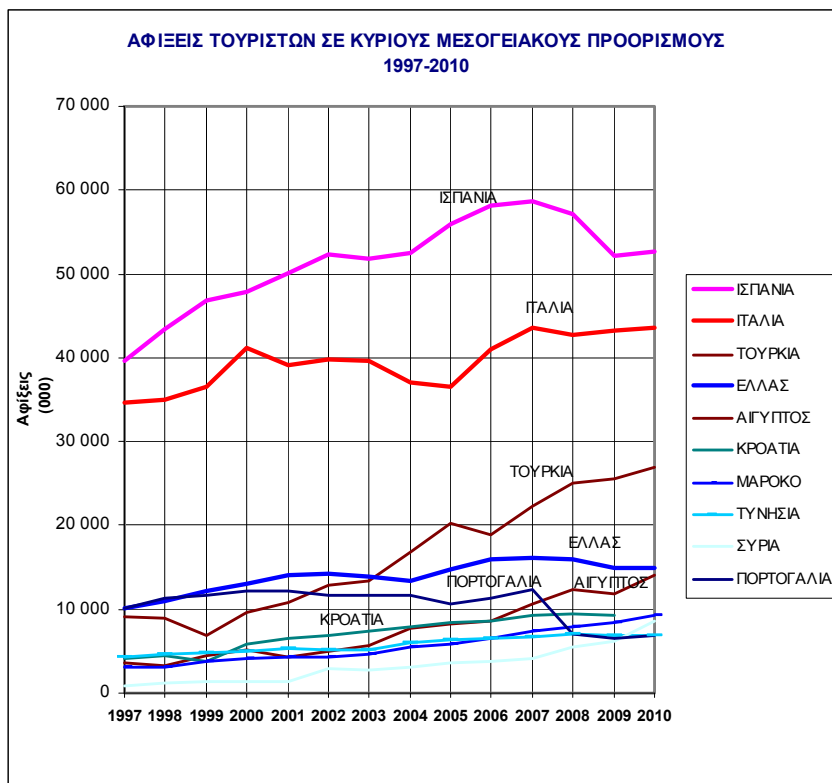
- την παραμονή εκτός ζώνης του ευρώ
- την πιο πρόσφατα δημιουργημένη τουριστική προσφορά και
- το χαμηλότερο κόστος των τουριστικών υπηρεσιών.

Οι πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις και αναταραχές στις χώρες του Μαγκρέμπ, αλλά και στην Αίγυπτο και τη Συρία, θα έχουν μάλλον πρόσκαιρα θετικές επιπτώσεις στους ελληνικούς προορισμούς, οι οποίοι παρέχουν ασφαλέστερο περιβάλλον για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων. Ανάλογες διακυμάνσεις θα εμφανίζονται ενδεχομένως και στο μεσοπρόθεσμο μέλλον, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι οποιοδήποτε αστάθμητοι παράγοντες θα ευνοούν πάντοτε ή θα αφήνουν αλώβητο τον ελληνικό τουρισμό, όπως άλλωστε έχει δείξει και το πρόσφατο παρελθόν.

**1.2.2 Η κατάταξη της Ελλάδας ως προς τη διεθνή ανταγωνιστικότητα στον τομέα του τουρισμού** (κατά την Έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ του 2011).

Το γεγονός, ότι ο ελληνικός τουρισμός δραστηριοποιείται σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, απεικονίζεται τόσο στον πίνακα κατάταξης του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO) όσο και στην πιο πρόσφατη έκδοση της ετήσιας έκθεσης του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (World Economic Forum) «Έκθεση για την ανταγωνιστικότητα στον τομέα του τουρισμού και των ταξιδιών – 2011».<sup>22</sup>

Διάγραμμα 1.2



Πηγή στοιχείων: UNWTO

<sup>22</sup> World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011*.

Ο γενικός δείκτης ανταγωνιστικότητας του WEF για τον τουρισμό αποτελεί τη συνισταμένη 71 επιμέρους ειδικών δεικτών, οι οποίοι υπάγονται σε 14 «πυλώνες», που κι αυτοί με τη σειρά τους ομαδοποιούνται σε τρεις μείζονες ενότητες:

- το ρυθμιστικό πλαίσιο του τουρισμού
- το επιχειρηματικό περιβάλλον και τις υποδομές και
- τους ανθρώπινους, πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους.

Η Ελλάδα, σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση, έρχεται μόλις **29<sup>η</sup>** στη συνολική παγκόσμια κατάταξη (18<sup>η</sup> στην Ευρώπη) ως προς τον γενικό δείκτη ανταγωνιστικότητας τουρισμού και ταξιδιών, υποκωρώντας κατά πέντε θέσεις σε σύγκριση με την προηγούμενη Έκθεση.<sup>23</sup> Η γενική επίδοσή της είναι μάλιστα μειωμένη σε σύγκριση με την Έκθεση του 2009 (4,78 έναντι 4,91 μονάδες, με άριστα το 7).

Στον πίνακα 1.6 παρουσιάζονται οι θέσεις που καταλαμβάνει η Ελλάδα στις επιμέρους ομάδες δεικτών. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην κατάταξη του WEF η χώρα μας εμφανίζεται να υστερεί σημαντικά σε σύγκριση τόσο με τη θέση που κατέχει στην παγκόσμια κατάταξη του UNWTO ως προς τον αριθμό τουριστικών εισπράξεων (21<sup>η</sup>) όσο και ως προς τον αριθμό αφίξεων (17<sup>η</sup>). Και αυτό συμβαίνει μολονότι η σειρά της στη γενική κατάταξη της ανταγωνιστικότητας στην Έκθεση του 2008 του WEF (22<sup>η</sup>) εμφανιζόταν σχετικά βελτιωμένη ως προς εκείνη του 2007, οπότε είχε καταλάβει την 24<sup>η</sup> θέση.<sup>24</sup> Οφείλουμε πάντως να επισημάνουμε ότι τα κριτήρια με τα οποία έχει γίνει η βαθμολόγηση των επιμέρους δεικτών δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις μετρήσιμα ούτε και απολύτως αντικειμενικά.

Οι δείκτες στους οποίους τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της χώρας μας εμφανίζονται να είναι ισχυρότερα, σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση, είναι η παρουσία των μεγάλων εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων, η πυκνότητα σε γιατρούς, η κύρωση των διεθνών περιβαλλοντικών συνθηκών, στους οποίους η Ελλάδα πρωτεύει! Ακολουθούν η επάρκεια σε ξενοδοχειακές κλίνες, η στοιχειώδης εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και ο αριθμός των τόπων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Αντίθετα, οι δείκτες με τις χειρότερες επιδόσεις είναι η ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος, οι πρακτικές προσλήψεων και απολύσεων, η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης, η έκταση της χρήσης του διαδικτύου από τις επιχειρήσεις και οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

Αξιοσημείωτη είναι η κατάληψη από τη χώρα μας της 17<sup>ης</sup> θέσης ως προς τον πυλώνα «προτεραιότητα του τουρισμού», ενώ στην αντίστοιχη έκθεση του 2009 κατείχε την 3<sup>η</sup> θέση. Αντίθετα, η επίδοση ως προς τον πυλώνα «κανόνες και ρυθμίσεις της τουριστικής πολιτικής» επιδεινώθηκε περισσότερο (82<sup>η</sup> θέση, από την 57<sup>η</sup> που κατείχε στην έκθεση του 2009).

Πρέπει πάντως να παρατηρήσουμε ότι, ως προς τον επιμέρους δείκτη «αποτελεσματικότητα του μάρκετινγκ και του *branding*» που ανήκει στον ίδιο πυλώνα, η χώρα μας υποχώρησε στην 65<sup>η</sup> θέση (από την 39<sup>η</sup>, που κατείχε στην έκθεση του 2009).

Διαπιστώνουμε ότι η χώρα μας εμφανίζεται να σημειώνει πτώση στην μείζονα ενότητα των ανθρώπινων, των πολιτιστικών και των φυσικών πόρων (29<sup>η</sup> θέση στην κατάταξη έναντι της 27<sup>ης</sup> το προηγούμενο έτος), οφειλόμενη στην πτώση στους πολιτιστικούς πόρους (25<sup>η</sup> θέση έναντι 23<sup>ης</sup>) και στην ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση στους φυσικούς πόρους (61<sup>η</sup> θέση). Υστερούμε γενικά ως προς τη μείζονα ενότητα «επιχειρηματικό περιβάλλον και υποδομές» (29<sup>η</sup> θέση), με εξαίρεση τον πυλώνα «τουριστικές υποδομές» (5<sup>η</sup>). Εξαιρετικά υψηλό εμφανίζεται να είναι το κόστος έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας (97<sup>η</sup> θέση).

Η χειρότερη επίδοση όμως καταγράφεται στον κρίσιμο δείκτη της ανταγωνιστικότητας των τιμών στην τουριστική βιομηχανία, όπου η χώρα μας, πέφτοντας ακόμη

<sup>23</sup> Η κατάταξη της Έκθεσης του 2011 αφορά σε σύνολο 139 χωρών, έναντι 133 εκείνης του 2009.

<sup>24</sup> World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008, 2009 και 2011*.

καμηλότερα από την επίδοση της προηγούμενης έκθεσης, κατατάσσεται 129<sup>η</sup> σε σύνολο 139 χωρών (έναντι της 114<sup>ης</sup> θέσης σε σύνολο 133 χωρών) με βαθμό 3,8. Αυτό σημαίνει, με απλά λόγια, ότι τιμές των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών δεν ανταποκρίνονται στην προσδοκώμενη ποιότητά τους.

Η κατάσταση αυτή έχει δυσμενείς συνέπειες και στην εθνική οικονομία. Όπως έχει ήδη επισημανθεί και στην Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας του 2009, «η μέτρια επίδοση των τουριστικών εισπράξεων, αντανακλά τόσο αδυναμίες της υπάρχουσας υποδομής, που επηρεάζουν δυσμενώς το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας ως προς την ποιότητα, όσο και την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές».<sup>25</sup>

Ως **συμπέρασμα** μπορούμε να συναγάγουμε ότι, προκειμένου να κατανοήσουμε, να κατοχυρώσουμε και τελικά να βελτιώσουμε τη θέση μας στον διεθνή ανταγωνισμό στο πεδίο του τουρισμού, δεν μπορεί να επαναπαυόμαστε στη σχετικά καλή σειρά που διατηρούσαμε έως τώρα στην παγκόσμια κατάταξη ως προς το γενικό αριθμό αφίξεων τουριστών στα σύνορα της χώρας. Προβάλλει ήδη το απειλητικό φάσμα μιας σειράς από ανταγωνιστικούς παραδοσιακούς και αναδυόμενους προορισμούς, οι οποίοι διεκδικούν να αποσπάσουν μεγαλύτερα μερίδια από τη διεθνή τουριστικά αγορά, αμφισβητώντας έτσι την έως τώρα σχετικά ικανοποιητική δική μας τοποθέτηση. Απαιτείται επανατοποθέτηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά, με αναβάθμιση, διαφοροποίηση και εμπλουτισμό της προσφοράς και παράλληλα, με τη χάραξη μεσο-μακροπρόθεσμης στρατηγικής μάρκετινγκ, με εξειδικευμένους στόχους ανά αγορά.

**Πίνακας 1.7 Δείκτης Ανταγωνιστικότητας Τουρισμού και Ταξιδιών για την Ελλάδα (Εκθέσεις του World Economic Forum 2008, 2009 και 2011)**

	Σειρά κατάταξης			Βαθμός (κλίμακα 1-7)		
	2008 (μεταξύ 130 χωρών)	2009 (μεταξύ 133 χωρών)	2011 (μεταξύ 139 χωρών)	2008	2009	2011
<b>Γενικός Δείκτης</b>	<b>22</b>	<b>24</b>	<b>29</b>	<b>4,9</b>	<b>4,9</b>	<b>4,8</b>
<b>Κανονιστικό πλαίσιο</b>	<b>17</b>	<b>18</b>	<b>34</b>	<b>5,5</b>	<b>5,5</b>	<b>5,1</b>
Κανόνες και ρυθμίσεις πολιτικής	61	57	82	4,4	4,6	4,3
Περιβαλλοντική αειφορία	40	47	68	4,9	4,8	4,5
Προστασία και ασφάλεια	31	47	73	5,7	5,6	4,7
Υγεία και υγιεινή	16	19	20	6,4	6,4	6,4
Προτεραιότητα του τουρισμού	1	3	17	6,0	6,1	5,6
<b>Επιχειρηματικό περιβάλλον και υποδομές</b>	<b>30</b>	<b>27</b>	<b>29</b>	<b>4,6</b>	<b>4,7</b>	<b>4,8</b>
Υποδομές αερομεταφορών	20	19	19	4,6	4,7	4,8
Υποδομές επίγειων μεταφορών	46	43	61	4,4	4,1	4,0
Τουριστικές υποδομές	9	5	5	6,7	6,7	6,9
Υποδομές τεχνολογιών πληροφορικής – τηλεπικοινωνιών	39	40	39	3,6	3,8	4,3
Ανταγωνιστικότητα τιμών στην τουριστική βιομηχανία	120	114	123	3,8	3,9	3,8
<b>Ανθρώπινοι, πολιτιστικοί και φυσικοί πόροι</b>	<b>18</b>	<b>27</b>	<b>29</b>	<b>4,7</b>	<b>4,6</b>	<b>4,5</b>
Ανθρώπινοι πόροι	43	44	59	5,1	5,3	5,0
Εκπαίδευση και κατάρτιση	45	53	62	4,9	4,9	4,8
Διαθεσιμότητα ειδικευμένης εργασίας	62	41	56	5,3	5,6	5,1
Εθνική αντίληψη για τον τουρισμό	39	35	47	5,1	5,1	4,8
Φυσικοί πόροι	75	74	61	3,0	3,0	3,4
Πολιτιστικοί πόροι	16	23	25	5,4	5,0	4,7

Πηγή: World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008, 2009 και 2011*.

<sup>25</sup> Τράπεζα της Ελλάδας, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008, Αθήνα, Απρίλιος 2009, σ. 148.



### 1.3 Οι προοπτικές του διεθνούς τουρισμού.

Η ανάδυση νέων αγορών και νέων προορισμών οδηγεί σε αναδιάταξη του παγκόσμιου τουριστικού χάρτη, όπου οι νέοι δυναμικοί «παίκτες», όπως οι χώρες «BRIC» (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα), καθώς και άλλοι αναδυόμενοι προορισμοί (όπως πχ. το Βιετνάμ, το Ντουμπάι, η Κούβα κ.ά.), πρόκειται να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις μελλοντικές εξελίξεις. Οι διαφαινόμενες τάσεις επηρεάζουν ήδη και τους ευρωπαϊκούς προορισμούς, οι οποίοι βλέπουν το συνολικό μερίδιό τους στη διεθνή τουριστική αγορά να μειώνεται, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού<sup>26</sup> (βλ. διάγραμμα 1.1 και πίνακα 1.1).

Στις ανεπτυγμένες χώρες, ο τουρισμός κατέχει ήδη σημαντικό μερίδιο στην οικονομία και στην απασχόληση. Οι χώρες του ΟΟΣΑ αποτελούν το 60% της τουριστικής αγοράς και το μερίδιο του τουρισμού στο ΑΕΠ των χωρών αυτών κυμαίνεται από 2% έως 11%, ενώ στη συνολική απασχόληση ανά χώρα το μερίδιο φθάνει από 3% έως το 12%.<sup>27</sup> Οι προβλέψεις υποδεικνύουν μια μέση γενική ετήσια αύξηση του τουρισμού κατά 4%, ωστόσο το ποσοστό αυτό ενδέχεται να είναι μικρότερο για αρκετές ανεπτυγμένες χώρες που έχουν ήδη φθάσει σε ένα στάδιο σχετικής ωρίμανσης στην τουριστική τους ανάπτυξη και τώρα αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις του ανταγωνισμού.

Οι ενδείξεις για το 2011 θεωρούνται σχετικά ικανοποιητικές, με βάση τις περισσότερες εκτιμήσεις διεθνών φορέων (UNWTO, ETC), σύμφωνα με τα σημάδια ανάκαμψης μετά την οικονομική ύφεση που ακολούθησε την κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, αν δεν επιταχυνθεί ο ρυθμός ανάκαμψης, τα επόμενα χρόνια ο διεθνής ανταγωνισμός πρόκειται να συνεχιστεί με ακόμη μεγαλύτερη ένταση και, επομένως, η μάχη μεταξύ προορισμών για αύξηση ή ακόμη και διατήρηση των μεριδίων στη διεθνή αγορά θα είναι ιδιαίτερα σκληρή. Σε κάθε περίπτωση, όσο θα αυξάνεται ο όγκος των διεθνών ταξιδιών, σύμφωνα με τις προβλέψεις του UNWTO, τόσο θα αναδιατάσσεται η περιφερειακή ισορροπία.

Η ολοένα διευρυνόμενη χρήση του διαδικτύου με τις διάφορες εφαρμογές του (τόσο από τις τουριστικές επιχειρήσεις όσο και από τους καταναλωτές), η ανάπτυξη των αερομεταφορών χαμηλού κόστους και οι δημογραφικές εξελίξεις αποτελούν τους τρεις ισχυρότερους παράγοντες μελλοντικού μετασχηματισμού της τουριστικής αγοράς.

Ειδικότερα, οι δημογραφικές εξελίξεις θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο. Η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, ιδιαίτερα στην Ασία και τη Ν. Αμερική, και η μεταβολή στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού των παραδοσιακών αγορών, όπως πχ. η γήρανση των κατοίκων των Ευρωπαϊκών χωρών, θα επιδράσουν σημαντικά στον διεθνή τουρισμό.<sup>28</sup> Χαρακτηριστικά, το 2030 το μερίδιο του συνολικού πληθυσμού των χωρών της ΕΕ (27) άνω των 65 ετών υπολογίζεται ότι θα είναι 23,5% του συνόλου, έναντι 17,1% το 2008, ενώ ταυτόχρονα θα αυξηθεί ο αριθμός των εργένηδων και των ζευγαριών χωρίς παιδιά.<sup>29</sup>

Στο διάγραμμα 1.3 απεικονίζεται η πιο πρόσφατη πρόγνωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO) για την πορεία των διεθνών αφίξεων σε όλο τον κόσμο έως το έτος 2020. Υπολογίζεται ότι ο αριθμός των αφίξεων θα ακολουθήσει συνεχώς ανοδική πορεία και από 882 εκατομμύρια το 2009 (και 940 εκατομμύρια το 2010) θα φθάσει στα 1.560 εκατομμύρια το 2020.<sup>30</sup> Η σχετικά αισιόδοξη αυτή εκτίμηση υποστηρίζεται από τη διαπίστωση ότι, παρά τις κατά καιρούς εμφανιζόμενες αντιξοότητες της διεθνούς πολιτικής ή οικονομικής συγκυρίας ή τις φυσικές καταστροφές, ο διεθνής τουρισμός επιδεικνύει αξιοσημείωτη αντοχή. Τις πρόσκαιρες περιόδους ύφεσης ακολουθούν φάσεις ανάκαμψης και ταχείας επανόδου σε τροχιά ανάπτυξης.

<sup>26</sup> UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 1, No 9, February 2011.

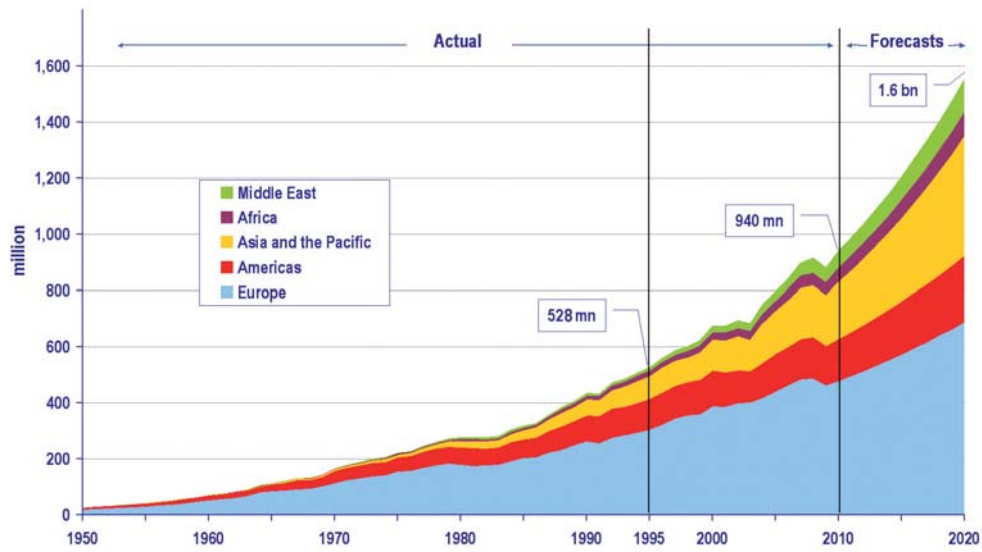
<sup>27</sup> OECD, *Tourism in OECD Countries 2008: Trends and Policies*, February 2008.

<sup>28</sup> Βλ. σχετικά, UNWTO-ETC, *Demographic Change and Tourism*, 2010.

<sup>29</sup> EUROSTAT, *Statistics in focus*, 69/2008 και *Statistics in focus*, 1/2010.

<sup>30</sup> UNWTO, *Tourism Highlights 2011 edition*, p. 11.

**Διάγραμμα 1.3 Ο διεθνής τουρισμός το 2020 κατά την πρόγνωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO)**



Πηγή: UNWTO, Tourism Highlights, 2011 Edition

## 2. Η πορεία των αφίξεων

### - Από τη μεταολυμπιακή ανάκαμψη, στη στασιμότητα και την ύφεση του ελληνικού τουρισμού

#### 2.1 Η συνολική εικόνα και τα αναλυτικά στοιχεία.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ) για τον αριθμό των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, διαπιστώνεται ότι η τουριστική κίνηση προς τη χώρα μας μετά την κάμψη των ετών 2001-2003 ακολούθησε ανοδική πορεία τα έτη 2004 έως 2007. Η γενικά θετική αυτή εξέλιξη εκείνης της περιόδου οφείλεται κατά κύριο λόγο στον θετικό αντίκτυπο των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτός συνίσταται αφενός, στην γενικευμένη αναβάθμιση των τεχνικών, συγκοινωνιακών και ξενοδοχειακών υποδομών και αφετέρου, στην ευρύτατη έκθεση και προβολή της εικόνας της Αθήνας και της Ελλάδας, με την ευκαιρία των Ο.Α. του 2004, ως ελκυστικού, ασφαλούς και σύγχρονου τουριστικού προορισμού. Από το 2007 όμως άρχισαν να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια στασιμότητας.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται από την ΕΛΣΤΑΤ για τα βασικά μεγέθη της τουριστικής κίνησης για τα έτη 2009 και 2010, δηλαδή για τον αριθμό αφίξεων στα σύνορα των τουριστών (μη μονίμων κατοίκων Ελλάδας) και τον αριθμό αφίξεων και διανυκτερεύσεων τουριστών στα ξενοδοχειακά καταλύματα, επιβεβαιώνουν τη γενική εκτίμηση ότι τα δύο τελευταία χρόνια εμφανίστηκε και στη χώρα μας σημαντική πτώση της τουριστικής κίνησης, σε σύγκριση με το 2008. Τη διαπίστωση αυτή συμμερίζεται και η Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για το 2010<sup>31</sup>, σύμφωνα με την οποία καταγράφεται μείωση των εισπράξεων από τον τουρισμό, δηλαδή των εισπράξεων από συναλλαγές μεταξύ μονίμων και μη μονίμων κατοίκων, στο σύνολο του έτους 2010 κατά **-7,56%**. Τα παραπάνω στοιχεία είναι τα πιο πρόσφατα έως σήμερα διαθέσιμα σε ετήσια βάση και αναλύονται ειδικότερα στη συνέχεια.

Η αλλαγή του συστήματος παρακολούθησης των αφίξεων στα σύνορα από την ΕΛΣΤΑΤ, που εφαρμόζεται από το 2008, έχει μεταβάλει τα δεδομένα για την αξιοπιστία των στατιστικών στοιχείων ως προς τη μεταβλητή αυτή. Το σύστημα που είχε υιοθετηθεί έως το 2007, προβληματικό από πολλές απόψεις, όπως έχει επισημανθεί κατ' επανάληψη και από τον συντάκτη του παρόντος προς κάθε κατεύθυνση, έχει πλέον αντικατασταθεί από την υιοθέτηση της Έρευνας Συνόρων που πραγματοποιείται για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος. Έτσι, η Ελληνική Στατιστική Αρχή αποδέχεται και ανακοινώνει πλέον τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα αυτή, η οποία είναι δειγματοληπτική, διεξάγεται σε τακτά διαστήματα στους σταθμούς εισόδου - εξόδου από τη χώρα κατά την αναχώρηση των μη μονίμων κατοίκων από την Ελλάδα.<sup>32</sup>

<sup>31</sup> ΤτΕ, Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Αθήνα, Απρίλιος 2011.

<sup>32</sup> ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο τύπου 23 Απριλίου 2010.

Με το νέο σύστημα, προς το οποίο έχουν αναπροσαρμοστεί και τα στοιχεία για το έτος 2007, υπολογίζονται οι αφίξεις μονίμων κατοίκων χωρών του εξωτερικού, αντί για τους «αλλοδαπούς» υπηκόους, όπως γινόταν έως το 2007. Η παρεχόμενη εικόνα είναι πλέον απαλλαγμένη από ορισμένα «βαρίδια» του παρελθόντος, όπως πχ. η καταγραφή των αφίξεων Αλβανών οικονομικών μεταναστών, που εμφανίζονταν ως «αλλοδαποί τουρίστες» από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, τροφοδοτώντας έτσι την ΕΣΥΕ με εξωπραγματικά στοιχεία.

Εντούτοις, με τη μέθοδο της Έρευνας Συνόρων, παρέχεται μεν μια γενικά ακριβέστερη εικόνα της σύνθεσης και των μεγεθών των αφίξεων αλλά, από την άλλη μεριά, παρακάμπτονται ή υπο-εκτιμώνται ορισμένα στοιχεία για τις αφίξεις τουριστών από σχετικά «μικρές» αλλά οπωσδήποτε αξιόλογες και δυναμικές αγορές, όπως της Κίνας, της Ιαπωνίας, της Ινδίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, κ.ά. Περισσότερα για τη μεθοδολογία στατιστικής παρακολούθησης τουριστικών μεταβλητών αναπτύσσονται σε ειδικό κεφάλαιο παρακάτω.

### **2.1.1 Η πορεία των αφίξεων στα σύνορα.**

Στη διάρκεια της δεκαετίας 2001-2010, ο συνολικός αριθμός αφίξεων αλλοδαπών (ή μη μονίμων κατοίκων) στα σύνορα παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Στο χαμηλότερο σημείο έφθασε, παραδόξως για πολλούς το 2004, τη χρονιά των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας

Είτε πρόκειται για υποεκτίμηση από μεριάς της ΕΣΥΕ (πράγμα που δεν μπορεί να αποκλειστεί) είτε για ακριβή υπολογισμό των αφίξεων στους σταθμούς εισόδου το 2004, είναι γεγονός ότι η άνοδος των τιμών της ξενοδοχειακής προσφοράς, σε συνδυασμό με την αναστάτωση στις συγκοινωνίες σε όλη τη διάρκεια της θερινής περιόδου, αποθάρρυναν σημαντικό αριθμό δυνητικών ταξιδιωτών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, μετά το 2004 καταγράφηκε σημαντική ετήσια αύξηση των αφίξεων τουριστών στη χώρα μας, με βάση σύγκριση τη χαμηλή επίδοση του 2004. Το 2005 η ετήσια αύξηση ήταν +10,91%, το 2006 +8,63% και το 2007 έφθασε το +9,22%. Βέβαια, τα στοιχεία αυτά βασιζόνταν στο προηγούμενο σύστημα υπολογισμού των αφίξεων αλλοδαπών στα σύνορα, που υιοθετούσε η ΕΣΥΕ έως το 2008, και το οποίο στηριζόταν σε καταγραφές των υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και της Υ.Π.Α.

Η πτωτική τάση των αφίξεων άρχισε να καταγράφεται ήδη από το έτος 2008, οπότε για το σύνολο του έτους είχε παρουσιαστεί μείωση κατά -1,4% σε σύγκριση με το 2007, σύμφωνα με το νέο σύστημα που έχει υιοθετήσει η ΕΛΣΤΑΤ το 2009 και εφαρμόζει για τα στοιχεία των ετών 2007 και εξής.

Τα στοιχεία για τις αφίξεις το 2010 δείχνουν ότι ο ελληνικός τουρισμός, παρά τις θετικές ενδείξεις που παρουσιάζονται στις αφίξεις από ορισμένες χώρες πηγές, δεν έχει κατορθώσει ακόμη να βγει συνολικά από τη φάση της ύφεσης στην οποία βρίσκεται από το 2008. Όπως είχε επισημανθεί και πριν δύο χρόνια από τον συγγραφέα, τα έως τότε (Οκτώβριος 2008) δεδομένα για την τουριστική κίνηση, σε συνδυασμό με την ανάλυση των επιμέρους τροχιών των αφίξεων τουριστών από τις διάφορες χώρες πηγές (βλ. και διάγραμμα 2.2 του παρόντος), οδηγούσαν σε δυσοίωνα συμπεράσματα ως προς την πορεία της τουριστικής κίνησης, πριν ακόμη από το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Είχε μάλιστα διατυπωθεί η προειδοποίηση ότι «το φάσμα της στασιμότητας προβάλλει ήδη απειλητικά, κλονίζοντας την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού και τις προοπτικές ανάκαμψης, στο πλαίσιο μάλιστα της παρούσας κρίσης του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος».<sup>33</sup>

Στη διάρκεια των τελευταίων ετών παρουσιάστηκαν έντονες διακυμάνσεις και σημαντικές ανακατατάξεις στις αγορές των χωρών που αποτελούν τις κυριότερες πηγές εισροής τουριστών προς τη χώρα μας (βλ. διάγραμμα 2.3). Αυτό είναι συνισταμένη των εξελίξεων στην κατάσταση της οικονομίας των χωρών αυτών, των ανακατατάξεων στην

<sup>33</sup> Α. Χατζηδάκης, *Εξέλιξη τουριστικής κίνησης 2005-2008*, Αθήνα, 2008, σελ 22.

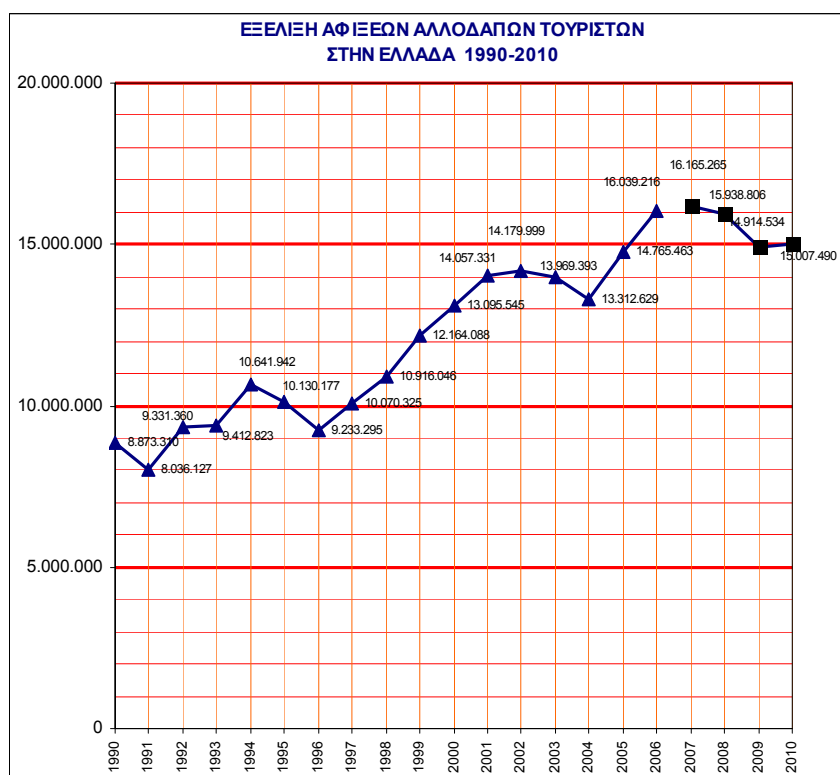
οργάνωση της διεθνούς αγοράς ταξιδιών, των πολιτικών εξελίξεων στη διεθνή σκηνή αλλά και του εντεινόμενου ανταγωνισμού μεταξύ παραδοσιακών και αναδυόμενων τουριστικών προορισμών.

Συγκεκριμένα, σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2009, εμφανίζεται στασιμότητα **(+0,6%)** στο σύνολο των αφίξεων μη μονίμων κατοίκων στα σύνορα, που μόλις ξεπερνούν τα 15 εκατομμύρια (15.007.460).<sup>34</sup> Μπορεί να εμφανίζεται μία συνολική αύξηση κατά 92.926 αφίξεις, αλλά η απώλεια 944.331 αφίξεων μέσα σε ένα χρόνο από τις πέντε βασικότερες αγορές μας είναι ουσιαστικά δυσαναπλήρωτες, αν λάβει κανείς υπόψη του και την απόδοση των αγορών αυτών, ως προς την κατά κεφαλή δαπάνη.

Πράγματι, μία προσεκτική ανάγνωση των αναλυτικών στοιχείων αποδεικνύει ότι η φαινομενική αναπλήρωση των παραπάνω απωλειών προέρχεται από ορισμένες ασταθείς αγορές ή οφείλεται σε ειδικούς λόγους. Για παράδειγμα, η Ρωσία, η Πολωνία, το Ισραήλ, η Τουρκία, που παρουσίασαν σημαντικά ποσοστά αύξησης, εμφανίζουν διαχρονικά μεγάλες διακυμάνσεις. Παράλληλα, η αύξηση του συνολικού αριθμού των αφίξεων τουριστών από τη Σερβία το 2010, ιδιαίτερα από τον Ιούνιο και μετά, κατά 208.279 αφίξεις (+41,8%) οφείλεται προφανώς στην κατάργηση της υποχρεωτικής θεώρησης διαβατηρίων (visa) για ταξίδια προς τις χώρες Schengen, γεγονός που διευκόλυνε αποφασιστικά τα ταξίδια από τη γειτονική αυτή χώρα.

Ο κύριος όγκος των αφίξεων το έτος 2010, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που ανακοινώνει η ΕΛΣΤΑΤ, προέρχεται από χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου (88,5% του συνόλου), ενώ οι 26 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν το 68,0% του συνόλου των αφίξεων μη μονίμων κατοίκων στη χώρα μας.<sup>35</sup> Το ποσοστό αυτό είναι μειωμένο σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια (74,1% το 2008 και 73% το 2009).

**Διάγραμμα 2.1 (\*)**



(\*) Σημείωση: Από το 2007 και εξής, αφίξεις μη μονίμων κατοίκων.

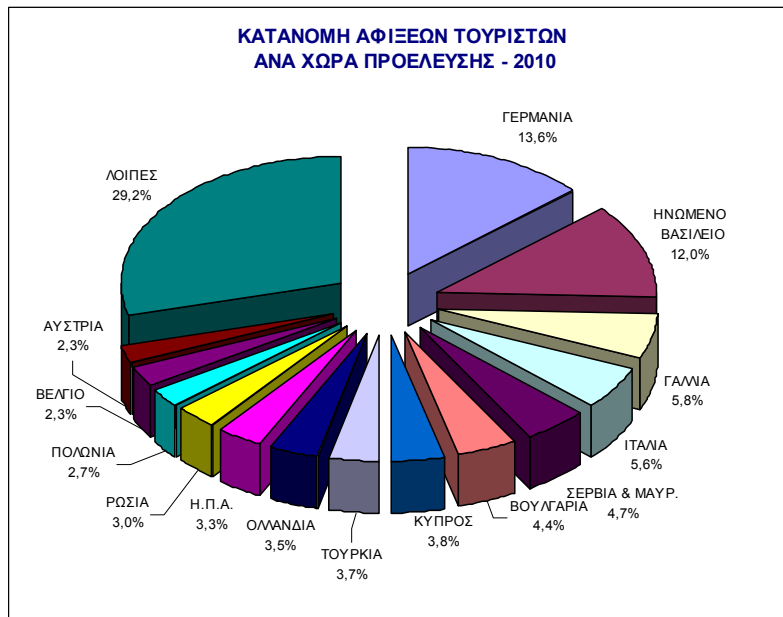
Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ)

<sup>34</sup> ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο τύπου*, 21 Ιανουαρίου 2011, στο οποίο αναφέρεται ως πηγή η Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδας.

<sup>35</sup> ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο τύπου*, 20 Απριλίου 2011.

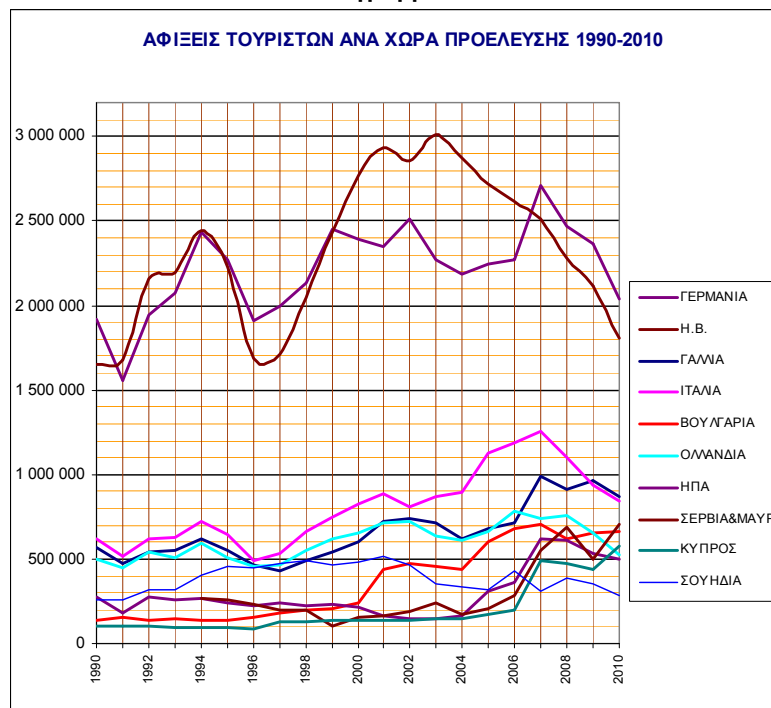
Όπως φαίνεται και στον πίνακα 2.1, **παρατηρείται σημαντική μείωση των αφίξεων από τις περισσότερες από τις κύριες αγορές μας**. Συνολικά, τα τελευταία τέσσερα χρόνια (περίοδος για την οποία τα στοιχεία που παρέχει η ΕΛΣΤΑΤ είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους), το μερίδιο των πέντε κυριότερων αγορών του 2008 (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία και Ολλανδία) στο σύνολο των αφίξεων υποχώρησε κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, από 50,7% του συνόλου το 2007 στο 40,5% το 2010. Σε απόλυτους αριθμούς, όμως, από τις πέντε αυτές βασικές πηγές σε διάστημα τεσσάρων χρόνων σημειώθηκε απώλεια συνολικά κατά 2,2 εκατομμύρια αφίξεις (από 8.200.980 αφίξεις το 2007 σε 6.081.190 το 2010) ενώ τον τελευταίο χρόνο η μείωση έφτασε τις 944.331 αφίξεις (από 7.025.521 το 2009).

Διάγραμμα 2.2



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 2.3



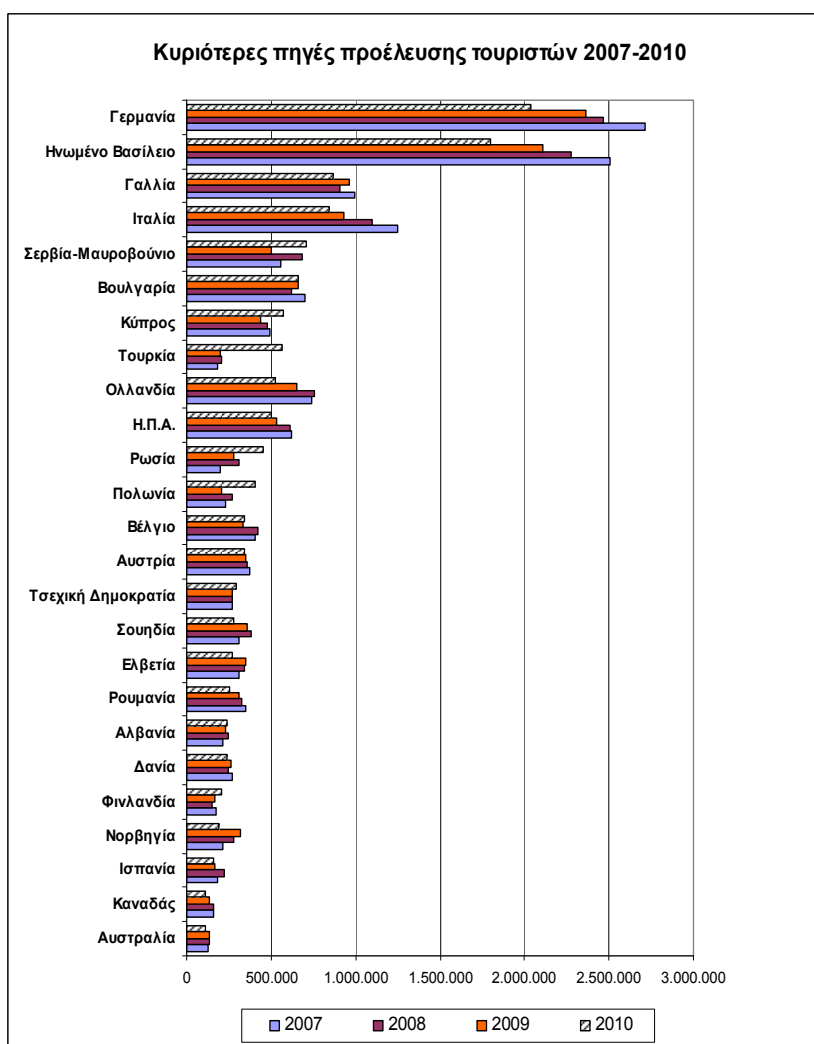
Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

Ειδικότερα, διαπιστώνουμε ότι μεγαλύτερη μείωση, ποσοστιαία αλλά και σε όγκο, από τις κυριότερες πηγές τουριστικών ροών σημείωσαν το έτος 2010 οι αφίξεις από τη Γερμανία (-13,8%), το Ηνωμένο Βασίλειο (-14,7%), την Ιταλία (-9,8%), τη Γαλλία (-9,8%), την Ολλανδία (-18,9%), τη Σουηδία (-21,5%). Η πτώση αυτή αντισταθμίστηκε από τις σημαντικές αυξήσεις που σημείωσαν οι αφίξεις από σχετικά «νέες» αγορές, οι οποίες εμφανίζονται να διεκδικούν δυναμικά τον χώρο που αφήνουν οι παραδοσιακές αγορές. Ειδικότερα, είναι εντυπωσιακή η άνοδος της Τουρκίας (+180,1%), της Πολωνίας (+97,6%), της Ρωσίας (+63,5%) αλλά και της Σερβίας και του Μαυροβουνίου (+41,8%), καθώς και της Κύπρου (+32,2%).

Εξετάζοντας την κατανομή των αφίξεων μη μονίμων κατοίκων στα σύνορα ως προς τα μέσα μεταφοράς (βλ. διαγράμματα 2.5 και 2.6), παρατηρούμε ότι το 2010 το μερίδιο των αεροπορικών αφίξεων στα σύνορα ως προς το σύνολο των αφίξεων έχει μειωθεί σε δύο χρόνια στο 70,9% (έναντι 73,4% το 2008), ενώ το μερίδιο των οδικών αφίξεων στο ίδιο διάστημα αυξήθηκε από 19,5% σε 21,9%.

Τα αεροδρόμια που συγκέντρωσαν τον μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων αλλοδαπών το 2010 εμφανίζονται κατά σειρά όγκου αφίξεων στον πίνακα 2.2 και στο διάγραμμα 2.6. Τα πέντε μεγάλα διεθνή αεροδρόμια (Αθήνας, Ηρακλείου, Ρόδου, Κέρκυρας και Θεσσαλονίκης) συγκέντρωσαν τα τρία τέταρτα (74,3%) του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων αλλοδαπών το 2010, ενώ το υπόλοιπο μοιράστηκε στα περιφερειακά αεροδρόμια που υποδέχονται απευθείας πτήσεις από το εξωτερικό.

**Διάγραμμα 2.4**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

Παρατηρούμε ότι η αναλογία αυτή παραμένει σχεδόν σταθερή τα τελευταία χρόνια, γεγονός που σημαίνει ότι τα περιφερειακά αεροδρόμια δεν έχουν κατορθώσει να προσελκύσουν ακόμη αεροπορικές εταιρείες, ιδιαίτερα τις λεγόμενες “low-cost carriers” (LCC), δηλαδή τους χαμηλού κόστους αερομεταφορείς. Αν ευοδωθούν οι προσπάθειες που καταβάλλονται πρόσφατα προς αυτήν την κατεύθυνση, και στο μέτρο που αυτές θα συνδυαστούν με κατάλληλα έργα υποδομής για την εξυπηρέτηση των επιβατών, η εικόνα αυτή θα μεταβληθεί, σε όφελος των περιφερειακών προορισμών.

Διαπιστώνουμε ότι η αναλογία των συνολικών αφίξεων μη μονίμων κατοίκων από το εξωτερικό σε όλα τα αεροδρόμια της χώρας ως προς το σύνολο των αφίξεων τα τελευταία χρόνια ακολουθούν μια πτωτική τάση. Το 2010, το μερίδιο των αφίξεων με αεροπλάνο στο σύνολο των αφίξεων ήταν 70,4%, ενώ το 2009 αυτό ήταν 72,1%.

Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τις αφίξεις σε διάφορα αεροδρόμια της χώρας την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010 δείχνουν μείωση ή στασιμότητα σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2009 στα περισσότερα αεροδρόμια, με εξαίρεση την Κω (+11,2%), τη Ρόδο (+7,2%), τη Σαντορίνη (+6,8%) και την Κεφαλονιά (+3,85%).<sup>36</sup> Μεγαλύτερη πτώση εμφανίζεται το 2010 στις αφίξεις μη μονίμων κατοίκων από το εξωτερικό στα αεροδρόμια της Θεσσαλονίκης (-12%), των Χανίων (-3,4%), Ζακύνθου (-3,3%) και της Αθήνας (-2,5%), σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, τα οποία προέρχονται από την Έρευνα Συνόρων που διεξάγει η Τράπεζα της Ελλάδος.

**Πίνακας 2.1 Κατάταξη κύριων χωρών προέλευσης αλλοδαπών κατά σειρά αριθμού αφίξεων 2008, 2009 και 2010**

α/α	χώρες μόνιμης διαμονής	έτος			μεταβολή	μερίδιο % στο σύνολο		
		2008	2009	2010	2010/09	2008	2009	2010
1	Γερμανία	2.469.151	2.364.486	2.038.871	-13,8%	15,5	15,9	13,6
2	Ηνωμένο Βασίλειο	2.278.014	2.112.149	1.802.203	-14,7%	14,3	14,2	12,0
3	Γαλλία	910.021	962.435	868.346	-9,8%	5,7	6,5	5,8
4	Ιταλία	1.099.983	935.011	843.613	-9,8%	6,9	6,3	5,6
5	Σερβία-Μαυροβούνιο	686.996	498.356	706.635	41,8%	4,3	3,3	4,7
6	Βουλγαρία	623.476	657.130	664.389	1,1%	3,9	4,4	4,4
7	Κύπρος	474.941	434.746	574.764	32,2%	3,0	2,9	3,8
8	Τουρκία	207.609	200.348	561.198	180,1%	1,3	1,3	3,7
9	Ολλανδία	756.940	651.440	528.157	-18,9%	4,7	4,4	3,5
10	Η.Π.Α.	612.825	531.276	498.301	-6,2%	3,8	3,6	3,3
11	Ρωσία	309.071	276.021	451.239	63,5%	1,9	1,9	3,0
12	Πολωνία	270.039	203.487	402.170	97,6%	1,7	1,4	2,7
13	Βέλγιο	420.748	334.240	339.836	1,7%	2,6	2,2	2,3
14	Αυστρία	354.748	352.223	338.367	-3,9%	2,2	2,4	2,3
15	Τσεχική Δημοκρατία	267.596	267.833	294.936	10,1%	1,7	1,8	2,0
16	Σουηδία	382.922	356.154	281.069	-21,1%	2,4	2,4	1,9
17	Ελβετία	339.808	352.514	274.418	-22,2%	2,1	2,4	1,8
18	Ρουμανία	327.261	307.596	257.939	-16,1%	2,1	2,1	1,7
19	Αλβανία	242.999	234.276	242.093	3,3%	1,5	1,6	1,6
20	Δανία	245.946	264.040	240.563	-8,9%	1,5	1,8	1,6
21	Φινλανδία	147.746	170.341	206.282	21,1%	0,9	1,1	1,4
22	Νορβηγία	277.303	315.595	187.319	-40,6%	1,7	2,1	1,2
23	Ισπανία	219.917	164.461	155.302	-5,6%	1,4	1,1	1,0
24	Καναδάς	158.447	134.983	113.358	-16,0%	1,0	0,9	0,8
25	Αυστραλία	136.086	133.869	108.088	-19,3%	0,9	0,9	0,7
	Λοιπές χώρες	1.718.213	1.699.524	2.028.004	19,3%	10,8	11,4	13,5
	<b>Γενικό σύνολο</b>	<b>15.938.806</b>	<b>14.914.534</b>	<b>15.007.460</b>	<b>0,6%</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

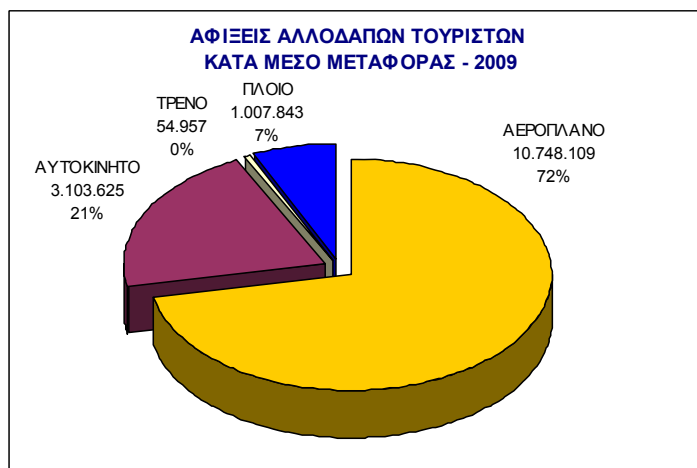
<sup>36</sup> Όπου παραπάνω.



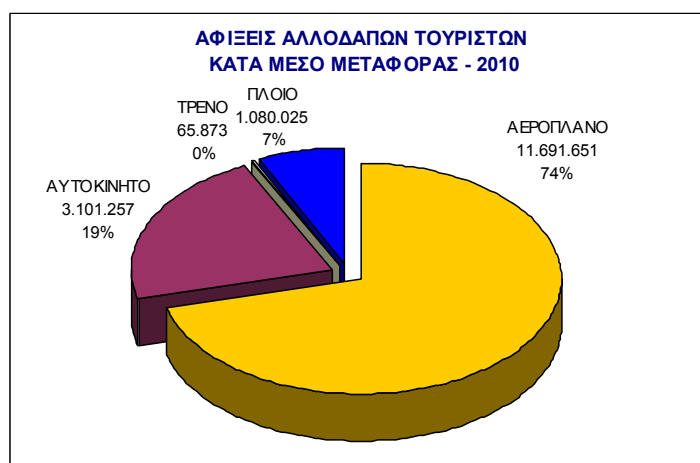
Είναι γεγονός ότι τα στοιχεία για τις αφίξεις στα αεροδρόμια της χώρας δεν επιβεβαιώνουν τις κατά καιρούς ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις από διάφορες πλευρές.<sup>37</sup> Αυτές ούτως ή άλλως δεν παρέχουν ακριβή και αξιόπιστη εικόνα, δεδομένου ότι δεν λαμβάνεται υπόψη ο τόπος διαμονής των αφικνούμενων επιβατών, αλλά συνήθως αναφέρεται μόνο η προέλευση της πτήσης (ως «πτήση εξωτερικού»).

Το συνηθέστερο σφάλμα είναι ότι στα συνολικά αθροίσματα αφίξεων τουριστών συγκαταλέγονται αδιακρίτως και οι συνολικές αφίξεις επιβατών με πτήσεις εξωτερικού, ειδικότερα στα αεροδρόμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης, οι οποίες βέβαια περιλαμβάνουν και σημαντικό πλήθος ημεδαπών ταξιδιωτών που επιστρέφουν από ταξίδια στο εξωτερικό. Έτσι, επειδή τα στοιχεία για μεγέθη των αφίξεων είναι ανακριβή, η άθροιση καθίσταται επισφαλής και η σύγκριση με τα στοιχεία προηγούμενων ετών ως προς τις αφίξεις μη μονίμων κατοίκων ή έσω αλλοδαπών, ανέφικτη. Θα μπορούσε ίσως να γίνει κάποια εκτίμηση, ύστερα από αναγκαίες αναγωγές, της τάξης μεγέθους της μεταβολής. Πρόβλημα, βέβαια, δημιουργείται όταν αυτά τα ανομοιογενή στοιχεία υιοθετούνται ως αντικειμενικά μεγέθη μεταβολών και ως δείκτες θετικής ή αρνητικής πορείας της εν γένει τουριστικής κίνησης. Και σε τελευταία ανάλυση, τα επισφαλή στοιχεία μετατρέπονται σε εργαλεία «αντικειμενικής» αξιολόγησης της επιτυχίας ή αποτυχίας της εκάστοτε ακολουθούμενης πολιτικής.

Διάγραμμα 2.5α



Διάγραμμα 2.5β



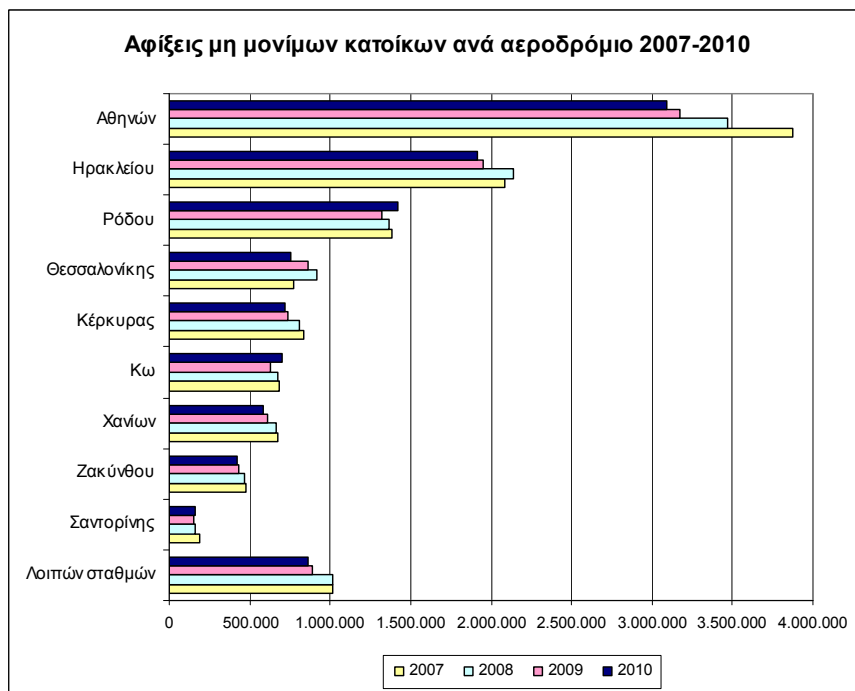
Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

<sup>37</sup> Βλ. τις κατά καιρούς ανακοινώσεις του ΙΤΕΠ και του ΣΕΤΕ με αντικείμενο τα στοιχεία των αεροπορικών αφίξεων, όπως τα ερμηνεύουν οι φορείς αυτοί, χωρίς να λαμβάνουν πρόνοια να κάνουν όλες τις αναγκαίες διακρίσεις. Έτσι αθροίζουν αδιακρίτως καταγραφόμενες και εικαζόμενες αφίξεις καθώς και αφίξεις μόνο αλλοδαπών με αφίξεις Ελλήνων και αλλοδαπών.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι οι αφίξεις αλλοδαπών από το εξωτερικό σε λιμένες εισόδου στη χώρα με κρουαζιερόπλοια με ξένη σημαία δεν περιλαμβάνονται στον αριθμό αφίξεων τουριστών με πλοίο, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τους διεθνείς ορισμούς, οι αφίξεις αυτές θεωρούνται ως αφίξεις «ημερήσιων επισκεπτών» και όχι «τουριστών».<sup>38</sup> Στην έρευνα συνόρων της ΤτΕ, ούτως ή άλλως, δεν περιλαμβάνονται οι αφίξεις με κρουαζιερόπλοια, και έτσι δεν μπορεί να γίνει σύγκριση με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η ΕΣΥΕ έως το 2007.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ προορισμών για την απόσπαση μεριδίου της τουριστικής αγοράς είναι οξύς, πράγμα που ασφαλώς δεν διευκολύνει την τουριστική ανάκαμψη της χώρας μας. Ενώ ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού διαπιστώνει ότι τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης του διεθνούς τουρισμού εμφανίστηκαν ήδη από τα μέσα του 2010, η χώρα μας δεν κατάφερε να αποσπάσει ανάλογο μερίδιο από την αύξηση του διεθνούς τουριστικού ρεύματος.

Διάγραμμα 2.6



Πίνακας 2.2 Τα κυριότερα αεροδρόμια κατά σειρά αριθμού αφίξεων αλλοδαπών

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ	2007	2008	2009	2010	μεταβολή 2010/09
<b>σύνολο</b>	<b>12.001.222</b>	<b>11.691.651</b>	<b>10.748.109</b>	<b>10.637.307</b>	<b>-1,0%</b>
1. Αθηνών	3.872.156	3.472.845	3.170.478	3.092.195	-2,5%
2. Ηρακλείου	2.087.144	2.135.198	1.946.544	1.914.820	-1,6%
3. Ρόδου	1.384.902	1.369.406	1.321.806	1.416.991	7,2%
4. Θεσσαλονίκης	770.791	919.677	862.054	758.772	-12,0%
5. Κέρκυρας	839.460	806.713	733.137	722.699	-1,4%
6. Κω	681.313	671.660	627.533	697.613	11,2%
7. Χανίων	678.510	669.122	608.361	587.825	-3,4%
8. Ζακύνθου	475.146	464.874	435.169	420.960	-3,3%
9. Σαντορίνης	192.018	162.941	151.367	161.666	6,8%
Λοιπά αεροδρόμια	1.019.782	1.019.215	891.660	863.766	-3,1%

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

<sup>38</sup> Στην περίπτωση αυτή οι αλλοδαποί δεν διανυκτερεύουν στη χώρα, αλλά σε «ξένο έδαφος». Βλ. και EUROSTAT, *Community Methodology on Tourism Statistics*, 1998.

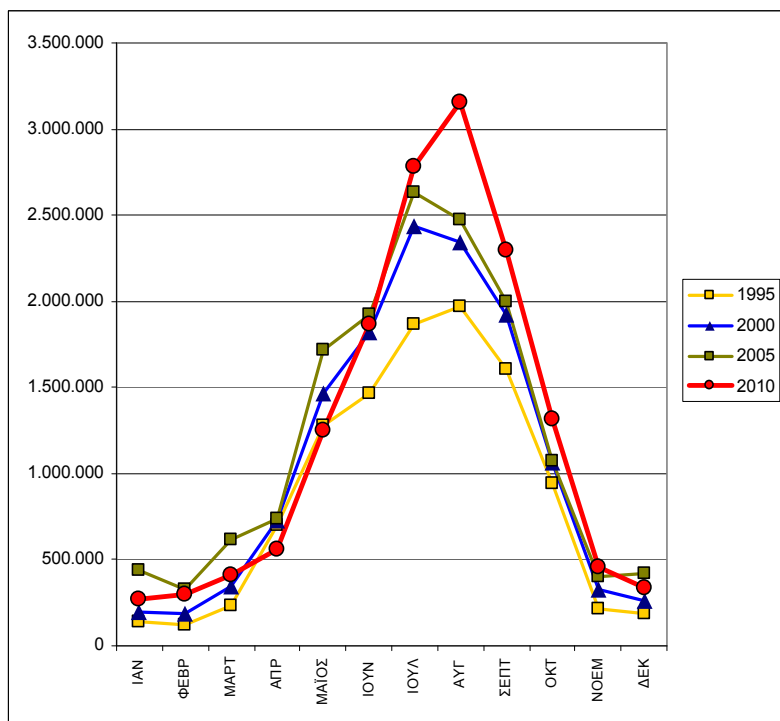
Αυτό δείχνουν τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τις αφίξεις την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου του 2010, που προέρχονται από την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος. Επί πλέον, όμως, είναι ανησυχητικό φαινόμενο το σχετικά μειωμένο ενδιαφέρον από βασικές πηγές της ζήτησης, όπως είναι η βρετανική αγορά, και η πίεση που έχει ασκηθεί στις τιμές για το 2011, αναγκάζοντας τους επιχειρηματίες σε προσφορές σε χαμηλά επίπεδα.

Τα αποτελέσματα αυτά πρέπει να συνδυαστούν με το γεγονός ότι οι εισπράξεις από τον τουρισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2010, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, εμφανίζουν ανησυχητική πτώση (-7,56%) σε σύγκριση με τις ήδη χαμηλές επιδόσεις της προηγούμενης χρονιάς (βλ περισσότερα στο σχετικό κεφάλαιο 5). **Οφείλουμε να επισημάνουμε ότι οι επιδόσεις αυτές είναι από τις χειρότερες της δεκαετίας.**

Ο εσωτερικός τουρισμός, για αρκετούς λόγους, δεν είναι σε θέση να καλύψει τα κενά από την όποια μείωση των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στη χώρα μας, δεδομένου ότι αφενός, διαπιστώνεται μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και της ροπής προς κατανάλωση και αφετέρου, η ελαστικότητα της εσωτερικής ζήτησης είναι, ούτως ή άλλως, αρκετά περιορισμένη, σε σύγκριση με εκείνη της εξωτερικής.

Από την άλλη μεριά, η αρνητική δημοσιότητα για την εικόνα της χώρας μας στα διεθνή μέσα, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου, οφειλόμενη κατά κύριο λόγο στη σοβαρή χρηματοοικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα μας, ασφαλώς δεν συνέβαλε στην ελκυστικότητα των ελληνικών τουριστικών προορισμών και φαίνεται ότι ανέκοψε, έστω και προσωρινά, τους ρυθμούς της επιδιωκόμενης ανάκαμψης του τουριστικού ρεύματος τους θερινούς μήνες. Με τη διαπίστωση αυτή συμπίπτει και η εκτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος, όπως διατυπώνεται στην έκθεση του Διοικητή της για το έτος 2010.<sup>39</sup> Οι όποιες προσπάθειες αναστροφής της εικόνας δύσκολα θα μπορούσαν να αποφέρουν βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα.

**Διάγραμμα 2.7 Εποχικότητα αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα 1995-2010.**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

<sup>39</sup> Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010, Απρίλιος 2011, σ. 114.

### **2.1.2 Η εποχικότητα των αφίξεων.**

Η κατανομή των αφίξεων στη διάρκεια του έτους παρουσιάζει έντονα φαινόμενα υπερσυγκέντρωσης κατά τους θερινούς μήνες (Ιούνιος-Σεπτέμβριος), όπως απεικονίζεται παραστατικά και στο διάγραμμα 2.7. Παρά τις επί δεκαετίες εξαγγελίες για επιδίωξη άμβλυνσης της εποχικότητας, η οποία θεωρείται ως μια από τις μεγαλύτερες αδυναμίες του ελληνικού τουρισμού, και παρά τις επιμέρους προσπάθειες έχουν κατά καιρούς καταβληθεί, δεν έχει σημειωθεί καμία ουσιαστική πρόοδος. Με άλλα λόγια, το ελληνικό τουριστικό προϊόν δεν έχει κατορθώσει να επανατοποθετηθεί στη διεθνή τουριστική αγορά και ο προορισμός Ελλάδα παραμένει κατεξοχήν τόπος θερινών διακοπών, και δη παραθαλάσσιων.

Ο επιχειρηματικός και ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός πόλεων και σύντομων διακοπών ("city breaks"), ο πολιτιστικός τουρισμός αλλά και οι προβαλλόμενες μορφές «εναλλακτικού» τουρισμού (αγροτουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, οικοτουρισμός, γαστρονομικός, κλπ.) έχουν εμπλουτίσει αναμφισβήτητα το τουριστικό προϊόν, αλλά όχι σε βαθμό που να μπορεί να μεταβληθεί η φυσιογνωμία του και να επαναπροσδιοριστεί η ταυτότητα του προορισμού.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η σχετική καμπύλη για το έτος 2010 στο διάγραμμα 2.7 εμφανίζεται ακόμη πιο «οξυμένη» σε σύγκριση με εκείνες των ετών 1995, 2000 και 2005. Τους τέσσερις θερινούς μήνες (Ιούνιος-Σεπτέμβριος) του 2010 πραγματοποιήθηκε το 67,3% του συνόλου των αφίξεων του έτους, ενώ το μερίδιο της αντίστοιχης περιόδου των ετών 1995, 2000 και 2005, ήταν μικρότερο (64,4%, 65,1% και 61,2%, αντίστοιχα).

Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και από την ανάλυση της εποχικότητας των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα, τα οποία εξετάζονται σε επόμενο κεφάλαιο.

### **2.1.3 Οι προοπτικές για τα επόμενα χρόνια.**

Οι προοπτικές για την πορεία της τουριστικής κίνησης τα επόμενα χρόνια θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό, αφενός, από την ικανότητα προσαρμογής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις ανανεούμενες απαιτήσεις της ζήτησης και από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του στη διεθνή τουριστική αγορά, και αφετέρου, από τις εξελίξεις στη διεθνή πολιτική σκηνή, στις αγορές της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας καθώς και από την τιμή των ενεργειακών πόρων. Η Τράπεζα της Ελλάδος επισημαίνει ότι σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα απαιτείται αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, βάσει νέων κατευθύνσεων για προσέλκυση επισκεπτών υψηλότερου εισοδηματικού επιπέδου.<sup>40</sup>

Η επεξεργασία προγνώσεων για την πορεία της τουριστικής κίνησης είναι, ούτως ή άλλως, ενδιαφέρουσα άσκηση, αλλά εξακολουθεί να παραμένει αρκετά επισφαλής, παρά τις προόδους στις διάφορες προτεινόμενες επιστημονικές τεχνικές και μεθόδους.<sup>41</sup> Κατά καιρούς έχουν προταθεί ποσοτικές τεχνικές, όπως η απλή γραμμική παλινδρόμηση, η αποσύνθεση, ο διαφορισμός, μοντέλα μη-μεταβολής, μοντέλα κινητού μέσου όρου, απλή εκθετική εξομάλυνση. Είναι όμως εξίσου χρήσιμες και οι ποιοτικές μέθοδοι προγνώσεων. Σκοπός των προγνώσεων δεν είναι να καταλήξουν στην τέλεια πρόβλεψη της τουριστικής ζήτησης, πράγμα ανέφικτο, αλλά να προβλέψουν το πιθανότερο επίπεδο της ζήτησης. Και βέβαια καλή πρόβλεψη είναι εκείνη που δεν επαληθεύεται. Γιατί αυτή η πρόβλεψη οφείλει να συμβάλει στην αναπροσαρμογή των στόχων και τη χάραξη κατάλληλων πολιτικών ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις διαφαινόμενες εξελίξεις και να επιδράσουν σε αυτές προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Είναι ούτως ή άλλως ανέφικτο για οποιαδήποτε πρόγνωση, τουλάχιστον προς το παρόν, να αποτελέσει ασφαλές και αξιόπιστο εργαλείο ακριβείας για τον προγραμματισμό

<sup>40</sup> Όπου παραπάνω, σσ. 114-115.

<sup>41</sup> WTO – ETC, *Handbook on Tourism Forecasting Methodologies*, 2008.

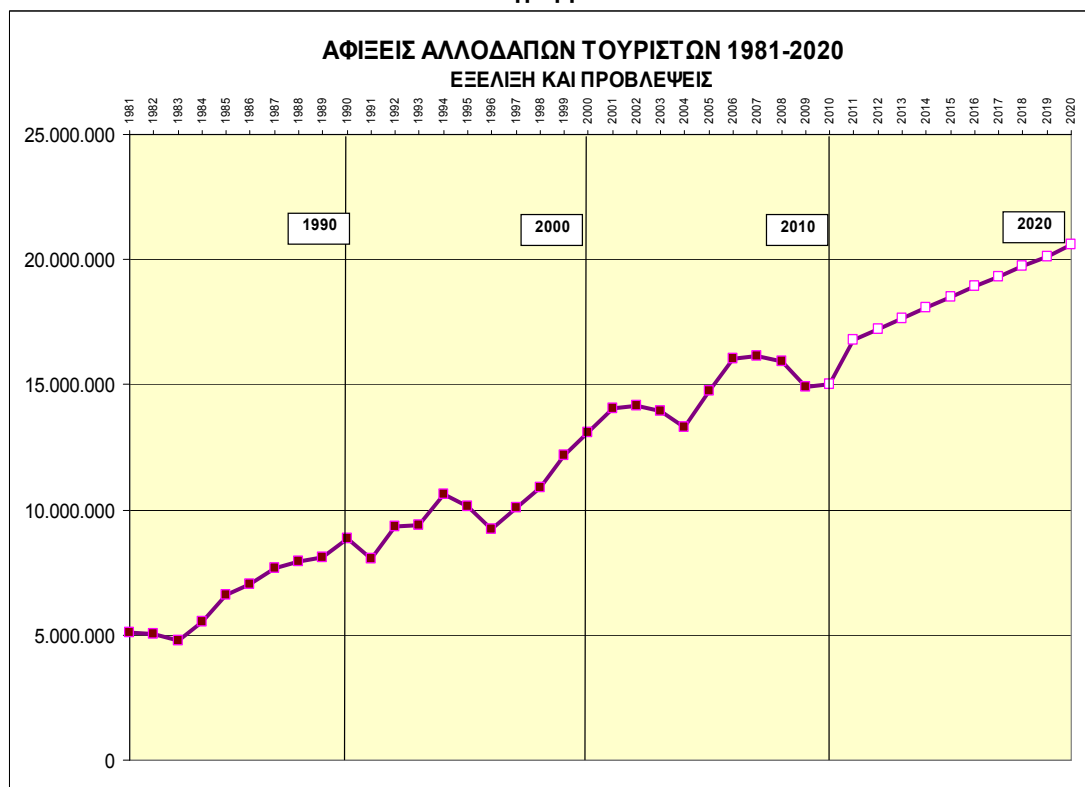
δράσεων και πολιτικών για τον τομέα του τουρισμού. Όπως είναι γνωστό, η τουριστική ζήτηση με τις διάφορες μορφές της και οι τουριστικές ροές εξαρτώνται από ένα πλήθος διαφορετικών παραγόντων, όπως είναι η παγκόσμια οικονομία, οι τιμές των καυσίμων, οι τιμές των ξενοδοχείων, οι πολιτικές συγκρούσεις και απειλές, οι φυσικές καταστροφές, οι κλιματικές μεταβολές, κλπ. Για τον λόγο αυτό, η εξαρτημένη μεταβλητή των αφίξεων σε ένα προορισμό είναι, γενικά, δύσκολα προβλέψιμη, ιδιαίτερα μεσο-μακροπρόθεσμα.

Οποιαδήποτε απόπειρα να προβλεφθεί η πορεία της τουριστικής κίνησης στη χώρα μας τα επόμενα χρόνια, είναι υποχρεωμένη να λάβει υπόψη της όλους τους παραπάνω παράγοντες και ενδεχομένως ακόμη περισσότερους. Δεν υπάρχει όμως κανένα υπόδειγμα, με αναγνωρισμένη εγκυρότητα, που να παρέχει με σχετική, έστω, ασφάλεια πρόγνωση με επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα.

Η αβεβαιότητα των συνθηκών ακριβούς πρόγνωσης για την πορεία του ελληνικού τουρισμού ενισχύεται από το γεγονός ότι τα πρωτογενή στοιχεία, η «ιστορική» βάση επάνω στην οποία θα πρέπει αυτή να στηριχτεί, δεν είναι επαρκώς αξιόπιστα, στην καλύτερη περίπτωση. Οι επισφαλείς μέθοδοι συλλογής στοιχείων από τον επίσημο (και αποκλειστικά αρμόδιο) δημόσιο φορέα, δηλαδή την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και συχνές διορθώσεις ή μεταβολές των δημοσιευμένων στοιχείων, δημιουργούν ανασφάλεια στις σχετικές μελέτες ή έρευνες για τα ποσοτικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού.

Έτσι, η αλλαγή των μεθόδων υπολογισμού των αφίξεων στα σύνορα το 2008 καθώς και του υπολογισμού των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα από την ΕΣΥΕ, η απουσία μετρήσεων για τις διανυκτερεύσεις στα μη κύρια καταλύματα, αλλά και η αλλαγή της μεθόδου υπολογισμού των τουριστικών εισπράξεων από την Τράπεζα της Ελλάδας το 2002, δυσχεραίνουν οπωσδήποτε κάθε εγχείρημα επιστημονικής πρόγνωσης της τουριστικής κίνησης. Για τους παραπάνω λόγους, αν επιχειρηθεί μια προσέγγιση της πρόγνωσης για την ενδεχόμενη εξέλιξη των αφίξεων αλλοδαπών έως το 2020, με βάση τη σχετική χρονοσειρά που προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ) από το 1981 και εξής, θα πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν προηγουμένως.

**Διάγραμμα 2.8**



Πηγή στοιχείων 1981-2010: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ). Επεξεργασία ενδεικτικής πρόγνωσης: Α. Χατζηδάκης

Πρόσθετη επιφύλαξη, βέβαια, δημιουργεί για την αξιοπιστία της ιστορικής χρονοσειράς το γεγονός ότι ΕΣΥΕ έπαψε να εξετάζει από το 2007 και εξής τη μεταβλητή «αφίξεις αλλοδαπών» στα σύνορα με βάση την υπηκοότητα και τις καταμετρήσεις μέσω του Υπ. Δημόσιας Τάξης και της ΥΠΑ και υιοθέτησε την εξέταση της μεταβλητής των αφικνούμενων «μη κατοίκων» με βάση τον τόπο μόνιμης διαμονής και τη δειγματοληπτική έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος. Έτσι, στην πραγματικότητα, πέρα από το γεγονός ότι δεν είναι πλήρως αξιόπιστα, τα μεγέθη των «αφίξεων τουριστών» δεν είναι ούτε απόλυτα συγκρίσιμα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου.

Με όλες τις παραπάνω επιφυλάξεις, μπορεί να εκτιμηθεί, σύμφωνα με την εντελώς ενδεικτική απόπειρα πρόγνωσης, που απεικονίζεται στο διάγραμμα 2.8 και στηρίζεται σε γραμμική διπλή παλινδρόμηση, ότι οι αφίξεις τουριστών (μη μονίμων κατοίκων) στα σύνορα της χώρας μας ενδέχεται να ξεπεράσουν το όριο των 20 εκατομμυρίων (ως τάξη μεγέθους) το έτος 2019, ενώ το 2020 υπολογίζεται ότι θα φθάσουν τα 20,6 εκατομμύρια.

## **2.2 Δύο προβληματικοί δείκτες της πορείας της τουριστικής κίνησης: Ο συνολικός αριθμός αφίξεων στα σύνορα και η καταγραφή των αφίξεων με πτήσεις charter.**

Όπως έχει επισημανθεί και παλαιότερα, στα στοιχεία που συγκεντρώνονται στα αεροδρόμια από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (και τα οποία διαβιβάζονται στη συνέχεια μέσω της ΥΠΑ στην ΕΣΥΕ) για τις έκτακτες ναυλωμένες πτήσεις δεν γίνεται διάκριση της υπηκοότητας των επιβατών, άρα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν ακόμη και Έλληνες υπηκόους. Επί πλέον πρόβλημα δημιουργεί η ραγδαία ανάπτυξη ταξιδιών με αερομεταφορείς χαμηλού κόστους (LCC ή low-cost carriers), η οποία έχει μεταβάλει την αναλογία μεταξύ όγκου επιβατών τακτικών και έκτακτων ναυλωμένων πτήσεων. Ήδη, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, με έκτακτες ναυλωμένες πτήσεις φθάνουν στη χώρα μας λιγότεροι από τους μισούς επισκέπτες της (49,5% του συνόλου των αφίξεων το 2007).

Έχει έρθει, λοιπόν, ο καιρός να αφήσουμε κατά μέρος τα στοιχεία για τον αριθμό αφίξεων με έκτακτες διεθνείς πτήσεις, τις οποίες μόνο κάποια ελληνική ιδιοτυπία, σε συνδυασμό με ισχυρές δυνάμεις αδράνειας, εξακολουθούσε έως πρόσφατα να θεωρεί ως αξιόπιστο δείκτη και να υποχρεώνει τους δημόσιους φορείς που παρακολουθούσαν συστηματικά τις στατιστικές τουρισμού (σήμερα τέτοιοι φορείς είναι μόνον η ΕΛΣΤΑΤ και η Τράπεζα της Ελλάδος) να λαμβάνουν υπόψη τους και να δημοσιοποιούν τα σχετικά στοιχεία, προκαλώντας εύλογες συγχύσεις τόσο στους σχετικούς όσο και στους λιγότερο σχετικούς ενδιαφερόμενους.

Συγχύσεις βέβαια έχει προκαλέσει στο παρελθόν, και εξακολουθεί να προκαλεί και σήμερα, η εμμονή στη θεώρηση ως πρωταρχικού δείκτη τουριστικής ανάπτυξης, του αριθμού των αφίξεων αλλοδαπών στα σύνορα. Τον δείκτη αυτόν έχουν αρχίσει να εγκαταλείπουν ήδη αρκετές χώρες, μεταξύ άλλων λόγω και εξαιτίας της αδυναμίας να διεξάγεται αξιόπιστη έρευνα συνόρων μετά την εφαρμογή της συνθήκης Schengen.

Σε προηγούμενες εισηγήσεις του συγγραφέα προς τη διοίκηση του ΕΟΤ, ήδη από τον Απρίλιο 2004, με ειδική αναλυτική έκθεση για τις στατιστικές τουρισμού, προτεινόταν να εγκαταλειφθεί αυτός ο δείκτης και **να επικεντρωθούν οι προσπάθειες στην πλήρη και αναλυτική καταγραφή του αριθμού των διανυκτερεύσεων**, αλλά όχι μόνο στα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα (ξενοδοχεία και οργανωμένες κατασκηνώσεις, κατά την τουριστική νομοθεσία) αλλά και στα μη κύρια (ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα, τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες και τουριστικές επαύλεις), στα οποία πραγματοποιείται, κατά χονδρική εκτίμηση, ένας πρόσθετος (κατά 40 έως 50% περίπου) όγκος διανυκτερεύσεων. Η παραπάνω πρόταση, που υποστηρίχθηκε και στις εκθέσεις του συγγραφέα για την εξέλιξη της τουριστικής κίνησης το 2005, το 2006 και το 2007, παραμένει πάντοτε επίκαιρη. Επισημαίνεται σχετικά ότι ανάλυση της πορείας του αριθμού και της προέλευσης των διανυκτερεύσεων και της πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο 3.

Αποτελεί ασφαλώς θετικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση η καθιέρωση από την ΕΣΥΕ της ηλεκτρονικής υποβολής στοιχείων διανυκτερεύσεων από τα ξενοδοχειακά καταλύματα. Η συγκέντρωση αυξημένου αριθμού δελτίων τα τελευταία χρόνια παρέχει ένα ενδιαφέροντα δείκτη της τουριστικής κίνησης, δεν έχει επιτρέψει όμως άμεσες, αναλυτικές και ακριβείς συγκρίσεις με τις προηγούμενες περιόδους. Έτσι, τα ποσοστά μεταβολής υπολογίζονται από την ΕΣΥΕ με την επεξεργασία συγκρίσιμου (και άρα, σχετικά περιορισμένου) δείγματος.<sup>42</sup> Είναι, όμως, ούτως ή άλλως αδύνατον να προκύψει ακριβής και πλήρης εικόνα της τουριστικής ζήτησης χωρίς τον συνυπολογισμό των στοιχείων για τον αριθμό των αφίξεων και τις διανυκτερεύσεων στα μη κύρια καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα και τουριστικές κατοικίες και επαύλεις). Στην κατηγορία αυτή καταλυμάτων, που αποτελεί ένα πρόσθετο κατά 70 έως 80% δυναμικό πέραν των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, φιλοξενείται ένα σχεδόν αντίστοιχα πρόσθετο σύνολο τουριστών.

Επισημαίνουμε ότι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), σε συνεργασία με τον ΟΗΕ, τη EUROSTAT και τον ΟΟΣΑ, έχουν ήδη προωθήσει τις διαδικασίες για την αναθεώρηση των στατιστικών τουρισμού, δηλαδή των βασικών σχετικών κειμένων “Recommendations on Tourism Statistics (REC) – adopted 1993” και “Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA - RMF) – adopted 2000”, με πρώτο βήμα την αναθεώρηση μερικών ορισμών, μεταξύ των οποίων και του αριθμού διανυκτερεύσεων επισκεπτών σε ξενοδοχειακά καταλύματα.

Παρουσιάζεται έτσι ένα ακόμη πεδίο προβληματισμού, σε συνδυασμό μάλιστα και με την επικείμενη αναθεώρηση της ισχύουσας σήμερα κοινοτικής οδηγίας για τη συλλογή στοιχείων στο πεδίο του τουρισμού, η οποία ισχύει από το 1995.<sup>43</sup>

### **2.3 Ζητήματα υπολογισμού των αφίξεων με προέλευση τις βαλκανικές χώρες.**

Η αποφασιστική μεθοδολογική τομή που πραγματοποίησε η ΕΣΥΕ ως προς τον υπολογισμό των αφίξεων στα σύνορα, την οποία περιγράψαμε στην αρχή αυτού του κεφαλαίου (κεφ. 2.1), είναι οπωσδήποτε ευπρόσδεκτη, γιατί έθεσε τέρμα, έστω και προσωρινά, σε μια στρεβλή απεικόνιση του μεγέθους του εισερχόμενου τουρισμού. Ειδικότερα, στους πίνακες με το συνολικό αριθμό των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών, που παρείχε η ΕΣΥΕ έως το 2007, περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων και οι αφίξεις Αλβανών υπηκόων, οι οποίοι μάλιστα εμφάνιζαν το 2007 σημαντική αύξηση κατά 13,2% (με πρόσθετες 210.126 αφίξεις σε σχέση με το 2006). Η αύξηση αυτή αποτελούσε το 16,5% των συνολικών πρόσθετων αφίξεων αλλοδαπών στη διάρκεια του έτους 2007 σε σχέση με τις αφίξεις του 2006. Η σημαντική αυτή αύξηση εκφράζει ενδεχομένως και το πλήθος των επαναλαμβανόμενων ταξιδιών που πραγματοποίησαν στη διάρκεια του έτους οι γείτονες, ως αποτέλεσμα αφενός, της τακτοποίησης της παραμονής τους στη χώρα μας και της δυνατότητας νόμιμης εξόδου και επανόδου και, αφετέρου, της βελτίωσης των εισοδημάτων τους, η οποία τους επιτρέπει την πραγματοποίηση περισσότερων ταξιδιών από και προς την Ελλάδα στη διάρκεια του έτους.

Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 2.9, η καμπύλη της εξέλιξης του συνολικού αριθμού αφίξεων τα τελευταία δέκα χρόνια, χωρίς να περιλαμβάνονται οι Αλβανοί, ακολουθεί την ίδια γενική τάση με την καμπύλη του συνολικού αριθμού των αφίξεων συμπεριλαμβανομένων και των Αλβανών. Από τη μελέτη του παραπάνω διαγράμματος προκύπτει ότι ο συνυπολογισμός στο σύνολο του αριθμού αφίξεων αλλοδαπών στα σύνορα των αφίξεων του συνόλου των Αλβανών υπηκόων, αδιακρίτως σκοπού ταξιδιού και τόπου μόνιμης διαμονής, επιδρούσε μεν αποφασιστικά στον υπολογισμό του συνολικού όγκου των αφίξεων αλλοδαπών, δεν επηρέαζε ωστόσο τη γενική τάση των αφίξεων, δεδομένου ότι παρακολουθούσε τις διακυμάνσεις της γενικής τάσης.

<sup>42</sup> Βλ. παρατηρήσεις για τα στοιχεία των ετών 2006 και 2007 στο ΕΣΥΕ, *Δελτίο τύπου*, 24 Ιουλίου 2008.

<sup>43</sup> Οδηγία 95/57/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 1995, σχετικά με τη συλλογή στατιστικών στοιχείων στον τομέα του τουρισμού.

Στα αποτελέσματα των ετών 1997-2007, εμφανίζεται στους πίνακες της ΕΣΥΕ σημαντική αύξηση της αναλογίας των αφίξεων Αλβανών ως προς τις αφίξεις των λοιπών αλλοδαπών που έρχονται στη χώρα μας και καταγράφονται από την ΕΣΥΕ ως τουρίστες. Διαπιστώνουμε, χαρακτηριστικά, ότι το μερίδιο των αφίξεων Αλβανών στο σύνολο των αφίξεων αλλοδαπών από το 1998 έως το 2007 σχεδόν διπλασιάστηκε (από 5,4% έφθασε στο 10,3%).

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός αφίξεων Αλβανών υπηκόων επηρέαζε σημαντικά τη συσχέτιση μεταξύ πηγών προέλευσης επισκεπτών της χώρας μας, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 2.10, όπου απέναντι στην πτωτική τάση των δύο κυριότερων αγορών εμφανίζεται ένας ανερχόμενος «εικονικός» γίγας. Η εικόνα αυτή ενισχύεται από την πτωτική τάση των αφίξεων από το Ηνωμένο Βασίλειο και τη σχετική στασιμότητα των αφίξεων από τη Γερμανία. Η τάση αυτή συνεχίστηκε βέβαια και τα επόμενα χρόνια, ο όγκος όμως των αφίξεων τουριστών με προέλευση την Αλβανία συρρικνώθηκε σε πιο πραγματικές διαστάσεις, αφού η ΕΛΣΤΑΤ παραθέτει σημαντικά μικρότερο αριθμό αφίξεων μόνιμων κατοίκων Αλβανίας για τα έτη 2007, 2008, 2009 και 2010 (213.725, 242.999, 234.276 και 242.083 αφίξεις, αντίστοιχα).<sup>44</sup>

Ιδιαίτερη σημασία αποκτούν όμως και οι αφίξεις τουριστών από τις άλλες Βαλκανικές χώρες, ειδικότερα μάλιστα μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε. Ήδη, από το 2007 δεν απαιτείται προηγούμενη θεώρηση διαβατηρίων (visa) για την είσοδο στη χώρα μας για τους κατοίκους των δύο αυτών χωρών. Διαπιστώνεται, πράγματι, μια ραγδαία αύξηση του αριθμού των αφίξεων από τις δύο παραπάνω χώρες το 2007 (62,4% και 82,1% αντίστοιχα), σύμφωνα βέβαια με τα στοιχεία του προηγούμενου συστήματος υπολογισμού της ΕΣΥΕ.

Το άθροισμα των αφίξεων από τις 5 γειτονικές Βαλκανικές χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Σερβία & Μαυροβούνιο και ΠΓΔΜ) το 2007 εμφανιζόταν, έτσι, ότι έφθασε να αποτελεί το 23,3% του συνόλου των αφίξεων αλλοδαπών στη χώρας, έναντι 10,3% το 1998 (βλ. διάγραμμα 2.11).

Όπως έχει διαπιστωθεί, μεγάλο μέρος επισκεπτών που προέρχεται από την Αλβανία και τη Βουλγαρία, και σε μικρότερο ίσως βαθμό από τις άλλες Βαλκανικές χώρες καθώς και από την Πολωνία αλλά επίσης και από ορισμένες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, έρχονται στη χώρα μας για αναζήτηση εργασίας και, επομένως, ο τουρισμός ως εμφανιζόμενος σκοπός ταξιδιού στις παλαιότερες καταγραφές του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και της ΕΣΥΕ (έως το 2007) συγκάλυπτε, στην πραγματικότητα, οικονομική μετανάστευση.

Είχε βέβαια επισημανθεί και παλιότερα ότι θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης έρευνας το μέγεθος των οικονομικών μεταναστών που συμπεριλαμβάνεται στον καταγραφόμενο αριθμό των αφικνούμενων στα σύνορα, αλλοιώνοντας έτσι την πιστότερη απεικόνιση της πραγματικότητας της τουριστικής αγοράς. Σε προηγούμενη μελέτη μας διατυπώναμε την πρόταση ότι «μια εξειδικευμένη σχετική έρευνα συνόρων θα μπορούσε ενδεχομένως να διαχωρίσει και να υπολογίσει τα επιμέρους ρεύματα, με βάση τους καθιερωμένους διεθνείς ορισμούς για τους σκοπούς των ταξιδιών». <sup>45</sup> Είναι ευτύχημα ότι αυτό ακριβώς ανέλαβε να πραγματοποιήσει, έστω και καθυστερημένα, η Τράπεζα της Ελλάδος για τα έτη 2008 και εξής.

Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι καθίσταται πλέον αναγκαίο να απομακρυνθούμε τελικά από τον φετιχισμό του συνολικού αριθμού αφίξεων ως δείκτη της πορείας της τουριστικής κίνησης και ως μέτρου για την επιτυχία της τουριστικής πολιτικής. Ένας αναπροσανατολισμός στην αναζήτηση πιο εύστοχων δεικτών (όπως πχ. ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται σε όλα τα καταλύματα) θα απέδιδε πιστότερα τις πραγματικές τάσεις της τουριστικής ζήτησης και θα υποδείκνυε αποτελεσματικότερους στόχους και τρόπους δράσης.

<sup>44</sup> ΕΣΥΕ, *Δελτίο Τύπου*, 11 Δεκεμβρίου 2009, ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο Τύπου*, 23 Απριλίου 2010 και ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο Τύπου*, 20 Απριλίου 2011.

<sup>45</sup> Α. Χατζηδάκης, *Εξέλιξη τουριστικής κίνησης 2005-2008*, Αθήνα, 2008.

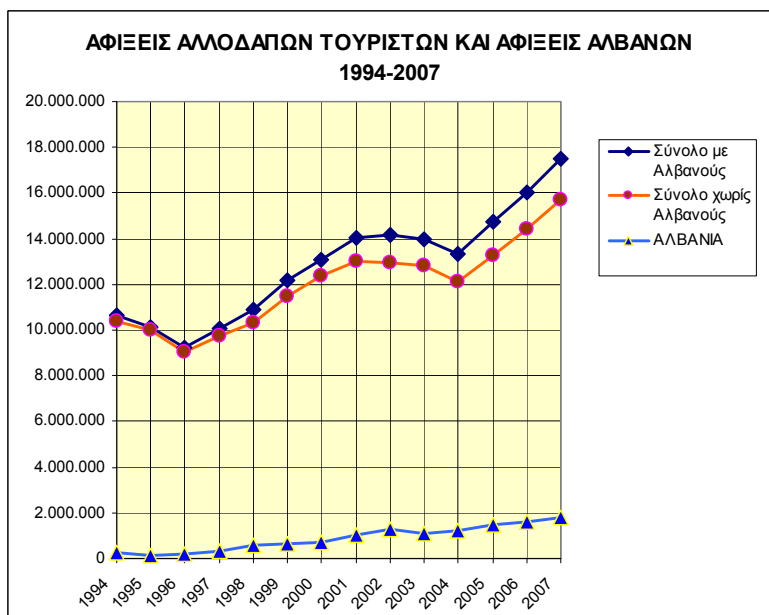


**Πίνακας 2.3 Αναλογία Αλβανών προς λοιπούς αλλοδαπούς (2001-2007, ΕΣΥΕ)**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<b>Σύνολο</b>	<b>14.057.331</b>	<b>14.179.999</b>	<b>13.969.393</b>	<b>13.312.629</b>	<b>14.765.463</b>	<b>16.039.216</b>	<b>17.517.791</b>
Αλβανοί	1.038.129	1.255.738	1.118.558	1.193.936	1.478.197	1.591.688	1.801.814
Ρυθμός αύξησης	44,7%	21,0%	-10,9%	6,7%	23,8%	7,7%	13,2%
Λοιποί αλλοδαποί	13.019.202	12.924.261	12.850.835	12.118.693	13.287.266	14.447.528	15.715.977
Ρυθμός αύξησης	5,2%	-0,7%	-0,6%	-5,7%	9,6%	8,7%	8,8%
Αναλογία Αλβανών στο σύνολο	7,4%	8,9%	8,0%	9,0%	10,0%	9,9%	10,3%

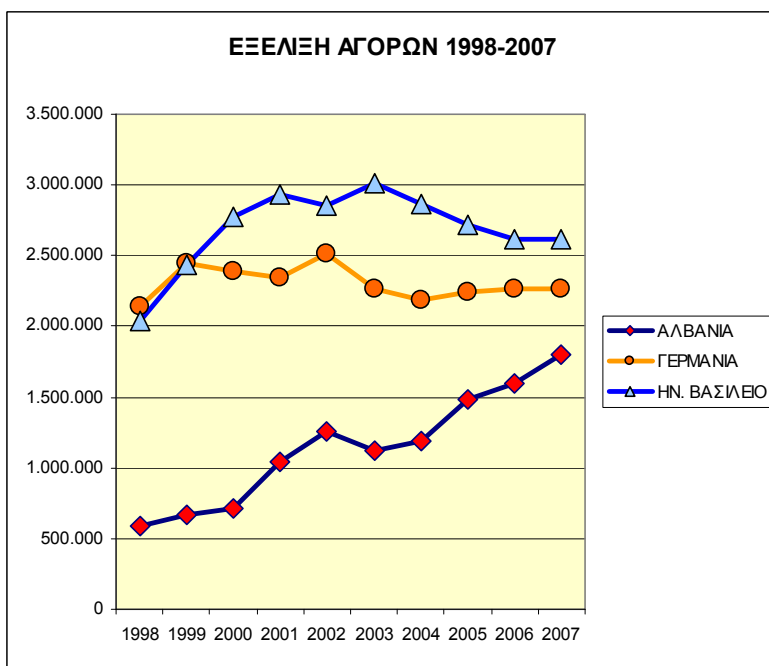
Πηγή στοιχείων: ΕΣΥΕ (με το παλαιό σύστημα υπολογισμού)

**Διάγραμμα 2.9**



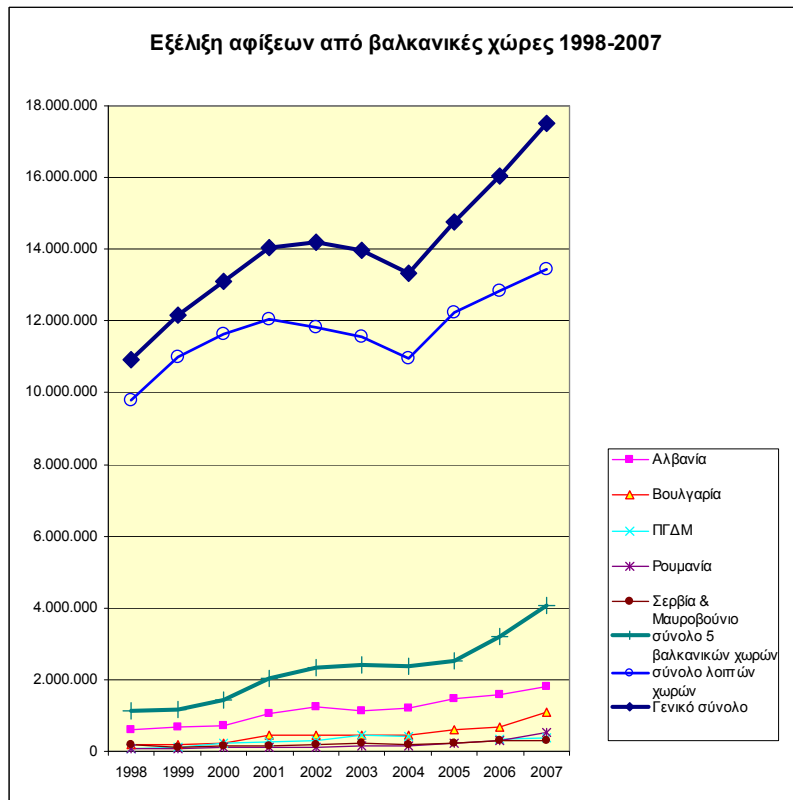
Πηγή στοιχείων: ΕΣΥΕ (με το παλαιό σύστημα υπολογισμού)

**Διάγραμμα 2.10**



Πηγή στοιχείων: ΕΣΥΕ (με το παλαιό σύστημα υπολογισμού)

Διάγραμμα 2.11



### 3. Η εξέλιξη των διανυκτερεύσεων

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται στα κάθε είδους τουριστικά καταλύματα εκφράζει τη δυναμική της τουριστικής αγοράς, γιατί από αυτό το μέγεθος εξαρτάται κατά κύριο λόγο το πλήθος των καταναλωτών των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχουν οι κάθε είδους τουριστικές επιχειρήσεις. Τα στοιχεία που διαθέτει η ΕΛΣΤΑΤ αναφέρονται, ωστόσο, μόνο στα ξενοδοχειακά καταλύματα και στους οργανωμένους χώρους κατασκήνωσης (κάμπινγκ), οι οποίοι κατά την ισχύουσα νομοθεσία κατατάσσονται και αυτοί στα «κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα». Δεν περιλαμβάνονται δηλαδή στοιχεία για τον αριθμό διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούν τόσο οι ημεδαποί όσο και οι μη μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδας στα μη κύρια καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα, τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες και τουριστικές επαύλεις).

Επί πλέον, τα στοιχεία που παρέχει η ΕΣΥΕ για το 2007 αναφέρονται σε μεγαλύτερο αριθμό διαθέσιμων δωματίων, γεγονός που αποτρέπει την άμεση σύγκριση μεταξύ των ετών 2007 και 2006, όπως παραδέχεται η ίδια.<sup>46</sup> Τα ποσοστά συνολικής μεταβολής που παρέχει η ΕΣΥΕ τα έχει υπολογίσει με βάση την επεξεργασία συγκρίσιμου δείγματος για τα έτη 2006 και 2007.

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα και σε χώρους κάμπινγκ, αθροιστικά αλλοδαπών και ημεδαπών, που πραγματοποιήθηκαν το 2009, εμφανίζεται αυξημένος μόλις κατά 1,8% έναντι του 2008, ενώ οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών εμφανίζονται μειωμένες κατά 2,7%.<sup>47</sup> Ειδικότερα, οι διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα (χωρίς τις διανυκτερεύσεις σε χώρους κάμπινγκ) είναι μειωμένες κατά 2,8% ως προς το 2008.

Η πορεία των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών την περίοδο 2002-2009 παρουσιάζεται στον πίνακα 3.1 που ακολουθεί, ο οποίος βασίζεται στα στοιχεία της ΕΣΥΕ (νυν ΕΛΣΤΑΤ). Όπως επισημαίνει και η ίδια, η ΕΛΣΤΑΤ συγκεντρώνει στοιχεία βάσει απογραφικής έρευνας σε μηνιαία βάση και δεν παρέχει εκτίμηση και προβολή στο 100% των μονάδων, λόγω έλλειψης της πληροφoρίας μηνών λειτουργίας του κάθε καταλύματος μέσα στο έτος.

Η εξέλιξη του αριθμού των διανυκτερεύσεων το 2009 σε σύγκριση με το 2008, ανά χώρα μόνιμης διαμονής των τουριστών από τις κυριότερες πηγές και κατά σειρά όγκου διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα, παρουσιάζεται αναλυτικά στον πίνακα 3.2 και στο διάγραμμα 3.1 που ακολουθούν.

Όπως προκύπτει, πρώτη πηγή διανυκτερεύσεων είναι η Γερμανία (μερίδιο 18,1%) και ακολουθούν, κατά σειρά, το Ηνωμένο Βασίλειο (15,3%), η Γαλλία (7,6%), η Ιταλία (7,1%), η Ρωσία (5,9%) και η Ολλανδία (5,6%). Οι έξι αυτές χώρες πρόσφεραν το 58,6% του συνόλου των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα. Παρατηρούμε, όμως, στη διάρκεια των τελευταίων ετών μια συνεχή μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων από τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο αλλά επίσης και από άλλες βασικές παραδοσιακές πηγές εισερχόμενου τουρισμού.

<sup>46</sup> ΕΣΥΕ, *Δελτίο τύπου*, 24 Ιουλίου 2008. Τα στοιχεία αυτά αναθεωρούν τους προηγούμενους υπολογισμούς της ΕΣΥΕ για αύξηση των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών κατά 7% (ΕΣΥΕ, *Δελτίο τύπου* 28 Φεβρουαρίου 2008)

<sup>47</sup> ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο Τύπου*, 21 Σεπτεμβρίου 2010.

Διαπιστώνουμε, χαρακτηριστικά, ότι το 2009, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της ΕΛΣΤΑΤ, παρουσιάζεται μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων από τις βασικές αγορές μας. Συγκεκριμένα, από τη Γερμανία -4,8%, το Ηνωμένο Βασίλειο -1,3%, την Ιταλία -11,2%, την Αυστρία -10,3%, την Ολλανδία -6,4% και το Βέλγιο -4,7%.

Το γεγονός αυτό είναι ανησυχητικό επί πλέον και λόγω της πρωταγωνιστικής θέσης των χωρών αυτών, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στη διεθνή τουριστική αγορά και για τον λόγο αυτό επιβάλλεται να αντιμετωπιστεί με ειδικά μέτρα, τόσο στο επίπεδο της προσφοράς, με αναβάθμιση, εμπλουτισμό και διαφοροποίηση του προϊόντος, όσο και στο πεδίο των ανάλλων και στοχευμένων προωθητικών ενεργειών και της προβολής, βάσει επικοινωνιακής στρατηγικής για την προσέλκυση της ζήτησης και την ανάκτηση των απωλειών των τελευταίων χρόνων. Γιατί είναι γνωστό ότι όσο εύκολα μπορεί να χάσει ένας προορισμός μία ή περισσότερες αγορές, τόσο πιο επίπονο είναι να τις ξανακερδίσει, καταβάλλοντας μακροχρόνιες προσπάθειες.

Η μείωση που προαναφέραμε αντισταθμίστηκε ενμέρει από τη σημαντική άνοδο, ως πηγή εισερχόμενου τουρισμού, της Γαλλίας (+9,4%), της Τσεχικής Δημοκρατίας (+9,2%), της Πολωνίας (+8,0%) και της Φινλανδίας (+10,1%). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εμφανίζεται τελικά σχετικά περιορισμένη η μείωση του συνολικού αριθμού των διανυκτερεύσεων μονίμων κατοίκων αλλοδαπής σε ξενοδοχειακά καταλύματα το 2009, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (-2,77%).

Αξιοσημείωτο γεγονός είναι, τέλος, η εμφάνιση της Κίνας στους πίνακες της ΕΣΥΕ από το 2006 και μετά. Ωστόσο, τα καταγραφόμενα μεγέθη είναι πολύ μικρά (συνολικά 92.937 διανυκτερεύσεις το 2009), σε σύγκριση βέβαια με το δυναμικό αυτής της μεγάλης αγοράς. Η μέση διάρκεια παραμονής των Κινέζων στα ελληνικά ξενοδοχεία εμφανίζεται να είναι 2 νύχτες.

Η κατανομή των συνολικών διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών που πραγματοποιήθηκαν σε ξενοδοχειακά καταλύματα (πλην χώρων κάμπινγκ) στις 13 διοικητικές Περιφέρειες της χώρας απεικονίζεται στον πίνακα 3.3, καθώς και στο αντίστοιχο διάγραμμα 3.2. Παρατηρούμε ότι οι τέσσερις νησιωτικές περιφέρειες της χώρας (Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων και Κρήτης) αποσπούν το μεγαλύτερο μερίδιο διανυκτερεύσεων των εισερχόμενων τουριστών. Ειδικότερα, διαπιστώνουμε ότι τα τρία τέταρτα (73,9%) του συνολικού αριθμού διανυκτερεύσεων αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πραγματοποιήθηκαν στις νησιωτικές περιφέρειες. Το ποσοστό αυτό μάλιστα είναι ακόμη μεγαλύτερο, αν προσθέσουμε και τον σημαντικό αριθμό διανυκτερεύσεων σε δημοφιλή νησιά που διοικητικά υπάγονται σε ηπειρωτικές περιφέρειες, όπως συμβαίνει με τις Β. Σποράδες, τη Θάσο, τη Σκύρο, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, κ.ά.

Επισημαίνουμε το γεγονός ότι σε επτά από τις δεκατρείς διοικητικές Περιφέρειες (Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Αν. Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας) καταγράφηκαν περισσότερες διανυκτερεύσεις ημεδαπών έναντι των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών, γεγονός που απεικονίζει τη σχετική αδυναμία των προορισμών των παραπάνω Περιφερειών να προσελκύσουν ικανό αριθμό αλλοδαπών τουριστών, καθώς και τον έως τώρα προσανατολισμό τους κατά προτεραιότητα προς τον εσωτερικό τουρισμό.

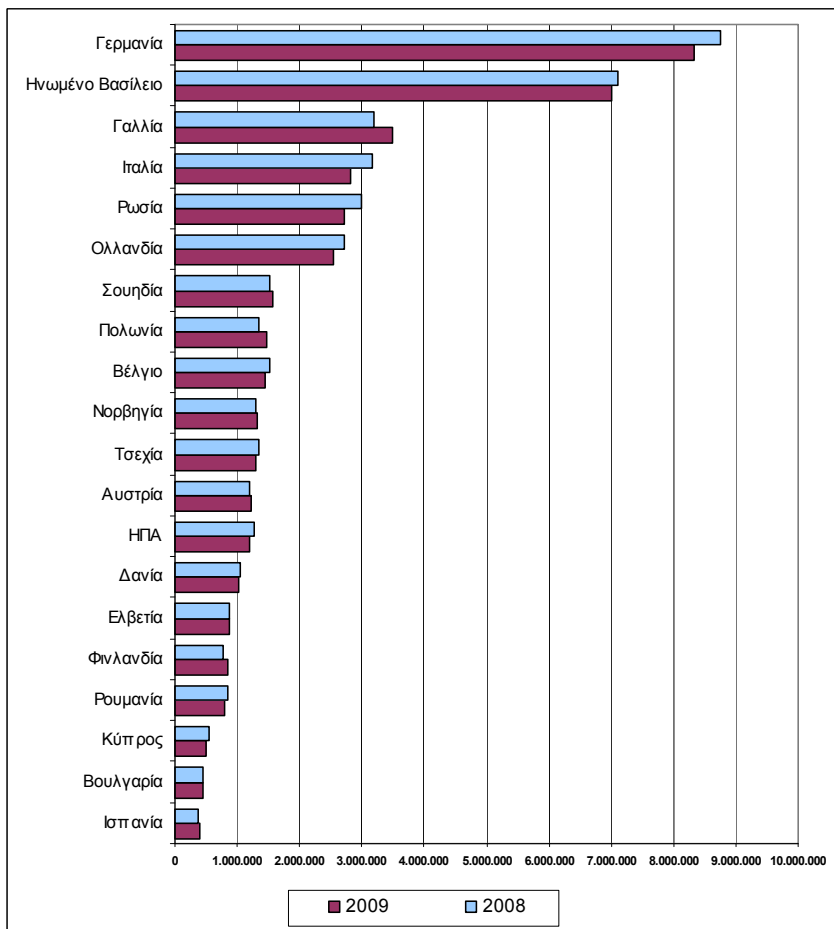
**Πίνακας 3.1 Διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχεία – σύνολο χώρας 2002-2009**

Διανυκτερεύσεις	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (*)	2008	2009
αλλοδαπών	40.263.437	39.594.500	38.309.783	40.074.798	42.458.767	47.410.280	47.233.616	45.925.585
ημεδαπών	13.128.363	13.716.146	13.757.825	14.529.739	14.248.961	16.675.284	16.840.111	18.366.585
<b>σύνολο</b>	<b>53.391.800</b>	<b>53.310.646</b>	<b>52.067.608</b>	<b>54.604.537</b>	<b>56.707.728</b>	<b>64.085.564</b>	<b>64.075.735</b>	<b>64.294.179</b>

(\*) Τα στοιχεία του 2007 δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα του 2006.

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

**Διάγραμμα 3.1** Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα 2008-2009 (κατά σειρά όγκου 2009)



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

**Διάγραμμα 3.2**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

**Πίνακας 3.2 Κατανομή διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα (πλην κάμπινγκ) ανά διοικητική περιφέρεια – 2009**

διοικητική Περιφέρεια	Διανυκτερεύσεις			κλίνες που λειτούργησαν	πληρότητα
	ημεδαποί	αλλοδαποί	Σύνολο		
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>18.366.858</b>	<b>45.925.585</b>	<b>64.292.443</b>	<b>626.042</b>	<b>51,1%</b>
ΚΡΗΤΗ	1.444.959	14.149.322	15.594.281	143.654	61,4%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.772.046	12.771.692	14.543.738	143.153	61,9%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1.353.926	5.986.196	7.340.122	72.165	63,2%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3.017.853	4.207.174	7.225.027	68.369	48,7%
ΑΤΤΙΚΗ	2.684.601	4.321.069	7.005.670	52.762	42,8%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.724.787	846.867	2.571.654	29.737	34,6%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.387.674	664.933	2.052.607	23.940	36,2%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.075.292	636.987	1.712.279	17.817	38,4%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.152.220	504.434	1.656.654	21.649	33,3%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1.048.915	590.291	1.639.206	18.135	40,0%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	598.316	1.037.147	1.635.463	19.496	45,6%
ΗΠΕΙΡΟΣ	758.314	174.159	932.473	10.523	37,2%

**Πίνακας 3.3 Μέση μηνιαία πληρότητα % στα ξενοδοχεία της χώρας 2003-2010**

μήνας	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ιανουάριος	30,5	26,2	25,2	25,2	25,3	25,4	22,5	24,6
Φεβρουάριος	30,1	29,9	27,9	28,9	29,5	28,0	25,9	27,3
Μάρτιος	37,7	32,3	32,7	32,5	32,4	34,3	27,8	27,4
Απρίλιος	36,1	33,8	29,1	32,6	31,6	29,0	27,3	27,8
Μάιος	53,0	48,6	40,2	49,8	48,2	48,7	43,0	43,7
Ιούνιος	65,8	59,9	63,9	68,2	64,3	64,5	58,3	56,9
Ιούλιος	83,6	72,7	80,3	83,0	76,2	76,4	69,5	71,3
Αύγουστος	94,0	80,8	91,4	89,9	81,4	81,5	75,0	76,8
Σεπτέμβριος	70,7	65,9	72,6	73,4	66,9	67,5	61,2	63,3
Οκτώβριος	49,5	43,7	45,5	44,3	41,0	39,7	35,1	-
Νοέμβριος	32,0	27,7	28,3	30,8	31,5	29,5	26,6	-
Δεκέμβριος	37,5	28,4	26,9	31,1	31,7	28,4	27,5	-

**Πίνακας 3.4 Μέση ετήσια πληρότητα % κλινών στα ξενοδοχεία ανά Περιφέρεια**

Διοικητική Περιφέρεια	2008	2009
<b>Ετήσια Πληρότητα</b>	<b>56,7</b>	<b>51,1</b>
Αν. Μακεδονία και Θράκη	44,3	40,0
Κεντρική Μακεδονία	54,2	48,7
Δυτική Μακεδονία	30,6	26,6
Θεσσαλία	38,9	36,2
Ήπειρος	38,3	37,2
Ιόνια νησιά	70,0	63,2
Δυτική Ελλάδα	41,4	38,4
Στερεά Ελλάδα	34,7	33,3
Πελοπόννησος	36,5	34,6
Αττική	47,9	42,8
Βόρειο Αιγαίο	51,1	45,6
Νότιο Αιγαίο	68,4	61,9
Κρήτη	69,9	61,4

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

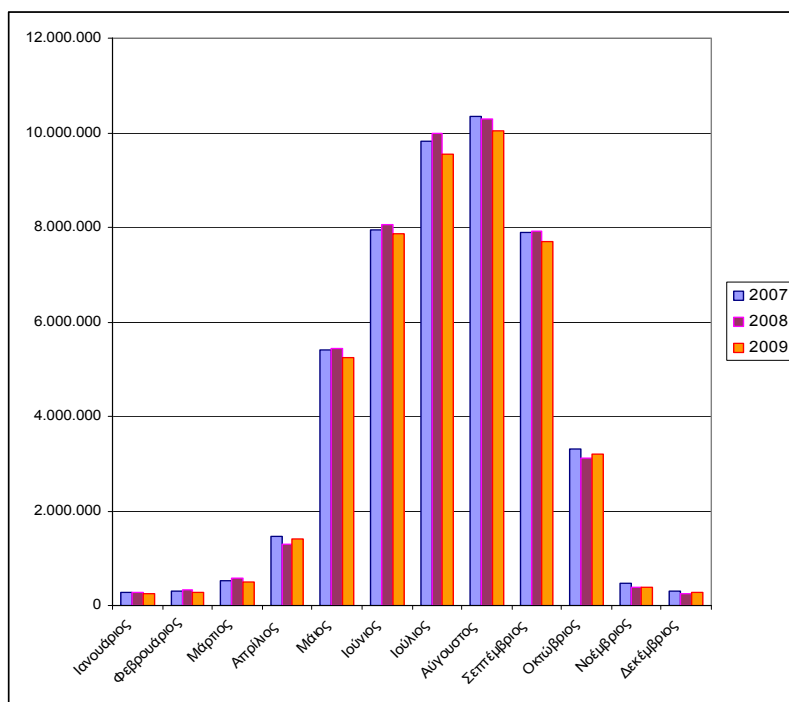
Η μέση ετήσια πληρότητα κλινών που λειτούργησαν σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου το 2009 παρουσίασε αισθητή μείωση, περιοριζόμενη σε 51,1% έναντι 56,7% το 2008, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.<sup>48</sup> Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, σε όλες τις διοικητικές Περιφέρειες της χώρας εμφανίζεται κάμψη, κυμαινόμενη από -1,1 ποσοστιαίες μονάδες (στην Ήπειρο) έως -8,5 (στην Κρήτη), όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 3.5.

Η μέση μηνιαία πληρότητα που πραγματοποιήθηκε στα ξενοδοχειακά καταλύματα όλης της χώρας την περίοδο 2003-2009 ανά Διοικητική Περιφέρεια, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, παρουσιάζονται στον πίνακα 3.4. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι οι εμφανιζόμενες αυξημένες πληρότητες του 2003 οφείλονται κατά κύριο λόγο στις μειωμένες διαθέσιμες κλίνες λόγω εργασιών εκσυγχρονισμού αρκετών ξενοδοχειακών μονάδων ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Η μείωση της μέσης πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων σημαίνει και μείωση της απόδοσης των επενδεδυμένων κεφαλαίων, και, συνακόλουθα, μείωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρηματικών μονάδων. Η τάση αυτή οδηγεί και στη δημιουργία πίεσης στις τιμές των προσφερόμενων υπηρεσιών, πράγμα που επιφέρει, με τη σειρά του, επιδείνωση της θέσης των ξενοδοχειακών μονάδων ως προς τη βιωσιμότητά τους.

Διαπιστώνεται έντονη εποχικότητα, με αιχμή τους θερινούς μήνες, όπως απεικονίζεται παραστατικά και στα διαγράμματα 3.3 και 3.4. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 75% του συνολικού ετήσιου αριθμού διανυκτερεύσεων αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα και σε χώρους κάμπινγκ πραγματοποιείται το τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας παραμένει αναξιοποίητο, ενώ ταυτόχρονα η έντονη ζήτηση την περίοδο αιχμής οδηγεί συχνά σε κορεσμό τη φέρουσα ικανότητα των συγκοινωνιακών κόμβων ή ακόμη και του συνόλου ορισμένων επιμέρους προορισμών, με φαινόμενα υπερκρατήσεων και, εντέλει, μείωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

**Διάγραμμα 3.3** Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα και χώρους κάμπινγκ



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

<sup>48</sup> ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου, 21 Σεπτεμβρίου 2010.

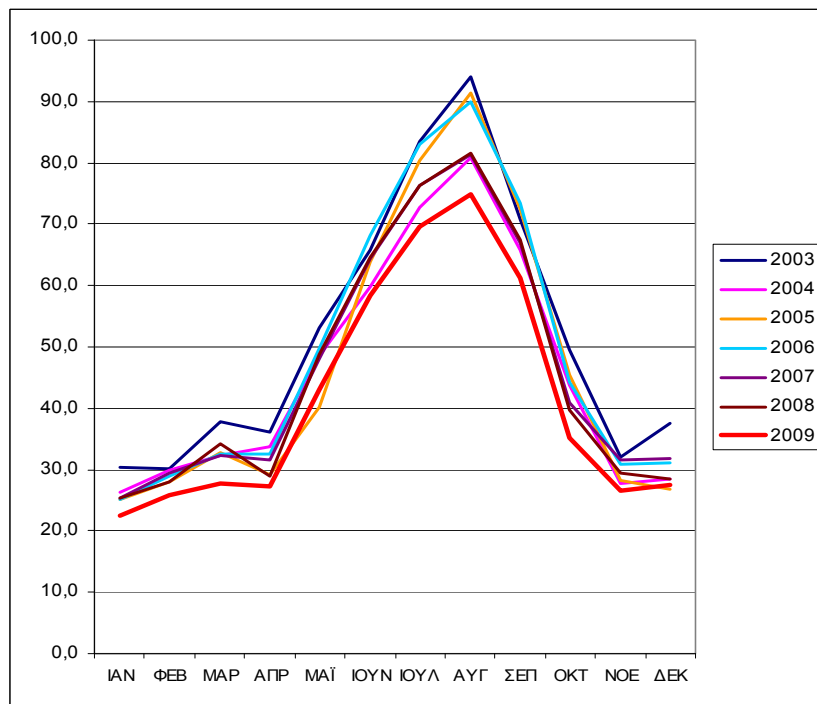
Τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2010 είναι προσωρινά, προέρχονται από εκτιμήσεις και υπόκεινται σε αναθεώρηση. Με βάση αυτά, πάντως, η ΕΛΣΤΑΤ υπολογίζει ότι την παραπάνω περίοδο σημειώθηκε ελαφρά αύξηση τόσο στις αφίξεις (+1,8%) όσο και στις διανυκτερεύσεις (+0,9) αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα.

Οι ημεδαποί, αντίθετα, πραγματοποίησαν σημαντικά μειωμένο αριθμό αφίξεων (-7,9%) και των διανυκτερεύσεων (-10,6%) σε ξενοδοχειακά καταλύματα, σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2009, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ,<sup>49</sup> προφανώς εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Σημαντική πτώση, όμως, εμφανίζεται στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2009 στους χώρους οργανωμένης κατασκήνωσης (κάμπινγκ). Η πτώση αυτή, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, έφθασε το -2,3%, ενώ στους ημεδαπούς παρουσιάστηκε αύξηση κατά 4,1%, αντίθετα από ό,τι συνέβη στα ξενοδοχειακά καταλύματα.

Την ίδια περίοδο, η συνολική πληρότητα κλινών, σε μηνιαία βάση, σε ξενοδοχειακά καταλύματα εκτιμάται ότι αυξήθηκε ελαφρά κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες (55,3% έναντι 54,8%). Η αύξηση αυτή εμφανίζεται εντονότερη τους θερινούς μήνες.

**Διάγραμμα 3.4 Μέσες μηνιαίες πληρότητες στα ξενοδοχεία της χώρας**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

<sup>49</sup> ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου, 17 Φεβρουαρίου 2011.



## 4. Η τουριστική κίνηση στην περιοχή της Αθήνας

### 4.1 Η κάμψη και η κρίση, ύστερα από την μεταολυμπιακή αναλαμπή της τουριστικής κίνησης στην Αθήνα και την Αττική.

Τα τελευταία δέκα χρόνια η φυσιογνωμία της Αθήνας ως τουριστικού προορισμού έχει μεταβληθεί σημαντικά. Τα νέα έργα υποδομής, ο εκσυγχρονισμός των ξενοδοχειακών μονάδων, η αίγλη των Ολυμπιακών Αγώνων, έχουν επιφέρει μια ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής ταυτότητας, σε σύγκριση τουλάχιστον με την προηγούμενη περίοδο. Ας μη ξεχνούμε το νέφος, το επαρχιακό αεροδρόμιο, τα προβληματικά ξενοδοχεία, το κυκλοφοριακό χάος, τη συνολική εικόνα τριτοκοσμικής μητρόπολης που επί δεκαετίες διαφύλασσε με πείσμα η πρωτεύουσα. Το μετρό (2000), το νέο αεροδρόμιο στα Σπάτα (2001), η Αττική οδός, ο προαστιακός και το τραμ, η αναβάθμιση του λιμανιού του Λαυρίου, οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, οι νέες μαρίνες Φλοίσβου και ΣΕΦ, η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση ξενοδοχειακών μονάδων σε υψηλές κατηγορίες, αλλά και πιο πρόσφατα, το νέο Μουσείο της Ακρόπολης, οι επεκτάσεις του μετρό και οι νέοι πόλοι εμπορίου και ψυχαγωγίας, αποτελούν πλέον πολύτιμο κεφάλαιο για την ανάδειξη της Αθήνας σε μια αναβαθμισμένη τοποθέτηση στον διεθνή ανταγωνισμό πρωτεύουσών που διεκδικούν μερίδιο από τη διεθνή αγορά.

Ωστόσο, διατηρούνται ακόμη πολλές από τις χρόνιες αδυναμίες (καθαριότητα και διαχείριση απορριμμάτων, έλλειψη πρασίνου και ανεπάρκεια προστασίας του, ακατάλληλα ωράρια μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, έλλειψη μεγάλου συνεδριακού κέντρου, ανυπαρξία τουριστικής προβολής και στρατηγικής μάρκετινγκ προορισμού, έλλειψη οργανωτικού και συντονιστικού φορέα, επικαλύψεις και μεταβολές αρμοδιοτήτων, για να αναφέρουμε ελάχιστες από αυτές) συγκρατούν ή μπλοκάρουν τις προοπτικές εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης του προορισμού. Στις αδυναμίες αυτές ήρθαν να προστεθούν και τα νέα προβλήματα που προκάλεσε η οικονομική ύφεση, η εισροή μεταναστών, οι δασικές πυρκαγιές, που έπληξαν ιδιαίτερα έντονα τον τουρισμό της Αθήνας.

Η τουριστική κίνηση στην Αθήνα (και στην Ελλάδα γενικότερα) δέχτηκε τον άμεσο αντίκτυπο της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, τόσο θετικά όσο και αρνητικά. Ως ειδικότερο άμεσο αποτέλεσμα όμως, διαπιστώνουμε ότι στη διάρκεια του έτους 2004, παρά τις προσδοκίες, δεν επηρεάστηκε θετικά ούτε ο συνολικός όγκος αφίξεων, ούτε ο συνολικός όγκος διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών.<sup>50</sup> Αυτό βέβαια ισχύει στο μέτρο που τα στοιχεία που έχει συλλέξει, επεξεργαστεί και δημοσιοποιήσει η ΕΣΥΕ (πριν τη μετεξέλιξή της σε ΕΛΣΤΑΤ) είναι ακριβή. Αντίθετα, η εμφάνιση της πρόσκαιρα ανοδικής πορείας της τουριστικής κίνησης τα τρία επόμενα χρόνια μπορεί να αποδοθεί και σε λόγους πέραν της διεξαγωγής των Ο.Α., όπως είναι η άνοδος του διεθνούς τουριστικού ρεύματος, μερίδιο του οποίου κατευθύνθηκε και προς τη χώρα μας, η ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε., με τα γνωστά προβλήματα συνυπολογισμού και των μη τουριστών στις αφίξεις, κ.ά.

Ειδικότερα, οι παραπάνω διαπιστώσεις καθίστανται εμφανείς στον επόμενο πίνακα 4.1 και στα αντίστοιχα διαγράμματα 4.1 και 4.2, που έχουν συνταχθεί με βάση τα πιο

<sup>50</sup> Ανάλογες παρατηρήσεις έχουν διατυπωθεί και στο Α. Χατζηδάκης, *Εξέλιξη τουριστικής κίνησης 2005-2007*, Αθήνα, Οκτώβριος 2007, με βάση τα στοιχεία που παρέχει η ΕΣΥΕ.

πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία που παρέχει η ΕΛΣΤΑΤ για τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στη χώρα μας.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, αλλά και παίρνοντας υπόψη ορισμένα στοιχεία από σχετική έρευνα του Διεθνούς Αεροδρομίου της Αθήνας για τις αφίξεις τουριστών, μπορούμε να κάνουμε τις παρακάτω διαπιστώσεις:

- 4.1.1 Τα σημάδια κάμψης στις καταγραφόμενες αφίξεις μη μονίμων κατοίκων στο αεροδρόμιο της Αθήνας αρχίζουν να εμφανίζονται ήδη από το 2007. Το 2008, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ και βάσει της έρευνας συνόρων της ΤτΕ, στο αεροδρόμιο αφίχθησαν 3.472.845 μη μόνιμοι κάτοικοι, κατά 5,6% λιγότεροι σε σύγκριση με το 2007. Το 2009 η μείωση συνεχίστηκε, με 3.170.478 αφίξεις μη μονίμων κατοίκων, κατά 8,7% λιγότεροι από ό,τι το 2008, ενώ το 2010 η μείωση ως προς το προηγούμενο έτος ήταν 2,5%, με 3.092.195 αφίξεις, πάντοτε κατά την ΕΛΣΤΑΤ.<sup>51</sup>
- 4.1.2 Η συνολική επιβατική κίνηση (αφίξεις + αναχωρήσεις ημεδαπών και αλλοδαπών) με πτήσεις εξωτερικού από τότε που το νέο αεροδρόμιο τέθηκε σε λειτουργία (2001) παρουσιάζει γενικά ανοδική πορεία, σύμφωνα με τα στοιχεία του Αεροδρομίου Αθηνών. Το 2009 όμως, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά πτώση της κίνησης (-5,1%), όπως φαίνεται και στον αντίστοιχο πίνακα 4.2, αν και στο δεύτερο εξάμηνο του έτους εμφανίστηκαν σαφή δείγματα ανάκαμψης. Το 2010, όπως φαίνεται και στον πίνακα 4.2 και στο αντίστοιχο διάγραμμα 4.3, η μείωση στο γενικό σύνολο της κίνησης, δηλαδή στο άθροισμα αφίξεων και αναχωρήσεων επιβατών, με πτήσεις εξωτερικού συνεχίστηκε, λιγότερη έντονη, φθάνοντας το -2,36% ως προς το 2009.<sup>52</sup>
- 4.1.3 Την πτωτική τάση διαπιστώνουν και τα στοιχεία ειδικής έρευνας του Διεθνούς Αεροδρομίου Αθηνών για τις αφίξεις μη μονίμων κατοίκων με πτήσεις εξωτερικού και ειδικότερα όσων ταξίδεψαν με σκοπό τις διακοπές.<sup>53</sup> Ο αριθμός αυτός παρουσιάζει συνεχή κάμψη μετά το 2006, σύμφωνα με την έρευνα αυτή. Οι αλλοδαποί ταξιδιώτες με σκοπό τις διακοπές το 2009 αποτελούσαν το 62% του συνόλου, έναντι 66% του 2007, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα.
- 4.1.4 Ειδικότερα, υπολογίζεται ότι οι εισερχόμενοι τουρίστες για διακοπές, που διήλθαν από το αεροδρόμιο της Αθήνας το 2009, έφτασαν τους 1.958.290, από 2.210.722 το 2008 (πτώση -11,4%). Η μείωση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στις Ευρωπαϊκές χώρες προέλευσης. Ειδικότερα, η μείωση των αφίξεων από χώρες της πρώην Δυτικής Ευρώπης έφθασε το -12% και της πρώην Ανατολικής το -13%. Οι μόνες Ευρωπαϊκές χώρες που εμφάνισαν αύξηση ήταν η Ελβετία (+21%), η Πολωνία (+2%) και η Φινλανδία (+70%).

**Πίνακας 4.1 Συνολικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα σύνορα 2002 - 2010 (\*)**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<b>Σύνολο χώρας</b>	14.179.999	13.969.393	13.312.629	14.765.463	16.039.216	16.165.265	15.938.806	14.914.534	15.007.490
<i>Ετήσια μεταβολή</i>	8,3%	-1,5%	-4,7%	10,9%	8,6%	0,8%	-1,4%	-6,4%	0,6%
<b>Αεροδρόμιο Αθήνας</b>	3.075.215	3.034.913	3.150.467	3.541.832	3.698.953	3.661.515	3.472.845	3.170.478	3.092.195
<i>Ετήσια μεταβολή</i>	3,3%	-1,3%	3,8%	12,4%	4,4%	-1,0%	-5,2%	-8,7%	-2,5%

(\*) Τα έτη 2007, 2008, 2009 και 2010: αφίξεις μη μονίμων κατοίκων.

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

<sup>51</sup> ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτίο Τύπου* 21.04.2011.

<sup>52</sup> Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία που παρέχει το Δ.Α.Α. στην ιστοσελίδα του ([www.aia.gr](http://www.aia.gr)).

<sup>53</sup> Τα στοιχεία που παρέχει το Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών για το 2008 δίνουν 3.384.959 αφίξεις μονίμων κατοίκων εξωτερικού, που είναι κατά 3% λιγότερες ως προς το 2007. Βλ. ΑΙΑ, *Aerostat handbook 2008*, Athens 2009, σ. 54.

- 4.1.5 Η μεγάλη πτώση αφίξεων των μονίμων κατοίκων Βόρειας Αμερικής (-19%) συνέβαλε αποφασιστικά στην αρνητική πορεία του τουρισμού της Αθήνας, δεδομένου ότι οι κάτοικοι ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν συγκριτικά τον μεγαλύτερο όγκο τουριστών στο αεροδρόμιο (331.950 αφίξεις).
- 4.1.6 Πρέπει να επισημάνουμε πάντως ότι τα στοιχεία έως το 2007, που προέρχονται από την προαναφερθείσα ειδική έρευνα του Αεροδρομίου της Αθήνας, παρουσιάζουν αρκετές διαφορές ως προς τα αντίστοιχα στοιχεία που είχε ανακοινώσει η ΕΣΥΕ και τα οποία συνέλεγε η ΥΠΑ. Οι διαφορές οφείλονται, κατά πάσα βεβαιότητα, αφενός, στο διαφορετικό σύστημα υπολογισμού και αφετέρου, στον διαφορετικό προσδιορισμό της ιδιότητας του «τουρίστα» επιβάτη («αλλοδαπός», με βάση την υπηκοότητα, έως το 2007, και «μη κάτοικος», με βάση τον τόπο μόνιμης διαμονής από το 2008 και μετά).
- 4.1.7 Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία της πρωτεύουσας ήταν ικανοποιητικός τον μήνα Αύγουστο του 2004, το ίδιο και οι πληρότητες, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Ένωσης Ξενοδόχων Αθηνών-Αττικής, η μέση πληρότητα στο σύνολο του έτους 2004 στην Αττική έφτασε μόλις το 44,1%, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ. Το 2005, το 2006 και το 2007, ο αριθμός των τουριστών που επισκέφθηκαν και διέμειναν στην Αθήνα εμφανίζεται αυξημένος. Αυτό οφείλεται κυρίως στην καταφανώς μεγαλύτερη «έκθεση» του προορισμού στα μέσα ενημέρωσης και την εν γένει θετική εικόνα που προβλήθηκε κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αλλά και στη βελτίωση των συγκοινωνιακών υποδομών (νέο αεροδρόμιο, μετρό, Αττική οδός, τραμ) καθώς επίσης και στον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής.
- 4.1.8 Η επίδραση όμως των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελκυστικότητα του προορισμού Αθήνα γρήγορα εξαντλήθηκε. Τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα στοιχεία για τις πληρότητες των ξενοδοχείων της Αττικής άρχισαν να εμφανίζουν σχετική κάμψη ήδη από τους πρώτους μήνες του 2008, τάση που ενισχύθηκε το επόμενο διάστημα, έως και σήμερα. Η παρακολούθηση της πορείας των πληροτήτων των αθηναϊκών ξενοδοχείων με βάση τα στοιχεία που έχει ανακοινώσει η Ένωση Ξενοδόχων Αθηνών - Αττικής (ΕΞΑ-Α), από την επεξεργασία των μηνιαίων δελτίων κινήσεων ξενοδοχείων Αττικής, δεν είναι ευχερής, δεδομένου ότι από τον Αύγουστο 2008 η ΕΞΑ-Α αρχίζει να υπολογίζει την πληρότητα των δωματίων, αντί για την πληρότητα κλινών που υπολόγιζε έως τότε.<sup>54</sup> Με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η πληρότητα των ξενοδοχείων της Αττικής σε κλίνες που λειτουργήσαν το 2009 μειώθηκε σε 42,9 έναντι 47,9 που ήταν το 2008 (βλ και πίνακα 3.4 σε προηγούμενο κεφάλαιο). Οι μειωμένες πληρότητες ανάγκασαν ορισμένες μονάδες να κλείσουν το 2010.
- 4.1.9 Ενώ ο αριθμός των διανυκτερεύσεων μη μονίμων κατοίκων το 2008 στο σύνολο της χώρας εμφανίζει στασιμότητα, στα ξενοδοχεία της περιοχής της Αθήνας παρουσιάζει σημαντική μείωση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (-8,1%). Για το έτος 2009, ο αριθμός διανυκτερεύσεων των μη μονίμων κατοίκων στην Αττική εμφανίζουν επίσης μεγαλύτερη μείωση (-7,7%) ως προς το 2008, σε σύγκριση με τη μείωση που παρουσιάστηκε στο σύνολο της χώρας (-2,8%). Ωστόσο, ο συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων (κατοίκων και μη κατοίκων) στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Αττικής εμφανίζεται μειωμένος ως προς το 2008 μόνο κατά 3,71%.<sup>55</sup> Η επίδοση αυτή οφείλεται στις αυξημένες διανυκτερεύσεις ημεδαπών κατά 3,66%.
- 4.1.10 Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Αττικής, μολονότι τα τελευταία χρόνια έχει εκσυγχρονιστεί και αναβαθμιστεί σημαντικά με αφορμή και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι αντιμέτωπο σήμερα με μια πολυδιάστατη κρίση. Στην Περιφέρεια Αττικής το 2010 διατίθενται ήδη 29 μονάδες πολυτελείας (5 αστέρων) σε σύνολο 690 μονάδων, από τις οποίες οι 14 βρίσκονται στην Αθήνα, ενώ στις

<sup>54</sup> ΕΞΑ-Α, Ανακοίνωση 15 Οκτωβρίου 2008.

<sup>55</sup> ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου, 21 Σεπτεμβρίου 2010.

δύο ανώτερες κατηγορίες (4 και 5 αστέρων) ανήκει το ένα τρίτο (33%) των ξενοδοχειακών κλινών της Περιφέρειας Αττικής (και πάνω από τις μισές ξενοδοχειακές κλίνες της περιοχής της Αθήνας, 15.559 από τις 29.912, ή το 52%), όπως παρουσιάζεται και στα διαγράμματα 4.4 και 4.5.<sup>56</sup>

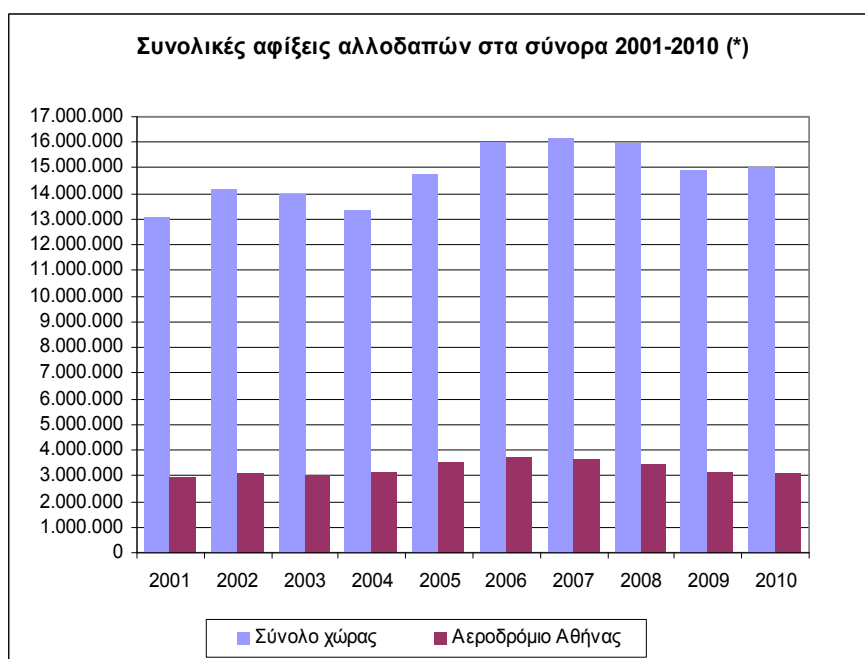
4.1.11 Στο ηπειρωτικό τμήμα της Περιφέρειας βρίσκεται το 71% του συνόλου των μονάδων της Περιφέρειας Αττικής, τα οποία περιλαμβάνουν το 87% του συνόλου των κλινών. Αρκετές μονάδες όμως, ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία ανήκουν, παρουσιάζουν χαμηλές πληρότητες και αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας λόγω της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας. Ορισμένες μάλιστα, ιδιαίτερα στο κέντρο της πόλης, οδηγήθηκαν ήδη στο κλείσιμο.

**Πίνακας 4.2 Κίνηση επιβατών εξωτερικού (γενικό σύνολο αφίξεων + αναχωρήσεων) ανά μήνα στο αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος (2002 – 2010)**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	μεταβολή 2010/09
Ιαν		410.482	470.932	489.070	566.832	553.059	586.207	636.615	570.673	600.335	5,20%
Φεβ		397.406	412.633	438.424	477.661	454.348	514.137	544.573	495.348	536.349	8,28%
Μαρ		539.969	507.368	574.277	657.422	621.336	687.774	763.853	639.856	718.399	12,28%
Απρ	745.266	603.426	588.876	728.238	746.946	821.024	889.414	849.179	872.800	780.694	-10,55%
Μαϊ	711.366	688.164	667.268	716.090	849.000	871.239	1.000.941	995.740	860.354	867.148	0,79%
Ιουν	857.439	754.549	752.991	778.981	875.545	935.666	1.020.635	1.056.541	989.970	945.761	-4,47%
Ιουλ	957.199	857.116	856.385	898.751	1.031.373	1.115.224	1.204.398	1.208.543	1.193.863	1.130.935	-5,27%
Αυγ	1.002.800	937.785	988.160	1.054.565	1.035.954	1.103.626	1.250.761	1.265.467	1.241.643	1.158.245	-6,72%
Σεπ	852.289	848.218	849.270	910.313	941.524	1.014.888	1.096.718	1.079.863	1.054.748	1.003.214	-4,89%
Οκτ	572.876	679.895	741.076	818.381	811.841	856.468	924.631	929.889	858.987	874.802	1,84%
Νοε	392.699	465.939	507.716	552.595	542.377	594.557	663.210	638.703	629.380	609.713	-3,12%
Δεκ	453.881	502.207	544.461	593.401	575.501	669.660	744.238	670.813	685.401	628.839	-8,25%
<b>σύνολο έτους</b>		<b>7.685.156</b>	<b>7.887.136</b>	<b>8.553.086</b>	<b>9.111.976</b>	<b>9.611.095</b>	<b>10.583.064</b>	<b>10.639.779</b>	<b>10.093.023</b>	<b>9.854.434</b>	<b>-2,36%</b>

Πηγή στοιχείων: Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών Ελ. Βενιζέλος

**Διάγραμμα 4.1**

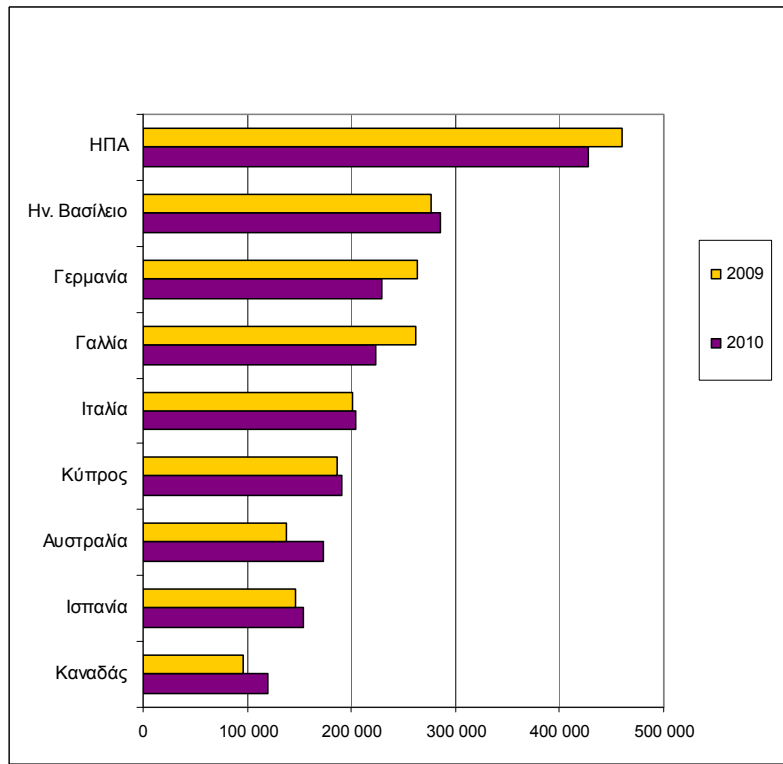


(\*)Τα έτη 2007, 2008 και 2009: αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ)

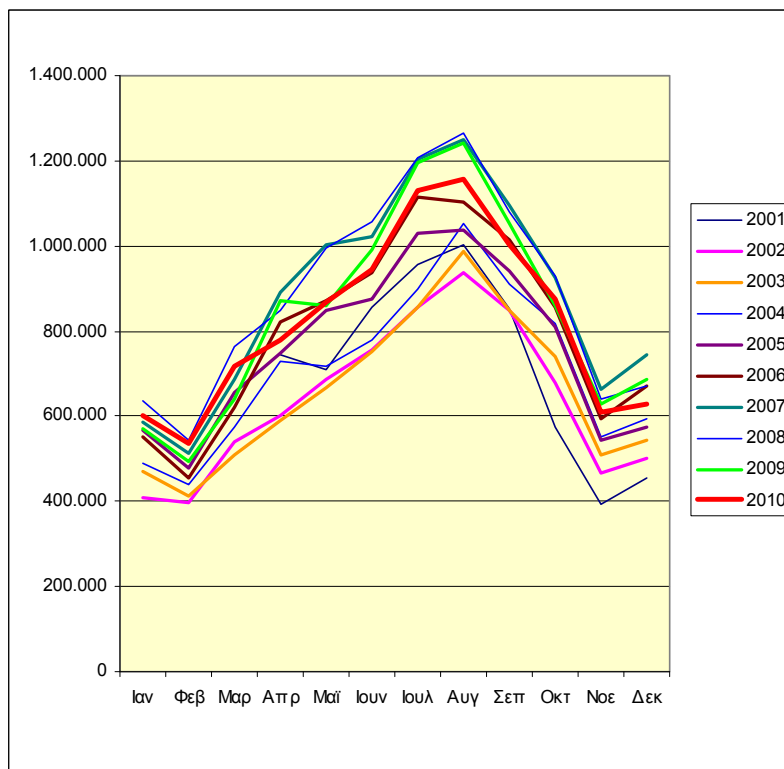
<sup>56</sup> Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΞΕΕ και της ΕΛΣΤΑΤ.

**Διάγραμμα 4.2 Οι 10 κυριότερες χώρες προέλευσης τουρισμού αναψυχής στο Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών 2009 - 2010**



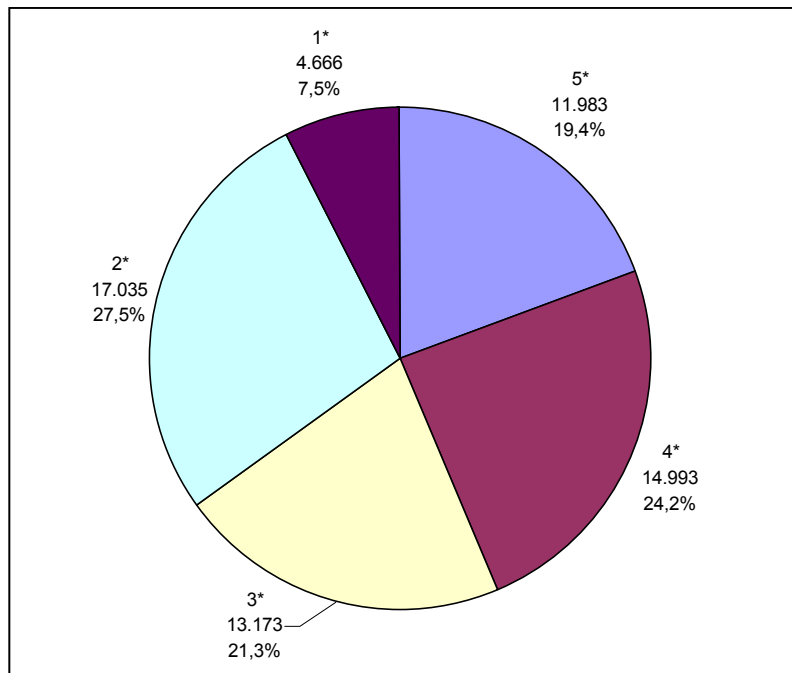
Πηγή στοιχείων: ΑΙΑ, Aerostat handbook 2010

**Διάγραμμα 4.3 Μηνιαία κίνηση επιβατών με πτήσεις εξωτερικού (αφίξεις + αναχωρήσεις) στο αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος 2001- 2010**



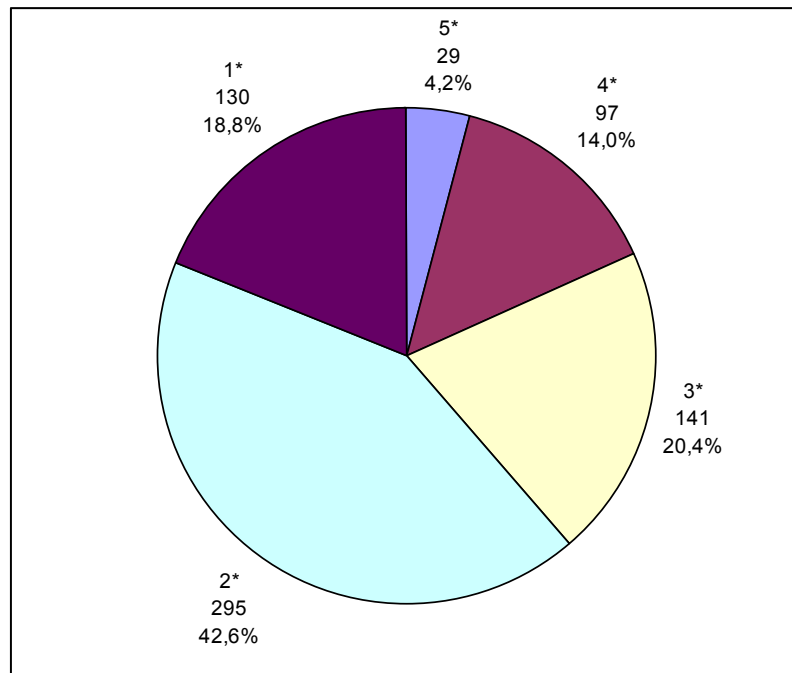
Πηγή Στοιχείων: Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών

**Διάγραμμα 4.4 Κατανομή κλινών των ξενοδοχείων της Αττικής ανά κατηγορία αστέρων - 2010**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

**Διάγραμμα 4.5. Κατανομή ξενοδοχειακών μονάδων της Αττικής ανά κατηγορία αστέρων - 2010**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## **4.2 Ειδικότερα προβλήματα της Αθήνας, που επηρεάζουν το τουριστικό προϊόν του προορισμού.**

### **4.2.1 Ασφάλεια – προστασία επισκεπτών** (ιδιαίτερα στο υποβαθμιζόμενο κέντρο της πόλης).

Τα προβλήματα έχουν ενταθεί τα τελευταία χρόνια και προκαλούνται από διάφορες αιτίες. Απαιτείται εκπόνηση και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης, από κοινού με Υπ. Προστασίας του Πολίτη, του Δήμου αλλά και άλλων συναρμόδιων φορέων, με στόχο την εξυγίανση του κέντρου. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- θεσμικά μέτρα
- ενίσχυση μεθόδων και μηχανισμών ελέγχου
- θετικά μέτρα υπέρ προβληματικών ομάδων πληθυσμού
- τακτοποίηση ή εξάλειψη μη νόμιμων δραστηριοτήτων
- συνεργασία και ενεργός συμμετοχή ομάδων κατοίκων.

### **4.2.2 Προστασία περιβάλλοντος**

Για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την αναβάθμιση του αστικού τοπίου, είναι αναγκαίο να αντιμετωπιστούν οι ακόλουθοι τομείς:

- *Καθαριότητα δημόσιων χώρων (οδοί, πεζοδρόμια, πλατείες).*
  - Απαιτείται συχνότερος και οργανωμένος καθαρισμός (σάρωση αλλά και πλύσιμο) από οργανωμένα και ευπρεπισμένα συνεργεία (στολές, γάντια, κλπ)
- *Αποκομιδή – διαχείριση απορριμμάτων (ανεπάρκειες συστημάτων ανακύκλωσης).*
  - Αναδιοργάνωση του συστήματος ανακύκλωσης (πυκνοί και διακριτοί ειδικοί κάδοι, ευρεία, σε βάθος και ενημέρωση κατοίκων και επαγγελματιών με επαναλαμβανόμενες εκστρατείες, κλπ.)
  - Συχνότερη αποκομιδή, ιδίως σε κεντρικές περιοχές.
  - Επίλυση του ζητήματος των Χώρων Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων στην Αττική.
- *Ηχορύπανση.*
  - Περιορισμός πηγών ηχορύπανσης, με βάση χαρτογράφηση ζωνών όχλησης και λήψη εξειδικευμένων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων.
- *Ανεπάρκεια χώρων πρασίνου σε όλη την έκταση του Δήμου αλλά και, ευρύτερα, του Λεκανοπεδίου.*
  - Μετατροπή άκτιστων οικοπέδων σε χώρους πρασίνου, σε συνδυασμό με μέτρα περιορισμού της κατάληψης ελεύθερων χώρων από τραπεζοκαθίσματα.

### **4.2.3 Αισθητική ρύπανση.**

Η εικόνα της πόλης αποτελεί ουσιώδες συστατικό στοιχείο του τουριστικού προϊόντος ενός αστικού προορισμού. Ιδιαίτερα προβληματικά στοιχεία του αστικού τοπίου της Αθήνας είναι οι ακάλυπτοι χώροι, τα άκτιστα οικοπέδα, τα εγκαταλειμμένα κτίρια. Ακόμη, οι υπερμεγέθεις διαφημιστικές πινακίδες, οι ποικίλες επιγραφές, τα μη αποκομιζόμενα απορρίμματα, η καθαριότητα των δρόμων, πεζοδρομίων και πλατειών. Η ανυπαρξία στοιχείων πράσινου και νερού, σύγχρονης αστικής επίπλωσης και έργων τέχνης σε δημόσιους χώρους. Απαιτείται:

- Συντονισμένη αντιμετώπιση σε συνεργασία του Δήμου με το ΥΠΕΚΑ και τον Οργανισμό Αθήνας, με βάση συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης.
- Αξιοποίηση ή αποκατάσταση όψεων κτιρίων με ενίσχυση ιδιωτικής πρωτοβουλίας μέσω πλαισίου ειδικών κινήτρων.
- Εφαρμογή σχεδίου απομάκρυνσης των επικίνδυνων, ρυπογόνων και ακαλαίσθητων πινακίδων κάθε είδους.

#### **4.2.4 Ανεπάρκεια και αδυναμίες πόλων έλξης επισκεπτών και υποδομών εξυπηρέτησης.**

- Οδικό δίκτυο - Συγκοινωνία- κυκλοφορία.

Διαπιστώνονται ποικίλα προβληματικά σημεία, όπως, μεταξύ άλλων, λακκούβες, εκσκαφές συνεργείων Κ.Ω., βανδαλισμένες πινακίδες σήμανσης κυκλοφορίας, ελλιπής σηματοδότηση, ελλείψεις κυκλοφορίας για ΑΜΚ, κ.ά.

Απαιτείται να γίνουν:

- Συνεχής έλεγχος για αποκατάσταση οδοστρώματος.
- Αποκατάσταση – συμπλήρωση του συστήματος σηματοδότησης με κατευθύνσεις με δίγλωσσες πινακίδες για τους τουρίστες
- Άμεση αποκατάσταση φθαρμένων πινακίδων κυκλοφορίας.
- Δημιουργία ολοκληρωμένου δικτύου προσβασιμότητας για άτομα με ειδικές ανάγκες, με ειδικές σημάνσεις, ενημερωτικούς οδηγούς, κατάλληλη διαδικτυακή προβολή.
- Οι μελετώμενες πεζοδρομήσεις ενός ή δύο κεντρικών οδικών αξόνων δεν είναι βέβαιο ότι είναι σε θέση να επιλύσουν προβλήματα σαν αυτά που επικρατούν σήμερα στο κέντρο της πόλης και μάλλον θα προκαλούσαν επιπρόσθετα, αν μπορούσαν να εφαρμοστούν.

- Σημεία ενημέρωσης επισκεπτών (info-points).

Χρειάζεται να προωθηθεί η εφαρμογή μέτρων όπως:

- Πύκνωση δικτύου info-points, σε συνεργασία του Δήμου με τον ΕΟΤ για αποφυγή επικαλύψεων και ομογενοποίηση παρεχόμενων πληροφοριών. Ανάδειξη του νέου κέντρου πληροφοριών του ΕΟΤ στον πεζόδρομο Διονυσίου Αρεοπαγίτου.
- Διασύνδεση των παραπάνω σημείων, μέσω διαδικτυακής εφαρμογής, με ιστοσελίδες ενημέρωσης του Δήμου και του ΕΟΤ, με στοιχεία και διαδραστικό περιεχόμενο για τα καταλύματα, τις συγκοινωνίες, τα αξιοθέατα, τις εκδηλώσεις κλπ.

#### **4.2.5 Έλεγχος τιμών – άγρα πελατών (εστίαση, ταξί, καταστήματα, κλπ.)**

- Αυστηροποίηση και εντατικοποίηση των ελέγχων, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες αγορανομίας, του Δήμου και της Γ.Γ. Καταναλωτή.

#### **4.2.6 Ανεπάρκεια μάρκετινγκ και προβολής.**

Έχουν διαπιστωθεί ελλείψεις σε καθορισμό στόχων, επιλογή αγορών, συντονισμού δράσεων, ανεπάρκειες φορέων προβολής (οργανωτικές, συντονισμού, ορθολογικής αξιοποίησης πόρων), καθώς επίσης και ανεπάρκειες του φορέα προώθησης συνεδριακού τουρισμού.

Απαιτείται να προωθηθούν μέτρα όπως:

- Ανάπτυξη του Οργανισμού Προβολής του Δήμου και μετατροπή του σε σύγχρονο φορέα μάρκετινγκ του προορισμού (DMO - Destination Marketing Organisation), με σύγχρονες προδιαγραφές στόχων, αποστολής, οργάνωσης και επιχειρησιακού σχεδιασμού.
- Πλήρης ανάπτυξη του Athens Convention Bureau, με ενεργό συμμετοχή των σχετικών επαγγελματικών φορέων, εξασφάλιση πόρων και συντονισμό με τον σχεδιασμό προώθησης και προβολής του ΕΟΤ.
- Προγραμματισμένος συντονισμός, με καθορισμένους στόχους και δράσεις μάρκετινγκ, του ΕΟΤ και συνέργιες με τις διαφημιστικές εκστρατείες και λοιπές δράσεις προβολής του ΕΟΤ, καθώς και της Περιφέρειας Αττικής, αξιοποιώντας και τους πόρους του ΕΣΠΑ.



- Αξιοποίηση και ανάπτυξη όλων των διαθέσιμων τεχνολογιών και μεθόδων διαδικτύου (e-marketing, κοινωνική δικτύωση, κλπ) με συντονισμένη εφαρμογή ως να επιτυγχάνονται αποτελεσματικές συνέργιες.

### 4.3 Προϋποθέσεις ανάπτυξης του προορισμού Αθήνα – Αττική.

#### 4.3.1 Γενικοί όροι

Η πορεία του τουρισμού της Αθήνας (και της ευρύτερης περιοχής της Αττικής) θα μπορέσει να ανακάμψει αν εξασφαλιστούν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις. Η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στην περιοχή κατά τα επόμενα έτη θα είναι συνάρτηση και πολλών άλλων κρίσιμων παραγόντων. Επειδή οι παράγοντες αυτοί είναι αλληλένδετοι, η επίδραση που ασκούν στην ελκυστικότητα του προορισμού είναι σωρευτική. Ενδεικτικά, αναφέρουμε μερικούς από αυτούς:

- ⇒ Αποκατάσταση των συνθηκών ομαλής λειτουργίας στο κέντρο της πόλης και εξάλειψη των αρνητικών φαινομένων και παραβατικών συμπεριφορών.
- ⇒ Αναβάθμιση των συνθηκών καθαριότητας, εκσυγχρονισμός συστήματος αποκομιδής, διαχείρισης και διάθεσης απορριμμάτων, απομάκρυνση ρυπογόνων δραστηριοτήτων και, γενικότερα, εξυγίανση του περιβάλλοντος και παράλληλα, εμπλουτισμός του πρασίνου και αναπλάσεις ελεύθερων χώρων.
- ⇒ Αξιοποίηση των νέων πόλων έλξης που έχουν εμπλουτίσει το συνολικό τουριστικό προϊόν της Αθήνας και της Αττικής (νέο Μουσείο Ακρόπολης, αναβαθμισμένο Φεστιβάλ Αθηνών, αναβαθμισμένη ξενοδοχειακή προσφορά, νεόδμητα εμπορικά κέντρα) και έγκαιρη δημιουργία των σχεδιαζόμενων νέων υποδομών (μεγάλο συνεδριακό κέντρο, νέα κτίρια όπερας και βιβλιοθήκης στο Δέλτα Φαλήρου, κ.ά.).
- ⇒ Βελτίωση της ποιότητας, με ορθολογική οργάνωση πιστοποίησης και ελέγχων, στις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους τουρίστες, όχι μόνο από τις τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και από όλο το φάσμα των φορέων που εξυπηρετούν με ποικίλους τρόπους τους επισκέπτες (στους τομείς των μεταφορών, της εστίασης, της ψυχαγωγίας, της καθαριότητας, κλπ).
- ⇒ Σχεδιασμός και εκτέλεση ολοκληρωμένης και ειδικευμένης τουριστικής προβολής και εντατικής διαφημιστικής εκστρατείας (δημιουργία ενιαίου φορέα τουριστικού μάρκετινγκ Αθήνας-Αττικής) και οργάνωση και ανάπτυξη ολοκληρωμένου και σύγχρονου Φορέα Συνεδρίων και Επισκεπτών (CVB - Convention and Visitors Bureau), με συμμετοχή των Δήμων και της Περιφέρειας, καθώς και δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρηματικών φορέων που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό.
- ⇒ Αξιοποίηση των δυνατοτήτων της σύγχρονης τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών (διαδικτυακή πύλη, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ηλεκτρονικό μάρκετινγκ, κλπ).
- ⇒ Κατάλληλη τιμολόγηση της τουριστικής προσφοράς σε σχέση με την πραγματική αξία των παρεχόμενων υπηρεσιών (value for money).
- ⇒ Συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην εκτέλεση ενός πολυετούς Σχεδίου Δράσης, που θα έχει προκύψει από Ολοκληρωμένο Σχεδιασμό.

Στους παραπάνω αναγκαίους όρους θα πρέπει να προσθέσουμε και μερικούς σημαντικούς εξωγενείς παράγοντες, που ορίζονται από τις εξελίξεις στη διεθνή οικονομία, τις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις, την τουριστική αγορά, ακόμη και από τις κλιματικές αλλαγές. Ειδικότερα στην πορεία του τουρισμού της Αθήνας θα επιδράσουν:

- οι ρυθμοί ανάκαμψης των οικονομιών των χωρών πηγών μετά την τρέχουσα κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και η ταχύτητα ανάκαμψης της εμπιστοσύνης στις διεθνείς αγορές, παράγοντες που διαμορφώνουν τη ζήτηση επιχειρηματικού και συνεδριακού τουρισμού και γενικότερα, αστικού τουρισμού

- η διαμόρφωση της ισοτιμίας ευρώ – δολαρίου, η οποία μπορεί να επηρεάζει ως ένα βαθμό δυσμενώς τη ροή τουριστών από υπερπόντιες προορισμούς προς τις χώρες της ζώνης του ευρώ, δεδομένου ότι η Πρωτεύουσα είναι ο κατεξοχήν πόλος έλξης τουριστών από υπερπόντιες χώρες (ΗΠΑ, Ιαπωνία, κλπ)
- η διαμόρφωση της τιμής του πετρελαίου και γενικά των ενεργειακών πόρων, που επηρεάζει τόσο το κόστος των αερομεταφορών, όσο και, έμμεσα έστω, το κόστος ζωής
- οι γενικές πολιτικές συνθήκες στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της Μεσογείου και της Ν.Α. Ευρώπης.

#### **4.3.2 Στρατηγικός σχεδιασμός**

Για να είναι αποτελεσματικές οι οποιοσδήποτε πολιτικές υιοθετηθούν για την αναβάθμιση της Αθήνας ως τουριστικού προορισμού, θα πρέπει να υπακούουν στην εξυπηρέτηση ενός κεντρικού στόχου, συνδεδεμένου με ιεραρχημένους επιμέρους στόχους.

Ωστόσο, ο προσδιορισμός του πλέγματος των στόχων προσκρούει στις συχνά ασύμπτωτες επιδιώξεις που προτάσσουν τα βουλευόμενα υποκείμενα της στοχοθεσίας με τις επιμέρους προτεραιότητές τους. Αυτό ισχύει τόσο ως προς τους γενικούς στόχους ρύθμισης του χώρου, όσο και σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του χώρου ως τουριστικού προορισμού.

Συγκεκριμένα, οι φορείς που είναι σε θέση όχι απλώς να εξαγγείλουν τους επιθυμητούς στόχους τους αλλά να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις και να επιβάλουν την εφαρμογή των προτεινόμενων μέτρων πολιτικής στην εδαφική περιοχή της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας και της Αττικής (δηλαδή ορισμένοι δημόσιοι φορείς), ειδικότερα σε ό,τι αφορά στον τουριστικό προορισμό Αθήνα - Αττική είναι σήμερα:

- το ΥΠΕΚΑ, όπως και ο ΟΡΣΑ, ως προς τις γενικές κατευθύνσεις της χωροταξικής και πολεοδομικής πολιτικής, καθώς και ως προς την προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου
- η αποκεντρωμένη διοίκηση της Περιφέρειας Αττικής, ως προς τις χωροταξικές και πολεοδομικές ρυθμίσεις
- η αιρετή Περιφέρεια Αττικής
- το Υπουργείο Υποδομών, ως προς τα δίκτυα υποδομής, περιλαμβανομένων των οδικών αξόνων, του μετρό και του προαστιακού.
- το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, σε ό,τι αφορά ειδικότερα τον πολιτισμό, δηλαδή την διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη των μουσείων και τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (Φεστιβάλ Αθηνών, κλπ.)
- το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, ως προς την εμπέδωση συνθηκών ασφάλειας και δημόσια τάξης σε όλες τις περιοχές της πόλης
- ο Δήμος Αθηναίων, καθώς και οι υπόλοιποι «καλλικρατικοί» Δήμοι ως προς την κατάσταση της εικόνας της πόλης, την καθαριότητα, τους ελεύθερους χώρους, καθώς και την τουριστική προβολή της πόλης.
- η Α.Ε. «Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών», ειδικότερα ως προς την ελκυστικότητα των όρων προσέγγισης, την ανταγωνιστικότητα των τιμών, κλπ
- ο Ο.Λ.Π. ως προς την ανάπτυξη του λιμανιού του Πειραιά αλλά και της ευρύτερης παράκτιας περιοχής
- η Ε.Τ.Α. Α.Ε. και η Κ.Ε.Δ. ως προς την αξιοποίηση δημόσιων εκτάσεων (Ελληνικό, Δέλτα, Ανάβυσσος, κλπ.)
- οι εταιρείες Κ.Ω. (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΔΕΠΑ, ΕΥΔΑΠ) ως προς την κατάσταση των έργων, την ποιότητα των δικτύων, κλπ.

Οι παραπάνω φορείς καταρτίζουν τους δικούς τους σχεδιασμούς με γνώμονα τις δικές τους προτεραιότητες, ενώ η εφαρμογή των προγραμμάτων τους και τα έργα που κατασκευάζονται τις περισσότερες φορές προσδιορίζουν με αποφασιστικό τρόπο την οργάνωση του χώρου, τις χρήσεις (και τις αξίες) γης, δημιουργούν πόλους ανάπτυξης ή νέους διαχωρισμούς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η δημιουργία του αεροδρομίου των Σπάτων και η ταυτόχρονη κατάργηση του αεροδρομίου του Ελληνικού, η Αττική οδός, ο προαστιακός, η ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, το νέο μουσείο της Ακρόπολης, κλπ.

Δεν χρειάζεται να υπογραμμίσουμε ότι δεν υπάρχει κανένα θεσμοθετημένο ή έστω άτυπο συντονιστικό όργανο μεταξύ των παραπάνω φορέων, σε οποιοδήποτε επίπεδο, ούτε καν σε οποιοδήποτε πεδίο, επιτελικό, συντονιστικό, εφαρμογής ή επιστημονικό, σε οποιοδήποτε τομέα που να έχει συνάφεια με αντικείμενο του τουρισμού.

Έτσι, η χάραξη ενιαίας στρατηγικής για την ανάπτυξη του τουρισμού, νοούμενου ως πλέγματος δραστηριοτήτων και υποδομών για την παροχή υπηρεσιών προς τους επισκέπτες της περιοχής, είναι υπονομευμένη εξ αρχής. Η εναρμόνιση και ο συντονισμός των επιμέρους στρατηγικών των εμπλεκόμενων φορέων μοιάζει, για τους παραπάνω λόγους, ανέφικτος.

Το έργο καθίσταται ακόμη πιο δυσχερές και περίπλοκο, γιατί υπάρχει παράλληλα και το άλλο δυσεπίλυτο ζήτημα: η κοινωνική και πολιτική νομιμοποίηση οποιουδήποτε σχετικού εγχειρήματος, δεδομένου ότι οι μηχανισμοί κοινωνικής διαβούλευσης είτε είναι ατελώς θεσμοθετημένοι (μόνο μέσω της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων), είτε ασταθώς εγκαταστημένοι και ανεπαρκώς ανεπτυγμένοι (στο πλαίσιο των νεοσύστατων αιρετών δημοτικών ή περιφερειακών συμβουλίων). Οι νεοεμφανισθείσες συγκρούσεις και αντιπαλότητες ομάδων κατοίκων και ποικίλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών απέναντι σε επιλογές της κρατικής πολιτικής για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων (όπως πχ. στην Κερατέα για τον ΧΥΤΥ, στον Βοτανικό, στο Ελληνικό και αλλού) τεκμηριώνουν την προηγούμενη επιχειρηματολογία ως προς την ανεπάρκεια της κοινωνικής μηχανικής για την επίλυση συγκρούσεων, τη διαβούλευση, τον διάλογο, τη συνεννόηση και τη συμμετοχή.

#### **4.3.3 Ο ρόλος του μείζονος συνεδριακού κέντρου**

Τα συνεδριακά κέντρα βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας (Ν. 2160/93, όπως αυτός ισχύει σήμερα) είναι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής. Η ίδρυση και η λειτουργία τους ελέγχεται από τον Ε.Ο.Τ. Για την έγκριση της λειτουργίας τους προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις να χορηγείται από τον Ε.Ο.Τ. Ειδικό Σήμα Λειτουργίας. Οι αναλυτικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία συνεδριακών κέντρων έχουν θεσμοθετηθεί από το 1991. Έχουν θεσπιστεί προδιαγραφές σχετικά με την έγκριση σκοπιμότητας καθώς και την έγκριση καταλληλότητας των οικοπέδων για την ίδρυση, επέκταση ή εκσυγχρονισμό των συνεδριακών κέντρων, καθώς και τεχνικές προδιαγραφές για τις κτιριακές εγκαταστάσεις. Επισημαίνεται ότι στις προδιαγραφές αυτές δεν προβλέπεται συνεδριακό κέντρο με δυναμικότητα μεγαλύτερη των 3.000 ατόμων.

Η ίδρυση μείζονος συνεδριακού κέντρου στη χώρα μας με δυναμικότητα άνω των 2.500 συνέδρων, έχει απασχολήσει τις υπηρεσίες και τους τουριστικούς φορείς από μακρού χρόνου. Προσπάθειες είχαν καταβληθεί για την ένταξη της δημιουργίας ενός τέτοιου μεγάλου Συνεδριακού Κέντρου στην περιοχή της Αθήνας στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Ένα τέτοιο εγχείρημα είναι ούτως ή άλλως πολύπλοκο, κατά κύριο λόγο επειδή απαιτείται:

- Διαθέσιμη μεγάλη έκταση γης, ικανή να χωρέσει τις κτιριακές εγκαταστάσεις, τους αναγκαίους χώρους στάθμευσης καθώς και τις απαραίτητες συνοδευτικές εγκαταστάσεις (εκθεσιακούς χώρους, κλπ.) που θα διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του εγχειρήματος.
- Κινητοποίηση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων σημαντικού ύψους (μερικών εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ), με εξεύρεση κατάλληλου επενδυτικού σχήματος.

- Δημιουργία κατάλληλου φορέα λειτουργίας και εκμετάλλευσης του Συνεδριακού Κέντρου, που θα έχει την ευθύνη να διασφαλίζει τη βιωσιμότητά του.
- Ένταξη του Συνεδριακού Κέντρου σε ένα σχήμα Γραφείου Συνεδρίων και Επισκεπτών (Convention and Visitors Bureau), το οποίο θα λειτουργεί με πρωτοβουλία και συμμετοχή των αντίστοιχων Δήμων και της Περιφέρειας αλλά και των τουριστικών και άλλων επιχειρήσεων και λοιπών εμπλεκόμενων φορέων της περιοχής, όπως συμβαίνει στις περισσότερες προηγμένες χώρες, και θα αναλαμβάνει την προώθηση και προβολή του Κέντρου, αλλά και του προορισμού στην ιδιαίτερα απαιτητική διεθνή αγορά.

Τα τελευταία χρόνια αποφασίστηκε η δημιουργία ενός τέτοιου Συνεδριακού Κέντρου, στο πλαίσιο της αξιοποίησης των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, με κατάλληλη μετατροπή του υπάρχοντος «ολυμπιακού» κτιρίου στο Φάληρο, αποκαλούμενου «Τάε Κβο Ντο», είχε μάλιστα προκηρυχθεί σχετικός διαγωνισμός (σε δύο φάσεις), που όμως δεν υλοποιήθηκε. Σήμερα προωθείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού η δημιουργία συνεδριακού κέντρου στο κτίριο αυτό, μέσω ενιαίου διεθνούς διαγωνισμού, με επιπλέον στόχο την αποτελεσματική αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας.

Αναμένεται ότι η λειτουργία ενός τέτοιου Κέντρου και των συνοδευτικών εγκαταστάσεών του θα συμβάλει αποφασιστικά στη δυνατότητα να διοργανώνονται μεγάλες εκδηλώσεις, που θα προσελκύσουν αυξημένες ροές επισκεπτών για επιχειρηματικό, αλλά και πολιτιστικό τουρισμό. Ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της Αθήνας και της Αττικής θα ενισχύσει και την οικονομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων που τροφοδοτούν με προϊόντα και υπηρεσίες τη συνεδριακή λειτουργία. Όπως έχει δείξει και η διεθνής εμπειρία, όσοι μετέχουν σε συνέδρια, είτε αυτά διοργανώνονται από επιχειρήσεις (corporations) είτε από άλλες κοινωνικές οργανώσεις (associations), καθώς και οι συνοδοί τους δαπανούν ανά άτομο υψηλότερα ποσά σε σύγκριση με το μέσο όρο των λοιπών επισκεπτών ενός προορισμού, ενδιαφερόμενοι για ψυχαγωγία, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ψώνια, τοπικές περιηγήσεις κλπ.

## 5. Η πορεία των τουριστικών εισπράξεων

Ο τουριστικός τομέας έχει αποκτήσει ολοένα μεγαλύτερη σημασία στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Υπολογίζεται ότι το μερίδιο του κλάδου των ξενοδοχείων και των εστιατορίων στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία αυξήθηκε μεταξύ 2001 και 2008 κατά 0,3 εκατοστιαίες μονάδες (από 6,9% σε 7,5%).<sup>57</sup> Η αύξηση αυτή οφείλεται στη συνεχή αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των καταναλωτών, σε συνδυασμό με τις ευνοϊκές επιπτώσεις στην τουριστική κίνηση από την απήχηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, το συνολικό τουριστικό εισόδημα στο διάστημα μεταξύ 2004 και 2008 αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,7% σε ονομαστικούς όρους, ενώ το πραγματικό εισόδημα ανά αφικνούμενο τουρίστα αυξανόταν σχεδόν κατά 2,8% κάθε χρόνο.<sup>58</sup> Μετά το 2008 όμως, ο τομέας άρχισε να συρρικνώνεται εξαιτίας του δυσμενούς διεθνούς μακρο-οικονομικού περιβάλλοντος και της επιδεινώσης των τάσεων του διαθέσιμου εισοδήματος, όπως έχουμε δείξει και στα προηγούμενα κεφάλαια.

Κατά το έτος 2010 παρατάθηκε μια περίοδος δυσμενών επιδόσεων ως προς τις εισπράξεις από τον τουρισμό, όπως αυτές καταγράφονται από την Τράπεζα της Ελλάδας στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών. Υπενθυμίζεται ότι το 2009 οι εισπράξεις από τον τουρισμό είχαν σημειώσει σημαντική πώση έναντι του 2008 (-10,9%) και έφθασαν μόλις τα 10.400,3 εκ. ευρώ, δηλαδή είχαν περιοριστεί ήδη από τότε στα επίπεδα του 2002.

Συγκεκριμένα, η πτωτική τάση στις εισπράξεις από τον τουρισμό, μολονότι ο αριθμός των αφίξεων τουριστών στα σύνορα κατόρθωσε να διατηρηθεί στα ήδη ισχνά επίπεδα του 2009, συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια του 2010 (Ιανουάριος-Δεκέμβριος), εμφανίζοντας μείωση (-7,6%) έναντι του έτους 2009, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα προσωρινά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.<sup>59</sup> Στο διάστημα αυτό εισπράχθηκαν συνολικά 9.611,3 εκ. ευρώ, δηλαδή κατά 789 εκ. ευρώ λιγότερα από ό,τι την ίδια περίοδο του 2009. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η πώση των εισπράξεων τον μήνα Οκτώβριο (-4,9% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2009) ήταν μικρότερη από την αντίστοιχη πώση του μηνός Αυγούστου (-6,3%), αλλά πάντως μεγαλύτερη από εκείνη του Ιουλίου (-4,72%). Οι προσδοκίες για καλύτερες επιδόσεις έως το τέλος του έτους αποδείχθηκαν ανεδαφικές, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, των μέτρων λιτότητας σε ορισμένες βασικές χώρες πηγές.

Όπως σημειώνεται στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας για το 2010, η μείωση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες το 2010 αντανάκλα σε σημαντικό βαθμό τη μείωση της μέσης ημερήσιας δαπάνης και δευτερευόντως της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών στην Ελλάδα.<sup>60</sup> Πράγματι, το διαθέσιμο εισόδημα των τουριστών από τις περισσότερες χώρες πηγές εμφανίζεται να είναι μειωμένο εξαιτίας

<sup>57</sup> P. Mylonas & N. Magginas "Unleashing Greece's Medium-Term Growth Potential" στο National Bank of Greece, *Greece, Economic & Market Analysis*, November 2010, p. 11.

<sup>58</sup> Στο ίδιο, σ. 18.

<sup>59</sup> ΤτΕ, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας*, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011.

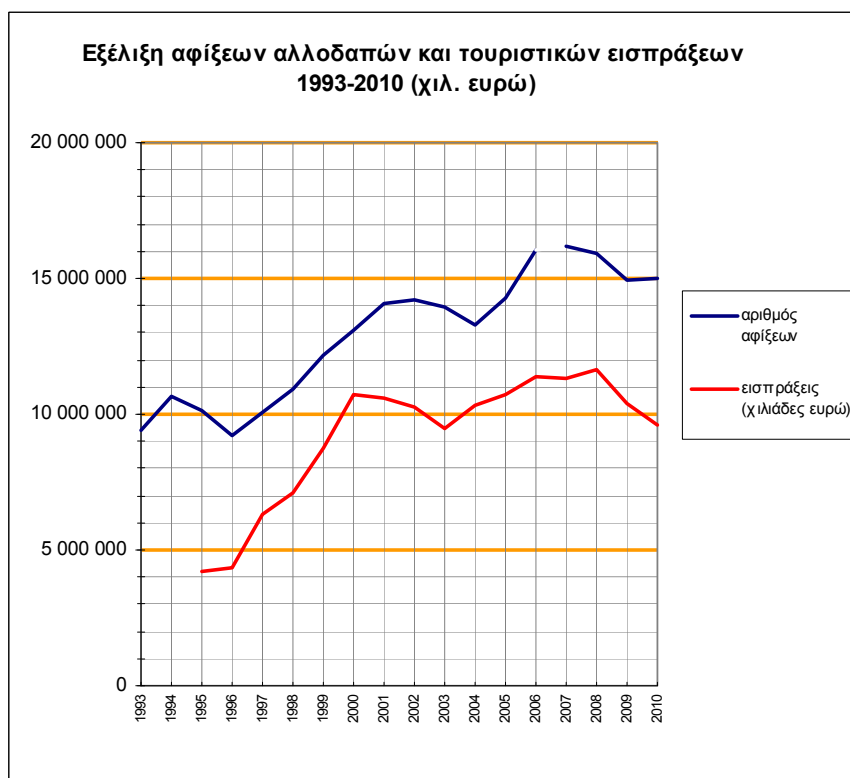
<sup>60</sup> ΤτΕ, *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, Απρίλιος 2011, σ. 113.

της διεθνούς οικονομικής ύφεσης ενώ παράλληλα, το ευρώ παραμένει ισχυρό έναντι του δολαρίου και άλλων νομισμάτων. Από την άλλη μεριά, η συγκράτηση της πτώσης του αριθμού των αφίξεων στα σύνορα λόγω των “late-bookings” δεν μπόρεσε να οδηγήσει σε αυξημένες εισπράξεις, εξαιτίας ακριβώς των χαμηλών τιμών των προσφορών που προορίζονται να προσελκύσουν αυτό το τμήμα της αγοράς.

Επισημαίνουμε, ότι η πώση της ιδιαίτερα σημαντικής για τη χώρα μας βρετανικής αγοράς παίρνει πλέον μόνιμα χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Τράπεζας της Ελλάδας, οι τουρίστες από το Ηνωμένο Βασίλειο εισέφεραν στη χώρα μας μόνο 1.624,5 εκ. ευρώ το 2009, έναντι 1.869,3 εκ. ευρώ το 2008 και 2.160,5 ευρώ το 2007, δηλαδή παρουσιάστηκε **μείωση σε τρία χρόνια κατά 25%**! Σε συνεχή πώση βρίσκεται και η γερμανική αγορά (2.039,6 εκ. ευρώ το 2007, 1.915,8 εκ. ευρώ το 2008 και 1.836,3 το 2009). Η πτωτική τάση στις δύο αυτές αγορές συνεχίζεται και το 2010, σύμφωνα με τις έως τώρα ενδείξεις, όπου η μείωση από το Ηνωμένο Βασίλειο τους πρώτους εννέα μήνες του έτους έφθασε το -16% και από τη Γερμανία -13%, και πιθανώς θα διατηρηθεί και την επόμενη χρονιά, έστω και σε χαμηλότερα επίπεδα.<sup>61</sup>

Ακόμη, με βάση τους ίδιους υπολογισμούς της Τ.τ.Ε., η ρωσική αγορά, παρά τον φαινόμενο δυναμισμό της, παρουσιάζει δείγματα αστάθειας και ενώ σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα εμφανίζουν σημαντική αύξηση των αφίξεων για το έτος 2010, πρέπει να σημειώσουμε ότι το 2009 είχε σημειώσει ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση (301,3 εκ. ευρώ έναντι 400,5 εκ. ευρώ το 2008).<sup>62</sup> Τα παραπάνω στοιχεία, καθώς και η πορεία των εισπράξεων από άλλες βασικές χώρες πηγές εισερχόμενου τουρισμού, απεικονίζονται στους πίνακες 5.2, 5.3 και 5.4.

Διάγραμμα 5.1 (\*)



(\*) Σημείωση: Από το 2007 και εξής ακολουθείται νέα μεθοδολογία για τον υπολογισμό των αφίξεων

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ (ΕΣΥΕ) και ΤτΕ

<sup>61</sup> ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ.134, Δεκέμβριος 2010-Ιανουάριος 2011, σ. 162.

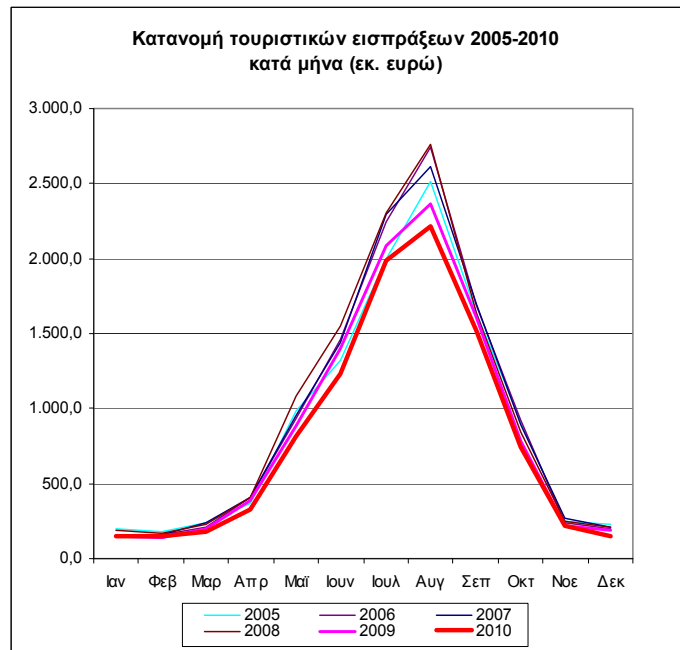
<sup>62</sup> ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ.132, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2010, σ. 160.

**Πίνακας 5.1 Εξέλιξη ισοζυγίου συναλλαγών στον τομέα του τουρισμού 2001-2010 (σε εκ. ευρώ)**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
εισπράξεις	10.284,7	9.495,3	10.347,8	10.729,5	11.356,7	11.319,2	11.635,9	10.400,3	9.611,3
πληρωμές	2.548,7	2.109,0	2.310,4	2.445,7	2.382,8	2.485,7	2.679,1	2.424,6	2.156,0
ισοζύγιο	7.736,0	7.386,3	8.037,4	8.283,8	8.973,9	8.833,5	8.976,8	7.975,7	7.455,3
Ετήσια μεταβολή ισοζυγίου	30,5%	-4,5%	8,8%	3,1%	8,3%	-1,6%	1,8%	-11,3%	-6,8%

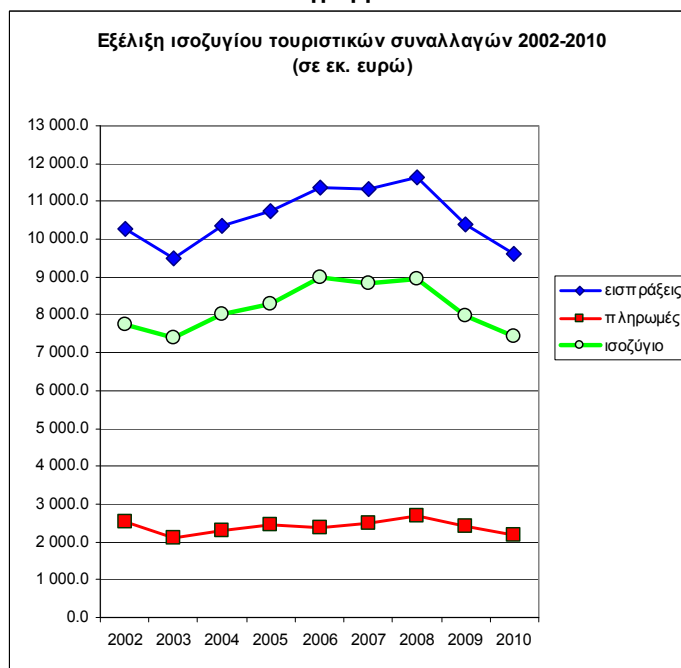
Πηγή στοιχείων: ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011

**Διάγραμμα 5.2**



Πηγή στοιχείων: Τ.τ.Ε., Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

**Διάγραμμα 5.3**



Πηγή στοιχείων: Τ.τ.Ε., Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Η συνεχιζόμενη τα τελευταία χρόνια πτωτική τάση των εισπράξεων οφείλεται ασφαλώς στη διεθνή οικονομική κρίση αλλά σε μεγάλο βαθμό και σε εσωτερικές αδυναμίες, και μπορεί να αποδοθεί στη συνδρομή των ακόλουθων δυσμενών παραγόντων:

- μειωμένη ελκυστικότητα των ελληνικών προορισμών εξαιτίας της παρατεινόμενης αρνητικής δημοσιότητας της χώρας μας, και αυτό παρά την προσφορά ξενοδοχειακών υπηρεσιών σε μειωμένες τιμές.
- περιορισμένη εμβέλεια που μπορούν να έχουν οι προσπάθειες προβολής με τα εξ αντικειμένου περιορισμένα μέσα, σε συνθήκες δυσμενούς διεθνούς συγκυρίας
- παρατεινόμενη επιβράδυνση της οικονομικής ανάκαμψης στις χώρες πηγές τουριστικών ροών και τις αναγγελθείσες ήδη πολιτικές λιτότητας (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία) που ήδη άρχισαν να πλήττουν το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών
- μείωση της κατά κεφαλή δαπάνης των τουριστών λόγω της καθυστέρησης της ανάκαμψης των οικονομιών των χωρών πηγών και των μέτρων λιτότητας σε ορισμένες από αυτές
- μείωση της διάρκειας παραμονής στη χώρα μας (μειωμένος αριθμός διανυκτερεύσεων ανά ταξίδι)
- συμπίεση των τιμών του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος (λόγω πίεσης του ανταγωνισμού και της προσφοράς πακέτων “all-inclusive”)
- ισχυρό ευρώ έναντι του δολαρίου και λοιπών νομισμάτων (γεγονός που καθιστά πιο ανταγωνιστικούς τους προορισμούς εκτός ευρωζώνης).

Παρά τις επιμέρους διακυμάνσεις των τουριστικών πληρωμών, δηλαδή των πληρωμών που πραγματοποιήθηκαν κατά τα ταξίδια Ελλήνων στο εξωτερικό, το **ισοζύγιο** των εξωτερικών συναλλαγών στο πεδίο του τουρισμού ακολούθησε τα τελευταία χρόνια μια κυμαινόμενη πορεία (βλ. πίνακα 5.1 και διάγραμμα 5.3). Το 2009 και το 2010 καταγράφηκε σημαντική πτώση του ισοζυγίου (-11,3% και -6,8% αντίστοιχα), οφειλόμενη κατά κύριο λόγο στη ραγδαία μείωση των εισπράξεων από τον εισερχόμενο τουρισμό. Το 2008 είχε εμφανιστεί αύξηση των εισπράξεων αυτών κατά +2,8%, αλλά η παράλληλη αύξηση των πληρωμών (από Έλληνες που ταξιδεύουν στο εξωτερικό) ήταν ακόμη μεγαλύτερη, φθάνοντας το +6,3%.

Φαίνεται ότι οι προσπάθειες προώθησης του εσωτερικού τουρισμού με ειδικές διαφημιστικές εκστρατείες την περίοδο 2005-2008, παρά τις προσδοκίες ορισμένων και αντίθετα από τους προβλεπθέντες τότε ισχυρισμούς, δεν κατόρθωσαν να μειώσουν επαρκώς την ελκυστικότητα των προορισμών του εξωτερικού ώστε να αντισταθμίσουν τις απώλειες από τον εισερχόμενο τουρισμό και να συγκρατήσουν συνάλλαγμα και ευρώ εντός της χώρας. Η μετέπειτα πτωτική πορεία των πληρωμών για ταξίδια Ελλήνων στο εξωτερικό, το 2009 και το 2010, ήταν ευθεία απόρροια της οικονομικής ύφεσης.

Οι διαπιστώσεις αυτές απεικονίζονται στα διαγράμματα 5.2, 5.3, 5.4 και 5.5, καθώς και στους πίνακες 5.1 και 5.2, που έχουν συντεθεί με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία της Τ.τ.Ε. για το 2010 είναι μεν προσωρινά, αλλά είναι ενδεικτικά των γενικών τάσεων της τουριστικής κίνησης. Ωστόσο, προκειμένου να μπορεί να σχηματίζεται πλήρης εικόνα για την πορεία του εισερχόμενου τουρισμού, πρέπει οπωσδήποτε τα στοιχεία των εισπράξεων να συνεκτιμώνται μαζί με τα στοιχεία του αριθμού αφίξεων και του αριθμού διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο των καταλυμάτων (κύριων και μη κύριων). Υπενθυμίζεται ότι για τα προβλήματα που παρουσιάζονται στις ελληνικές στατιστικές τουρισμού έχει εκπονηθεί παλαιότερα από τον ΕΟΤ αναλυτική ειδική έκθεση<sup>63</sup>.

<sup>63</sup> Α. Χατζηδάκης, *Στατιστικές τουρισμού. Διερεύνηση των μεθόδων και της πρακτικής για την παρακολούθηση της τουριστικής κίνησης και των τουριστικών δραστηριοτήτων μέσω των μεταβολών βασικών τουριστικών μεγεθών* Απρίλιος 2004, (αδημοσίευτη έκθεση).

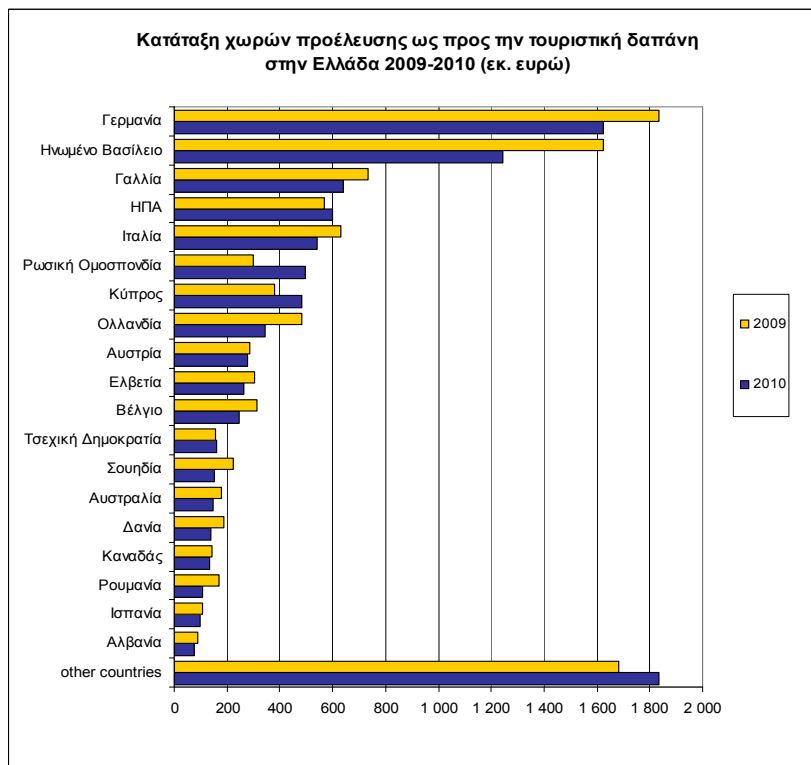


Αντανάκλαση των μειωμένων εισπράξεων από τον τουρισμό αποτελεί και η μείωση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, στη διάρκεια του 2010 διαπιστώθηκε μείωση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που παρέχουν υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης κατά 8,2% σε σύγκριση με το 2009, οπότε είχε σημειωθεί επίσης μείωση (-9,1%) ως προς το προηγούμενο έτος. Με βάση μάλιστα το έτος 2005 με δείκτη 100, το 2010 ο δείκτης ήταν 95,0.<sup>64</sup>

Η κατάταξη των κυριότερων χωρών προέλευσης τουριστών στην Ελλάδα με βάση τη συνολική δαπάνη ανά χώρα το 2009, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, απεικονίζεται στον πίνακα 5.2 και στο διάγραμμα 5.4. Την πρώτη θέση κατέλαβε η Γερμανία με 1.836,3 εκ. ευρώ, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο ήρθε δεύτερο με 1.624,5 εκ. ευρώ, ακολουθούμενο κατά σειρά από τη Γαλλία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ.

Την περίοδο 2003-2010, η μέση διάρκεια παραμονής παρουσιάζει πτωτική τάση, από 10,9 διανυκτερεύσεις το 2003 σε 9,3 διανυκτερεύσεις το 2010, ενώ η δαπάνη κατά διανυκτέρευση διατηρήθηκε σχετικά σταθερή γύρω στα 70 ευρώ, με πώση όμως τα δύο τελευταία χρόνια, σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τα οποία προέρχονται από δειγματοληπτική έρευνα στα σύνορα. Η εξέλιξη των μεγεθών αυτών επιδρά άμεσα στη μέση δαπάνη κατά ταξίδι, η οποία παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις στην περίοδο αυτή. Επισημαίνεται ότι εξαιτίας της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης, που εμφανίστηκε ήδη από το δεύτερο εξάμηνο του 2008, η μέση δαπάνη κατά ταξίδι στην Ελλάδα το 2009 ήταν 697,3 ευρώ και το 2010 μειώθηκε στα 640,4 ευρώ, πολύ κάτω από τον μέσο όρο της προηγούμενης πενταετίας περιόδου (727,5 ευρώ).<sup>65</sup>

**Διάγραμμα 5.4**



Πηγή στοιχείων: Τράπεζα της Ελλάδος

<sup>64</sup> ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 135, Φεβρουάριος 2011, σ. 31.

<sup>65</sup> Η διαπίστωση αυτή έρχεται να διαψεύσει εκτιμήσεις άλλων ερευνητών. Βλ Α. Κλούρη και Α. Καραπαπίδας, «Η τουριστική Βιομηχανία», στο ΤτΕ, *Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών, Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής*, Επιμ. Γ. Οικονόμου, Σ. Σαμπεθάι, Γ. Συμιγιάννης, Αθήνα, Ιούλιος 2010, σελ. 211.

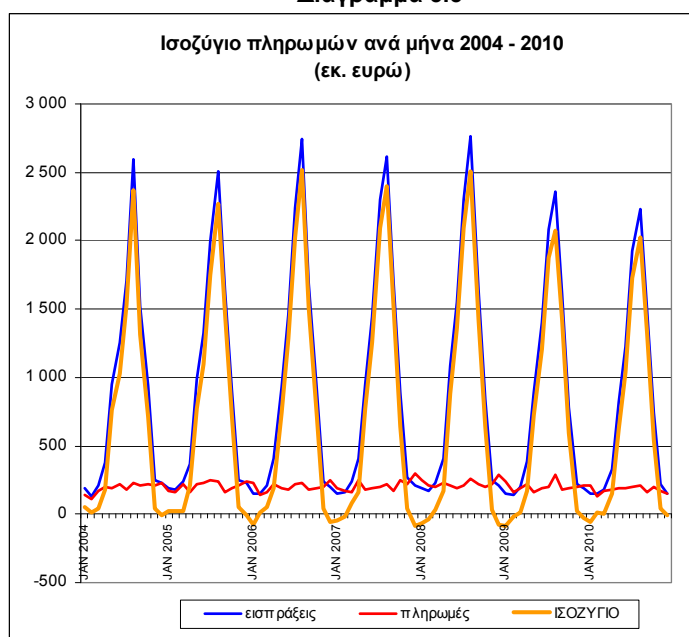
Πίνακας 5.2 Εξέλιξη ταξιδιωτικών εισπράξεων ανά χώρα προέλευσης (σε εκ. ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αλβανία	60.3	58.7	68.1	89.2	90.1	78.2
Αυστραλία	132.8	188	128.2	160.4	180.4	146.7
Αυστρία	335.7	345.9	230.7	275.1	285.6	276.3
Βέλγιο	281.2	315.5	314.4	359.5	313.7	247.4
Γαλλία	617.3	573.9	718.2	778.3	732.3	641.2
Γερμανία	2 235.3	2 452.8	2 039.9	1 915.8	1 836.3	1 623.9
Δανία	174.4	186.8	185.2	158.6	185.9	137.6
Ελβετία	213.7	183.8	258.7	282.6	303.7	265.0
Ηνωμένο Βασίλειο	1 932.9	2 011.1	2 160.5	1 869.3	1 624.5	1 244.3
ΗΠΑ	674.3	674.3	757.4	726.1	568.3	599.0
Ισπανία	121.5	134.3	110.7	115.7	109.5	100.1
Ιταλία	846.0	867.6	872.7	823.8	629.4	541.5
Καναδάς	138.9	158.8	200.2	186.8	144.4	134.3
Κύπρος	400.9	429.8	439.2	394.2	380.2	483.2
Ολλανδία	463.8	497.7	491.3	581.9	482.9	344.9
Ρουμανία	201.6	183.2	177.5	163.9	168.0	107.6
Ρωσική Ομοσπονδία	130.0	233.1	237.8	400.5	301.3	495.9
Σουηδία	178.9	202.7	175.4	225.3	224.0	151.1
Τσεχική Δημοκρατία	110.4	154.9	142.6	182.0	156.4	160.3
λοιπές χώρες	1 479.6	1 503.8	1 610.5	1 946.9	1 683.3	1 832.8
<b>Σύνολο</b>	<b>10 729.5</b>	<b>11 356.7</b>	<b>11 319.2</b>	<b>11 635.9</b>	<b>10 400.2</b>	<b>9 611.3</b>
<i>Μεμονωμένοι ταξιδιώτες</i>	7 391.5	7 872.3	7 289.6	7 299.5	6 611.5	6 422.5
<i>Οργανωμένα ταξίδια (*)</i>	3 338.0	3 484.4	4 029.7	4 336.4	3 788.7	3 188.8

(\*) Από τον Ιανουάριο 2010 η κατηγορία «οργανωμένα ταξίδια» περιλαμβάνει οιονδήποτε συνδυασμό των ταξιδιωτικών υπηρεσιών για εισιτήρια, διαμονή και λοιπές υπηρεσίες, που αγοράζονται μέσω ταξιδιωτικών πρακτορείων. Περιλαμβάνει επίσης και τα πακέτα κρουαζιέρας.

Πηγή στοιχείων: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 5.5



Πηγή στοιχείων: ΤΤΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011

Η μεγαλύτερη μέση διάρκεια παραμονής ανά ταξίδι κατά το 2010 πραγματοποιείται από τους μόνιμους κατοίκους Κύπρου με 14,6 διανυκτερεύσεις ανά ταξίδι και ακολουθούν οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς με 12,6 διανυκτερεύσεις και η Αυστραλία με 12,4 (βλ. πίνακα 5.4). Σημειώνεται ότι οι καταγραφές σε ό,τι αφορά στους Αλβανούς περιλαμβάνουν μόνο τους ταξιδιώτες που δεν είναι οικονομικοί μετανάστες. Η διάρκεια παραμονής αυτής της κατηγορίας τείνει να μειώνεται, από 4,2 διανυκτερεύσεις ανά ταξίδι το 2005 σε 2,7 διανυκτερεύσεις ανά ταξίδι το 2009 και 3,2 το 2010.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι ο ακριβής υπολογισμός της τουριστικής δαπάνης και η εκτίμηση της συμβολής της στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι ιδιαίτερα δυσχερής άσκηση και δεν έχει επιτευχθεί ακόμη σε καμία χώρα της Ε.Ε. Η συγκρότηση Δορυφορικών Λογαριασμών για τον Τουρισμό (Tourism Satellite Accounts) προορίζονται να συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση, τόσο στη χώρα μας όσο και στα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Ο ΔΛΤ αποτελεί το διεθνώς αναγνωρισμένο εννοιολογικό πλαίσιο για τη μέτρηση των τουριστικών δραστηριοτήτων και τη συμβολή τους στην οικονομία κάθε χώρας. Οι παραδοσιακές τουριστικές στατιστικές εστιάζουν κυρίως στις τουριστικές ροές, ενώ ο ΔΛΤ παρέχει ένα μέσο υπολογισμού της χρηματικής αξίας του τουρισμού σε μια οικονομία.

Οι πληροφορίες που μπορούν να αντληθούν από τον ΔΛΤ περιλαμβάνουν ορισμένο αριθμό από μακρο-οικονομικούς, κυρίως, δείκτες, όπως η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τουρισμού, το τουριστικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, η εσωτερική τουριστική κατανάλωση και τα μερίδιά τους στην εθνική οικονομία. Πράγματι, ο Δορυφορικός Λογαριασμός Τουρισμού αποτελεί προέκταση του συστήματος των Εθνικών Λογαριασμών, που σημαίνει ότι συγκεντρώνει και συνθέτει πληροφορίες τόσο για την πλευρά της προσφοράς όσο και για την πλευρά της ζήτησης του τουρισμού. Με αυτόν τον τρόπο, ανιχνεύει και επισημαίνει τις οικονομικές δραστηριότητες στους κλάδους που συνδέονται με τον τουρισμό και επιτρέπει συγκρίσεις του τουρισμού με το σύνολο της οικονομίας ή με άλλους τομείς της οικονομίας. Η ολοκλήρωση της κατάστρωσης ΔΛΤ σε όλες τις χώρες θα επιτρέψει τη σύγκριση των επιδόσεων του τουρισμού στις οικονομίες των χωρών. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο έχει δρομολογηθεί από ετών με πρωτοβουλία διεθνών διακρατικών φορέων (Ο.Η.Ε., Ο.Ο.Σ.Α., Ε.Ε. και Π.Ο.Τ.) η κατάστρωση των ΔΛΤ για κάθε χώρα.<sup>66</sup>

Πρόσφατη μελέτη της Eurostat, ωστόσο, κατέδειξε τις δυσχέρειες του εγχειρήματος αυτού στις χώρες όπου έχει ξεκινήσει η σχετική διαδικασία.<sup>67</sup> Στην έρευνα που διεξήχθη μεταξύ Απριλίου και Οκτωβρίου 2010, μετείχαν 20 χώρες της ΕΕ και 3 χώρες της ΕΖΕΣ. Η Ελλάδα δεν περιλαμβάνεται στις χώρες που εισέφεραν στοιχεία στην έρευνα αυτή. Σημειώνεται πάντως ότι τα αποτελέσματα δεν είναι εύκολα συγκρίσιμα, επειδή υπάρχουν μεθοδολογικές αναντιστοιχίες μεταξύ των εθνικών ΔΛΤ και του διεθνώς συνιστώμενου μεθοδολογικού πλαισίου (RMF, 2008), καθώς και διαφορετικά επίπεδα ωρίμανσης των πληροφοριών (άλλα στοιχεία είναι προσωρινά, ενώ άλλα προέρχονται από πιλοτικές έρευνες). Επί πλέον, διαφέρουν τα έτη αναφοράς για τις μεταβλητές, κυμαινόμενα από το έτος 2000 έως το 2008.<sup>68</sup>

Στο διάγραμμα 5.6 απεικονίζεται ενδεικτικά μια πρώτη καταγραφή του μεριδίου του τουρισμού στην εγχώρια προσφορά των ευρωπαϊκών χωρών, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα της Eurostat. Συγκεκριμένα, έχει μετρηθεί το μερίδιο της εσωτερικής τουριστικής κατανάλωσης στην εγχώρια ζήτηση ή με άλλα λόγια, η αναλογία ζήτησης ως προς την προσφορά του τουριστικού κλάδου. Ο τουρισμός στην Κύπρο φαίνεται να προηγείται στο διάγραμμα αυτό ως προς τη συνεισφορά του στην εθνική οικονομία, με 9,1% στο σύνολο της παραγωγής των τουριστικών και των μη

<sup>66</sup> Βλ. οχετικά: United Nations Statistics Division (UNSD), Statistical Office of the European Communities (Eurostat), Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) and World Tourism Organisation (UNWTO): *The 2008 Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*, 2008.

<sup>67</sup> Eurostat, *Tourism Satellite Accounts (TSA) in Europe*, 2010 edition, 2011.

<sup>68</sup> Όπου παραπάνω, σ. 6.

τουριστικών κλάδων. Επισημαίνεται πάντως η απουσία σημαντικών τουριστικών προορισμών, όπως η Ελλάδα, η Γαλλία και η Ιταλία.<sup>69</sup>

**Πίνακας 5.3 Εξέλιξη μέσης διάρκειας παραμονής (αριθμός διανυκτερεύσεων/ ταξίδι)**

Χώρα προέλευσης	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Κύπρος	16.2	16.8	15.6	12.4	15.8	14.6
ΗΠΑ	11.9	12.1	13.1	12.8	11.7	12.6
Καναδάς	15.3	14.2	16.9	12.6	11.4	12.6
Αυστραλία	14.3	14.4	11.3	12.3	13.2	12.4
Γερμανία	14.0	14.2	13.4	13.2	12.5	12.0
Ελβετία	12.0	13.0	11.0	10.0	10.8	11.1
Ολλανδία	10.6	10.0	10.6	10.4	10.8	10.9
Ρωσική Ομοσπονδία	12.3	11.9	12.5	11.4	11.7	10.7
Γαλλία	10.3	9.9	10.3	10.2	9.9	10.6
Αυστρία	10.2	10.8	11.4	11.3	11.2	10.4
Ηνωμένο Βασίλειο	10.5	10.3	10.1	10.2	10.0	10.4
Τσεχική Δημοκρατία	10.9	10.8	9.8	10.3	9.7	9.9
Ιταλία	10.4	9.5	9.5	9.4	9.3	9.6
Βέλγιο	10.2	10.2	9.6	9.3	10.5	9.3
Σουηδία	10.0	11.1	10.4	10.3	9.8	9.3
Δανία	9.0	9.3	9.4	8.8	9.5	8.9
Ρουμανία	9.5	9.6	8.2	7.9	7.9	7.9
Ισπανία	9.0	8.0	8.7	9.4	9.1	7.7
Αλβανία	4.2	4.3	3.0	2.4	2.7	3.2
<b>Συνολο</b>	<b>10.7</b>	<b>10.7</b>	<b>10.0</b>	<b>9.6</b>	<b>9.5</b>	<b>9.3</b>

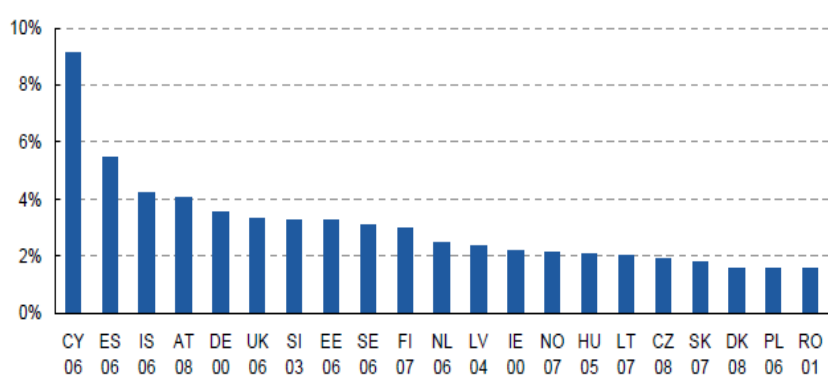
Πηγή: ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011

**Πίνακας 5.4 Εξέλιξη δαπάνης κατά ταξίδι, δαπάνης κατά διανυκτέρευση και μέσης διάρκειας παραμονής ταξιδιωτών στην Ελλάδα**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Δαπάνη ανά ταξίδι (€)	685.7	757.5	745.7	745.9	700.2	730.0	697.3	640.4
Δαπάνη ανά διανυκτέρευση (€)	63.1	70.7	69.7	70.0	70.2	76.3	73.5	68.6
Μέση διάρκεια παραμονής (αριθμός διανυκτερεύσεων)	10.9	10.7	10.7	10.7	10.0	9.6	9.5	9.3

Πηγή στοιχείων: ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011

**Διάγραμμα 5.6 Μεριδίο του τουρισμού στην εγχώρια προσφορά**



Πηγή: Eurostat, Tourism Satellite Accounts (TSA) in Europe, 2010 edition

<sup>69</sup> Όπου παραπάνω, σ. 5.

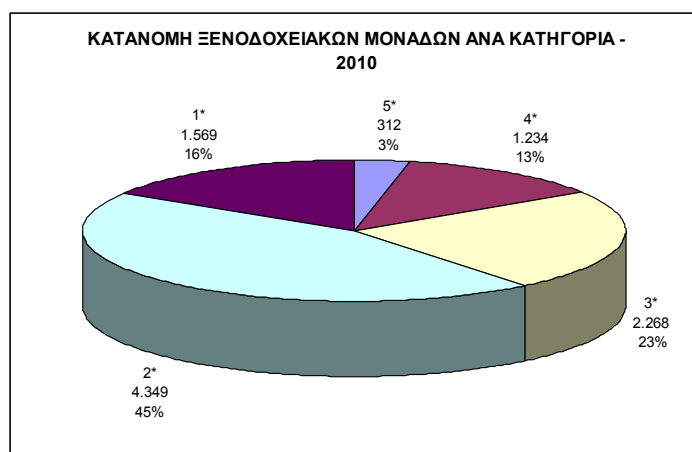
## 6. Η εξέλιξη της τουριστικής προσφοράς

### 6.1 Η σύνθεση και η εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού.

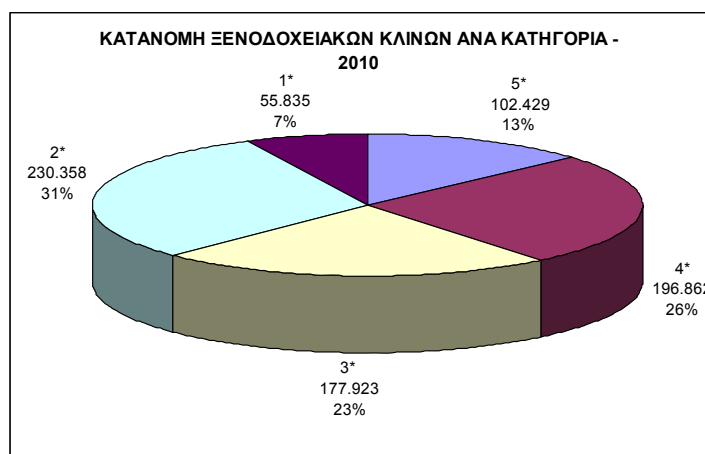
Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας, από 348.171 κλίνες το 1985, έφθασε το 1999 τις 576.193 κλίνες, σε 7.807 ξενοδοχειακές μονάδες, και σήμερα (2010) έχει υπερδιπλασιαστεί, διαθέτοντας 9.732 μονάδες όλων των κατηγοριών με 397.660 δωμάτια και 763.407 κλίνες. Η συνεχώς ανοδική αυτή εξέλιξη της τουριστικής προσφοράς απεικονίζεται στα διαγράμματα αρ. 6.4α, β και γ.

Ο μέσος όρος της δυναμικότητας των ξενοδοχειακών μονάδων είναι 78,4 κλίνες ανά μονάδα, αλλά το 50% των μονάδων διαθέτει λιγότερες από 44 κλίνες και συγκεντρώνει μόνον το 18% της συνολικής εγκατεστημένης δυναμικότητας. Το 17% του συνολικού αριθμού των μονάδων, μάλιστα, έχει έως και 20 κλίνες, συνολικά μόλις το 2% της συνολικής δυναμικότητας. Το γεγονός αυτό πιστοποιεί ότι η πλειοψηφία του αριθμού των μονάδων, λόγω της μικρής δυναμικότητας, έχει χαρακτηριστικά μικρής οικογενειακής επιχείρησης. Οι λεγόμενες «μεγάλες» μονάδες είναι μικρή μειοψηφία στο σύνολο των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Υπάρχουν 136 μονάδες με 500 και άνω κλίνες, οι οποίες αποτελούν το 2% του συνόλου των ξενοδοχείων και συγκεντρώνουν το 15% των συνολικών κλινών.

Διάγραμμα 6.1



Διάγραμμα 6.2



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

Το ξενοδοχειακό δυναμικό κατανέμεται σε κατηγορίες αστέρων ανάλογα με τον βαθμό προσφοράς ανέσεων. Επισημαίνεται ότι, όπως φαίνεται στα διαγράμματα 6.1 και 6.2, στις δύο υψηλότερες κατηγορίες (4 και 5 αστέρων), μετά τη δημιουργία αρκετών νέων μονάδων αυτών των κατηγοριών την τελευταία δεκαετία, ανήκει πλέον το 16% των ξενοδοχειακών μονάδων και το 39% του εγκατεστημένου δυναμικού σε αριθμό κλινών. Η πλειοψηφία, όμως, του αριθμού ξενοδοχειακών μονάδων (το 61%) ανήκει στις χαμηλές κατηγορίες, ενός ή δύο αστέρων. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στη σχετικά χαμηλή κατηγορία των δύο αστέρων ανήκουν σχεδόν οι μισές ξενοδοχειακές μονάδες (το 45% του συνόλου). Οι μονάδες αυτής της κατηγορίας διαθέτουν, ωστόσο, μόνο το ένα τρίτο (31%) του συνολικού δυναμικού των κλινών, είναι επομένως σχετικά μικρής δυναμικότητας. Από την άλλη μεριά, όμως, ο συνολικός αριθμός των ξενοδοχείων 5 αστέρων στο σύνολο της χώρας έχει αυξηθεί από 90 το 2001 σε 312 το 2010 και το μερίδιο των προσφερόμενων κλινών των μονάδων αυτών από 1,1% το 2001 έφθασε το 13% του συνόλου το 2010, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΞΕΕ.

Υπενθυμίζεται σχετικά ότι το σύστημα κατάταξης καταλυμάτων σε αστέρες (από ένα έως πέντε), βάσει του Π.Δ. 43/2002, εφαρμόζεται στις μονάδες ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ενώ για τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα εφαρμόζεται το σύστημα κατάταξης σε κλειδιά (από ένα έως τέσσερα), βάσει του Π.Δ. 337/2000. Για τους χώρους οργανωμένης κατασκήνωσης (κάμπινγκ) τα οποία κατά την ισχύουσα νομοθεσία θεωρούνται ως «κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα», διατηρείται ακόμη το σύστημα κατάταξης σε κατηγορίες, από Α' έως Δ', από το 1987.

Στη συνολική δυναμικότητα των τουριστικών καταλυμάτων πρέπει να συνυπολογιστούν επίσης άλλες 450.000 κλίνες, περίπου, σε 29.000 καταγεγραμμένες μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων (στοιχεία ΕΟΤ). Υπάρχει ακόμη δυνατότητα να φιλοξενηθούν ακόμη και 87.892 άτομα στους 319 χώρους τουριστικής οργανωμένης κατασκήνωσης (κάμπινγκ), σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ. Έτσι, μπορεί να υπολογιστεί ότι τα καταγεγραμμένα κύρια και μη κύρια τουριστικά καταλύματα μπορούν να φιλοξενήσουν συνολικά περί τα 1.250.000 άτομα. Η ακριβής καταγραφή του πρόσθετου αυτού δυναμικού στο μέλλον θα επιτρέψει να γίνει πληρέστερη απεικόνιση, αλλά και αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς ως προς το μέγεθος, τη σύνθεση, την πληρότητα αλλά και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η κατανομή του ξενοδοχειακού δυναμικού **ανά γεωγραφική περιοχή**, όπως είναι φυσικό, δεν είναι ισόρροπη, ούτε άλλωστε και μεταξύ γεωγραφικών περιφερειών ούτε και στο εσωτερικό τους, μεταξύ παράλιων και ορεινών περιοχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ξενοδοχειακών καταλυμάτων είναι εγκατεστημένη στους νησιωτικούς προορισμούς. Πράγματι, στα νησιά βρίσκεται το 54,7% του συνόλου των ξενοδοχειακών μονάδων της χώρας (5.328 μονάδες), το 62,3% του συνολικού αριθμού δωματίων (247.592 δωμάτια) και το 62,1% του συνολικού αριθμού ξενοδοχειακών κλινών 474.227 κλίνες).

Παρατηρούμε, ειδικότερα, ότι ο κύριος όγκος των ξενοδοχειακών μονάδων, δωματίων και κλινών συγκεντρώνεται στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα, συγκεκριμένα, το 26,5% του συνόλου των μονάδων, το 39,3% των δωματίων και το 39,1% του συνολικού αριθμού κλινών (βλ. πίνακα 6.1 και διάγραμμα 6.3).

Στα Δωδεκάνησα και στην Κρήτη βρίσκονται και οι μεγαλύτερες ξενοδοχειακές μονάδες, όπως φαίνεται από τον μέσο όρο δυναμικότητας (133 και 104 κλίνες ανά μονάδα, αντίστοιχα), έναντι του εθνικού μέσου όρου των 78,4 κλινών ανά μονάδα.

Η εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού, ως προς τον αριθμό ξενοδοχειακών μονάδων, τον αριθμό δωματίων και τον αριθμό κλινών στο σύνολο της χώρας από το 1992 έως το 2010, απεικονίζεται στα διαγράμματα 6.4 α, β και γ. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συνεχής αύξηση του συνολικού αριθμού των μονάδων και της δυναμικότητάς τους σε αριθμό δωματίων και αριθμό κλινών την περίοδο αυτή συνοδεύεται και από σταδιακή ενίσχυση του μεριδίου των προσφερόμενων καταλυμάτων υψηλότερης ποιότητας.

Οι μικρότερες μονάδες βρίσκονται στην Ήπειρο, στη Δυτική Μακεδονία και στις Κυκλάδες, με μέση δυναμικότητα 39,6, 43,0 και 44,9 κλίνες ανά μονάδα, αντίστοιχα.

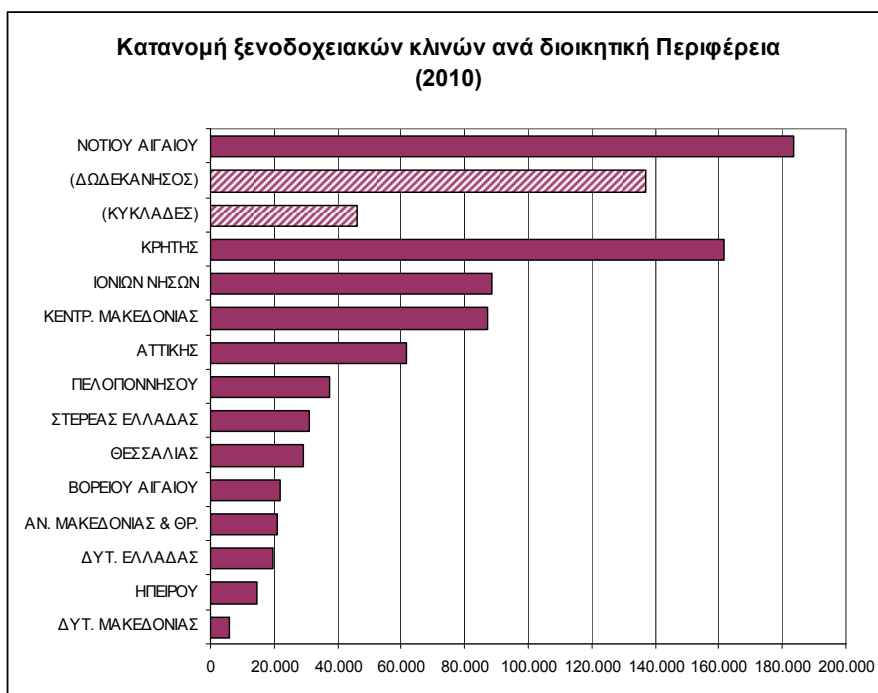
Επισημαίνεται, πάντως, ότι, ιδιαίτερα στις Κυκλάδες, σημαντικό μερίδιο των καταλυμάτων κατέχουν τα μη κύρια καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια και ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα, τουριστικές επαύλεις και τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες), τα οποία όμως δεν περιλαμβάνονται στην παραπάνω καταγραφή, όπως συμβαίνει άλλωστε και για όλες τις περιοχές της χώρας.

**Πίνακας 6.1 Κατανομή ξενοδοχειακού δυναμικού ανά διοικητική Περιφέρεια – 2010**

Περιφέρεια	αριθμός μονάδων	αριθμός δωματίων	αριθμός κλινών	μέσος όρος κλινών/μονάδα
<b>ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>9.732</b>	<b>397.660</b>	<b>763.407</b>	<b>78,4</b>
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2.029	94.842	183.343	90,4
(ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ)	1.033	70.873	137.158	132,8
(ΚΥΚΛΑΔΕΣ)	996	23.969	46.185	46,4
ΚΡΗΤΗΣ	1.549	85.407	161.578	104,3
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	922	46.189	88.477	96,0
ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.208	44.900	87.368	72,3
ΑΤΤΙΚΗΣ	692	33.182	61.850	89,4
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	616	19.250	37.514	60,9
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	560	16.183	30.901	55,2
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	597	15.007	29.149	48,8
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	407	11.675	22.142	54,4
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡ.	385	10.690	21.146	54,9
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	278	9.998	19.556	70,3
ΗΠΕΙΡΟΥ	361	7.451	14.594	40,4
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	128	2.886	5.789	45,2

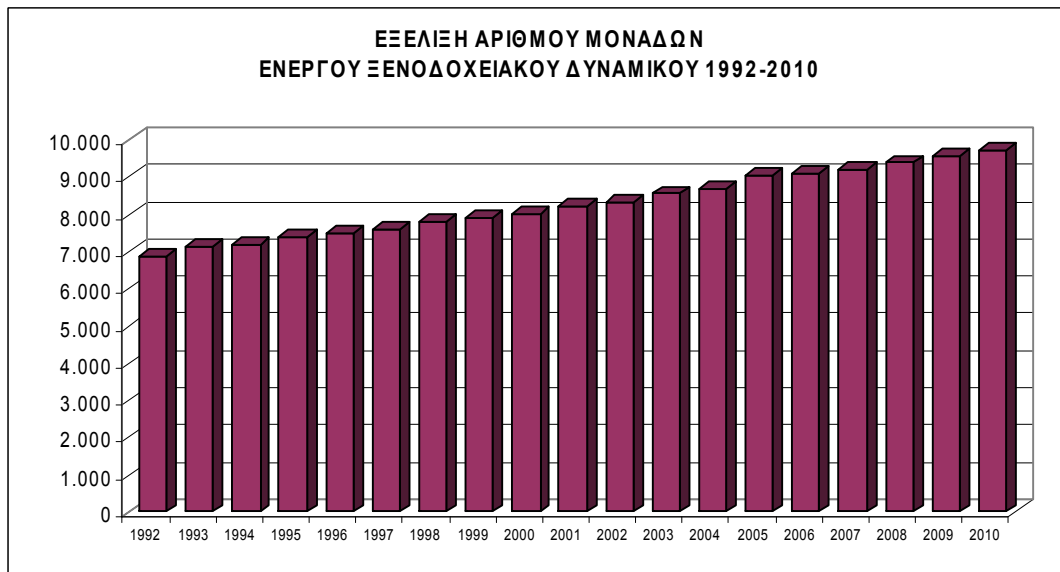
Πηγή στοιχείων: ΞΕΕ και ΕΛΣΤΑΤ

**Διάγραμμα 6.3**

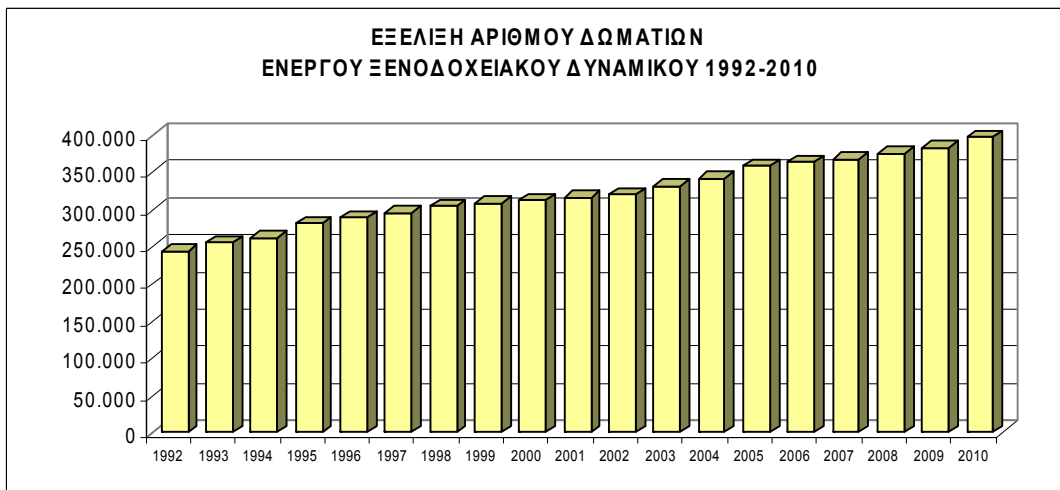


Πηγή στοιχείων: ΞΕΕ και ΕΛΣΤΑΤ

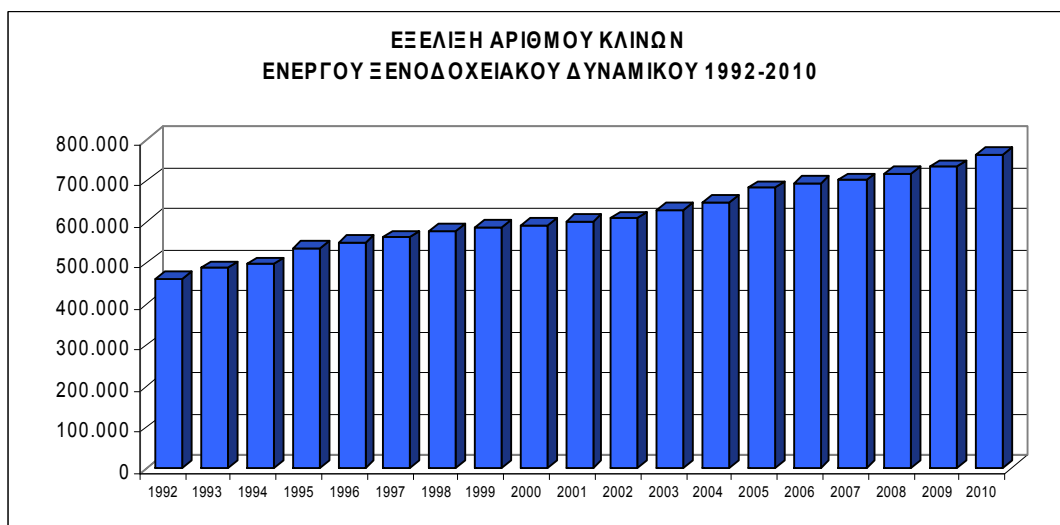
### Διαγράμματα 6.4 α, β, γ



α



β



γ

Πηγή στοιχείων: ΞΕΕ και ΕΛΣΤΑΤ



Η συνεχής ετήσια αύξηση του αριθμού των μονάδων αλλά και των κλινών από το 1992 έως το 2010, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΞΕΕ, κυμάνθηκε από 29 μονάδες (1994) έως 336 μονάδες (2005) και από 8.160 κλίνες (1994) έως 38.787 κλίνες (το 1995).

### 6.2 Οι τουριστικές οργανωμένες κατασκηνώσεις (κάμπινγκ)

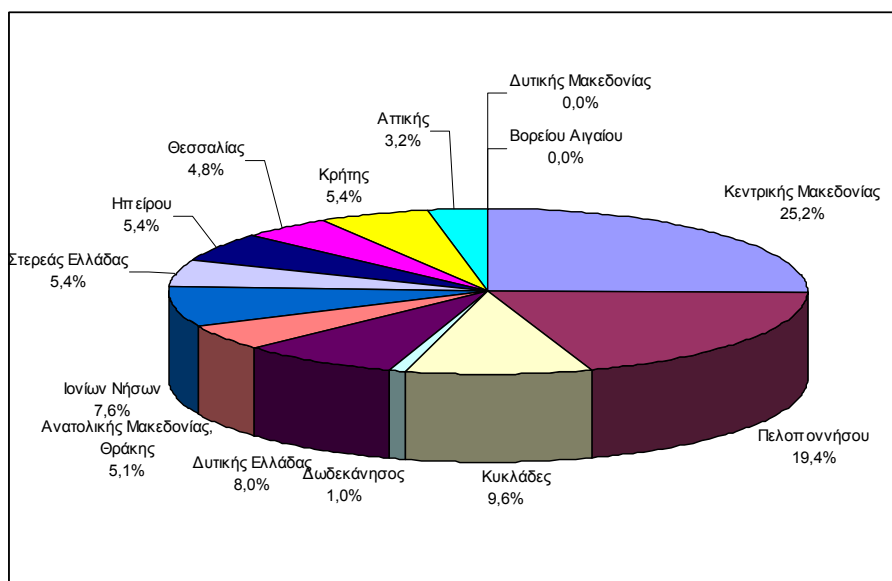
Σε αντίθεση με την συνεχή αυξητική τάση που παρουσιάζει ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων, οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης οργανωμένων χώρων κατασκηνώσεως (κάμπινγκ) παρουσιάζουν σχετική απώλεια του δυναμισμού τους, δεδομένου ότι έχει μειωθεί ο αριθμός των μονάδων από 331 το 2004 με δυναμικότητα 92.677 ατόμων, στις 314 μονάδες δυναμικότητας 86.958 ατόμων το 2010, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΞΕΕ και της ΕΛΣΤΑΤ.

**Πίνακας 6.3 Κατανομή χώρων κάμπινγκ ανά διοικητική περιφέρεια – 2010**

Περιφέρειες	αριθμός μονάδων	άτομα	μέσος όρος ατόμων/ μονάδα
<b>ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>314</b>	<b>86.958</b>	<b>277</b>
Κεντρικής Μακεδονίας	79	27.453	348
Πελοποννήσου	61	14.680	241
Νοτίου Αιγαίου	33	9.056	274
Κυκλάδες	30	8.660	289
Δωδεκάνησος	3	396	132
Δυτικής Ελλάδας	25	6.514	261
Αν. Μακεδονίας & Θράκης	16	6.010	376
Ιονίων Νήσων	24	5.917	247
Στερεάς Ελλάδας	17	4.961	292
Ηπείρου	17	4.006	236
Θεσσαλίας	15	2.942	196
Κρήτης	17	2.779	163
Αττικής	10	2.640	264
Δυτικής Μακεδονίας	0	0	-
Βορείου Αιγαίου	0	0	-

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

**Διάγραμμα 6.5 Κατανομή ατόμων σε θέσεις κάμπινγκ ανά διοικητική Περιφέρεια - 2010**



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

Αλλά και στην Ευρώπη, την περίοδο 2000-2008 ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων στις 27 χώρες μέλη της Ε.Ε. παρέμεινε σταθερός, περί τα 10,2 εκατομμύρια. Από αυτό το συνολικό δυναμικό, οι μισές θέσεις κατασκήνωσης βρίσκονται στη Γαλλία και την Ιταλία, ενώ στην Ελλάδα ανήκει μόλις το 0,9% του συνόλου.<sup>70</sup>

Για τον υπολογισμό της δυναμικότητας των χώρων οργανωμένης κατασκήνωσης ως προς τη δυνατότητα διανυκτέρευσης τουριστών, θεωρείται από την Eurostat, αλλά και από τις προδιαγραφές που ισχύουν στη χώρα μας, ότι σε κάθε θέση ισοδυναμούν κατά μέσον όρο 4 κλίνες.

Ο μειωμένος δυναμισμός της ζήτησης για αυτής της μορφής καταλύματα διαπιστώνεται και από την πορεία του αριθμού των αντίστοιχων διανυκτερεύσεων. Την περίοδο 2000-2008, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιήθηκαν σε οργανωμένους χώρους κατασκήνωσης στις 27 χώρες μέλη της Ε.Ε. παρέμεινε σχεδόν σταθερός και κυμάνθηκε μεταξύ 345 εκ. και 360 εκ., σύμφωνα με την Eurostat. Από το σύνολο αυτό, μόνο το 30,7% πραγματοποιήθηκε από μη μονίμους κατοίκους της κάθε χώρας.<sup>71</sup>

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση χώρων κάμπινγκ παρουσιάζεται στην Κεντρική Μακεδονία, με 79 μονάδες με θέσεις για 27.453 άτομα, όπως φαίνεται και στον πίνακα 6.3 και στο διάγραμμα 6.5. Ειδικότερα, στη Χαλκιδική υπάρχουν 45 μονάδες με θέσεις για 14.733 άτομα, και στην Πιερία 30 μονάδες για 8.129 άτομα. Άλλη μεγάλη συγκέντρωση παρατηρείται στις Κυκλάδες με 30 μονάδες για 8.660 άτομα, σε αντίθεση με τα Δωδεκάνησα, όπου αριθμούνται μόλις 3 χώροι κάμπινγκ για 396 άτομα. Η διαφορά αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο αυξημένο κόστος μεταφοράς (επιβατών και οχημάτων) στα νησιά που απέχουν μεγάλη απόσταση από τον Πειραιά.

Στα Ιόνια νησιά λειτουργούν συνολικά 24 μονάδες για 5.917 άτομα (κατά μέσο όρο 247 άτομα ανά κάμπινγκ). Οι οργανωμένοι χώροι κατασκήνωσης στη Μεσσηνία έχουν ίδιο περίπου μέσο μέγεθος. Λειτουργούν εκεί 18 μονάδες για 4.519 άτομα (κατά μέσο όρο 251 άτομα ανά κάμπινγκ). Επισημαίνεται ότι η μέση δυναμικότητα σε εθνικό επίπεδο είναι 277 άτομα ανά χώρο κάμπινγκ, ενώ το μεγαλύτερο μέσο μέγεθος εμφανίζεται στο Νομό Θεσσαλονίκης, όπου λειτουργούν 4 κάμπινγκ με συνολική δυναμικότητα θέσεων φιλοξενίας για 4.591 άτομα (μέσος όρος 1.148 άτομα ανά χώρο κάμπινγκ).

Είναι, πάντως, χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στις διοικητικές Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και του Βορείου Αιγαίου δεν υπάρχει κανένας οργανωμένος χώρος κατασκήνωσης (κάμπινγκ) εφοδιασμένος με το απαραίτητο Ειδικό Σήμα Λειτουργίας του ΕΟΤ. Χωρίς χώρους κάμπινγκ είναι ακόμη οι (πρώην) νομοί Δράμας, Ημαθίας, Κιλκίς, Πέλλας, Σερρών, Καρδίτσας, Άρτας, Ευρυτανίας και Βοιωτίας. Το γεγονός αυτό αντανακλά, αφενός, τη γενικά μειωμένη ζήτηση γι' αυτό το είδος καταλυμάτων και αφετέρου, τις ιδιαίτερες γεωγραφικές και κλιματολογικές συνθήκες των περιοχών αυτών, οι οποίες δεν ευνοούν τη διαμονή σε κατασκηνώσεις.

Οι χώροι κάμπινγκ κατατάσσονται ακόμη σε τέσσερις τάξεις (Α' έως Δ'), βάσει των προδιαγραφών που ισχύουν από το 1987 (ΦΕΚ 557/1987), ανάλογα με τον βαθμό ανέσεων που παρέχουν σε όσους χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους. Η μελλοντική κατάταξή τους με βάση το σύστημα αστερών αναμένεται ότι θα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό και τον καλύτερο έλεγχο της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.

<sup>70</sup> Eurostat, *Statistics in focus*, 25/2010.

<sup>71</sup> Όπου παραπάνω.

## Βιβλιογραφικές πηγές και πηγές στοιχείων

- Athens International Airport, *Aerostat handbook 2010*, Athens, 2011
- Athens International Airport, *Aerostat handbook 2009*, Athens, 2010
- Athens International Airport, *Aerostat handbook 2008*, Athens, 2009
- Athens International Airport, *Aerostat handbook 2007*, Athens, 2008
- Athens International Airport, *Aerostat 2006*, Athens 2007
- Athens International Airport, *Aerostat 2005*, Athens 2006
- National Bank of Greece, *Economic & Market Analysis*, November 2010
- DGCIS, *Conjoncture Hôtelière*, décembre 2010
- ETC, *European Tourism in 2010: Trends & Prospects (Q4/2010)*, Brussels, February 2011
- EUROSTAT, *Tourism Satellite Accounts (TSA) in Europe*, 2010 edition, 2011
- EUROSTAT, *Europe in Figures - Eurostat Yearbook 2010*
- EUROSTAT, *Statistics in focus*, 69/2008 και 25/2010
- EUROSTAT, *Panorama on tourism*, 2006
- EUROSTAT, *Community Methodology on Tourism Statistics*, 1998
- Institute for Tourism and Leisure Studies, *TourMIS* (βάση στατιστικών δεδομένων)
- Instituto de Estudios Turísticos, *Frontur*, diciembre 2010
- Instituto de Estudios Turísticos, *Egatur*, diciembre 2010
- UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, interim update August 2011
- UNWTO, *World Tourism Barometer*, Vol. 9, No 1, February 2011
- UNWTO, *World Tourism Barometer*, interim update, August 2010
- UNWTO, *Tourism Highlights*, 2009 edition, \_2010 edition, \_2011 edition
- WTO, *Tourism Highlights* 2005 edition, 2005
- WTO, *Tourism Highlights* 2006 edition, 2006
- WTO – ETC, *Handbook on Tourism Forecasting Methodologies*, 2008
- World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009*
- World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011*
- ΕΟΤ (Δ/νοση Μελετών και Επενδύσεων), *Εξέλιξη τουριστικής κίνησης 2004*, Οκτώβριος 2004
- ΕΛΣΤΑΤ, *Δελτία Τύπου*, 23 Απριλίου 2010, 21 Σεπτεμβρίου 2010, 21 Ιανουαρίου 2011
- ΤτΕ, *Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών, Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής*, Επιμ. Γ. Οικονόμου, Σ. Σαμπεθάι, Γ. Συμιγιάννης, Αθήνα, Ιούλιος 2010
- Τράπεζα της Ελλάδος, *Εκθεσις του Διοικητή*, Απρίλιος 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011
- Τράπεζα της Ελλάδος, Έρευνα συνόρων για την ταξιδιωτική δαπάνη, στο ΤτΕ, *Οικονομικό Δελτίο*, τ. 27, 07/2007
- Τράπεζα της Ελλάδος, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας*, τ.132, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2010, \_ τ.135, Φεβρουάριος 2010, \_τ.137 Μάιος-Ιούνιος 2011
- Α. Χατζηδάκης, *Εξέλιξη τουριστικής κίνησης 2005-2008*, Αθήνα, Cubearteditions, Οκτώβριος 2008

## ΜΕΡΟΣ ΙΙ.

---

**Ανάλυση της τουριστικής κίνησης  
στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης**



## II. Ανάλυση της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης

Για τη διερεύνηση των τάσεων της τουριστικής ζήτησης είναι απαραίτητο να εξετάζονται οι βασικές μεταβλητές που τη διαμορφώνουν, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για καθεμιά από τις κύριες χώρες πηγές εισερχόμενου τουρισμού.

Στους πίνακες και τα διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η εξέλιξη των βασικών μεγεθών της τουριστικής κίνησης προς την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, χωριστά σε δύο σελίδες για κάθε μια από τις 25 κυριότερες χώρες προέλευσης τουριστών.

Ειδικότερα, παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά μεγέθη κάθε χώρας (πληθυσμός, έκταση νόμισμα, γλώσσα, Α.Ε.Π., πληθωρισμός, ανεργία), και ακόμη, η συνολική τουριστική δαπάνη.

Στους πίνακες αυτούς περιλαμβάνονται επίσης ορισμένες μεταβλητές που αποτελούν χαρακτηριστικούς δείκτες της τουριστικής κίνησης, όπως, η εξέλιξη του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων που πραγματοποίησαν στη χώρα μας οι τουρίστες προερχόμενοι από κάθε χώρα, η κατανομή τους ανά μέσο μεταφοράς καθώς και η μέση διάρκεια παραμονής, με βάση τα επίσημα στοιχεία διεθνών οργανισμών καθώς και της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ - πρώην ΕΣΥΕ).

Ακόμη, παρουσιάζονται οι δαπάνες που πραγματοποίησαν συνολικά σε όλους τους διεθνείς προορισμούς αλλά και ειδικά στη χώρα μας, όπως αυτές προκύπτουν από σχετική έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος, και εξάγονται αντίστοιχοι σχετικοί δείκτες.

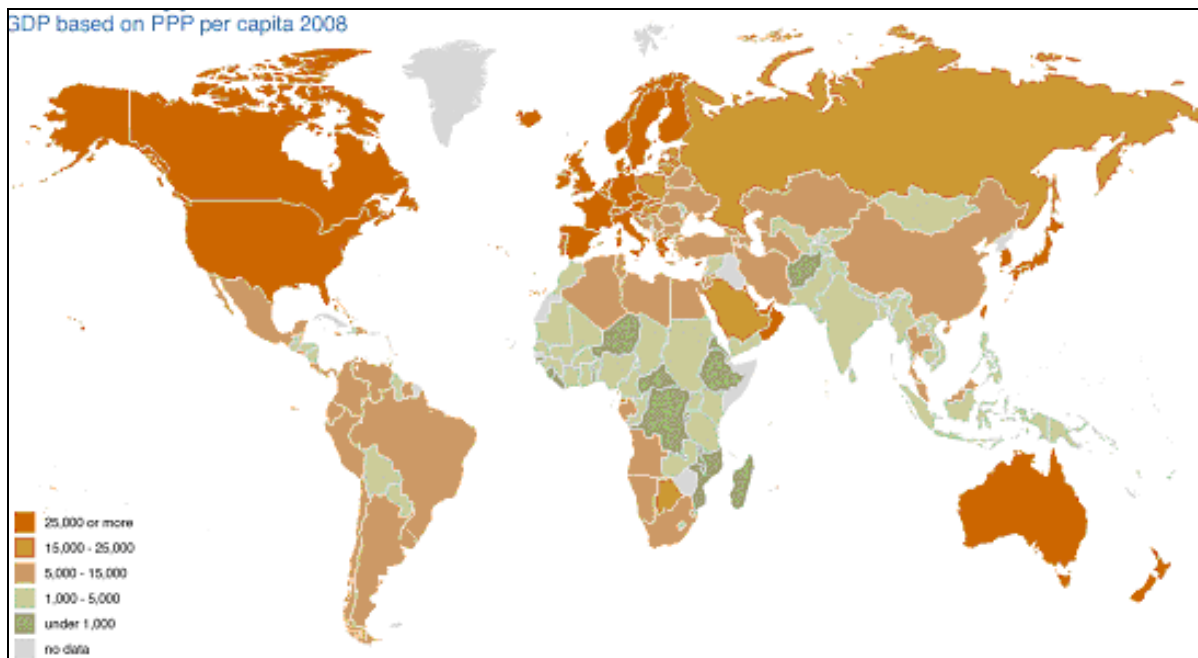
Επισημαίνονται, ακόμη, οι βασικές τάσεις της τουριστικής ζήτησης ανά χώρα προέλευσης προς τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, εμφανίζεται η πορεία των διανυκτερεύσεων μη μονίμων κατοίκων σε ξενοδοχειακά καταλύματα στους διάφορους ελληνικούς προορισμούς, όπως αυτό προκύπτει από τα στοιχεία που συγκεντρώνει η ΕΛΣΤΑΤ.

Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία για τις αφίξεις στα σύνορα προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού:

- Περίοδος 1990-2006: καταγραφή των αφίξεων αλλοδαπών υπηκόων από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ).
- Περίοδος 2007-2010: υπολογισμός των αφίξεων μη μονίμων κατοίκων, βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ, την οποία υιοθετεί η ΕΛΣΤΑΤ.

**Οι ισχυρότερες αγορές, με βάση το εκτιμώμενο κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το 2008 (IMF).**



Πηγή: ΔΝΤ (IMF)

## Μεθοδολογικές επεξηγήσεις

Μεταβλητή	Πηγή στοιχείων - ορισμοί	Έτος αναφοράς
πληθυσμός	UN, <i>World Population Prospects: The 2008 Revision, Highlights</i> . New York 2009	2009
έκταση	UN, Statistics Division, <i>Demographic Yearbook</i> , New York 2006.	2007
πρωτεύουσα, γλώσσα	IMF	
νόμισμα	IMF, <i>World Economic Outlook</i> , April 2010	2009
συνολικό Α.Ε.Π.	IMF, <i>World Economic Outlook</i> , April 2010	2009
κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (USD)	IMF, <i>World Economic Outlook</i> , April 2010	2009
ρυθμός ανάπτυξης %	Eurostat, June 2010	2009
πληθωρισμός %	Eurostat, June 2010	2009
ανεργία %	Eurostat, June 2010	2009
σύνολο αναχωρήσεων για άλλες χώρες	= συνολικός αριθμός ταξιδιών κατ' έτος - UNWTO	
μερίδιο Ελλάδας στην αγορά	= αφίξεις στην Ελλάδα/ συνολικός αριθμός ταξιδιών - ΕΛΣΤΑΤ	
συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	= <i>Travel expenditure</i> - UNWTO	
δαπάνη στη Ελλάδα (εκ. ευρώ)	= τουριστικές εισπράξεις - ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών - ΤτΕ, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 137, Μάιος-Ιούνιος 2011	
μερίδιο στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	= δαπάνη στην Ελλάδα/ σύνολο δαπανών μη μονίμων κατοίκων - ΤτΕ	
αφίξεις στην Ελλάδα	= Έως το 2006: αφίξεις αλλοδαπών στα σύνορα - ΕΣΥΕ = Από το 2007 και εξής: αφίξεις μη μονίμων κατοίκων (βάσει Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ) - ΕΛΣΤΑΤ	
μέση δαπάνη / αφικνούμενο (εκ. ευρώ)	= σύνολο δαπάνης στην Ελλάδα/ αριθμός αφίξεων από τη χώρα προέλευσης - ΕΛΣΤΑΤ	
μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	= αφίξεις με προέλευση χώρα/ σύνολο αφίξεων αλλοδαπών (ή μη μονίμων κατοίκων) - ΕΛΣΤΑΤ	
αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	= αριθμός αφίξεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα - ΕΛΣΤΑΤ	
διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	= αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα - ΕΛΣΤΑΤ	
μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων/ αφικνούμενο	= αριθμός διανυκτερεύσεων/ αριθμός αφίξεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα - ΕΛΣΤΑΤ	



## 1. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

**Πληθυσμός :** 21.293 χιλ. (υπολογ.2009)

**Εκταση :** 7.692.024 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Καμπέρα

**Γλώσσα:** αγγλική, αυτόχθονες

**Νόμισμα:** δολάριο Αυστραλίας (AUD)

**Συνολικό Α.Ε.Π. 2009 :** 997 δισ. USD

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 38.910 USD

**Ρυθμός ανάπτυξης:** 4,1% (2007)

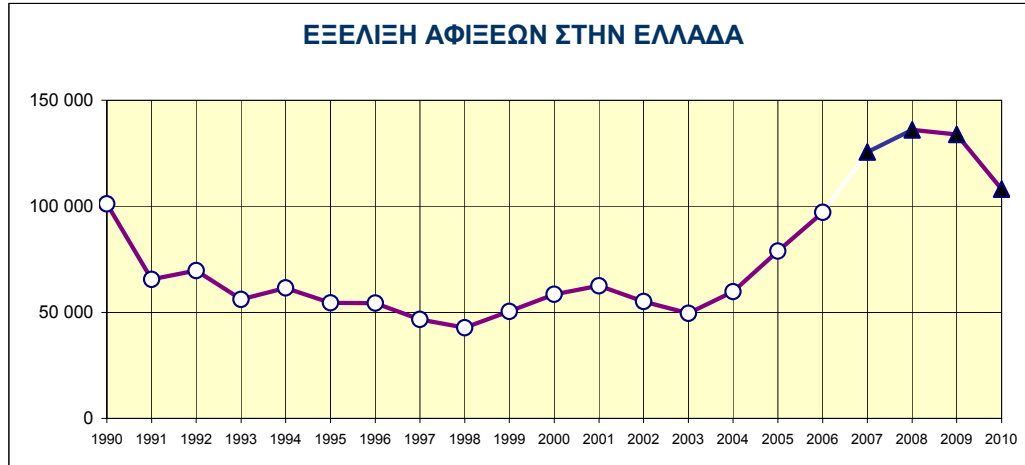
**Πληθωρισμός:** 2,3% (2007)

**Ανεργία:** 4,4% (2007)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	7 291	9 407	11 283	11 700	14 700	18 400	17 600	22 400
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)			132.8	188.0	128.2	160.4	180.4	146.7
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα			3.1	1.7	1.1	1.4	1.7	1.5
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	49 607	59 763	78 849	97 087	125 636	136 086	133 869	108 088
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)			1 684	1 936	1 020	1 179	1 348	1 357
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	0.36%	0.45%	0.53%	0.61%	0.78%	0.85%	0.90%	0.72%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα (*)	83 586	72 629	105 820	114 883	129 504	133 547	114 951	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	226 449	188 552	256 897	287 795	318 925	311 999	271 811	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	2.7	2.6	2.4	2.5	2.5	2.3	2.4	

(\*) 2002-2004 περιλαμβάνονται και κάτοικοι Ν. Ζηλανδίας



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

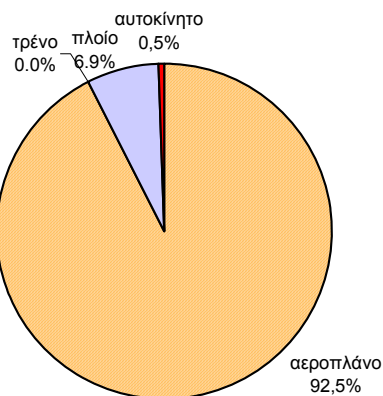
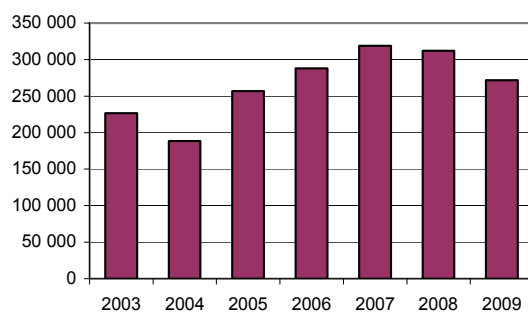
## ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - AU

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η εισροή τουριστών υπήρξε σχετικά σταθερή έως το 2003 αλλά από το 2004 και μετά καταγράφεται μια αξιόλογη ανάκαμψη των αφίξεων.
- Όπως είναι εύλογο, σχεδόν αποκλειστική πύλη εισόδου είναι το αεροδρόμιο της Αθήνας.
- Η πλειοψηφία επιλέγει για διαμονή ξενοδοχειακά καταλύματα.
- Η μελλοντική πορεία θα είναι συνάρτηση των παραγόντων που διαμορφώνουν τις συνθήκες στις αερομεταφορές μακρινών αποστάσεων καθώς και του κατάλληλου μάρκετινγκ.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	100 010	43	7 452	583	<b>108 088</b>
<b>μερίδιο</b>	92.5%	0.0%	6.9%	0.5%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 2. ΑΥΣΤΡΙΑ

**Πληθυσμός :** 8.364 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 83.871 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βιέννη

**Γλώσσα:** γερμανική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 382 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 38.839 δολάρια

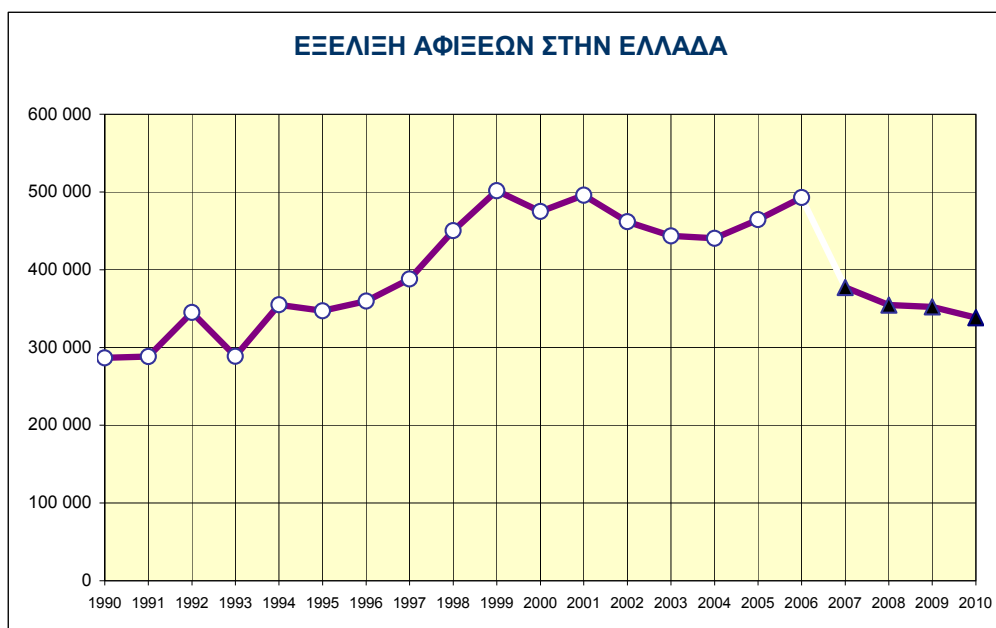
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -3.5% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,4% (2009)

**Ανεργία:** 5,0% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	11 540	11 415	9 300	9 600	10 600	11 400	10 800	10 200
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	276	376	335.7	345.9	230.7	275.1	285.6	276.3
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	2.9	3.6	3.1	3.0	2.0	2.4	2.7	2.9
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	443 595	440 391	464 470	492 921	377 341	354 748	352 223	338 367
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	622	854	723	702	611	775	811	817
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	3.18%	3.31%	3.15%	3.07%	2.33%	2.23%	2.36%	2.25%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	204 006	209 754	192 384	203 720	229 718	192 185	191 743	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	1 651 881	1 681 903	1 460 367	1 618 590	1 578 983	1 350 641	1 211 417	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	8.1	8.0	7.6	7.9	6.9	7.0	6.3	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδόκης

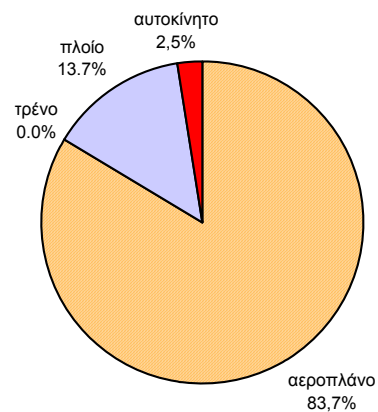
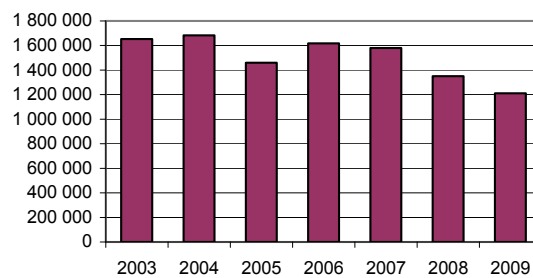
ΑΥΣΤΡΙΑ - ΑΤ

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Για τους Αυστριακούς η Ελλάδα είναι προορισμός διακοπών, όπως φαίνεται από τον μέσο αριθμό διανυκτερεύσεων ανά άφιξη σε ξενοδοχειακό κατάλυμα (6,3 το 2009).
- Η κάμψη του αριθμού των αφίξεων μετά το 2001, παρά την πρόσκαιρη ανάκαμψη του 2005-2006 συνεχίστηκε, συνοδευόμενη από πτώση και των διανυκτερεύσεων.
- Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία βρίσκεται στα προ του 2002 επίπεδα ενώ μειώνεται η μέση διάρκεια παραμονής (μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων ανά άφιξη) .
- Λιγότεροι από τους μισούς αφικνούμενους στα σύνορα κατευθύνονται σε ξενοδοχειακά καταλύματα ενώ οι περισσότεροι καταλύουν σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί των Αυστριακών είναι κατά σειρά Κρήτη, Αθήνα, Ρόδος και Κως, Θεσσαλονίκη και Χαλκιδική, Κέρκυρα.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2009**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	283 293	61	46 405	8 608	<b>338 367</b>
<b>μερίδιο</b>	83.7%	0.0%	13.7%	2.5%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

### 3. ΒΕΛΓΙΟ

**Πληθυσμός :** 10.647 χιλ. (υπολογ.2009)

**Εκταση :** 30.528 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βρυξέλλες

**Γλώσσα:** γαλλική 40% φλαμανδική 60%

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 470 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 35.421 δολάρια

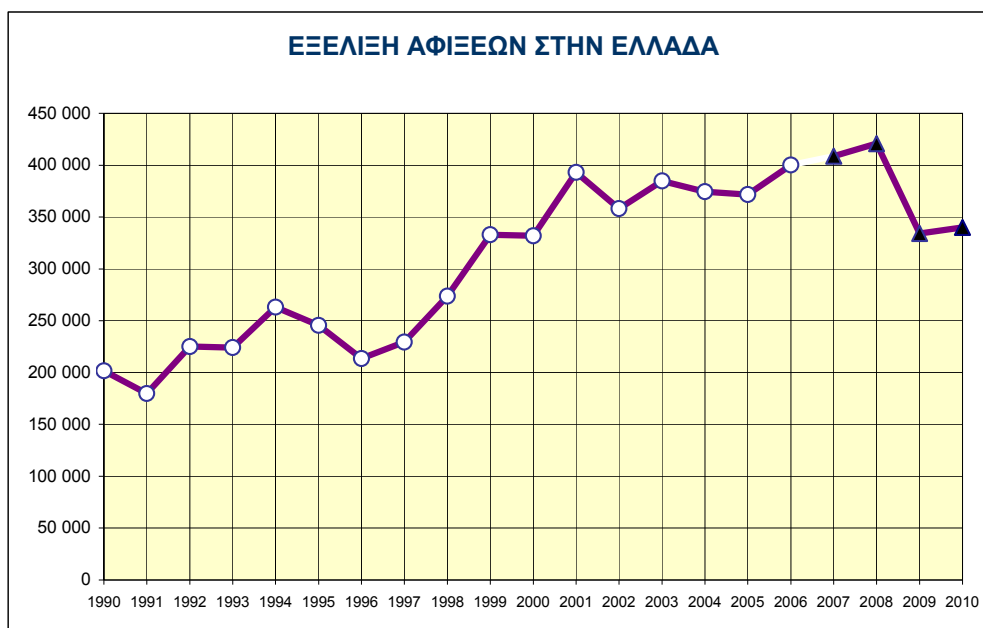
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -3.0% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,0% (2009)

**Ανεργία:** 8,0% (2009)

#### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	14 513	13 954	15 000	15 500	17 700	19 700	17 900	18 800
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	263	245	281.2	315.5	314.4	359.5	313.7	247.4
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	2.8	2.4	2.6	2.8	2.8	3.1	3.0	2.6
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	384 793	374 557	371 790	400 219	408 654	420 748	334 240	339 836
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	683	654	756	788	769	854	939	728
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	2.75%	2.81%	2.52%	2.50%	2.53%	2.64%	2.24%	2.26%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	219 307	192 954	215 678	221 034	239 014	233 136	225 718	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	1 560 174	1 386 037	1 417 256	1 533 015	1 564 315	1 523 693	1 452 533	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	7.1	7.2	6.6	6.9	6.5	6.5	6.4	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

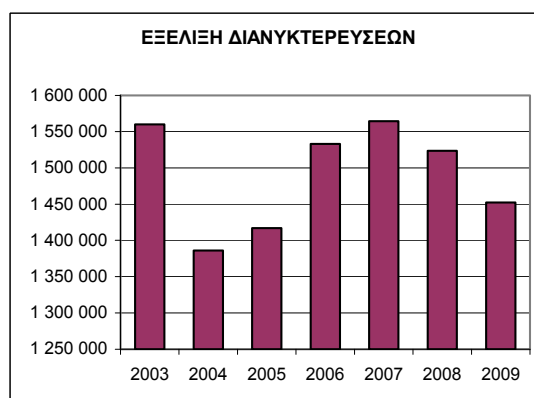
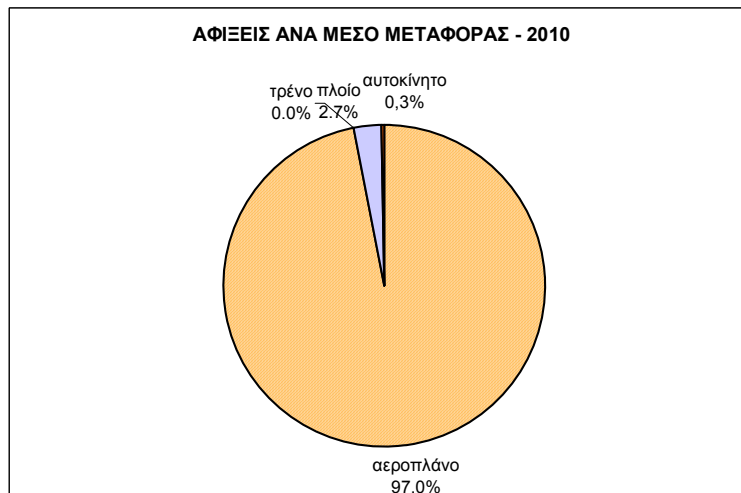
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

ΒΕΛΓΙΟ - BE

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η Ελλάδα είναι για τους Βέλγους προορισμός διακοπών, όπως φαίνεται από τον μέσο αριθμό διανυκτερεύσεων ανά άφιξη σε ξενοδοχειακό κατάλυμα (6,5 το 2007).
- Την ανοδική πορεία της δεκαετίας 1990-2000 διαδέχεται μια στασιμότητα του αριθμού των αφίξεων μετά το 2001, με παράλληλη μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων, ενώ η πτώση του 2009 εμφανίζεται να έχει ανακοπεί.
- Δημοφιλέστεροι σταθμοί εισόδου είναι κατά σειρά, η Αθήνα, το Ηράκλειο, η Ρόδος, η Κέρκυρα και η Κως.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	329 671	0	9 133	1 032	<b>339 836</b>
<b>μερίδιο</b>	97.0%	0.0%	2.7%	0.3%	<b>100.0%</b>



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 4. ΓΑΛΛΙΑ

**Πληθυσμός :** 62.343 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 551.500 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Παρίσι

**Γλώσσα:** γαλλική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 2.676 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 33.678 δολάρια

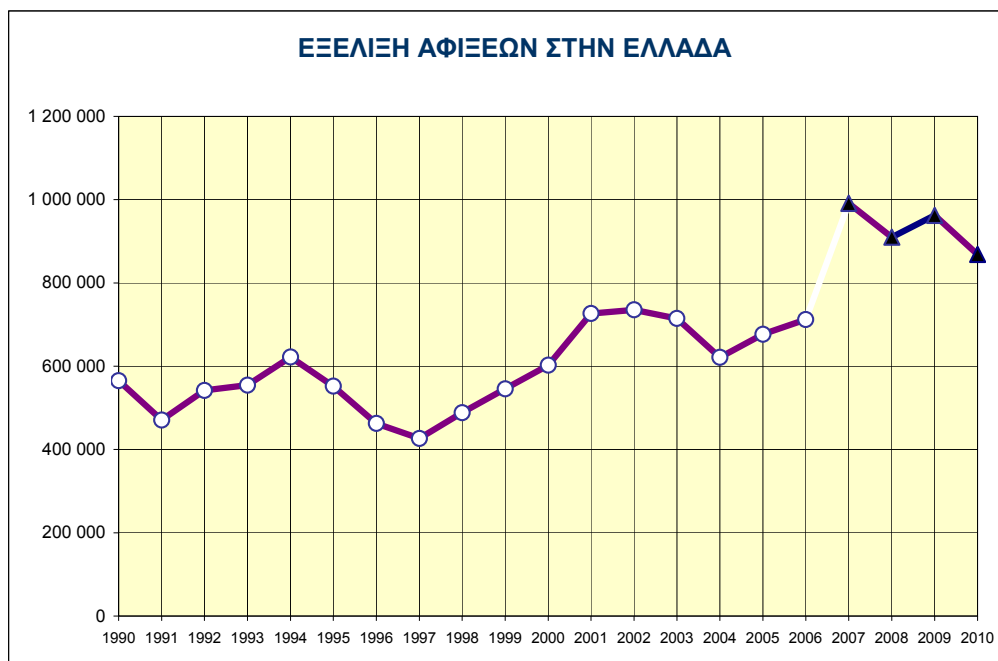
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -2,6% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,1% (2009)

**Ανεργία:** 9,9% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	23 576	28 030	31 800	32 600	38 200	41 400	38 500	38 500
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	613	490	617.3	573.9	718.2	778.3	732.3	641.2
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	6.5	4.7	5.8	5.1	6.3	6.7	7.0	6.7
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	714 821	621 407	676 658	712 131	991 117	910 021	962 435	868 348
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	858	789	912	806	725	855	761	738
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	5.12%	4.67%	4.58%	4.44%	6.13%	5.71%	6.45%	5.79%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	637 668	497 392	607 468	577 691	665 361	678 145	749 442	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	2 645 860	2 262 547	2 687 697	2 571 489	2 971 105	3 182 160	3 480 867	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	4.1	4.5	4.4	4.5	4.5	4.7	4.6	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

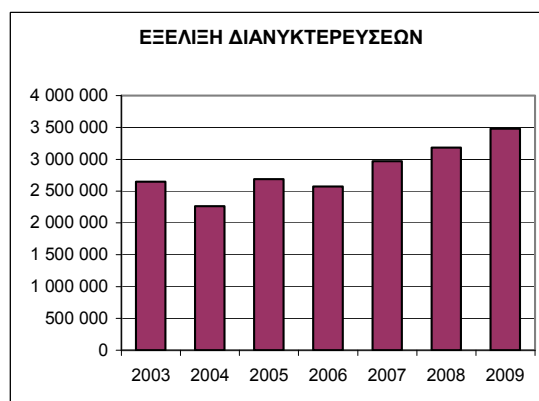
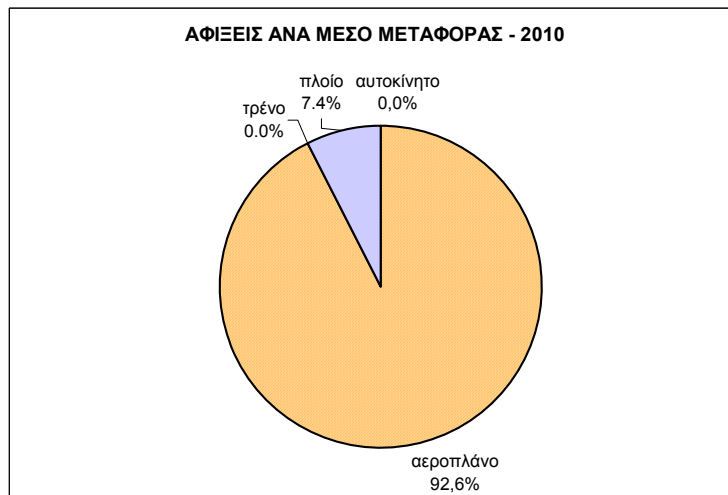
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

ΓΑΛΛΙΑ - FR

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Για τους Γάλλους η Ελλάδα είναι προορισμός διακοπών αλλά και αστικού τουρισμού, δεδομένου ότι η Αθήνα είναι σταθερά πρώτος προορισμός αυτών που έρχονται με αεροπλάνο, με δεύτερο το Ηράκλειο, και με απόσταση, την Κέρκυρα και τη Ρόδο.
- Η πορεία των αφίξεων έχει ακολουθήσει κυμαινόμενη πορεία, που απεικονίζει τη σχετική αστάθεια της αγοράς αυτής και την εξάρτησή της συχνά από αστάθμητους παράγοντες.
- Η ανάκαμψη που εμφανίστηκε μετά το 2004 ανακόπηκε το 2008 και παρουσιάζονται ήδη σημάδια "κόπωσης".
- Οι διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία παρουσιάζουν αυξητική τάση.
- Η μέση διάρκεια παραμονής παραμένει σχετικά σταθερή.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	804 029	277	63 967	73	<b>868 346</b>
<b>μερίδιο</b>	92.6%	0.0%	7.4%	0.0%	<b>100.0%</b>



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ



## 5. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

**Πληθυσμός :** 82.167 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 357.022 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βερολίνο

**Γλώσσα:** γερμανική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 3.353 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 34.212 δολάρια

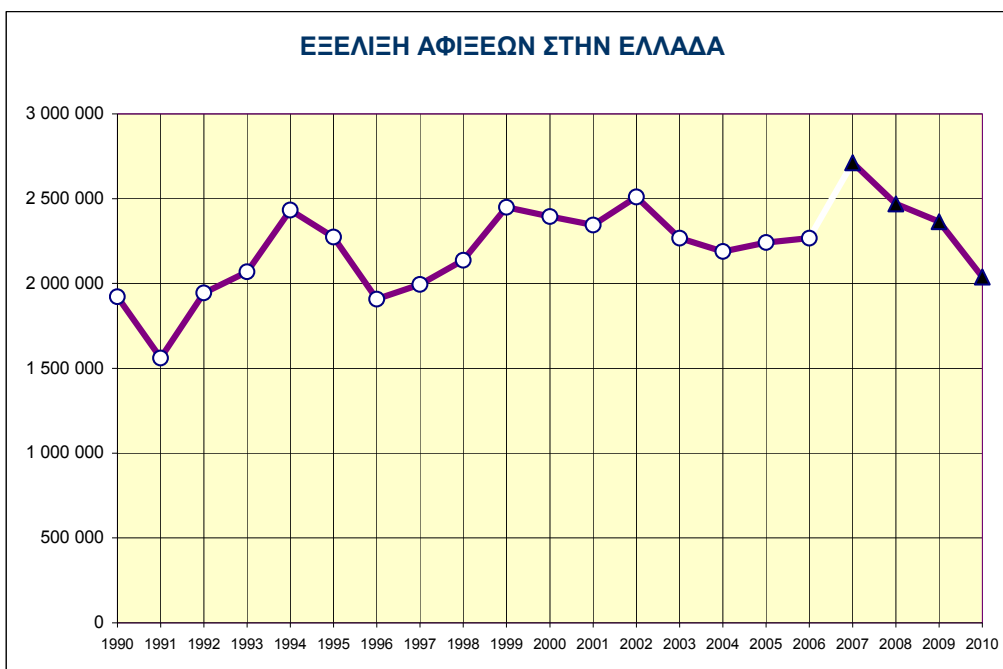
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,9% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,2% (2009)

**Ανεργία:** 7,5% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	64 628	72 271	74 400	73 900	83 100	91 000	81 200	78 100
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	2 008	2 146	2 235.3	2 452.8	2 039.9	1 915.8	1 836.3	1 623.9
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	21.2	20.7	20.9	21.6	18.0	16.5	17.7	16.9
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	2 267 063	2 189 222	2 241 942	2 267 961	2 711 662	2 469 151	2 364 486	2 038 871
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	886	980	997	1 082	752	776	777	796
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	16.23%	16.44%	15.18%	14.14%	16.77%	15.49%	15.85%	13.59%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	1 172 757	1 101 739	1 150 160	1 095 795	1 223 988	1 162 613	1 136 774	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	10 089 727	9 233 860	9 114 835	8 946 469	9 324 130	8 756 063	8 332 465	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	8.6	8.4	7.9	8.2	7.6	7.5	7.3	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

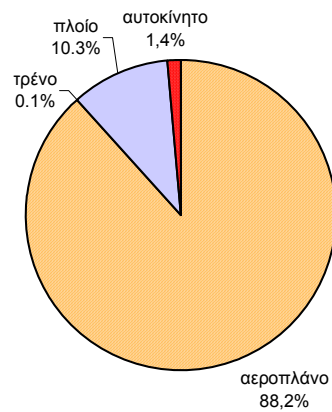
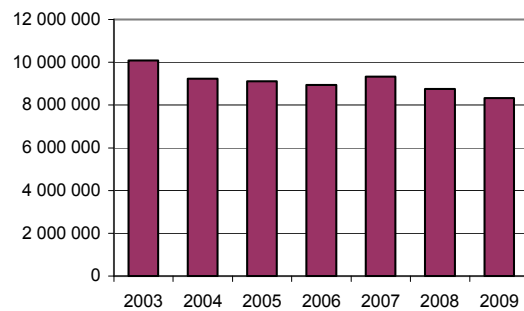
ΓΕΡΜΑΝΙΑ - DE

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η γερμανική αγορά παρουσιάζει συνεχή κάμψη μετά το 2007, διατηρεί όμως ακόμη την πρώτη θέση ως πηγή τουριστικού ρεύματος προς τη χώρα μας.
- Εκτός από τις αφίξεις, μειώνονται και οι διανυκτερεύσεις αλλά και η μέση διάρκεια παραμονής με 7,3 διανυκτερεύσεις ανά αφικνούμενο το 2009.
- Μετά την Αθήνα, δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι η Κρήτη, η Θεσσαλονίκη (και η Χαλκιδική), η Ρόδος, η Κέρκυρα και η Κως.
- Η ανάκαμψη μπορεί να στηριχτεί μόνο σε αναβάθμιση και διαφοροποίηση της προσφοράς σε αυτήν την κρίσιμη αλλά και απαιτητική αγορά, όπου αναπτύσσεται οξύμενος ανταγωνισμός.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	1 799 167	1 040	210 295	28 369	<b>2 038 871</b>
<b>μερίδιο</b>	88.2%	0.1%	10.3%	1.4%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 6. ΔΑΝΙΑ

**Πληθυσμός :** 5.470 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 43.094 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Κοπεγχάγη

**Γλώσσα:** δανική

**Νόμισμα:** δανική κορόνα (DKK)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 309 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 35.757 δολάρια

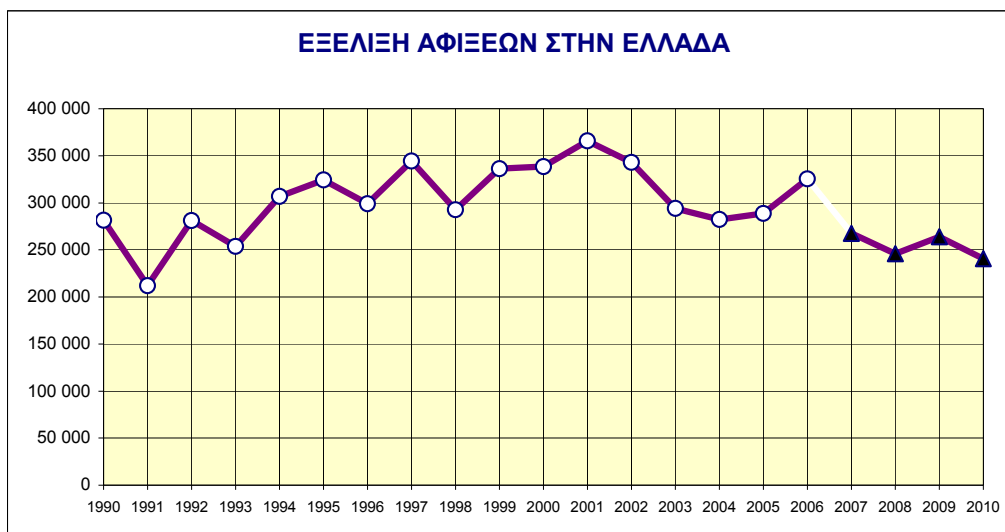
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,9% (2009)

**Πληθωρισμός:** 1,1% (2009)

**Ανεργία:** 6,9% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	6 651	7 300	6 900	7 500	8 800	9 700	8 900	9 000
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	126	146	174.4	186.8	185.2	158.6	185.9	137.6
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	1.3	1.4	1.6	1.6	1.6	1.4	1.8	1.4
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	294 076	282 340	288 858	325 472	267 648	245 946	264 040	240 563
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	428	517	604	574	692	645	704	572
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	2.11%	2.12%	1.96%	2.03%	1.66%	1.54%	1.77%	1.60%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	117 316	113 549	109 737	130 172	147 036	158 872	158 482	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	779 740	751 124	709 826	860 758	954 114	1 056 943	1 031 557	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.6	6.6	6.5	6.6	6.5	6.7	6.5	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

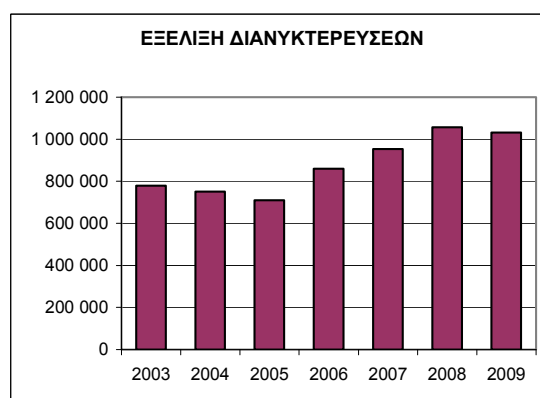
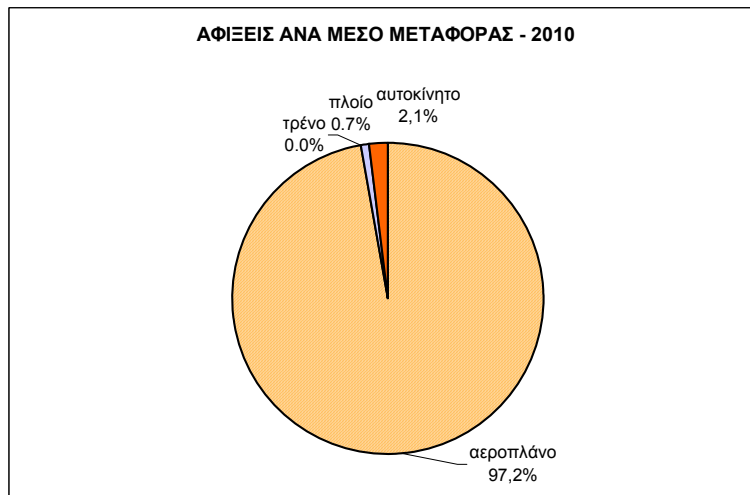
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

ΔΑΝΙΑ - DK

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η πτωτική τάση μετά το 2000, ιδιαίτερα στη Ρόδο, αντιστράφηκε το 2006 και το 2007 ενώ έχει ανακάμψει σημαντικά ο αριθμός των διανυκτερεύσεων.
- Υπενθυμίζεται ότι η Δανία είναι χώρα εκτός της ζώνης του ευρώ.
- Δημοφιλέστερος προορισμός είναι σταθερά η Κρήτη, αλλά και άλλα νησιά προσελκύουν Δανούς, όπως η Σάμος, η Κως και η Κέρκυρα.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	233 769	0	1 793	5001	<b>240 563</b>
<b>μερίδιο</b>	97.2%	0.0%	0.7%	2.1%	<b>100.0%</b>



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 7. ΕΛΒΕΤΙΑ

**Πληθυσμός :** 7.568 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 41.277 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βέρνη

**Γλώσσα:** γερμανική, γαλλική, ιταλική

**Νόμισμα:** ελβετικό φράγκο (CHF)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 495 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 43.007 δολάρια

**Ρυθμός ανάπτυξης:** -1,5% (2009)

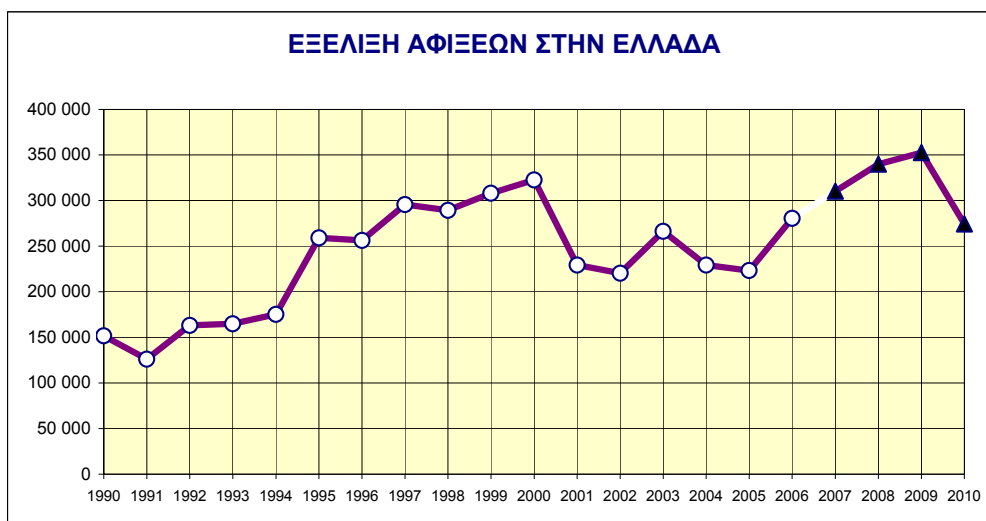
**Πληθωρισμός:** -0,7% (2009)

**Ανεργία:** 2,6% (2007)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	7 461	8 797	8 800	9 200	10 100	10 900	10 600	11 100
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	300	242	213.7	183.8	258.7	282.6	303.7	265.0
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	3.2	2.3	2.0	1.6	2.3	2.4	2.9	2.8
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	266 246	229 448	233 360	280 355	310 293	339 808	352 514	274 418
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	1 127	1 055	916	656	834	832	862	966
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.91%	1.72%	1.58%	1.75%	1.92%	2.13%	2.36%	1.83%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	142 037	136 917	133 085	138 444	160 265	145 499	144 679	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	972 613	990 319	858 621	895 072	988 528	882 540	867 092	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.8	7.2	6.5	6.5	6.2	6.1	6.0	

(\*) περιλαμβάνεται και το Λιχτενστάιν



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

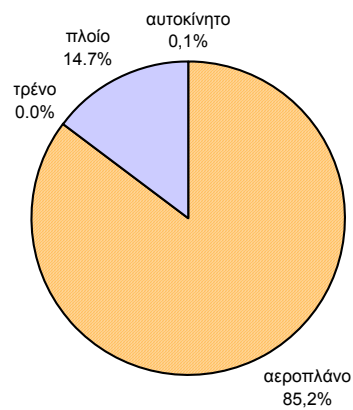
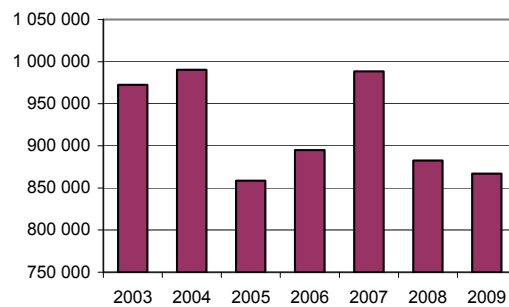
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

ΕΛΒΕΤΙΑ - CH

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η πτώση των αφίξεων που σημειώθηκε μετά το 2000 έχει αναταχθεί αλλά ο αριθμός των διανυκτερεύσεων το 2009 εμφανίζεται να είναι κάτω από τα επίπεδα του 2002.
- Πτώση παρουσιάζει και η συνολική δαπάνη των Ελβετών στην Ελλάδα.
- Μειώνεται η μέση διάρκεια παραμονής.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι η Αθήνα, η Κρήτη, η Κως, η Ρόδος και η Ζάκυνθος.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	233 756	10	40 366	286	<b>274 418</b>
<b>μερίδιο</b>	85.2%	0.0%	14.7%	0.1%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 8. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

**Πληθυσμός :** 61.565 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 242.900 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Λονδίνο

**Γλώσσα:** αγγλική

**Νόμισμα:** βρετανική λίρα (GBP)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 2.184 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 34.619 δολάρια

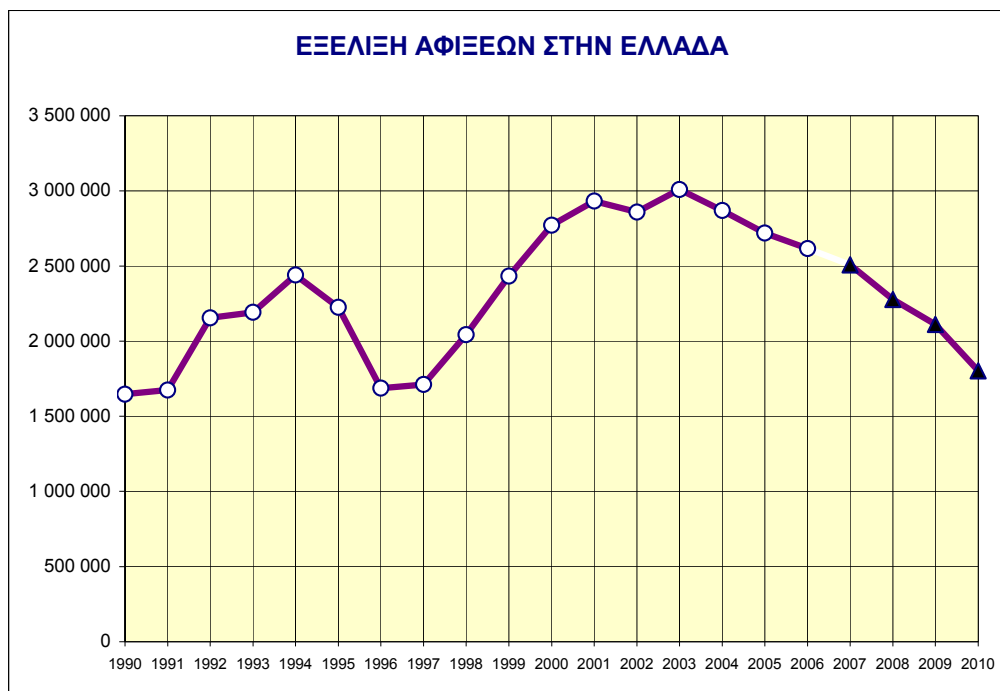
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,9% (2009)

**Πληθωρισμός:** 2,2% (2009)

**Ανεργία:** 7,8% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	48 477	55 930	59 600	63 100	71 400	68 500	50 100	48 600
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	1 968.0	2 143.0	1 932.9	2 011.1	2 160.5	1 869.3	1 624.5	1 244.3
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	20.7	20.7	18.1	17.7	19.1	16.1	15.6	12.9
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	3 008 382	2 869 737	2 718 721	2 615 836	2 508 651	2 278 014	2 112 149	1 802 203
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	654	747	711	769	861	821	769	690
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	21.54%	21.56%	18.41%	16.31%	15.52%	14.29%	14.16%	12.01%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	1 017 926	987 516	1 062 996	1 006 124	1 116 885	1 059 666	1 066 781	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	7 993 158	7 514 254	7 634 167	7 189 390	7 633 069	7 095 550	7 005 298	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	7.9	7.6	7.2	7.1	6.8	6.7	6.6	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

## ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ - GB



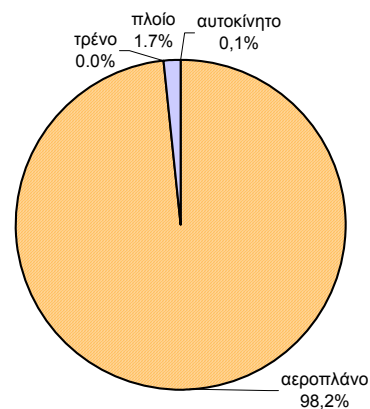
## ΤΑΣΕΙΣ

- Παρά τη συνεχή μείωση των αφίξεων μετά το 2003, το Η.Β. παραμένει δεύτερη σε μέγεθος πηγή τουριστών για την Ελλάδα.
- Η μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων συνοδεύεται από μείωση και της συνολικής δαπάνης, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.
- Μειώνεται όμως παράλληλα η μέση διάρκεια παραμονής ανά αφικνούμενο τουρίστα.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι κατά σειρά η Κρήτη, η Αθήνα, η Κέρκυρα, η Ρόδος και η Ζάκυνθος, ακολουθώντας όμως όλοι σχετικά φθίνουσα πορεία.

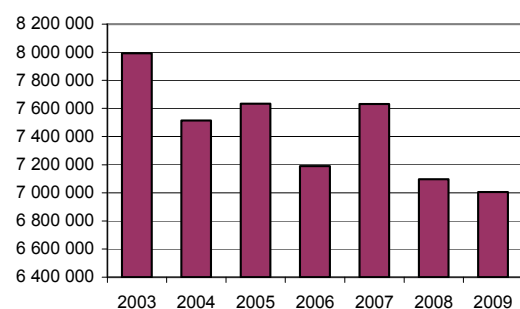
## Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
σύνολο	1 770 268	0	30 016	1 919	1 802 203
μερίδιο	98,2%	0,0%	1,7%	0,1%	100,0%

## ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010



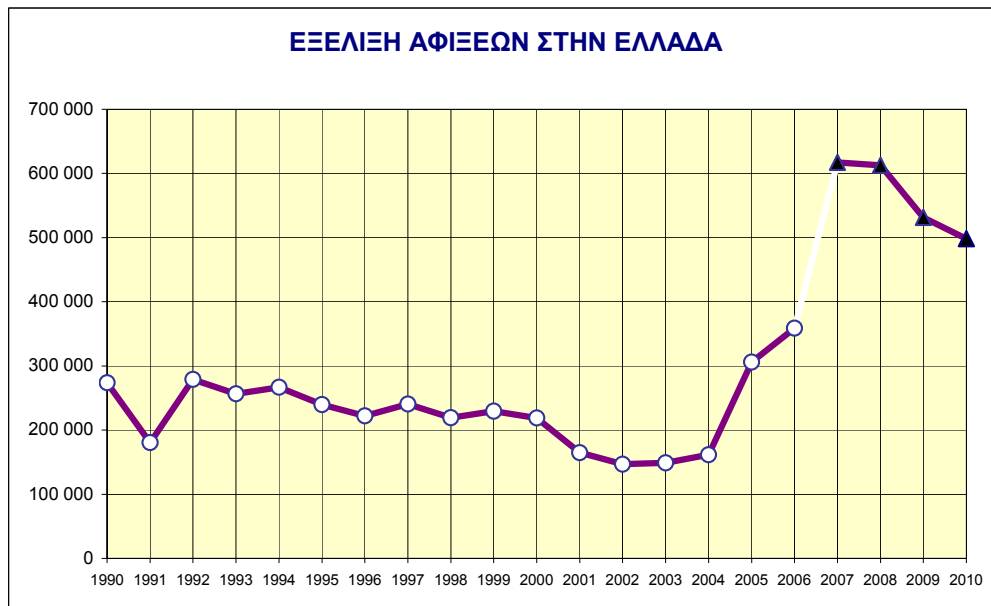
## ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ





**9. Η.Π.Α.****Πληθυσμός :** 314.659 χιλ.(υπολογ.2009)**Εκταση :** 9.629.091 τ. χλμ.**Πρωτεύουσα:** Ουάσιγκτον**Γλώσσα:** αγγλική**Νόμισμα:** δολλάριο ΗΠΑ (USD)**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 14.256 δισεκ. δολλάρια**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 46.381 δολλάρια**Ρυθμός ανάπτυξης:** -2,4% (2009)**Πληθωρισμός:** -0,4% (2009)**Ανεργία:** 10,1% (2009)**Βασικά τουριστικά μεγέθη**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	59 664	65 635	69 175	72 100	76 300	79 700	73 200	75 500
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	428	501	674.3	674.3	757.4	726.1	568.3	599.0
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	4.5	4.8	6.2	5.9	6.7	6.2	5.5	6.2
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	148 751	161 398	305 840	358 624	617 478	612 825	531 276	498 301
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	2 877	3 104	2 205	1 880	1 227	1 185	1 070	1 202
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.06%	1.21%	2.07%	2.24%	3.82%	3.84%	3.56%	3.32%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	317 390	372 469	580 000	680 574	729 525	633 236	588 457	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	783 668	935 213	1 248 399	1 473 192	1 542 074	1 281 626	1 206 202	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	2.5	2.5	2.2	2.2	2.1	2.0	2.0	

Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

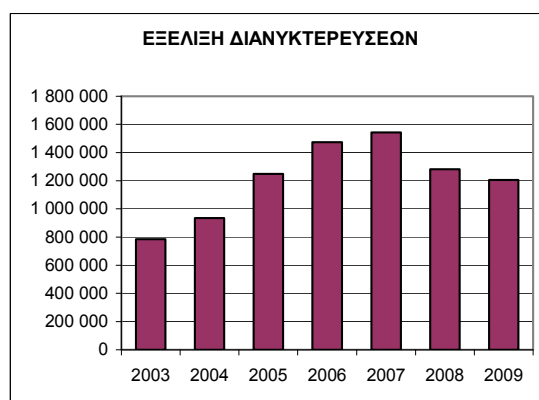
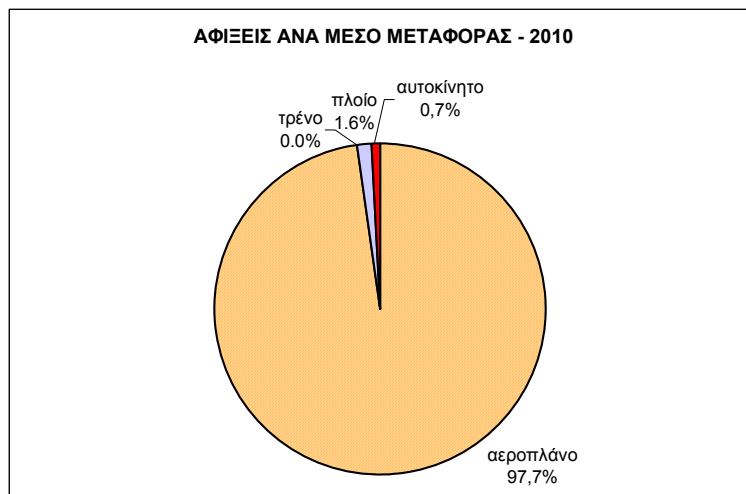
Η.Π.Α. - USA



#### ΤΑΣΕΙΣ

- Τα γεγονότα του 2001 επιδείνωσαν την ήδη πτωτική τάση, αλλά από το 2004 και μετά, (λόγω και των Ολυμπιακών Αγώνων) παρουσιάζεται θεαματική αναστροφή.
- Κύρια και σχεδόν αποκλειστική πύλη εισόδου είναι η Αθήνα.
- Το μερίδιο της συνολικής ετήσιας δαπάνης των Αμερικανών στην Ελλάδα είναι εμφανώς μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μερίδιό τους στο σύνολο των αφίξεων.
- Ο αριθμός των αφίξεων, όπως και ο αριθμός των διανυκτερεύσεων, μπορεί να εξακολουθήσει να αυξάνεται, παρά τη δυσμενή ισοτιμία του δολλαρίου προς το ευρώ, με τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης της αμερικανικής οικονομίας.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	486 961	0	7 731	3 609	<b>498 301</b>
<b>μερίδιο</b>	97.7%	0.0%	1.6%	0.7%	<b>100.0%</b>



Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 10. ΙΑΠΩΝΙΑ

**Πληθυσμός :** 127.156 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 277.915 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Τόκυο

**Γλώσσα:** ιαπωνική

**Νόμισμα:** γιέν (ΥΡΥ)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 5.068 δισεκ. δολλάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 32.608 δολλάρια

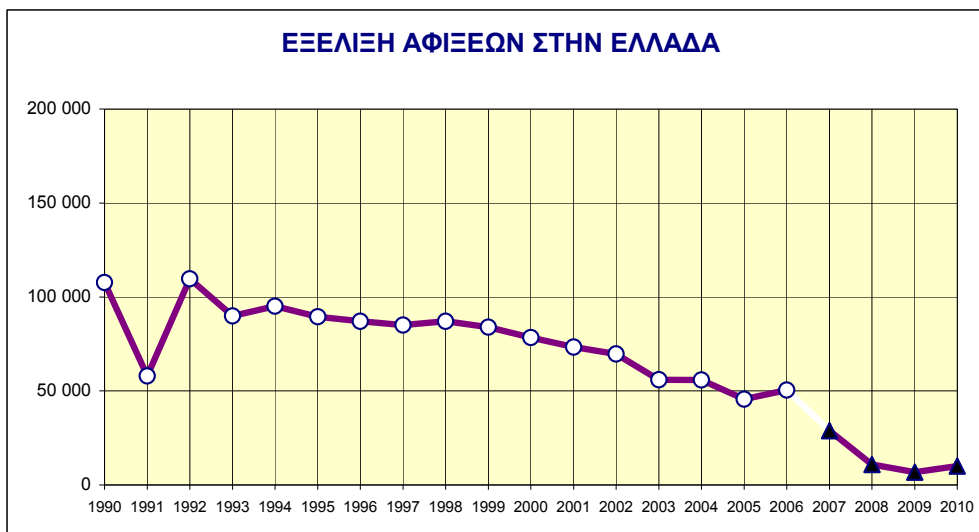
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -5,2% (2009)

**Πληθωρισμός:** -1,4% (2009)

**Ανεργία:** 5,2% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	28 819	38 129	27 300	26 900	26 500	27 900	25 100	27 900
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	55 917	55 838	45 609	50 525	28 779	10 926	6 765	10 021
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	0.40%	0.42%	0.31%	0.32%	0.18%	0.07%	0.05%	0.07%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	94 315	96 073	91 039	100 998	117 884	95 429	96 075	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	175 512	212 094	156 739	175 363	207 303	162 963	155 058	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	1.9	2.2	1.7	1.7	1.8	1.7	1.6	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

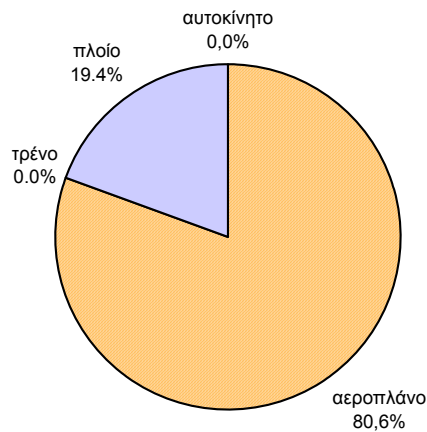
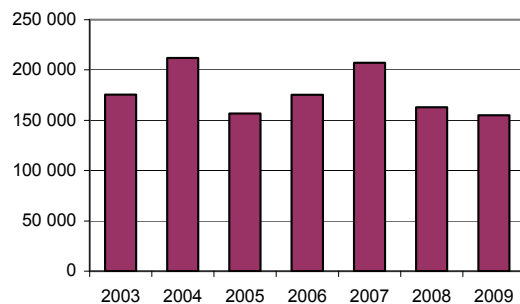
ΙΑΠΩΝΙΑ - JP

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Ο περιορισμένος, ούτως ή άλλως, αριθμός αφίξεων των Ιαπώνων σημείωσε έντονη πτώση μετά το 2003 (κυρίως λόγω συνδρόμου SARS και της γρίππης των πτηνών).
- Ο αριθμός των αφίξεων, με βάση το νέο σύστημα καταγραφής εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα και είναι πιθανόν υποτιμημένος λόγω αφίξεων μέσω ευρωπαϊκών χωρών.
- Ο μικρός αριθμός διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο υποδηλώνει τον χαρακτήρα της Ελλάδας ως προορισμού κατ' εξοχήν πολιτιστικού και αστικού τουρισμού για την Ιαπωνική αγορά.
- Κύρια και σχεδόν αποκλειστική πύλη εισόδου είναι το αεροδρόμιο της Αθήνας.
- Οι πρόσφατες καταστροφές θα επηρεάσουν αρνητικά τον εξερχόμενο τουρισμό, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	8 077	0	1 944	0	<b>10 021</b>
<b>μερίδιο</b>	80.6%	0.0%	19.4%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 11. ΙΣΠΑΝΙΑ

**Πληθυσμός :** 44.904 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 505.682 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Μαδρίτη

**Γλώσσα:** ισπανική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 1.464 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 29.689 δολάρια

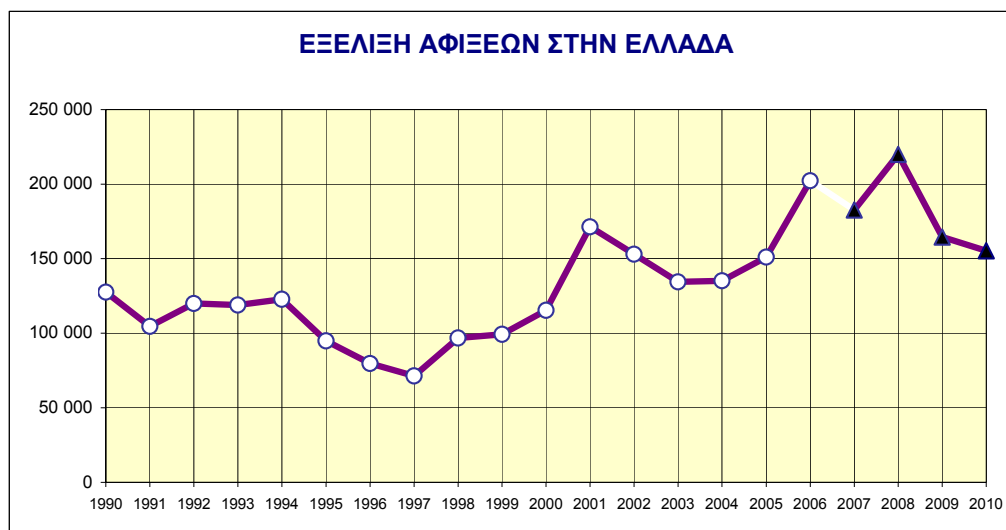
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -3,6% (2009)

**Πληθωρισμός:** -0,2% (2009)

**Ανεργία:** 19,0% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	8 285	12 156	15 085	16 700	19 700	20 300	16 900	16 800
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	97	98	121.5	134.3	110.7	115.7	109.5	100.1
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	1.0	1.0	1.1	1.2	1.0	1.0	1.1	1.0
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	134 441	135 082	151 140	202 230	182 644	219 917	164 461	155 602
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	722	725	804	664	606	526	666	643
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	0.96%	1.01%	1.02%	1.26%	1.13%	1.38%	1.10%	1.10%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	130 762	95 521	147 994	174 990	190 097	168 784	181 629	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	296 500	252 648	337 835	405 439	443 075	380 746	408 959	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	2.3	2.6	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

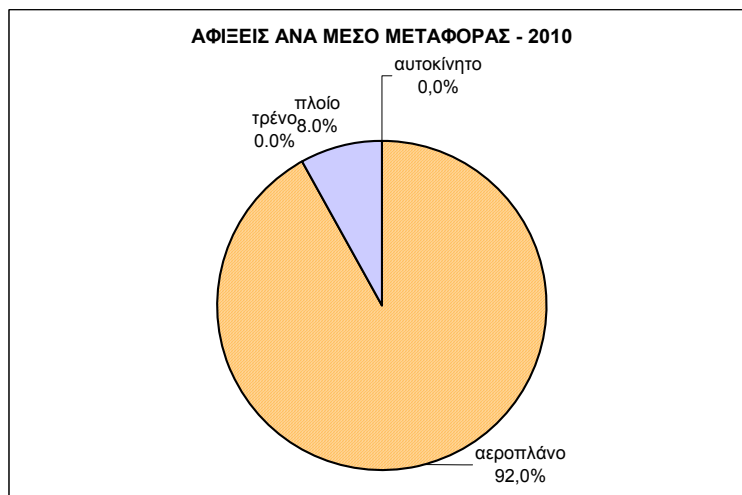
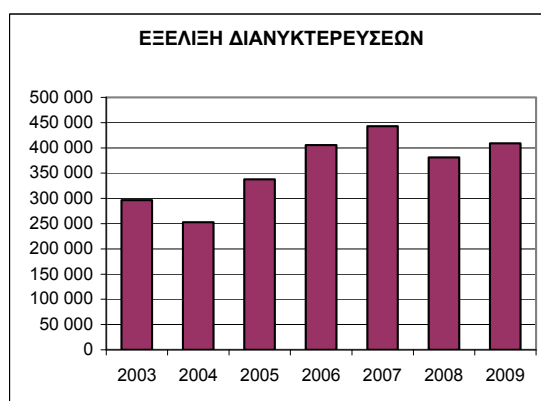
ΙΣΠΑΝΙΑ - ES

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η ισχυρή ανάκαμψη της κίνησης που σημειώθηκε από το 2004 συνεχίστηκε, με σχετική αστάθεια.
- Ο μικρός αριθμός των διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο και το γεγονός ότι η Αθήνα αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου υποδηλώνουν ότι για τους Ισπανούς η Ελλάδα είναι προορισμός κυρίως πολιτιστικού και αστικού τουρισμού.
- Η πλειοψηφία επιλέγει ξενοδοχειακά καταλύματα έναντι των ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	142 883	0	12 419	0	<b>155 302</b>
<b>μερίδιο</b>	92.0%	0.0%	8.0%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 12. ΙΣΡΑΗΛ

**Πληθυσμός :** 7.170 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 22.072 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Ιερουσαλήμ

**Γλώσσα:** εβραϊκή

**Νόμισμα:** νέο σέκελ (ILS)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 206 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 28.393 δολάρια

**Ρυθμός ανάπτυξης:** 5,3% (2007)

**Πληθωρισμός:** 5,4% (2007)

**Ανεργία:** 7,3% (2007)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	2 550	2 796	2 895	3 000	3 300	3 400	2 900	3 400
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	92 454	94 029	132 511	139 254	73 283	84 221	82 443	197 159
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	0.66%	0.71%	0.90%	0.87%	0.45%	0.53%	0.55%	1.31%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	97 200							
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	334 846							
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	3.4							



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

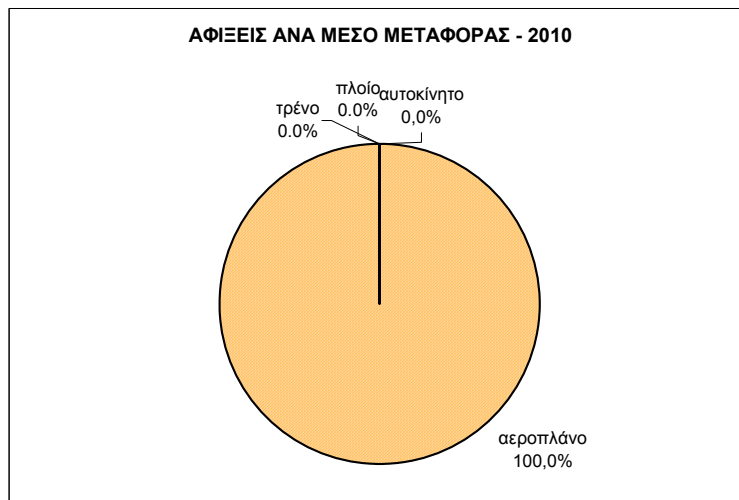
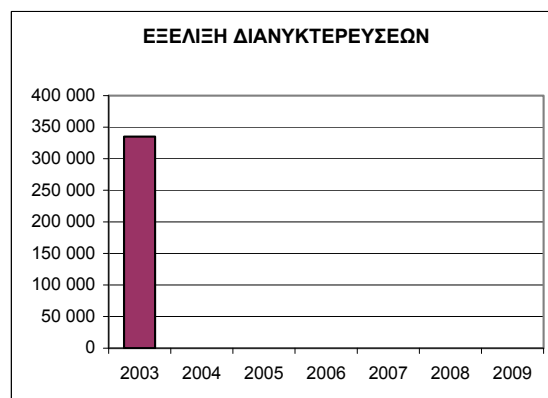
ΙΣΡΑΗΛ - IL

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Οι διακυμάνσεις της πορείας των αφίξεων οφείλονται στην εξάρτηση της ασταθούς αυτής αγοράς από τις εσωτερικές συνθήκες και τις γενικές πολιτικές συνθήκες της ευρύτερης περιοχής
- Προτιμώμενοι προορισμοί είναι η Αθήνα, η Ρόδος και το Ηράκλειο.
- Σημαντικό είναι το τμήμα επισκεπτών που προτιμά τις κρουαζιέρες στα ελληνικά νησιά.
- Η βελτίωση του κλίματος των σχέσεων προκαλεί νέα δυναμική τουριστικών ροών.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	197 159	0	0	0	<b>197 159</b>
<b>μερίδιο</b>	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ



## 13. ΙΤΑΛΙΑ

**Πληθυσμός :** 59.870 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 301.318 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Ρώμη

**Γλώσσα:** ιταλική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 2.118 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 29.109 δολάρια

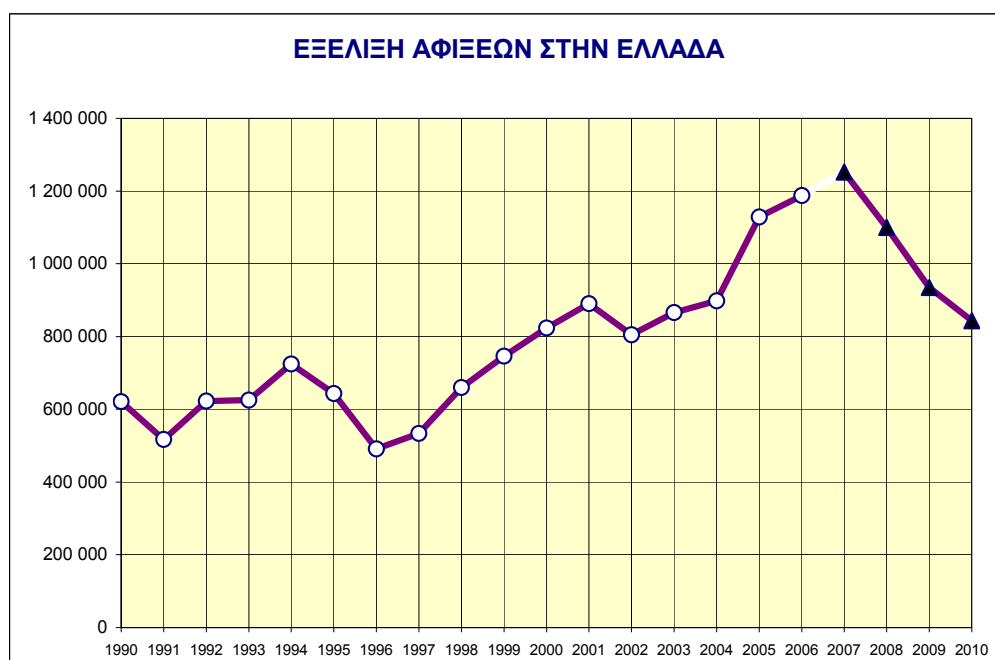
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -5,0% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,8% (2009)

**Ανεργία:** 8,1% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	20 528	20 544	22 400	23 100	27 300	30 800	27 900	27 100
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	670	767	846.0	867.6	872.7	823.8	629.4	541.5
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	7.1	7.7	7.9	7.6	7.7	7.1	6.1	5.6
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	865 730	898 208	1 128 506	1 187 598	1 251 779	1 099 983	935 011	843 813
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	774	854	750	731	697	749	673	642
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	6.20%	6.75%	7.64%	7.40%	7.74%	6.90%	6.27%	5.62%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	488 649	548 283	616 301	631 389	684 357	624 161	600 955	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	2 439 688	2 623 686	2 914 474	3 113 610	3 452 487	3 159 042	2 806 170	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	5.0	4.8	4.7	4.9	5.0	5.1	4.7	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

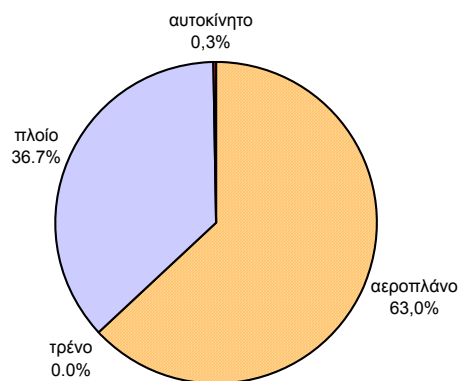
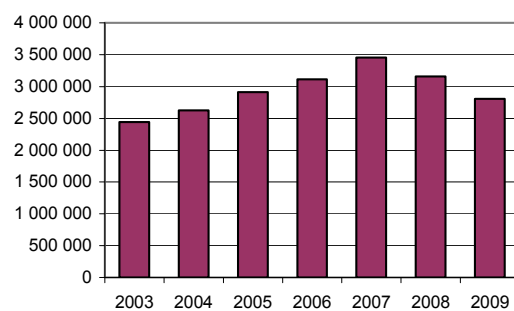
ΙΤΑΛΙΑ - IT

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η συνεχής ανοδική τάση της κίνησης μεταξύ 1997-2007 ακολουθήθηκε από κάμψη των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων.
- Η Ιταλία διατηρεί την 3η θέση ως πηγή τουριστών προς τη χώρα μας.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι η Αθήνα, η Ρόδος, η Κρήτη, η Κως, η Μύκονος και η Σαντορίνη.
- Η μέση διάρκεια παραμονής διατηρείται περί τις 5 διανυκτερεύσεις ανά αφικνούμενο.
- Σημαντικός όγκος τουριστών κατευθύνεται προς μη κύρια καταλύματα.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	531 432	126	309 805	2 250	<b>843 613</b>
<b>μερίδιο</b>	63.0%	0.0%	36.7%	0.3%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 14. ΚΑΝΑΔΑΣ

**Πληθυσμός :** 33.573 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 9.984.670 τ. χιλμ.

**Πρωτεύουσα:** Οτάβα

**Γλώσσα:** αγγλική, γαλλική

**Νόμισμα:** δολλάριο Καναδά (CAD)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 1.336 δισεκ. δολλάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 38.025 δολλάρια

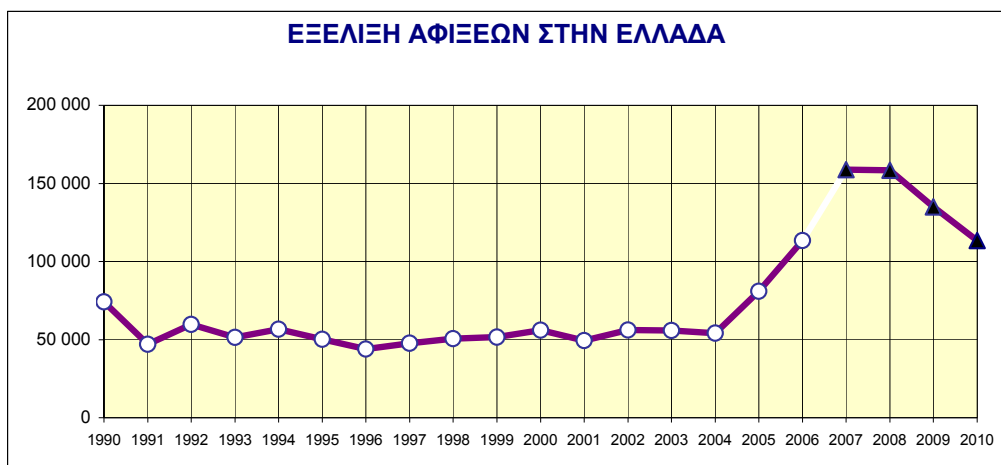
**Ρυθμός ανάπτυξης:** 2,7% (2007)

**Πληθωρισμός:** 2,2% (2007)

**Ανεργία:** 6,0% (2007)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	13 442	16 017	18 000	20 500	24 700	27 200	24 200	29 600
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)			138.9	158.8	200.2	186.8	144.4	134.3
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα			1.3	1.4	1.8	1.6	1.4	1.4
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	55 801	54 166	80 984	113 402	158 796	158 447	134 983	113 358
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)			1 715	1 400	1 261	1 179	1 070	1 185
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	0.40%	0.41%	0.55%	0.71%	0.98%	0.99%	0.91%	0.76%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	68 827	61 877	100 681	103 291	124 503	118 213	110 149	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	181 897	180 149	240 122	248 828	280 648	263 894	253 912	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	2.6	2.9	2.4	2.4	2.3	2.2	2.3	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

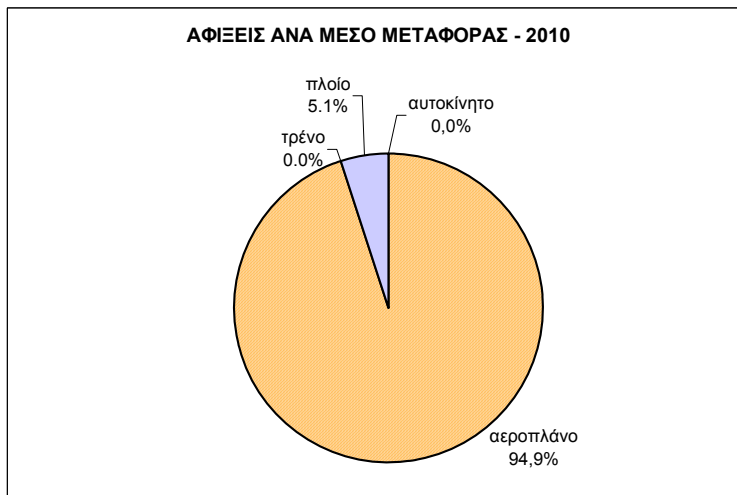
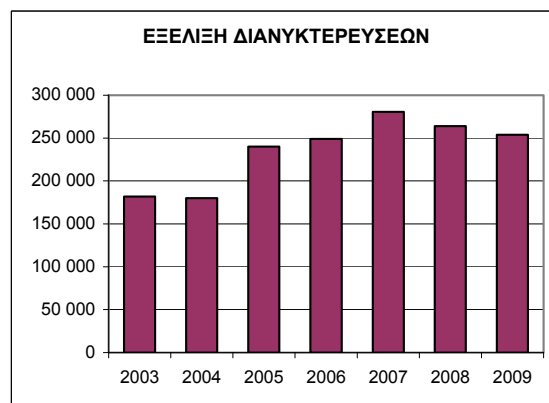
ΚΑΝΑΔΑΣ - CA

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η σταθερή πορεία των αφίξεων, που είναι ούτως ή άλλως περιορισμένες, έως το 2005 σημείωσε ραγδαία άνοδο από το 2006 και μετά.
- Κύρια και σχεδόν αποκλειστική πύλη εισόδου είναι το αεροδρόμιο της Αθήνας.
- Η μέση διάρκεια παραμονής είναι μικρή (2,3 διανυκτερεύσεις/άφιξη σε ξενοδοχειακό κατάλυμα).

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	107 615	0	5 743	0	<b>113 358</b>
<b>μερίδιο</b>	94.9%	0.0%	5.1%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 15. ΚΙΝΑ

**Πληθυσμός :** 1.345.751 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 9.596.961 τ. χιλμ.

**Πρωτεύουσα:** Πεκίνο (Beijing)

**Γλώσσα:** κινεζική

**Νόμισμα:** γιουάν (CNY)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 4.909 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (δολάρια):** 6.567

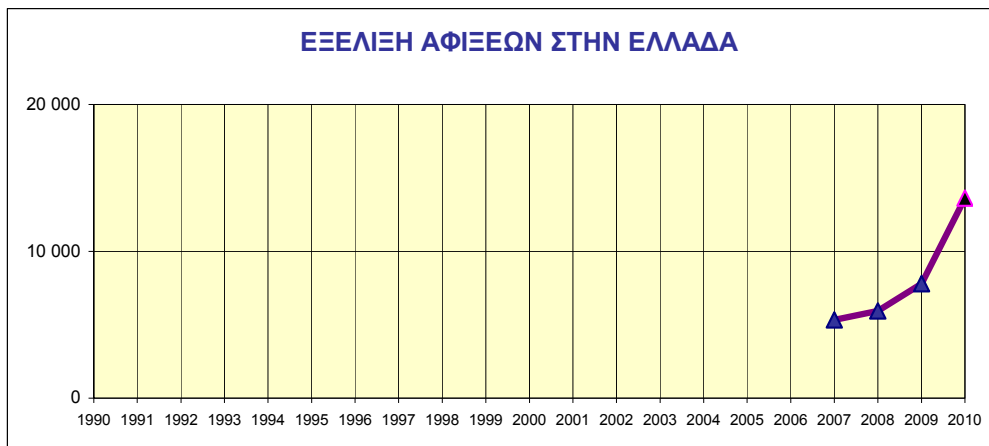
**Ρυθμός ανάπτυξης:** 11,9% (2007)

**Πληθωρισμός:** 4,8% (2007)

**Ανεργία:** -

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)			21 800	24 300	29 800	36 200	43 700	54 900
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα						0.0	0.0	0.0
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα					5 331	5 941	7 793	13 620
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα					0.03%	0.04%	0.05%	0.09%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα				40 461	51 245	49 883	48 033	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα				80 766	104 421	98 890	92 937	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.				2.0	2.0	2.0	1.9	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

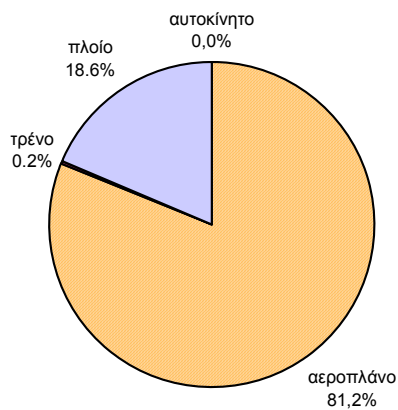
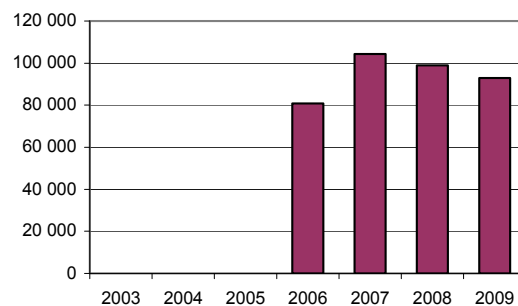
ΚΙΝΑ - CN

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Οι αφίξεις στα σύνορα καταγράφονται για πρώτη φορά ξεχωριστά το 2007 και είναι μάλλον υποεκτιμημένες, δεδομένου ότι ο αριθμός των καταγραφόμενων αφίξεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα είναι αρκετά μεγαλύτερος.
- Η Ελλάδα είναι προορισμός πολιτιστικού και αστικού τουρισμού για τους Κινέζους, όπως δείχνει και η μικρή μέση διάρκεια παραμονής (2 διανυκτερεύσεις ανά αφικνούμενο).
- Κύριο μέσο είναι το αεροπλάνο και βασικός προορισμός είναι η Αθήνα.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	11 057	31	2 532	0	<b>13 620</b>
<b>μερίδιο</b>	81.2%	0.2%	18.6%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 16. ΚΥΠΡΟΣ

**Πληθυσμός :** 871 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 9.251 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Λευκωσία

**Γλώσσα:** ελληνικά, τουρκικά

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR) (από 1.1.2008)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 22,7 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 28.544 δολάρια

**Ρυθμός ανάπτυξης:** -1,7% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,2% (2009)

**Ανεργία:** 6,0% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	558							
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	236	436	400.9	429.8	439.2	394.2	380.2	483.2
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	2.5	4.2	3.7	3.8	3.9	3.4	3.7	5.0
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	150 358	146 405	168 415	196 128	492 475	474 941	434 746	574 764
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	1 570	2 978	2 380	2 191	892	830	875	841
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.08%	1.10%	1.14%	1.22%	3.05%	2.98%	2.91%	3.83%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	112 759	119 112	156 277	145 679	184 002	185 930	169 978	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	343 477	355 380	472 092	441 473	533 583	548 944	495 477	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	3.0	3.0	3.0	3.0	2.9	3.0	2.9	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

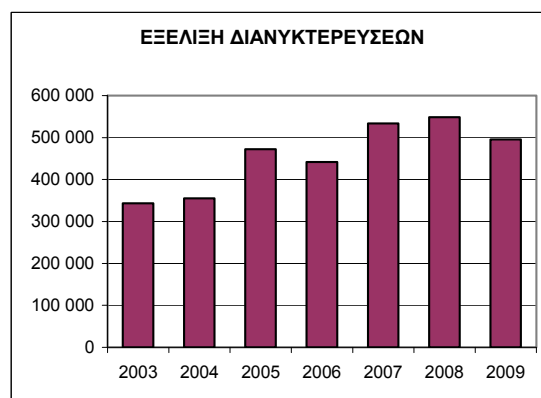
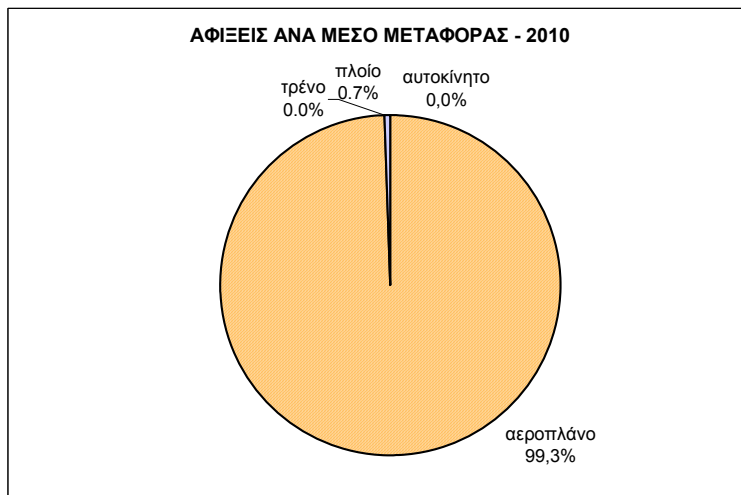
- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Με τα νέο σύστημα καταγραφής μετά το 2007, εμφανίζεται αυξημένος αριθμός αφίξεων στα σύνορα.
- Η Ελλάδα είναι προορισμός πολιτιστικού και αστικού τουρισμού για τους Κύπριους, όπως δείχνει και η μικρή μέση διάρκεια παραμονής (αριθμός διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο).
- Κύριο μέσο είναι το αεροπλάνο και βασικός προορισμός είναι η Αθήνα και, σε αρκετή απόσταση, η Ρόδος, το Ηράκλειο και η Θεσσαλονίκη.

Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010					
	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	570 813	0	3 951	0	<b>574 764</b>
<b>μερίδιο</b>	99.3%	0.0%	0.7%	0.0%	<b>100.0%</b>





## 17. ΝΟΡΒΗΓΙΑ

**Πληθυσμός :** 4.812 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 323.802 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Οσλο

**Γλώσσα:** νορβηγική

**Νόμισμα:** νορβηγική κορόνα (NOK)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 383 δισεκ δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 52.561 δολάρια

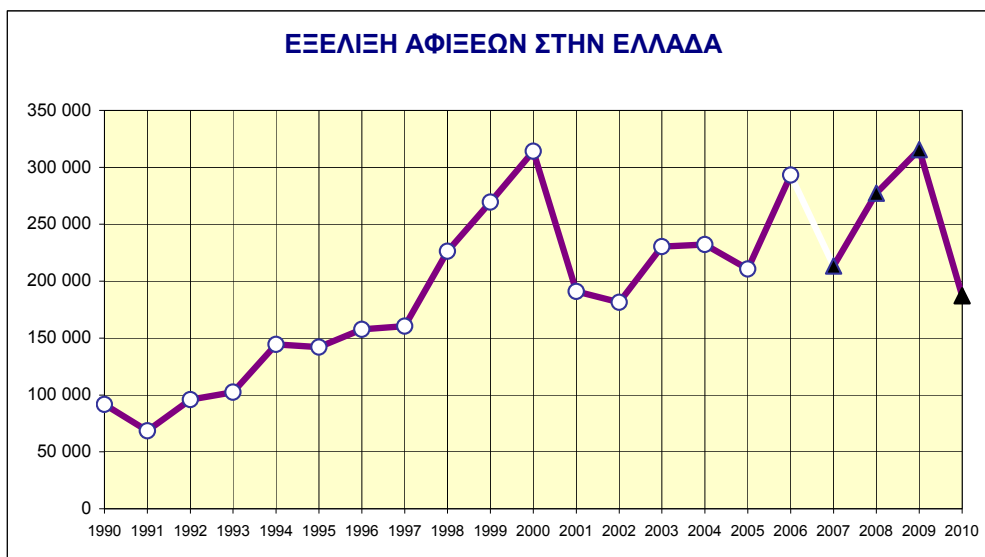
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -1,6% (2009)

**Πληθωρισμός:** 2,3% (2009)

**Ανεργία:** 3,3% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	6 408	8 428	10 500	11 700	12 400	14 600	12 700	14 400
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	230 232	232 222	210 847	293 204	213 349	277 303	315 595	187 319
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.65%	1.74%	1.43%	1.83%	1.32%	1.74%	2.12%	1.25%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	139 406	140 666	132 483	144 717	161 618	173 053	181 891	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	1 128 478	1 162 849	1 051 885	1 123 098	1 248 029	1 303 311	1 310 086	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	8.1	8.3	7.9	7.8	7.7	7.5	7.2	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

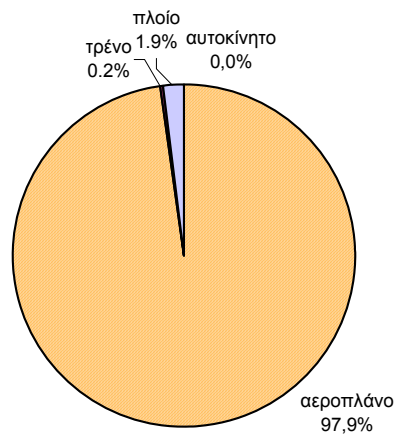
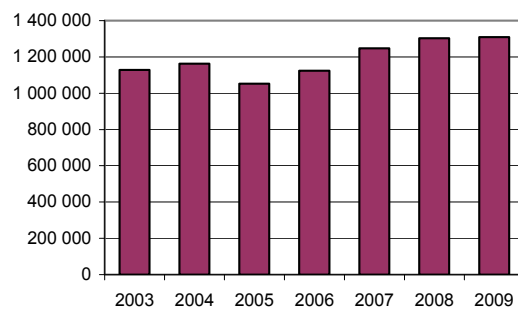
## ΝΟΡΒΗΓΙΑ - NO

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η Νορβηγία, παρά το γεγονός ότι βρίσκεται εκτός της ζώνης του ευρώ, εξακολουθεί να προσελκύεται από τη χώρα μας.
- Η απότομη πτώση της κίνησης που παρουσιάστηκε το 2001 έχει αντιστραφεί μετά το 2002.
- Οι διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία αυξάνονται συνεχώς από το 2005 και εξής.
- Ο σημαντικός αριθμός των διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο υποδηλώνει ότι η Ελλάδα είναι κυρίως προορισμός παραθερισμού για τους Νορβηγούς.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι τα Χανιά και το Ηράκλειο, η Ρόδος, η Αθήνα και η Σαντορίνη.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	308 894	672	6 032	0	<b>315 598</b>
<b>μερίδιο</b>	97.9%	0.2%	1.9%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 18. ΟΛΛΑΝΔΙΑ

**Πληθυσμός :** 16.592 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 41.543 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Αμστερνταμ

**Γλώσσα:** ολλανδική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 795 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 39.938 δολάρια

**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,0% (2009)

**Πληθωρισμός:** 1,0% (2009)

**Ανεργία:** 3,8% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	14 609	16 539	16 200	17 000	19 100	21 700	20 700	19 600
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	383	383	463.8	497.7	491.3	581.9	482.9	344.9
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	4.0	3.7	4.3	4.4	4.3	5.0	4.6	3.6
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	635 882	611 990	666 287	782 154	737 771	756 940	651 440	528 157
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	602	626	696	636	666	769	741	653
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	4.55%	4.60%	4.51%	4.88%	4.56%	4.75%	4.37%	3.52%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	275 554	251 215	284 619	329 579	386 866	386 567	360 959	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	1 866 440	1 803 155	2 024 577	2 427 813	2 795 505	2 727 542	2 552 027	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.8	7.2	7.1	7.4	7.2	7.1	7.1	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ

- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

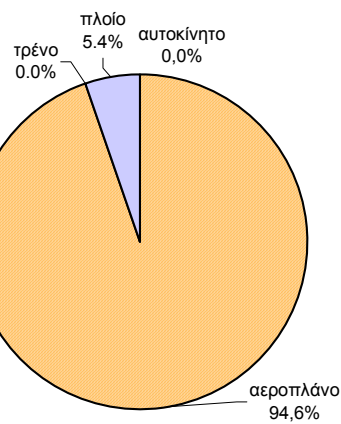
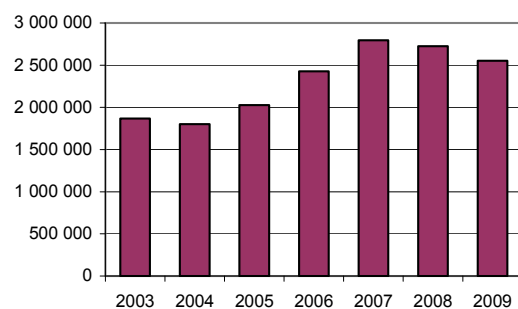
ΟΛΛΑΝΔΙΑ - NL

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Από το 2005 σημειώνεται ανάκαμψη, μετά την πτώση των δύο προηγούμενων ετών, η οποία όμως ανακόπηκε το 2009.
- Ο συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων παρουσιάζει γενικά αυξητική τάση.
- Ο κύριος όγκος των Ολλανδών κατευθύνεται προς μη κύρια καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα) και χώρους κάμπινγκ.
- Ο σημαντικός αριθμός διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο υποδηλώνει ότι για τους Ολλανδούς η Ελλάδα αποτελεί προορισμό παραθερισμού, κατά κύριο λόγο.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι η Κρήτη, η Αθήνα, η Κως, η Ρόδος, η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	499 862	0	28 295	0	<b>528 157</b>
<b>μερίδιο</b>	94.6%	0.0%	5.4%	0.0%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 19. ΟΥΓΓΑΡΙΑ

**Πληθυσμός :** 9.993 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 93.028 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βουδαπέστη

**Γλώσσα:** ουγγρική

**Νόμισμα:** φορίνι (HUF)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 185,8 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 18.567 δολάρια

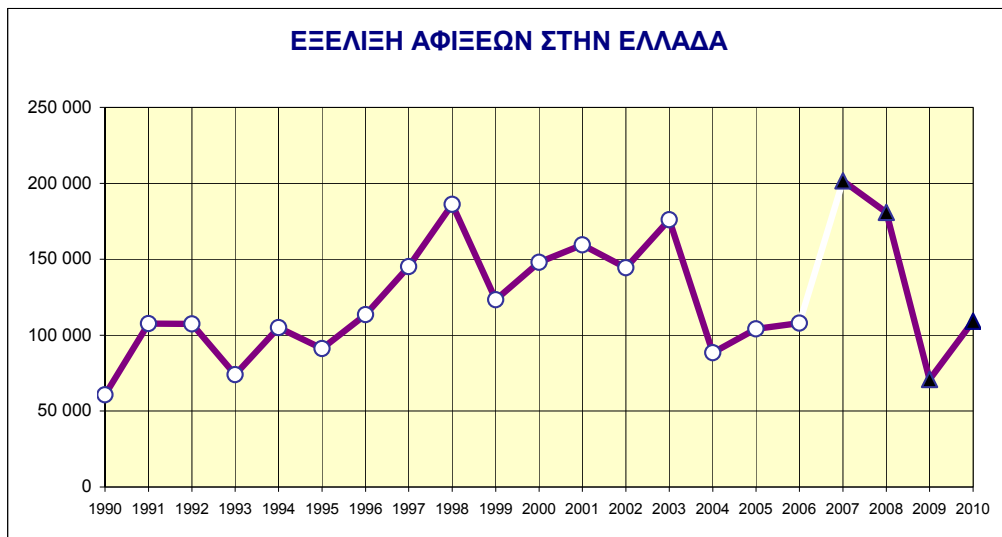
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -6,3% (2000)

**Πληθωρισμός:** 4,0% (2009)

**Ανεργία:** 10,6% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	2 027	2 004	2 400	2 100	2 900	4 000	3 600	3 000
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	176 113	88 393	104 125	107 959	201 703	180 914	70 894	109 160
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.26%	0.66%	0.71%	0.67%	1.25%	1.14%	0.48%	0.73%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	33 021	33 359	44 284	54 573	63 117	61 060	47 746	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	198 075	201 432	272 485	335 009	386 277	372 708	278 030	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.0	6.0	6.2	6.1	6.1	6.1	5.8	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

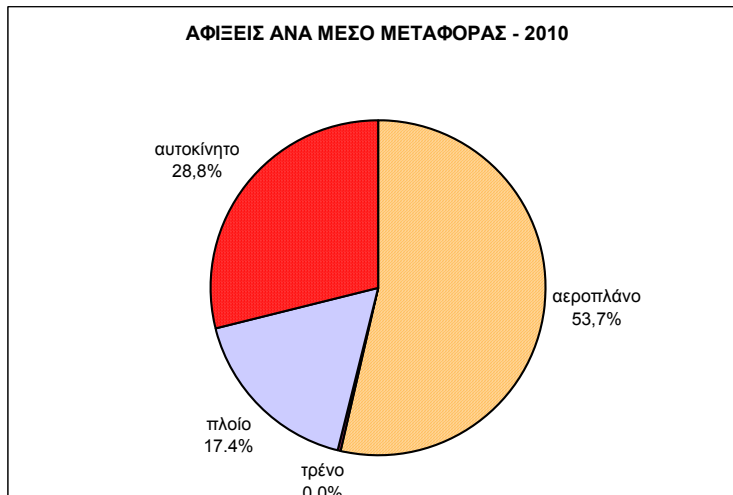
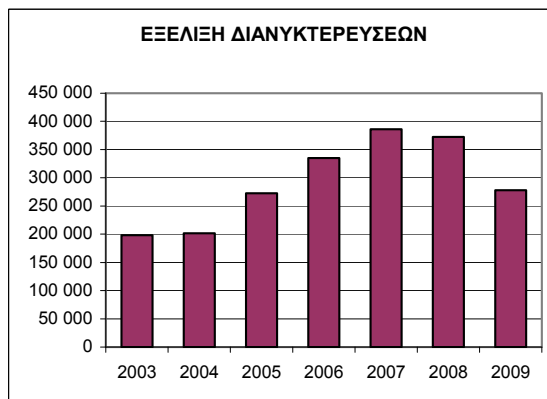
ΟΥΓΓΑΡΙΑ - HU

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Μετά το 2004 εμφανίζεται ανοδική πορεία των αφίξεων, τα τελευταία χρόνια όμως διαπιστώνεται κάμψη, οφειλόμενη κυρίως στην οικονομική κρίση της χώρας αυτής.
- Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα μετά τη θεαματική αύξηση της περιόδου 2002-2007 (υπερδιπλασιασμός) ακολούθησε και αυτός φθίνουσα πορεία.
- Μεγάλος όγκος των Ούγγρων έρχονται με αυτοκίνητο (ΙΧ ή τουριστικό λεωφορείο) και κατευθύνονται κυρίως προς προορισμούς της Βόρειας Ελλάδας. Οι υπόλοιποι προτιμούν τα αεροδρόμια της Κέρκυρας, της Ρόδου και του Ηρακλείου.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	58 648	51	19 039	31 422	<b>109 160</b>
<b>μερίδιο</b>	53.7%	0.0%	17.4%	28.8%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 20. ΠΟΛΩΝΙΑ

**Πληθυσμός :** 38.074 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 312.685 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Βαρσοβία

**Γλώσσα:** πολωνική

**Νόμισμα:** ζλότυ (PLN)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 430 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 18.072 δολάρια

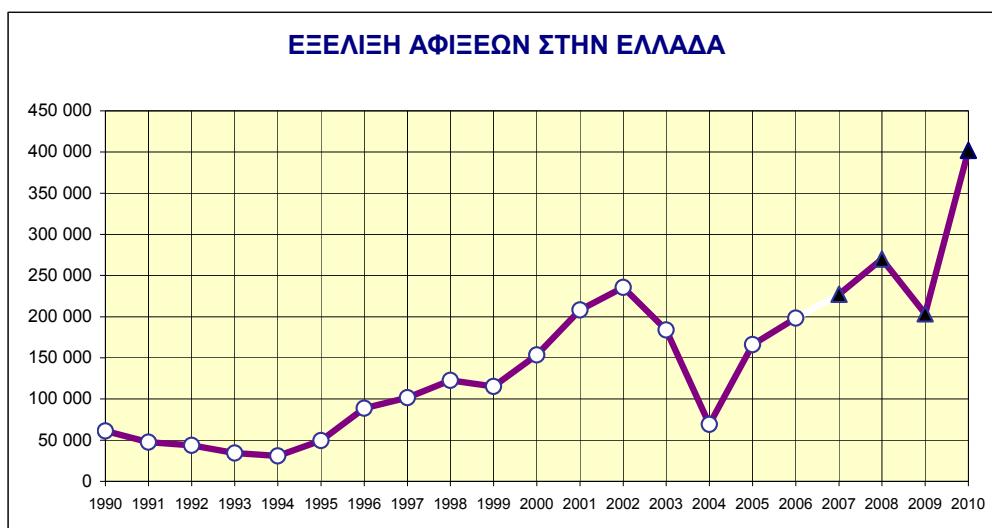
**Ρυθμός ανάπτυξης:** 1,7% (2009)

**Πληθωρισμός:** 4,0% (2009)

**Ανεργία:** 8,7% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	2 801	3 906	5 500	7 200	7 800	9 900	7 300	8 100
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	183 648	69 317	166 086	198 412	227 363	270 039	203 487	402 170
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.31%	0.52%	1.12%	1.24%	1.41%	1.69%	1.36%	2.68%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	79 213	75 175	108 578	132 702	172 075	210 658	231 087	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	558 938	524 806	707 877	849 687	1 032 935	1 357 097	1 466 042	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	7.1	7.0	6.5	6.4	6.0	6.4	6.3	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤΤΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

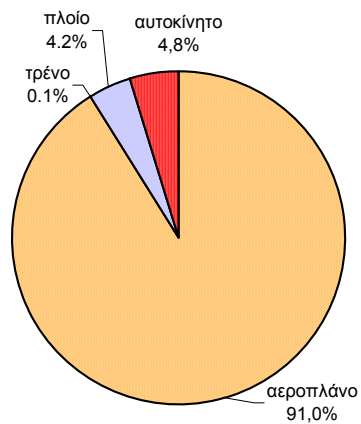
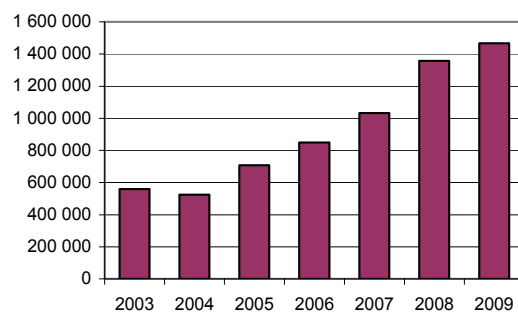
ΠΟΛΩΝΙΑ - PL

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Μετά το 2004 εμφανίζεται ραγδαία άνοδος των αφίξεων, ύστερα και από τη διόρθωση των επίσημων στοιχείων της ΕΣΥΕ για το 2005.
- Σημαντική άνοδο παρουσιάζει και ο αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα από το 2005 και εξής.
- Με αεροπλάνο έρχεται το 89,5% του συνόλου, που προτιμούν την Κρήτη, τη Ρόδο και την Αθήνα.
- Ευνοϊκό ρόλο στη θετική πορεία έχει διαδραματίσει η ένταξη της Πολωνίας στην ΕΕ.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	365 868	336	16 772	19 194	<b>402 170</b>
<b>μερίδιο</b>	91.0%	0.1%	4.2%	4.8%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ



## 21. ΡΩΣΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

**Πληθυσμός :** 140.874 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 17.098.242 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Μόσχα

**Γλώσσα:** ρωσική

**Νόμισμα:** ρούβλι (RUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 1.229 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 14.920 δολάρια

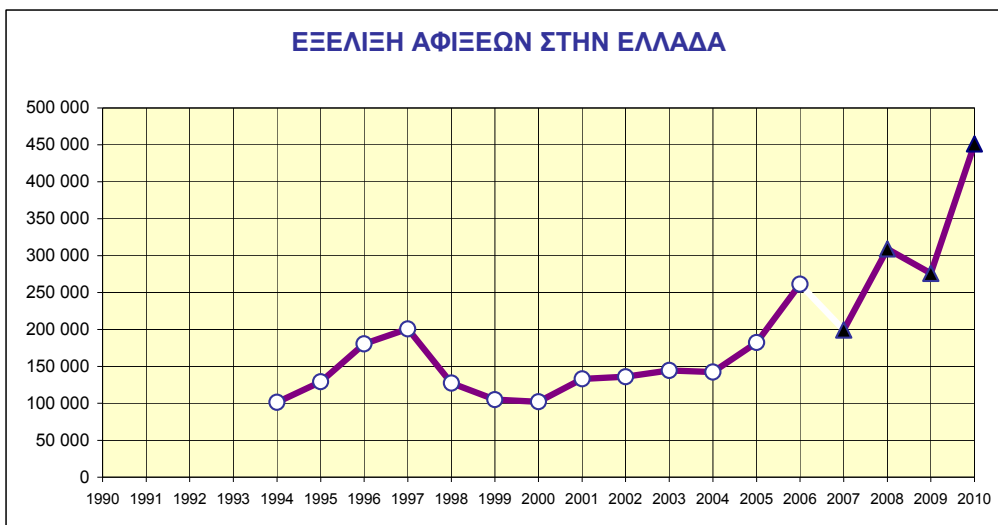
**Ρυθμός ανάπτυξης:** 8,1% (2007)

**Πληθωρισμός:** 9,0% (2007)

**Ανεργία:**

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	12 880	15 730	17 400	18 100	21 200	23 800	20 800	26 500
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	95.0	150.0	130.0	233.1	237.8	400.5	301.3	495.9
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	1.0	1.5	1.2	2.1	2.1	3.4	2.9	5.2
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	144 685	142 346	182 334	261 253	199 591	309 071	276 021	451 239
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	657	1 054	713	892	1 191	1 296	1 092	1 099
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.04%	1.07%	1.23%	1.63%	1.23%	1.94%	1.85%	3.01%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	116 855		166 746	229 010	336 349	426 843	376 138	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	707 124		1 107 415	1 759 194	2 283 502	2 991 588	2 713 015	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.1		6.6	7.7	6.8	7.0	7.2	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

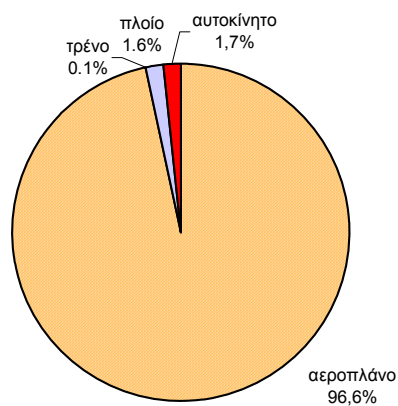
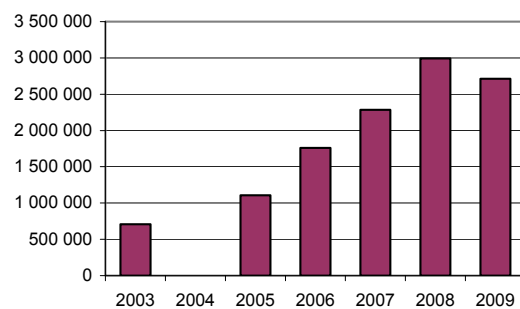
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Μετά την αστάθεια της αγοράς έως το έτος 2000, σημειώνεται συνεχής και θεαματική αύξηση του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, ιδιαίτερα με το 2004.
- Η αγορά εξακολουθεί να δείχνει σχετική αστάθεια, παρά τις θετικές ενδείξεις των τελευταίων ετών. Η επίλυση του ζητήματος των θεωρήσεων (visa) θα συμβάλει αποφασιστικά στην άνοδο της κίνησης από αυτήν τη δυναμική αγορά.
- Ο κύριος όγκος των τουριστών έρχονται με αεροπλάνο και δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι η Θεσσαλονίκη (και η Χαλκιδική), η Κρήτη, η Αθήνα και η Ρόδος.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	435 912	279	7 258	7 790	<b>451 239</b>
<b>μερίδιο</b>	96.6%	0.1%	1.6%	1.7%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

## 22. ΣΟΥΗΔΙΑ

**Πληθυσμός :** 9.249 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 410.295 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Στοκχόλμη

**Γλώσσα:** σουηδική

**Νόμισμα:** σουηδική κορόνα (SEK)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009):** 405 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 35.965 δολάρια

**Ρυθμός ανάπτυξης:** -5,1% (2009)

**Πληθωρισμός:** 1,9% (2009)

**Ανεργία:** 8,7% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	8 296	10 123	10 775	11 500	13 600	14 700	11 900	13 400
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	178.0	181.0	178.9	202.7	175.4	225.3	224.0	151.1
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	1.9	1.8	1.7	1.8	1.5	1.9	2.2	1.6
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	352 905	334 150	316 042	428 334	311 358	382 922	356 154	281 069
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	504	542	566	473	563	588	629	538
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	2.53%	2.51%	2.14%	2.67%	1.93%	2.40%	2.39%	1.87%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	190 695	183 705	173 911	194 531	230 714	234 614	242 262	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	1 341 136	1 301 040	1 162 058	1 310 034	1 531 193	1 529 135	1 570 400	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	7.0	7.1	6.7	6.7	6.6	6.5	6.5	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤΤΕ

Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

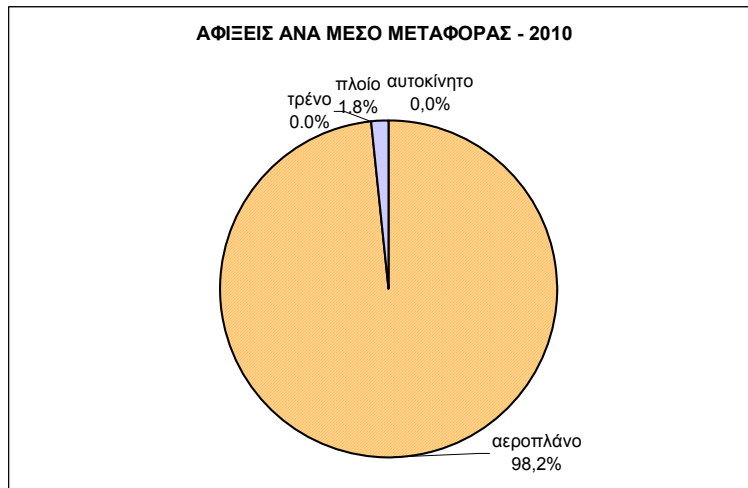
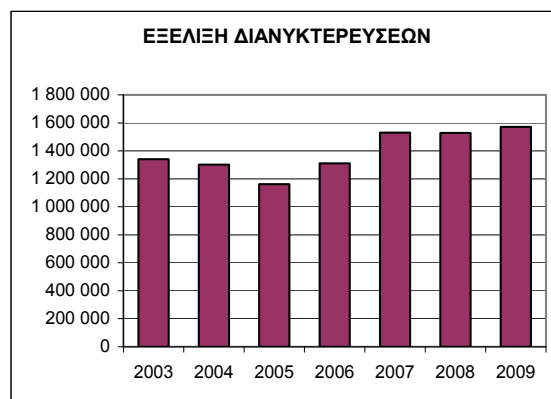
ΣΟΥΗΔΙΑ - SE

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Από το 2006 σημειώνεται μη διατηρήσιμη ανάκαμψη του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, μετά την ύφεση της περιόδου 2002-2005.
- Η Ελλάδα είναι κυρίως προορισμός παραθερισμού για τους Σουηδούς, όπως φαίνεται από τον σχετικά υψηλό μέσο αριθμό διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο, παρά τη συνεχή ελαφρά μείωση της μέσης διάρκειας παραμονής.
- Δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι τα Χανιά και ακολουθούν, σε απόσταση, η Θεσσαλονίκη με τη Χαλκιδική), το Ηράκλειο, η Ρόδος και η Αθήνα, ενώ η Κως και η Κέρκυρα φαίνεται ότι έχουν πάψει να προσελκύουν σημαντικό αριθμό Σουηδών.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	276 098	0	4 971	0	<b>281 069</b>
<b>μερίδιο</b>	98,2%	0,0%	1,8%	0,0%	<b>100,0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

Πηγή στοιχείων: ΕΛΣΤΑΤ

## 23. ΤΟΥΡΚΙΑ

**Πληθυσμός :** 74.816 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 783.562 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Αγκυρα

**Γλώσσα:** τουρκικά

**Νόμισμα:** τουρκική λίρα (TRY)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 615 δισεκ. δολλάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 12.476 δολλάρια

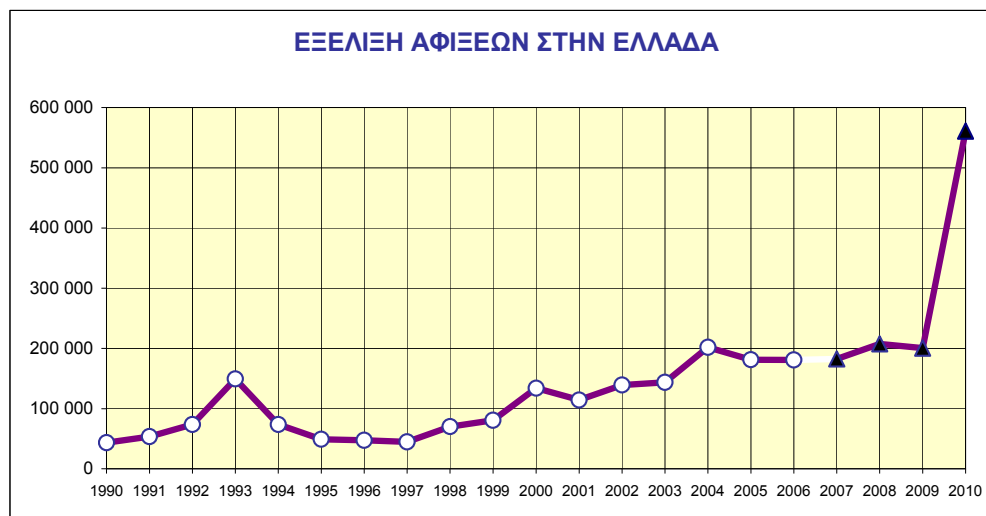
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,7% (2009)

**Πληθωρισμός:** 6,3% (2009)

**Ανεργία:** 12,3% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	2 100	2 500	2 900	2 700	3 300	3 500	4 100	4 800
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)	68.0	86.0	65.0					
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα	0.7	0.8	0.6					
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	143 536	201 816	181 308	180 755	182 490	207 609	200 348	561 198
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)	474	426	359					
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.03%	1.52%	1.23%	1.13%	1.13%	1.30%	1.34%	3.74%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	44 214	45 550	54 295	65 671	59 478	61 380	60 733	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	93 631	93 821	118 578	134 167	129 328	126 208	119 224	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	2.1	2.1	2.2	2.0	2.2	2.1	2.0	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

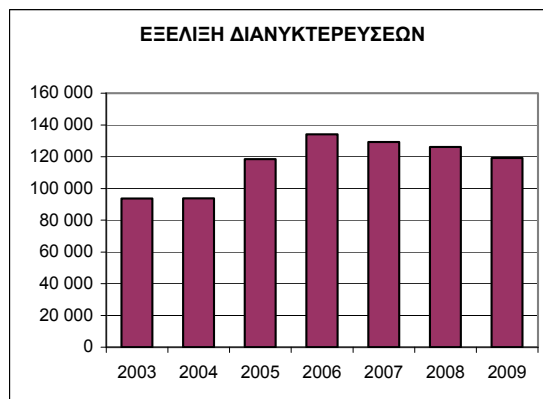
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η συνεχής ανοδική τάση μετά το 1998 ανακόπηκε μετά το 2004, με θεαματική άνοδο το 2010.
- Ωστόσο, ο αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία το 2009 ήταν στα επίπεδα του 2005.
- Η Ελλάδα είναι προορισμός πολιτιστικού και αστικού τουρισμού, όπως δείχνει και η μικρή μέση διάρκεια παραμονής (αριθμός διανυκτερεύσεων ανά αφικνούμενο).
- Κυριότερα μεταφορικά μέσα είναι το αυτοκίνητο και το πλοίο, ενώ με αεροπλάνο έρχεται μόνο το 13% του συνόλου.
- Δημοφιλέστερος προορισμός, ως πύλη εισόδου των αφικνούμενων με αεροπλάνο, είναι η Αθήνα.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	22 365	11 727	24 338	502 768	<b>561 198</b>
<b>μερίδιο</b>	4.0%	2.1%	4.3%	89.6%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2009****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

## 24. ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Πληθυσμός :** 10.369 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 78.867 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Πράγα

**Γλώσσα:** τσεχική

**Νόμισμα:** τσεχική κορόνα (CZK)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 253 δισεκ δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 24.093 δολάρια

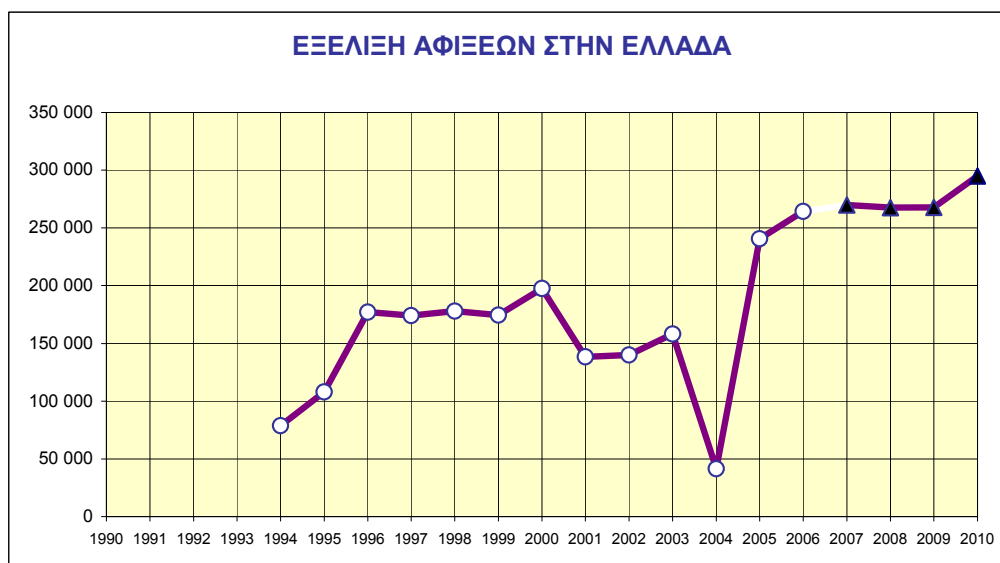
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -4,1% (2009)

**Πληθωρισμός:** 0,6% (2009)

**Ανεργία:** 7,3% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	1 934	2 271	2 412	2 800	3 600	4 600	4 100	4 100
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)			110.4	154.9	142.6	182.0	156.4	160.3
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα			1.0	1.4	1.3	1.6	1.5	1.7
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	158 129	41 535	240 694	264 362	269 774	267 596	267 833	294 936
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)			459	586	529	680	584	544
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.13%	0.31%	1.63%	1.65%	1.67%	1.68%	1.80%	1.97%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	63 164	69 610	82 949	96 745	124 595	149 116	164 347	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	525 841	593 061	684 803	799 977	1 020 793	1 187 155	1 296 205	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	8.3	8.5	8.3	8.3	8.2	8.0	7.9	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μόνιμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

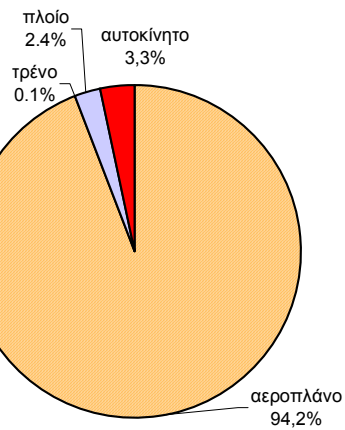
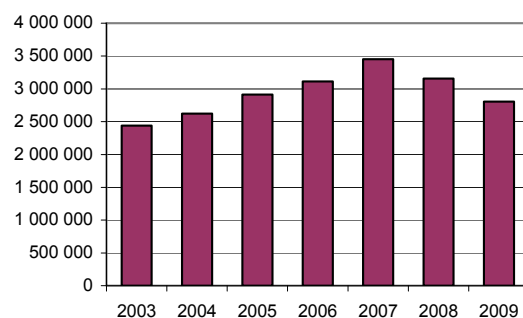
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Μετά το 2004 εμφανίζεται ανοδική πορεία των αφίξεων. Ενδεχομένως απαιτείται διόρθωση για τα στοιχεία αφίξεων του 2004, διότι δεν συμβαδίζουν με την πορεία των διανυκτερεύσεων
- Ο συνολικός αριθμός των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα παρουσιάζει συνεχή αύξηση από το 2001.
- Ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων ανά άφιξη διατηρείται σταθερός.
- Οι αφικνούμενοι με αεροπλάνο (το 91% του συνόλου των Τσέχων τουριστών) προτιμούν κατά σειρά την Κρήτη, τη Ρόδο, τη Θεσσαλονίκη (και Χαλκιδική), την Κέρκυρα και τη Ζάκυνθο.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	277 690	265	7 152	9 829	<b>294 936</b>
<b>μερίδιο</b>	94.2%	0.1%	2.4%	3.3%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**



## 25. ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

**Πληθυσμός :** 5.326 χιλ. (υπολογ. 2009)

**Εκταση :** 338.145 τ. χλμ.

**Πρωτεύουσα:** Ελσίνκι

**Γλώσσα:** φινλανδική

**Νόμισμα:** ευρώ (EUR)

**Συνολικό Α.Ε.Π. (2009) :** 238 δισεκ. δολάρια

**Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. :** 33.556 δολάρια

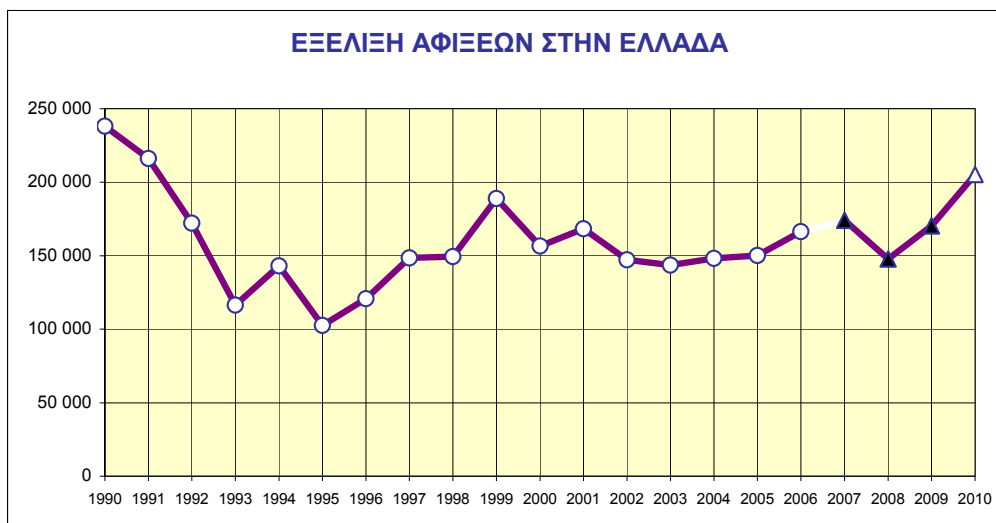
**Ρυθμός ανάπτυξης:** -7,8% (2009)

**Πληθωρισμός:** 1,6% (2009)

**Ανεργία:** 8,7% (2009)

### Βασικά τουριστικά μεγέθη

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Συνολική τουριστική δαπάνη (εκ. δολ.)	2 407	2 800	3 100	3 400	4 000	4 500	4 400	4 200
Δαπάνη στην Ελλάδα (εκ. ευρώ)								
Μερίδιο % στο σύνολο δαπανών στην Ελλάδα								
Αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα	143 592	148 197	150 198	166 361	174 201	147 746	170 341	205 282
Μέση δαπάνη / αφικνούμενο (€)								
Μερίδιο στο σύνολο αφίξεων στην Ελλάδα	1.03%	1.11%	1.02%	1.04%	1.08%	0.93%	1.14%	1.37%
Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα	88 343	96 256	89 108	93 221	118 992	112 433	126 025	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχ. καταλύματα	613 199	676 490	619 536	645 497	824 745	767 725	851 657	
Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδ.	6.9	7.0	7.0	6.9	6.9	6.8	6.8	



#### Σημείωση:

Τα στοιχεία για τις αφίξεις προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ, αλλά βασίζονται σε διαφορετικά συστήματα υπολογισμού

- Περίοδος 1990-2006: καταγράφονται οι αφίξεις αλλοδαπών από την ΕΣΥΕ
- Περίοδος 2007-2010: υπολογίζονται οι αφίξεις μη μονίμων κατοίκων βάσει της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ

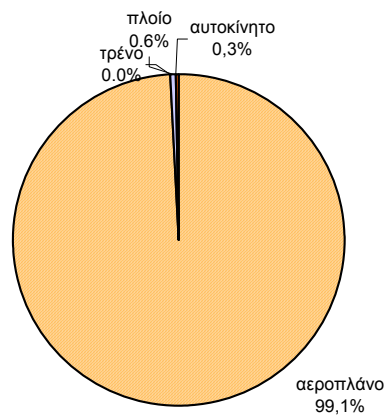
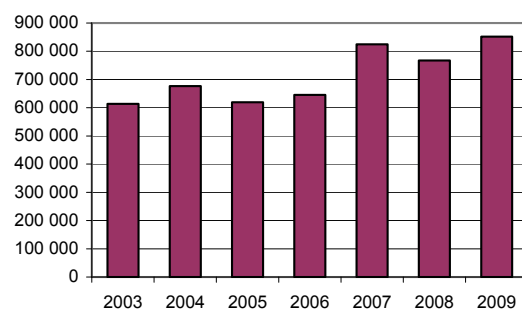
Πίνακες - διαγράμματα: Α. Χατζηδάκης

**ΤΑΣΕΙΣ**

- Η πορεία της κίνησης εμφανίζει ανοδική τάση μετά το 2004, με σημαντική αύξηση το 2010.
- Ο συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα αυξάνεται μετά το 2005.
- Η μέση διάρκεια παραμονής διατηρείται σχετικά σταθερή.
- Η Ελλάδα είναι κυρίως προορισμός παραθερισμού για τους Φινλανδούς.
- Σχεδόν αποκλειστικό μέσο είναι το αεροπλάνο (97,9%) και δημοφιλέστεροι προορισμοί είναι τα Χανιά, η Ρόδος και σε απόσταση η Αθήνα, η Λευκάδα και η Κέρκυρα, ενώ το Ηράκλειο και η Κως έχουν χάσει την παλαιότερη ελκυστικότητά τους.

**Αφίξεις ανά μέσο μεταφοράς - 2010**

	αερο- πλάνο	τρένο	πλοίο	αυτο- κίνητο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>σύνολο</b>	203 359	0	1 314	609	<b>205 282</b>
<b>μερίδιο</b>	99.1%	0.0%	0.6%	0.3%	<b>100.0%</b>

**ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ - 2010****ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ**

---

#### Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ο Αλέξης Χατζηδάκης (γεν. Αθήνα 1947) είναι αρχιτέκτονας και πολεοδόμος. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο ΕΜΠ (διπλ. 1970) και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην πολεοδομία, την ανθρωπογεωγραφία και την αστική κοινωνιολογία στο Παρίσι (1970-1974). Εργάστηκε σε γραφεία αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών μελετών. Από το 1976 έως σήμερα εργάζεται στον ΕΟΤ, αρχικά στο πρόγραμμα αξιοποίησης παραδοσιακών οικισμών υπό τον Άρη Κωνσταντινίδη. Έχει διατελέσει προϊστάμενος του Τμήματος Μελετών και Ερευνών (1997-2004) και της Δ/σης Τουριστικών Εγκαταστάσεων (2010-2011). Δίδαξε στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης (207-2011). Έχει δημοσιεύσει άρθρα και μελέτες σχετικά με τον τουρισμό, έχει κάνει ανακοινώσεις σε πολλά διεθνή και ελληνικά συνέδρια και έχει διατελέσει συντονιστής ή μέλος σε πολλές επιτροπές και ομάδες εργασίας.